

รูปแบบการท่องเที่ยวชนบทในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
A Pattern of Rural Tourism in Songkhla Lake Basin

ปรัชญากรณ์ ไชยคช
Prachyakorn Chaiyakot

ดุษฎีนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อม
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

A Thesis Submitted in Fulfillment of the Requirements For the Degree of
Doctor of Philosophy in Environmental Management
Prince of Songkla University

2554

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ชื่อวิทยานิพนธ์   รูปแบบการท่องเที่ยวชนบทในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
ผู้เขียน   นายปรัชญากรณ์ ไชยคช
สาขาวิชา   การจัดการสิ่งแวดล้อม

คณะกรรมการที่ปรึกษา

คณะกรรมการสอบ

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปาริชาติ วิสุทธิสมาจาร)

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ประมาณ เทพสงเคราะห์)

.....กรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.ครองชัย หัตถา)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ร.ท. หลิง ดร.เกิดศิริ เจริญวิศาล)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยนี้เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อม

.....
(ศาสตราจารย์ ดร.อมรรัตน์ พงศ์คารา)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ชื่อวิทยานิพนธ์	รูปแบบการท่องเที่ยวชนบทในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
ผู้เขียน	นายปรัชญากรณ์ ไชยคช
สาขาวิชา	การจัดการสิ่งแวดล้อม
ปีการศึกษา	2554

บทคัดย่อ

ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาตั้งอยู่ในภาคใต้ของประเทศไทย ในพื้นที่ 3 จังหวัด คือ สงขลา พัทลุง และนครศรีธรรมราช วัตถุประสงค์ของการศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวชนบทในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เพื่อศึกษาองค์ประกอบและปัจจัยต่างๆ ด้านการท่องเที่ยวชนบทของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา กำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเพื่อการท่องเที่ยวชนบทที่สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อม และวิเคราะห์รูปแบบการท่องเที่ยวชนบทที่สอดคล้องกับมาตรฐานสิ่งแวดล้อมด้านการท่องเที่ยว ซึ่งได้กำหนดกรอบวิจัยไว้ 6 กรอบ ประกอบด้วย แหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมท่องเที่ยว การบริการด้านการท่องเที่ยว การจัดการท่องเที่ยว กระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีที่เกี่ยวข้อง และการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม การวิจัยดังกล่าวเป็นการวิจัยแบบผสมผสาน ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีวิธีในการวิจัย ประกอบด้วย การสำรวจข้อมูล การประชุมเชิงปฏิบัติการ การสัมภาษณ์แบบลูกโซ่ และการสอบถาม ซึ่งนำข้อมูลที่ได้มากำหนดรูปการการท่องเที่ยวชนบทในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา สรุปได้ ดังนี้

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ตั้งอยู่ใน 3 พื้นที่ คือ 1) พื้นที่เชิงเขาและที่ราบเชิงเขา 2) พื้นที่ราบ และ 3) พื้นที่ชายฝั่งทะเลสาบและในทะเลสาบ ประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ วิถีชีวิต ความเชื่อ กิจกรรมงานประเพณี โบราณสถาน โบราณวัตถุ และประวัติศาสตร์ในยุคต่างๆ ในด้านของการจัดการท่องเที่ยว พบว่า ยังมีภารกิจที่ซ้ำซ้อนกัน ทั้งในด้านของการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยที่หน่วยงานภาครัฐมีบทบาทหลักในการจัดการท่องเที่ยว ขณะที่การมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาพบว่ามี 5 ระดับ

2. รูปแบบการท่องเที่ยวชนบทที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา พบว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวในแหล่งโบราณสถานและโบราณวัตถุ และการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ เป็นขอบเขตของการท่องเที่ยว โดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมกันของภาคีที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย หน่วยงานภาครัฐ เอกชน และชุมชนร่วมกันบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมท่องเที่ยว และการบริการด้านการท่องเที่ยว

3. การจัดการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งประกอบด้วย การจัดการการท่องเที่ยว การบริการท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยว และการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านการท่องเที่ยว ของหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว ซึ่งประกอบด้วย หน่วยงานภาครัฐ และเอกชนที่รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยว ชุมชนที่จัดการท่องเที่ยว ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว พบว่า ชุมชมจัดการท่องเที่ยวได้ดีกว่าหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ในด้านของแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมท่องเที่ยว การบริการท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วม ขณะที่กระบวนการด้านสิ่งแวดล้อม หน่วยงานภาครัฐ และเอกชนจัดการได้ดีกว่าชุมชน อย่างไรก็ตาม ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวพบว่า การจัดการท่องเที่ยวชนบทในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมอยู่ในเกณฑ์ที่ดี

คำหลัก: ทรัพยากรท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา การท่องเที่ยวชนบทในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา การท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานสิ่งแวดล้อม

Thesis Title	A Pattern of rural tourism in Songkhla Lake Basin
Author	Mr. Prachyakorn Chaiyakot
Major Program	Environmental Management
Academic Year	2011

Abstract

Songkhla Lake Basin (SLB) located in three provinces of Southern of Thailand, Songkhla, Phatthalung and Nakornsrihammarat province. The objectives of research, a pattern of rural tourism in SLB, are to study the components and factors of rural tourism in SLB, determine a tourism pattern of SLB as a rural tourism and analyze a pattern of rural tourism harmonizing to tourism standard for environment. The conceptual frameworks consist of tourism resources, tourism activities, tourism services, tourism management, participation process of involving organizations and tourism standard for environment. The field survey, workshop, snowball sampling technique and questionnaire are used to collect data. The result can conclude as follow:

1. The SLB's tourism was located in three different areas: mountain range and foothills, lowland and coast and lake. The tourism resources consist of natural sites cultural sites, way of life, traditional events, archaeological sites and historic sites. In the term of tourism management and participation process, they were found that the missions of involving organizations still duplicate both tourism development and promotion and there are five levels of participation to manage tourism in SLB.

2. The pattern of rural tourism harmonizing to SLB' components it found that ecotourism, cultural tourism, archaeological tourism and historic tourism are the main tourism boundaries. The government organizations, private sectors and local communities have participated to manage tourism sites, tourism activities and tourism services.

3. Tourism management for environmental standard in SLB it found that local communities can manage tourism sites, tourism activities, tourism services and tourism participations better than government organizations and private sectors. Meanwhile environment management in tourism sites, government organizations and private sectors manage better than

local communities. However, the tourists' opinions to tourism management for environment standard in SLB are in the good level.

Keywords: *Tourism resources of SLB, Rural tourism in SLB, Tourism standard for environment*

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยรูปแบบการท่องเที่ยวชนบทในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสถาบันทรัพยากรทะเลและชายฝั่ง และคณะกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ในการศึกษาวิจัยตลอดโครงการ นอกจากนี้ยังได้รับความร่วมมือจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวในจังหวัดสงขลาและพัทลุง ชุมชนที่จัดการด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทุกชุมชน รวมถึงปราชญ์ชุมชน ปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาที่สนับสนุน ทั้งข้อมูลและเป็นกำลังใจในการทำให้งานวิจัยชุดนี้บรรลุตามวัตถุประสงค์ และที่สำคัญที่สุด ผศ.ดร. ปารีชาติ วิสุทธิสมาจาร อาจารย์ที่ปรึกษา ที่คอยช่วยให้ความรู้ และคำแนะนำในการทำงานวิจัยชุดนี้

หากงานวิจัยฯ ฉบับนี้เกิดประโยชน์แก่หน่วยงานหนึ่งหรือหน่วยงานใด หรือผู้หนึ่งผู้ใดแล้วขอขอบความดีอันพึงมี แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชนท่องเที่ยว และผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ตลอดถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาทุกหน่วยงาน

ปริญญากรณ์ ไชยคช

ตุลาคม 2554

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(3)
Abstract	(5)
กิตติกรรมประกาศ	(7)
สารบัญ	(8)
รายการตาราง	(10)
รายการภาพประกอบ	(12)
บทที่ 1 บทนำ	1
คำถามการวิจัย	5
วัตถุประสงค์ในการวิจัย	5
ขอบเขตการวิจัย	6
นิยามศัพท์เฉพาะ	7
ระเบียบวิธีวิจัย	8
กรอบแนวคิดการวิจัย	9
บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	10
แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	10
2.1 ความหมาย ลักษณะ และแนวคิดรูปแบบการจัดการพื้นที่ลุ่มน้ำ	10
2.2 รูปแบบการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำ	13
2.3 ความหมาย ลักษณะ และแนวคิดของการท่องเที่ยวชนบท	20
2.4 กรอบแนวคิดการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว	37
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	56
บทที่ 4 ผลการวิจัย	63
4.1 องค์ประกอบและปัจจัยต่างๆ ด้านการท่องเที่ยวชนบทของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา	63
4.1.1 แหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยว และการบริการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา	63
4.1.2 การจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา	68

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.1.3 กระบวนการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำ ทะเลสาบสงขลา	70
4.2 รูปแบบการท่องเที่ยวชนบทที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ลุ่มน้ำ ทะเลสาบสงขลา	72
4.3 รูปแบบการท่องเที่ยวชนบทที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา	81
4.3.1 การจัดการท่องเที่ยวชนบทที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม ขององค์กรและหน่วยงานที่รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยว	81
4.3.2 การจัดการท่องเที่ยวชนบทที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมโดยชุมชน	89
4.3.3 การจัดการท่องเที่ยวชนบทที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมของ ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว	96
4.3.4 ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐาน ด้านสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา	102
บทที่ 5 สรุปและข้อเสนอแนะ	111
5.1 บริบทของลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลากับการท่องเที่ยว	111
5.2 รูปแบบการท่องเที่ยวชนบทในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา	113
5.3 ข้อเสนอแนะ	114
บรรณานุกรม	116
ภาคผนวก	124
ก รายละเอียดแบบสอบถาม	125
ข รายชื่อบุคคลและหน่วยงานที่ให้ข้อมูลงานวิจัย	151
ค รายชื่อการท่องเที่ยวและรูปแบบการท่องเที่ยวต่างๆ ในพื้นที่ลุ่มน้ำ ทะเลสาบสงขลา	160
ง ตัวอย่างเส้นทางท่องเที่ยวชนบท ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา	173
จ แสดงภาพแหล่งท่องเที่ยวชนบทในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา	179
ประวัติผู้วิจัย	190

รายการตาราง

	หน้า	
ตาราง 2.1	แสดงจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดสงขลา	19
ตาราง 2.2	แสดงจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดพัทลุง	20
ตาราง 2.3	แสดงเกณฑ์มาตรฐานการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน	46
ตาราง 2.4	แสดงเกณฑ์การจัดการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม	48
ตาราง 4.1	แสดงการจัดการท่องเที่ยวของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา	68
ตาราง 4.2	แสดงการมีส่วนร่วมของภาคีที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา	71
ตาราง 4.3	แสดงอาชีพในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบที่ดัดแปลงเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยว	74
ตาราง 4.4	แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม	77
ตาราง 4.5	แสดงวัตถุประสงค์ของการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา	78
ตาราง 4.6	แสดงกิจกรรมการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวได้เลือกปฏิบัติระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ	79
ตาราง 4.7	การจัดการด้านฐานข้อมูลการท่องเที่ยวและการให้การศึกษา	83
ตาราง 4.8	การออกแบบกิจกรรมท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน	84
ตาราง 4.9	กระบวนการมีส่วนร่วมต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนและการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ	85
ตาราง 4.10	การจัดการขยะชุมชนและแหล่งท่องเที่ยว	86
ตาราง 4.11	การจัดการทรัพยากรน้ำและน้ำเสีย	87
ตาราง 4.12	การจัดการด้านเสียงรบกวน	87
ตาราง 4.13	แนวทางการจัดการด้านพลังงาน	88
ตาราง 4.14	ผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม	88
ตาราง 4.15	การออกแบบสิ่งก่อสร้าง	89
ตาราง 4.16	การจัดการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม	90

รายการตาราง (ต่อ)

		หน้า
ตาราง 4.17	กิจกรรมการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม	91
ตาราง 4.18	การบริการด้านการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม ในแหล่งท่องเที่ยวชุมชน	93
ตาราง 4.19	การมีส่วนร่วมของภาคีที่เกี่ยวข้องที่ได้มาตรฐานด้านการท่องเที่ยว	95
ตาราง 4.20	การจัดการสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวที่จัดการโดยชุมชน	96
ตาราง 4.21	กิจกรรมการท่องเที่ยวที่ไม่มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมของ ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว	97
ตาราง 4.22	แสดงการบริการท่องเที่ยวด้านบุคลากรและสื่อประชาสัมพันธ์ ที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมของผู้ประกอบการนำเที่ยว	99
ตาราง 4.23	แสดงการบริการท่องเที่ยวด้านรายการนำเที่ยวที่ได้มาตรฐาน ด้านสิ่งแวดล้อมของผู้ประกอบการนำเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำ ทะเลสาบสงขลา	100
ตาราง 4.24	การมีส่วนร่วมกับภาคีที่เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐาน ด้านสิ่งแวดล้อมของผู้ประกอบการนำเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา	101
ตาราง 4.25	แสดงการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวของผู้ประกอบการ ธุรกิจนำเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา	102
ตาราง 4.26	ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา	104
ตาราง 4.27	ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อกิจกรรมท่องเที่ยวในพื้นที่ ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา	105
ตาราง 4.28	ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อการบริการด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา	106
ตาราง 4.29	ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา	107
ตาราง 4.30	แสดงมิติของการจัดการท่องเที่ยวชนบทที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	108

รายการภาพประกอบ

		หน้า
ภาพประกอบ 1.1	กรอบแนวคิดการวิจัย รูปแบบการท่องเที่ยวชนบท ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา	9
ภาพประกอบ 2.1	แสดงทรัพยากรท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำ	11
ภาพประกอบ 2.2	แสดงภาคีที่เกี่ยวข้องในการจัดการพื้นที่ทะเลสาบ Lake Baringo	13
ภาพประกอบ 2.3	แสดงที่ตั้งของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา	18
ภาพประกอบ 2.4	องค์ประกอบด้านสินค้าการท่องเที่ยวชนบท	24
ภาพประกอบ 2.5	แนวคิดด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตร	35
ภาพประกอบ 2.6	แสดงขอบเขตการท่องเที่ยวชนบทของประเทศออสเตรเลีย	37
ภาพประกอบ 4.1	ขอบเขตการท่องเที่ยวชนบทในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา	66
ภาพประกอบ 4.2	แสดงที่ตั้งแหล่งท่องเที่ยวชนบทในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ซึ่งวิเคราะห์ด้วยระบบ GIS ศูนย์ภูมิภาคเทคโนโลยีอวกาศและ ภูมิสารสนเทศภาคใต้	68
ภาพประกอบ 4.3	แสดงรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวชนบทที่สอดคล้องกับพื้นที่ ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา	81
ภาพประกอบ 4.4	รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวชนบทที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม ของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา	110

บทที่ 1

บทนำ

นับจากอดีตจนถึงปัจจุบันอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศไทยอย่างยิ่ง โดยการท่องเที่ยวของประเทศเกิดขึ้นอย่างเป็นทางการ เมื่อรัฐบาลได้จัดตั้งหน่วยงานด้านการท่องเที่ยวขึ้นในปี 2503 (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.), 2548: 10) ภายใต้ชื่อองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และเปลี่ยนเป็นการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) เมื่อเดือนพฤษภาคม 2522 ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลัก 5 ข้อ ประกอบด้วย (1) ส่งเสริมการท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมท่องเที่ยวตลอดจนการประกอบอาชีพของคนไทย (2) เผยแพร่ประเทศไทย ในด้านความงามของธรรมชาติ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม การกีฬา และวัฒนธรรมเทคโนโลยี ตลอดจนกิจกรรมอย่างอื่นอันเป็นการชักจูงให้มีการเดินทางท่องเที่ยว (3) อำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว (4) ส่งเสริมความเข้าใจอันดีและความเป็นมิตรไมตรีระหว่างประชาชน และระหว่างประเทศไทย โดยอาศัยการท่องเที่ยว (5) ริเริ่มให้มีการพัฒนาการท่องเที่ยว และเพื่อพัฒนาปัจจัยพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว ซึ่งช่วยให้ประเทศไทยมีหน่วยงานในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว

ภาพลักษณ์ของประเทศไทยด้านการท่องเที่ยวชาวโลกรู้จักเพิ่มขึ้น เมื่อรัฐบาลโดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้จัดงานปีท่องเที่ยวไทยในปี 2531 โดยจัดให้มีกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวตลอดทั้งปี ซึ่งในปีดังกล่าวมีนักท่องเที่ยวต่างชาติ เดินทาง เข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยรวมทั้งสิ้น จำนวน 3,482,958 คน และสร้างรายได้ให้ประเทศ ทั้งสิ้น 50,024 ล้านบาท ทางการท่องเที่ยวของประเทศไทย ได้รับการปรับโครงสร้างขนาดใหญ่ขึ้นอีกครั้งหนึ่งเมื่อรัฐบาลได้จัดตั้งกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาขึ้น เมื่อปี 2546 ภารกิจฐานะให้การท่องเที่ยวมีการบริหารจัดการในระดับกระทรวง ถือว่ารัฐบาลให้ความสำคัญต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2552) โดยมีวิสัยทัศน์ (1) เป็นองค์กรหลักในการบูรณาการ ขับเคลื่อนนโยบาย และการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ให้เป็นไปอย่างมีเอกภาพ มีระบบ และเชื่อมโยงกัน ทั้งในระดับชาติ ภูมิภาคและท้องถิ่น เพื่อให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางด้านการท่องเที่ยวของภูมิภาคเอเชีย สนับสนุนการพัฒนา เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ของประเทศให้เกิดความสมดุล ยั่งยืน และสามารถแข่งขันได้ (2) เป็นองค์กรหลักด้านกีฬา นันทนาการ การออกกำลังกาย และวิทยาศาสตร์ การกีฬา ผลิตและพัฒนาบุคลากรด้านพลศึกษา เพื่อมวลชน เพื่อความเป็นเลิศ และอาชีพ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน และพันธกิจ ประกอบด้วย (1) ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาการท่องเที่ยว การกีฬา ด้วยการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อสร้างรายได้เข้าสู่ประเทศ (2) บูรณาการ

และประสานการดำเนินการด้านกาท่องเที่ยวและกีฬา เชื่อมโยงอย่างเป็นระบบกับทุกภาคส่วน ให้สามารถตอบสนองต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศอย่างยั่งยืน (3) เสริมสร้างอุตสาหกรรมกาท่องเที่ยวและกีฬาให้มีขีดความสามารถในการแข่งขันระดับภูมิภาค และระดับโลก ซึ่งเพิ่มโอกาสให้ประเทศไทยในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวในเวทีโลก

รัฐบาลได้ใช้กาท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศอย่างต่อเนื่อง ในปี 2549 ประเทศไทยมีรายได้จากการท่องเที่ยวเป็นจำนวนทั้งสิ้น 482,319 ล้านบาท โดยมีนักท่องเที่ยวจากต่างชาติเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย จำนวน 13,821,802 คน (ททท., 2550) ทั้งนี้เนื่องจากประเทศไทยมีแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงาม กระจายอยู่ตามภูมิภาคต่างๆ ทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ และกิจกรรมงานประเพณีต่างๆ

กาท่องเที่ยวนอกจากนำเงินตราจากต่างประเทศเข้ามาในประเทศไทยแล้วยังช่วยสร้างงานสร้างรายได้ให้กับผู้คนไปตามพื้นที่ต่างๆ ช่วยให้เกิดการกระจายรายได้ไปสู่ชุมชนในชนบทอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เกิดการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในชนบทเพื่อสนับสนุนกาท่องเที่ยว (องค์การสหประชาชาติ (UN), 2001: 1) ช่วยลดช่องว่างในการสร้างรายได้ของผู้คน นอกจากนี้กาท่องเที่ยวยังเป็นสื่อกลางให้เกิดการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมของผู้คนในระดับต่างๆ สร้างความเข้าใจที่ดีต่อชนบธรรมเนียม กาท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจแก่ชุมชนในชนบทเป็นอย่างมาก (Brown, 2005) ในด้านของการเป็นแหล่งสร้างงานในประเทศที่ด้อยพัฒนาทั้งหลาย เนื่องจากแรงงานในอุตสาหกรรมกาท่องเที่ยวเป็นแรงงานทั่วไป เช่น คนขับรถ ขับเรือ มัคคุเทศก์นำเที่ยว พนักงานในโรงแรม ร้านอาหาร เป็นต้น กาท่องเที่ยวยังสร้างโอกาสทางธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (ธุรกิจ SMEs) ให้ผู้ที่อาศัยอยู่ในแหล่งท่องเที่ยว เช่น ธุรกิจร้านอาหาร ร้านจำหน่ายของที่ระลึก ที่พัก เกสต์เฮาส์ โฮมสเตย์ บริการให้เช่าอุปกรณ์ท่องเที่ยว เป็นต้น กาท่องเที่ยวยังช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับผู้คนที่อาศัยอยู่ในชุมชนอีก (Brass, 1996: X-1) นอกจากนี้กาท่องเที่ยว ช่วยสร้างความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของตนเอง ที่สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ เมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางมาศึกษาเรียนรู้

กาท่องเที่ยวนอกจากการสร้างงาน สร้างรายได้ สร้างความภาคภูมิใจในความเป็นตัวตน อัตลักษณ์ของผู้คนที่สืบทอดมรดกของบรรพบุรุษแล้ว ยังถือว่าเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีลดความขัดแย้งภายในสังคม เช่น กรณีการเดินทางไปทัศนศึกษาในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ของผู้คนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย (ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส) ซึ่งได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ ความไม่สงบในพื้นที่ ได้มีโอกาสบอกเล่าเรื่องราวเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ของตัวเอง ทำให้ผู้คนที่อยู่ในพื้นที่อื่นๆ ได้เข้าใจสถานการณ์ที่เป็นจริงมากยิ่งขึ้น ส่วนหนึ่งทำให้เกิดความเห็นใจ และช่วยเป็นกำลังใจในการต่อสู้กับปัญหาที่เกิดขึ้น

อย่างไรก็ตาม กระแสการท่องเที่ยวโลกเปลี่ยนไป เนื่องจากพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวเปลี่ยน และโลกประสบวิกฤติทางด้านสิ่งแวดล้อมที่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาในอุตสาหกรรมต่างๆ รวมถึงอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ภาพของการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการท่องเที่ยวได้ปรากฏชัดขึ้น เมื่อองค์การสหประชาชาติ (United Nation) จัดการประชุมสุดยอดว่าด้วยสิ่งแวดล้อมโลก หรือ Earth Summit เมื่อปี พ.ศ. 2535 ณ เมือง Rio de Janeiro ประเทศบราซิล กำหนดให้การพัฒนาทุกด้านเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) ซึ่งประเด็นที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวผลักดันให้เกิดกระแสการพัฒนาการท่องเที่ยว 3 ประการ ประกอบด้วย (1) กระแสความต้องการการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ (2) กระแสความต้องการของตลาดการท่องเที่ยวในด้านการศึกษารียนรู้ และ (3) กระแสความต้องการพัฒนาคน โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน (ททท., 2544: 2)

การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมบริการโภคของนักท่องเที่ยวทั่วโลกได้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงด้านรูปแบบการท่องเที่ยวตามมา จากอดีตที่นักท่องเที่ยวเดินทางไปเที่ยวชายหาด นักท่องเที่ยวพัฒนาตัวเอง มาเป็นการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้เพิ่มมากขึ้น รูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้และสัมผัสในเชิงลึกต่อแหล่งท่องเที่ยวที่ได้เดินทางไปท่องเที่ยว เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นต้น โดยที่รูปแบบของการท่องเที่ยวเหล่านี้ ฐานทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว และฐานการเรียนรู้ตั้งอยู่ในพื้นที่ชนบท (Rural Sites) เป็นหลัก เนื่องจากชุมชนมีต้นทุนทางทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ต้นทุนทางวัฒนธรรม และความเป็นอัตลักษณ์ของแต่ละชุมชนที่แตกต่างกันออกไป (Ratanakomut, 2006: 7)

การเปลี่ยนแปลงด้านการท่องเที่ยวด้วยพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว รูปแบบการท่องเที่ยว ได้ส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยว และองค์กรด้านการท่องเที่ยว ที่ต้องปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ขณะที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เป็นดินแดนที่มีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์มายาวนานไม่น้อย 6,000 ปี มีทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ทั้งธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตของผู้คน และกิจกรรมประเพณีต่างๆ จากการสำรวจจำนวนประชากร ในปี 2547 ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีจำนวนประมาณ 1.6 ล้านคน (ฉัตรไชย รัตนไชย และคณะ, 2548: 1-3) ร้อยละ 69 กระจายอยู่นอกเขตเมือง และร้อยละ 31 อาศัยอยู่ในเขตเมือง ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ครอบคลุมพื้นที่ 3 จังหวัด ได้แก่ พัทลุงทั้งจังหวัด ประกอบด้วย อำเภอเมืองพัทลุง ปากพะยูน ป่าบอน บางแก้ว เขาชัยสน ตะโหมด กงหรา ควนขนุน ศรีบรรพต ป่าพะยอม และศรีนครินทร์ จังหวัดสงขลา 12 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองสงขลา หาดใหญ่ สะเดา นาหม่อม คลองหอยโข่ง รัตภูมิ บางกล่ำ ควนเนียง สทิงพระ กระแสสินธุ์ และระโนด และจังหวัดนครศรีธรรมราช 2 อำเภอ ได้แก่ อำเภอชะอวด และอำเภอหัวไทร ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีพื้นที่ประมาณ 8,727 ตารางกิโลเมตร แบ่งเป็นแผ่นดิน

7,685 ตารางกิโลเมตร และเป็นพื้นที่ทะเลสาบ 1,042 ตารางกิโลเมตร ความยาวจากเหนือจรดใต้ประมาณ 150 กิโลเมตร และจากตะวันออกไปถึงตะวันตกประมาณ 65 กิโลเมตร

ลักษณะภูมิประเทศของพื้นที่ลุ่มน้ำฯ ทางทิศตะวันตกมีเทือกเขาบรรทัดเป็นสันปันน้ำทอดตัวยาวในแนวเหนือ - ใต้ ทางทิศใต้เป็นส่วนหนึ่งของเทือกเขาสันกาลาศิรี เทือกเขาทั้งสองปกคลุมด้วยป่าไม้และเป็นแหล่งต้นน้ำของลุ่มน้ำนี้ ถัดจากพื้นที่ภูเขาสูงลงมาจะเป็นที่ราบสลับเนิน เขาเตี้ยๆ ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ปลูกยางพารา สวนผลไม้ ถัดลงมาเป็นที่ราบขนาดใหญ่ล้อมรอบด้วยทะเลสาบส่วนใหญ่เป็นพื้นที่นาข้าว ทางตอนเหนือของทะเลสาบเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำขนาดใหญ่เรียกว่า "พรุควนเคิ่ง" ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 137 ตารางกิโลเมตร (รวมทะเลน้อย) ส่วนทางด้านตะวันออกเป็นที่ราบชายฝั่งทะเลติดต่อกับอ่าวไทย ทะเลสาบสงขลาเป็นแหล่งกักเก็บน้ำและระบายน้ำตามธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์พิเศษคือ มีระบบนิเวศ 3 น้ำ ที่มีการผสมผสานทั้งน้ำจืด น้ำกร่อย และน้ำเค็ม ทะเลน้อยซึ่งอยู่ทางเหนือสุดเป็นน้ำจืด ถัดลงมา คือ ทะเลสาบตอนบน ส่วนใหญ่ของรอบปีจะเป็นน้ำจืด ทะเลสาบตอนกลางมีความเค็มของน้ำเปลี่ยนแปลงระหว่างน้ำจืดและน้ำกร่อยขึ้นกับฤดูกาล ทางใต้สุด คือ ทะเลสาบตอนล่าง ซึ่งเป็นน้ำกร่อยและน้ำเค็ม และทะเลสาบตอนล่างเชื่อมกับอ่าวไทย ทำให้ความเค็มของน้ำในทะเลสาบเปลี่ยนแปลงไปตามฤดูกาล

ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีความหลากหลาย เนื่องจากลุ่มน้ำมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอย่างยาวนานผ่านยุคต่างๆ ทำให้พื้นที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่แตกต่างกันออกไป ทั้งแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตชุมชน และการจัดกิจกรรมเพื่อการท่องเที่ยวในปี 2550 (ททท., 2551) มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดสงขลาและจังหวัดพัทลุง จำนวนทั้งสิ้น 2,645,770 คน และ 501,320 คน ตามลำดับ ส่วนจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งมีพื้นที่ 2 อำเภอ ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบ มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้าท่องเที่ยวในจังหวัดรวมทั้งสิ้น 1,639,046 คน

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา จะมีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายทั้งโบราณสถาน โบราณวัตถุ ประเพณีวัฒนธรรม ความเชื่อ ธรรมชาติ กิจกรรม เป็นต้น และมีแผนยุทธศาสตร์ในการพัฒนาอย่างชัดเจน แต่การใช้ทรัพยากรดังกล่าวเพื่อการท่องเที่ยวยังน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่อื่น ทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยในด้านของพื้นที่ แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ยังกระจุกกระจายอยู่ตามพื้นที่ต่างๆ ขาดการพัฒนาและฟื้นฟูโครงสร้างให้สอดคล้องกับพื้นที่และความต้องการของนักท่องเที่ยว ในด้านการจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ยังขาดรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับทรัพยากรที่มีอยู่ และขาดรูปแบบการท่องเที่ยวที่ชัดเจนและเหมาะสมกับพื้นที่ ซึ่งไม่ก่อให้เกิดการกระจายนักท่องเที่ยวและรายได้จากการท่องเที่ยว ชุมชนในรูปแบบที่ควรจะเป็น ขณะที่ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวมีฐานที่ตั้งอยู่ในเมืองใหญ่มีความถนัด

ด้านการจัดการท่องเที่ยวที่เชิงปริมาณ (Mass Tourism) มากกว่าการท่องเที่ยวที่เป็นกลุ่มเฉพาะ (Niche Tourism) ในด้านของสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยวที่มีอยู่ในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาบางกิจกรรมกำลังเป็นภัยคุกคามต่อสิ่งแวดล้อม ทั้งทางทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรทางวัฒนธรรม ตลอดจนวิถีชีวิตชุมชน

ดังนั้น ด้วยทำเลที่ตั้งและศักยภาพของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา การท่องเที่ยวชนบท (Rural Tourism) นับว่าเป็นรูปแบบที่เหมาะสมกับพื้นที่มากที่สุด ซึ่งการท่องเที่ยวชนบทจะเป็นเครื่องมือช่วยอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวที่ซึ่งสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ของประเทศ ในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และยุทธศาสตร์การพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ในการสร้างโอกาสให้ผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาใช้เป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มรดกทางประเพณีและวัฒนธรรมอันล้ำค่าที่สืบทอดกันมานับร้อยปี เป็นเครื่องมือที่ช่วยสร้างรายได้เสริมให้กับชุมชน และช่วยสร้างความภาคภูมิใจให้กับชุมชนที่สามารถเก็บรักษามรดก ทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรมด้วยดีตลอดมา และถ่ายทอดไปสู่อนุชนคนรุ่นหลังต่อไป

คำถามการวิจัย

1. องค์ประกอบและปัจจัยต่างๆ ด้านการท่องเที่ยวชนบทของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเป็นอย่างไร
2. รูปแบบการท่องเที่ยวชนบท (Rural Tourism) ที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เป็นอย่างไร
3. รูปแบบการท่องเที่ยวชนบทที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบ และปัจจัยต่างๆ ด้านการท่องเที่ยวชนบทของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
2. เพื่อกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเพื่อการท่องเที่ยวชนบทที่สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อม

3. เพื่อวิเคราะห์รูปแบบการท่องเที่ยวชนบทที่สอดคล้องกับมาตรฐานสิ่งแวดล้อมด้านการท่องเที่ยว

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาประกอบด้วยจังหวัดพัทลุงครอบคลุมพื้นที่ทั้งจังหวัด 11 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง ป่าบอน ตะโหมด กงหรา ศรีนครินทร์ ศรีบรรพต ป่าพะยอม ควนขนุน เขาชัยสน บางแก้ว และปากพะยูน จังหวัดสงขลา 12 อำเภอ คือ อำเภอเมือง สิงหนคร สทิงพระ กระแสสินธุ์ ระโนด ควนเนียง บางกล่ำ รัดถุมิ หาดใหญ่ คลองหอยโข่ง นาม่อม และปาดังเบซาร์ และจังหวัดนครศรีธรรมราช 2 อำเภอ ได้แก่ อำเภอชะอวด และหัวไทร มีพื้นที่รวมทั้งสิ้น 8,727 ตารางกิโลเมตร ทั้งนี้ พื้นที่ศึกษาไม่รวมพื้นที่ในเขตเทศบาลเมือง ซึ่งประกอบด้วย เทศบาลเมืองสิงหนคร คลองแห คอหงส์ บ้านพรุ ควนลัง สะเดา ปาดังเบซาร์ และเมืองพัทลุง และเทศบาลนครคือ เทศบาลนครสงขลา และเทศบาลนครหาดใหญ่ ซึ่งมีพื้นที่รวมทั้งสิ้น 279.532 ตารางกิโลเมตร ดังนั้น พื้นที่ในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีพื้นที่ที่ไม่ได้ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมือง และเทศบาลนครรวมกันทั้งสิ้น 8,447.468 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 96.80 ของพื้นที่ทั้งหมด

ขอบเขตด้านเนื้อหา

แบ่งระดับการศึกษาใน 4 ด้าน ดังนี้

1. พื้นที่และทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
2. องค์ประกอบของการท่องเที่ยวชนบทในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
3. รูปแบบการท่องเที่ยวชนบทที่สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบ

สงขลา

4. แนวทางและรูปแบบการท่องเที่ยวชนบทของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาที่ได้มาตรฐานสิ่งแวดล้อมด้านการท่องเที่ยว

ขอบเขตด้านประชากร

กลุ่มประชากร สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ขอกำหนดเป็นหน่วยวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Stakeholders) ดังนี้ คือ

1. หน่วยวิจัยที่มีส่วนได้ส่วนเสียทางตรง ประกอบด้วย

- ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวที่เสนอขายโปรแกรมท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา จำนวน 20 บริษัท
- ชุมชนที่จัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา จำนวน 11 ชุมชน
- หน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา จำนวน 13 หน่วยงาน
- กลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา จำนวน 400 คน

2. หน่วยวิจัยที่มีส่วนได้ส่วนเสียทางอ้อม ประกอบด้วย

- หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง อาทิ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานใหญ่ สำนักงานหาดใหญ่ และสำนักงานนครศรีธรรมราช สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสงขลา พัทลุง และนครศรีธรรมราช สำนักงานเกษตรจังหวัดสงขลา พัทลุง และนครศรีธรรมราช กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสงขลา จังหวัดพัทลุง และจังหวัดนครศรีธรรมราช สำนักงานพัฒนาชุมชน จังหวัดสงขลา พัทลุง และนครศรีธรรมราช เขตห้ามล่าพันธุ์สัตว์ป่าทะเลน้อย เขตห้ามล่าพันธุ์สัตว์ป่าทะเลสาบสงขลา เขตห้ามพันธุ์สัตว์ป่าเทือกเขาบรรทัด สถาบันทักษิณคดีศึกษา สมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดสงขลา และพัทลุง สมาคมมัคคุเทศก์อาชีพ จังหวัดสงขลา สื่อมวลชนด้านการท่องเที่ยว
- สถาบันการศึกษา และนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ ทั้งในและนอกพื้นที่
- องค์กรพัฒนาเอกชน ประกอบด้วย สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน (CBT I) และสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

- พื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา หมายถึง พื้นที่ของกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาทั้งหมด ซึ่งตั้งอยู่ใน 12 อำเภอของจังหวัดสงขลา รวมทุกอำเภอของจังหวัดพัทลุง และ 2 อำเภอ ของจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยทั้งนี้ไม่รวมพื้นที่ในเขตการปกครองของเทศบาลนครสงขลา เทศบาลนครหาดใหญ่ เทศบาลเมืองพัทลุง เทศบาลเมืองสิงหนคร เทศบาลเมืองคลองแห เทศบาลเมืองคอหงส์ เทศบาลเมืองควนลัง เทศบาลเมืองบ้านพรุ เทศบาลเมืองสะเดา และเทศบาลเมืองปาดังเบซาร์
- พื้นที่และทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา หมายถึง
  - 1) ทรัพยากรธรรมชาติ ประกอบด้วย ภูเขา ป่าไม้ แม่น้ำ ทะเลสาบ ปากแม่น้ำ เกาะ สายน้ำ ทะเลสาบ พื้นที่น้ำท่วมขัง พื้นที่ชุ่มน้ำ พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ เป็นต้น
  - 2) ทรัพยากรทางวัฒนธรรม ประกอบด้วย

อนุสาวรีย์ อาคาร รูปปั้น สิ่งที่น่าสนใจ ตู้ที่อยู่อาศัย ศูนย์กลางของเมือง สถาปัตยกรรม ที่ตั้งทางประวัติศาสตร์ ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม กิจกรรมงานประเพณี ภาพวาด การแกะสลัก สื่อรูปแบบต่างๆ เช่น หนังสือ การแสดง ดนตรี วรรณกรรม ภาษา วัฒนธรรมการเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม เรื่องเล่า เครื่องใช้ และนิทานพื้นบ้าน เป็นต้น 3) การบริการด้านการท่องเที่ยว (โรงแรม ที่พัก ร้านอาหาร ร้านจำหน่ายของที่ระลึก การขนส่งในพื้นที่ เป็นต้น)

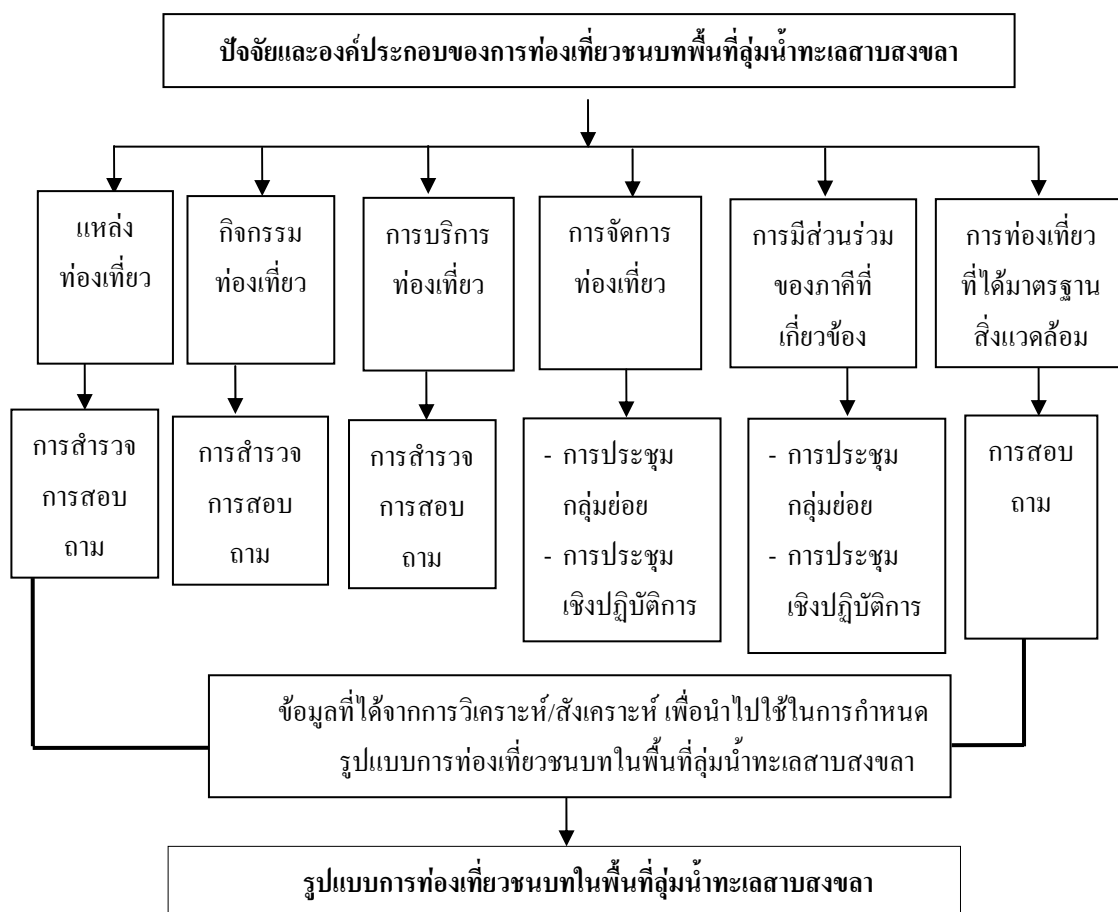
- การท่องเที่ยวชนบทในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา หมายถึง 1) ทรัพยากรการท่องเที่ยว 2) กิจกรรมการท่องเที่ยว 3) การบริการด้านการท่องเที่ยว 4) การจัดการการท่องเที่ยว 5) กระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว 6) การท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน ทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยได้เลือกใช้ระเบียบวิธีวิจัยที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ดังนี้

- การศึกษาวิเคราะห์จากข้อมูล เอกสาร และงานวิจัยต่าง ๆ
- การสำรวจ
- การวิจัยแบบลูกโซ่
- การประชุมกลุ่มย่อย
- การประชุมเชิงปฏิบัติการ
- การสอบถาม

กรอบแนวคิดการวิจัย รูปแบบการท่องเที่ยวชนบทในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

ภาพประกอบ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย รูปแบบการท่องเที่ยวชนบทในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขอบเขตการทอ้งเกี่ยวข้องกับทอ้งที่มีความสอดคล้องกับรูปแบบการทอ้งที่ที่หลากหลาย ที่ได้รับการพัฒนาและส่งเสริมให้เป็นกิจกรรมการทอ้งที่ขวตามพื้นที่ต่างๆ ทั่วโลก ซึ่งในงานวิจัย รูปแบบการทอ้งที่ขวชนบทในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา นักวิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับบริบทที่แตกต่างกันออกไป เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษา ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการทบทวน วรรณกรรมสามารถแบ่งออกเป็น 3 หมวดหลัก คือ (1) ความหมาย ลักษณะ และแนวคิดด้านการจัดการ พื้นที่ลุ่มน้ำ (2) รูปแบบการทอ้งที่ขวในพื้นที่ลุ่มน้ำ (3) ความหมาย ลักษณะ และแนวคิดของการทอ้งที่ขว รูปแบบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ชนบท และ (4) ขอบเขตของการจัดการทอ้งที่ขวที่ได้มาตรฐาน ด้านสิ่งแวดล้อม

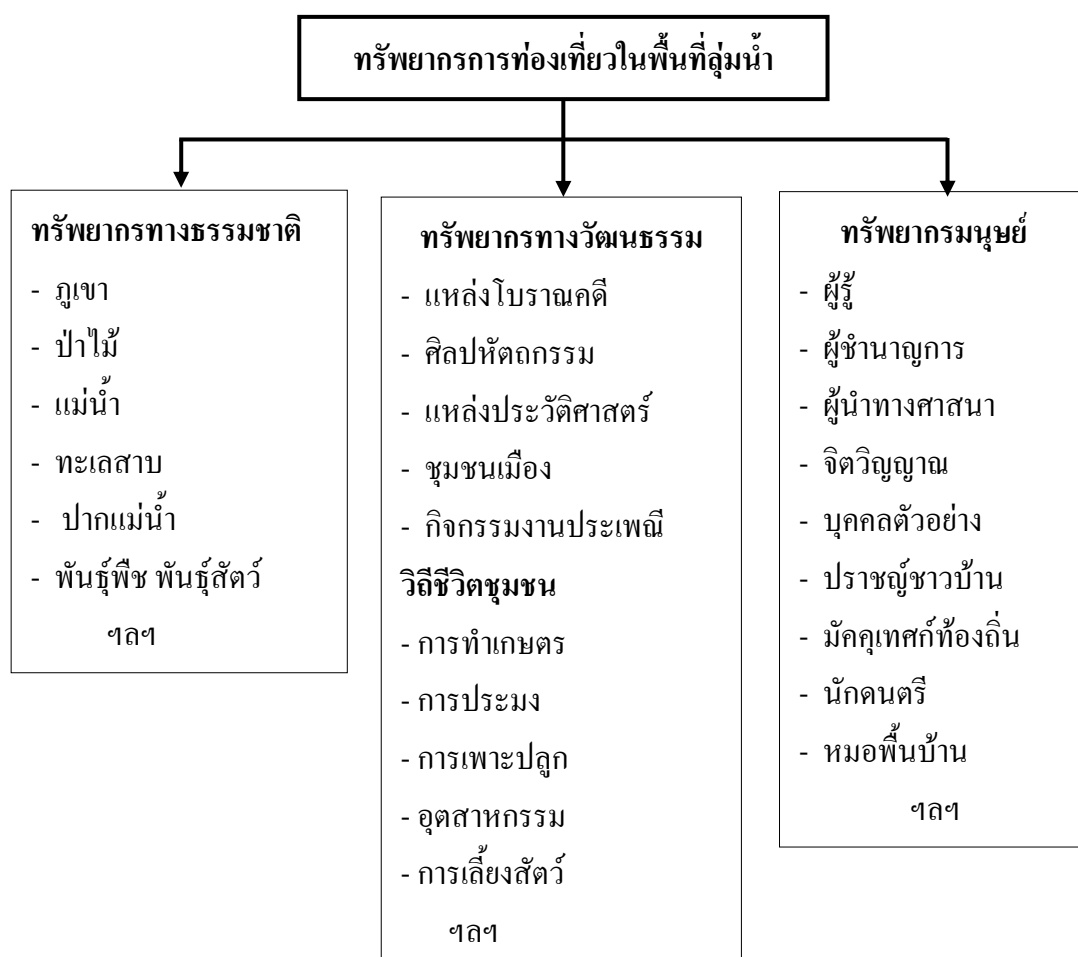
2.1 ความหมาย ลักษณะ และแนวคิดรูปแบบการจัดการพื้นที่ลุ่มน้ำ

ทะเลสาบ เป็นพื้นที่ลุ่มน้ำที่ประกอบด้วย ความหลากหลายทางชีวภาพ เป็นแหล่ง กำเนิดของพรรณพืช พรรณสัตว์ เป็นที่อยู่อาศัยของผู้คน ก่อเกิดประเพณีวัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ที่สืบทอดกันมา นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งสร้างงานสร้างรายได้ให้กับผู้คนที่อาศัยอยู่ เหมือนกับผู้คนที่อาศัยอยู่ในบริเวณทะเลสาบ Victoria ใช้ทรัพยากรของทะเลสาบในการเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ ทำประมง ตลอดจนการทำเหมืองแร่ โดยอาศัยทรัพยากรเพื่อการดำรงชีพ (องค์การควบคุมสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ (UNEP), 2001: 1-3) ซึ่งแนวคิดของการจัดการลุ่มน้ำ ได้กำหนดพื้นที่ให้มีการใช้ทรัพยากร ธรรมชาติอย่างยั่งยืน (Sustainable Resource Utilization) โดยอาศัยหลักการทางอนุรักษ (Conservation) แต่เป็นการใช้หลักการทางอนุรักษปฏิบัติ (Conservation in practices) หมายถึงว่า ให้มีการกำหนด เขตที่ดิน (Land zoning) เป็นเขตๆ ตั้งแต่ให้มีกิจกรรมต่างๆ เขตพัฒนา และเขตที่ต้องสงวนไว้มิให้มีการใช้ทรัพยากรเลย (กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2551)

โดยทั่วไปพื้นที่ลุ่มน้ำ มี 3 รูปแบบ (Nakamura, 2006: 3-5) ซึ่งประกอบด้วย (1) พื้นที่ลุ่มน้ำระบบปิด (closed drainage basin) ไม่มีช่องทางระบายน้ำออก น้ำท่าจะหมดไปโดยการระเหย และการซึมลงดินเท่านั้น ซึ่งตัวอย่างของทะเลดังกล่าว ทะเลสาบอารัล (Aral) ทะเลสาบชาด (Chad) (2) พื้นที่ลุ่มน้ำระบบเปิด (Open drainage Basin) ซึ่งมีช่องทางระบายน้ำต่างๆ โดยน้ำ จะไหลออกทางแม่น้ำ ซึ่งทำให้ความเค็มถูกล้างออกไปด้วย ซึ่งจะกลายป็นน้ำจืด ความเค็มต่ำทำให้

น้ำสามารถดื่มได้ อย่างเช่น ทะเลสาบแชมเพน ประเทศสหรัฐอเมริกา (Champain) เป็นต้น (3) พื้นที่ลุ่มน้ำติดชายฝั่ง (Coastal drainage Basin) ซึ่งน้ำจะไหลเข้าและไหลออกสู่มหาสมุทร นำให้เกิดระบบนิเวศที่ซับซ้อน ดังเช่น ทะเลสาบสงขลา ทะเลสาบชิลิกา ประเทศอินเดีย (Chilika) เป็นต้น

ด้วยระบบนิเวศที่กล่าวมา ทำให้พื้นที่ลุ่มน้ำมีทรัพยากรที่หลากหลาย ทั้งทรัพยากรทางธรรมชาติ อันประกอบด้วย ภูเขา ป่าไม้ ทะเลสาบ ปากน้ำ สายน้ำ แม่น้ำ ลำคลอง พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ เป็นต้น นอกจากนี้ เมื่อผู้คนอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานทำให้เกิดประเพณีวัฒนธรรมต่างๆ ทั้งทางด้านก่อให้เกิดสถาปัตยกรรม โบราณสถาน โบราณคดี ประวัติศาสตร์ ศิลปหัตถกรรม กิจกรรมงานประเพณี ชุมชนเมือง เป็นต้น และขาดไม่ได้ คือ การประกอบอาชีพต่างๆ เช่น ประมง เกษตร การเพาะปลูก การเลี้ยงสัตว์ โรงงานอุตสาหกรรมต่างๆ ของผู้คนที่ย้ายถิ่นฐานเข้ามาอยู่อาศัย ดังแสดงรายละเอียดตามภาพประกอบ 2.1

ภาพประกอบ 2.1 แสดงทรัพยากรท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำ

ที่มา: จริน ศิริ (2550: 135-136)

ในบางประเทศได้แบ่งรูปแบบการจัดการลุ่มน้ำที่แตกต่างกันออกไป เช่น พื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบวิกตอเรีย (Baker and Eric, 2008: 287) ตั้งอยู่ใน 5 ประเทศ ของทวีปแอฟริกาตะวันออก (เคนยา รวันดา บรูไนดี แทนซาเนีย และอุกันดา) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ โดยแบ่งเขตพื้นที่ต่างๆ ทั้งเขตอุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า องค์กรป่าอนุรักษ์ชุมชนและการจัดสรรรายได้ พื้นที่จัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นต้น ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ เอกชน NGOs และชุมชน เข้ามาจัดการร่วมกัน

บริเวณลุ่มน้ำ ลากูนา เดอ เบย์ (Laguna de bay) ประเทศฟิลิปปินส์ (Nepomuceno and Santos-Borja, 2006: 235-236) ภาควิชาที่เกี่ยวข้องในการจัดทรัพยากรบริเวณพื้นที่ ประกอบด้วย งานด้านกฎหมาย หน่วยงานต้นกำหนดแผนนโยบาย หน่วยงานด้านการพัฒนาที่ดิน น้ำท่า สิ่งสาธารณูปโภค ขั้นพื้นฐาน สถาบันการศึกษา ซึ่งทำหน้าที่ในการวิจัย ประชาชนและองค์กรภาคเอกชนที่ใช้ประโยชน์ ในพื้นที่ลุ่มน้ำ นอกจากนี้ยังรวมถึงรัฐบาลในระดับท้องถิ่น ซึ่งหน่วยงานเหล่านี้ จะร่วมกันในการวางแผน และกำหนดนโยบาย กิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับพื้นที่ลุ่มน้ำ

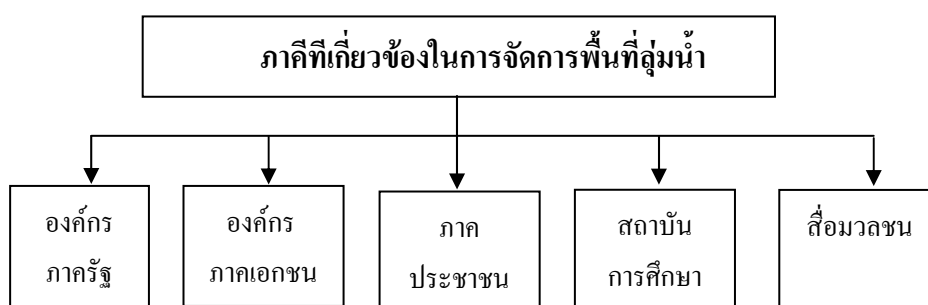
การจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบซานตา คลารา (Santa Clara Basin) บริเวณอ่าวซานฟรานซิสโก ประเทศสหรัฐอเมริกา (Mead, 2000: 8-10) ได้จัดตั้งหน่วยงานต่างๆ เข้ามาพร้อมเป็นคณะกรรมการ เพื่อบริหารจัดการลุ่มน้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับประชากรที่อยู่ในพื้นที่ประมาณ 1.9 ล้านคน จำนวน 10 องค์กร ประกอบด้วย องค์กรด้านสิ่งแวดล้อม องค์กรเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อม องค์กรอนุรักษ์ปากน้ำ อ่าวซานฟรานซิสโก มหาวิทยาลัยและวิทยาลัยต่างๆ องค์กรการค้า ด้านธุรกิจ และอุตสาหกรรม องค์กรและมูลนิธิชุมชนต่างๆ กลุ่มท่องเที่ยวกีฬาทางน้ำ องค์กรด้านการเกษตร ผู้แทนจากรัฐบาล และ สื่อมวลชน หน่วยงานเหล่านี้ มีหน้าที่ในการกำหนดรูปแบบ หาแนวทางในการอนุรักษ์พื้นที่ลุ่มน้ำ และสื่อสารด้านการอนุรักษ์ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับทราบและนำไปปฏิบัติ

พื้นที่บนเกาะสุมาตรา ประเทศอินโดนีเซีย ซึ่งเป็นที่ตั้งของทะเลสาบเลกโทบา (Lake Toba) โครงสร้างคณะกรรมการอนุรักษ์ระบบนิเวศของทะเลสาบ (Moedjodo et al., 2006: 398) มีผู้ว่าราชการเกาะสุมาตราเหนือ เป็นประธาน รองผู้ว่า เป็นรองประธาน โดยมีหัวหน้าสำนักงานการจัดการผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมเกาะสุมาตราเหนือ เป็นฝ่ายเลขานุการ และหัวหน้าสำนักงานฝ่ายวางแผนของเกาะสุมาตราเหนือ เป็นผู้ช่วยฝ่ายเลขานุการ นอกจากนี้ยังมีคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สมาชิกขององค์กรต่างๆ ในพื้นที่ คณะกรรมการที่ปรึกษา ประกอบด้วย หน่วยงานด้านการท่องเที่ยวและวัฒนธรรม เกษตร ประมง ทรัพยากรน้ำ แร่ธาตุและพลังงาน ป่าไม้ การขนส่ง เป็นต้น

ขณะที่การจัดการ Lake Baringo ซึ่งเป็นทะเลสาบน้ำจืด เหนือระดับน้ำทะเลประมาณ 1,000 เมตร ในประเทศเคนยาไม่แตกต่างจากที่อื่น (Odada, et al., 2005: 32) องค์กรที่เกี่ยวข้องใน

การจัดการทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ลุ่มน้ำ หน่วยงานหลัก ประกอบด้วย กระทรวงการเกษตร กระทรวงทรัพยากรน้ำและการพัฒนา กระทรวงปศุสัตว์และการประมง องค์การเอกชน และองค์กรชุมชน ร่วมกันบริหารจัดการทรัพยากรให้เกิดประโยชน์แก่ผู้คนที่อาศัยอยู่ในลุ่มน้ำ เมื่อพิจารณาถึงโครงสร้างในการบริหารจัดการพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบ Lake Baringo แล้วสามารถสรุปภาคีที่เกี่ยวข้องในการจัดการดังแสดงรายละเอียดตามภาพประกอบ 2.2

ภาพประกอบ 2.2 แสดงภาคีที่เกี่ยวข้องในการจัดการพื้นที่ทะเลสาบ Lake Baringo

2.2 รูปแบบการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำ

ตามที่ได้กล่าวแล้วว่าพื้นที่ลุ่มน้ำ (Basin) ประกอบด้วย ทรัพยากรทางด้านธรรมชาติ ประเพณีวัฒนธรรม และวิถีชีวิตชุมชน ที่เกิดจากการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานของผู้คน ทำให้เกิดรูปแบบการท่องเที่ยวที่แตกต่างกันออกไปโดยอาศัยฐานทรัพยากรที่มีอยู่มาเป็นตัวกำหนดแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมท่องเที่ยว ซึ่ง Inskoop (1991: 75-95) ได้แบ่งแหล่งท่องเที่ยว ออกเป็น 3 ประเภทคือ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และแหล่งท่องเที่ยวชนิดพิเศษ โดยสรุปในแต่ละประเภทได้ ดังนี้

1) แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประกอบด้วย อากาศ วิถีทัศน์ พื้นที่ชายหาด และทางทะเล พรรณพืชและพันธุ์สัตว์ แหล่งท่องเที่ยวที่มีลักษณะพิเศษ: ภูเขา ถ้ำ บ่อน้ำร้อน เป็นต้น อุทยานแห่งชาติและพื้นที่อนุรักษ์ และการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การทำในแหล่งน้ำแร่ธรรมชาติ

2) แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ประกอบด้วย แหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดี ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม รูปแบบทางวัฒนธรรมที่มีความโดดเด่น : การแต่งกาย งานพิธีการ ความเชื่อทางศาสนา เป็นต้น ศิลปะและหัตถกรรม กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ : การทำไร่ไถนา การปลูกยางพารา เป็นต้น แหล่งท่องเที่ยวบริเวณพื้นที่ในเมือง: ดึกหรือพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ ภัตตาคาร ลานเมือง เป็นต้น พิพิธภัณฑ์และสิ่งอำนวยความสะดวกทางวัฒนธรรม: ร้านจำหน่ายโบราณวัตถุ สถานที่แสดงงานศิลปะ เป็นต้น การจัดงานแสดงทางวัฒนธรรม ความเป็นมิตรของผู้คน

3) แหล่งท่องเที่ยวชนิดพิเศษ ประกอบด้วยสวนสนุก ละครสัตว์ แหล่งช้อปปิ้ง การประชุม สัมมนา กิจกรรมพิเศษ: การแข่งขันกีฬา การจัดงานแสดงสินค้า เป็นต้น บ่อนคาลิโน แหล่งบันเทิง การกีฬาเพื่อการท่องเที่ยว

ในแต่ละปีมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากเดินทางไปพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบวิกตอเรีย เพื่อทำ กิจกรรมส่องสัตว์ ชมวิว เดินป่า ศึกษาระบบนิเวศ ล่องแพในแม่น้ำไนล์ เป็นจำนวนมาก ส่วนหนึ่งทำให้เกิดการกระจายรายได้สู่ชุมชนที่ใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการสร้างรายได้ นอกจากรายได้จากการทำเกษตร เลี้ยงสัตว์ เช่นเดียวกับที่ทะเลสาบ McLarty ซึ่งได้รับการประกาศให้เป็นพื้นที่เพื่ออนุรักษ์พันธุ์สัตว์ และพืชพันธุ์ ทางตะวันตกของประเทศออสเตรเลีย ภายในเขตอนุรักษ์ มีนกพันธุ์ต่างๆ จำนวน 185 ชนิด โดยแบ่งเป็นนกประจำถิ่นและนกอพยพ ช่วยสร้างโอกาสแก่นักท่องเที่ยว กลุ่มคน เดินทางไปเยือน รวมทั้งการเดินป่าเพื่อเป็นกิจกรรมพักผ่อนอีกด้วย (Conservation Commission Western Australia, 2005: 31-32)

ทะเลสาบโรโตรัว ซึ่งเป็นที่ตั้งของถ้ำไวโตโม ประเทศนิวซีแลนด์ ซึ่งนักท่องเที่ยว นิยมเดินทางไปดูหอนเรืองแสง ในยุคแรกของการจัดการท่องเที่ยวภาคเอกชนเข้ามาดำเนินการ (Pavlovich, 2002: 207-208) ต่อมารัฐบาลนิวซีแลนด์ ได้มอบหมายให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ได้เข้ามาดำเนินการ ซึ่งนอกจากกิจกรรมเที่ยวถ้ำแล้ว ยังได้รวมกิจการ โรงแรมด้วยกัน และรัฐบาล ได้จัดตั้งบริษัทต่างๆ ให้อยู่ในเครือเดียวกันทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่ ซึ่งเป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยความร่วมมือทางการท่องเที่ยวและการ โรงแรมของประเทศ นอกจากนี้ยังจัดให้มีเส้นทางเชื่อมโยง กับแหล่งท่องเที่ยวทั่วประเทศ ซึ่งการเชื่อมโยงดังกล่าว โดยเริ่มตั้งแต่การจองเพื่อเข้าชมแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งดำเนินการ โดยสำนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยว การเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศสายการบิน แห่งชาติรับผิดชอบ การเดินทางภายในประเทศเป็นหน้าที่รับผิดชอบการรถไฟ และการจองโรงแรม ที่พักโดยสมาคมโรงแรมช่วยดำเนินการ ซึ่งนักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวได้รับความสะดวกสบาย จากการเดินทางตลอดเวลาที่อยู่ในประเทศนิวซีแลนด์

นอกจากแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติแล้ว บริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำยังเป็นแหล่งกำเนิด ของประเพณีวัฒนธรรมต่างๆ ที่น่าสนใจอีกจำนวนมาก ที่สามารถร้อยเรียงให้เกิดเป็นกิจกรรมด้าน การท่องเที่ยวได้ อย่างเช่น ประเพณีวัฒนธรรมของชาวเมารีได้รับบรรจุไว้ในพิพิธภัณฑ์เมืองโรโตรัว ซึ่งตั้งอยู่บริเวณทะเลสาบโรโตรัว ทางเกาะเหนือของประเทศนิวซีแลนด์ เพื่อให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปเรียนรู้และศึกษาถึงความเป็นมาของชนเผ่า นอกจากนี้ ยังจัดการแสดงทางวัฒนธรรม และสาธิต งานหัตถกรรมที่เกี่ยวข้องให้นักท่องเที่ยวที่ไปพักที่โรงแรมได้ชมด้วย นอกจากนี้ วัฒนธรรมของ ชาวบาคับบริเวณทะเลสาบเล็กโทบา บนเกาะสุมาตรา ในประเทศอินโดนีเซีย ได้ดึงดูดให้นักท่องเที่ยว เดินทางไปเรียนรู้ถึงความสำคัญที่ได้สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน แม้ว่าส่วนหนึ่งกำลังหายไปเนื่องจาก

อพยพเดินทางเข้าไปทำงานในเมืองใหญ่ แต่วัฒนธรรมที่สืบทอดมาอย่างช้านานก็ยังคงรอต้อนรับให้นักท่องเที่ยวเดินทางทางไปขึ้นแม่น้ำในปัจจุบัน

ในพื้นที่ลุ่มน้ำชีของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีแหล่งท่องเที่ยวประกอบด้วย แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและความเป็นอยู่ของผู้คน โดยรัฐบาลได้ส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สำคัญของพื้นที่ โดยมีกิจกรรมล่องแก่งด้วยเรือคายัคไปตามแม่น้ำชีของ รัฐบาลท้องถิ่นกำลังส่งเสริมให้พื้นที่ดังกล่าวเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ โดยได้สนับสนุนบริษัทนำเที่ยวจากประเทศไทย นำนักท่องเที่ยวเดินทางเข้าไปท่องเที่ยวในพื้นที่ดังกล่าว (Baird and Shoemaker, 2008: 254)

ตามที่ได้กล่าวแล้วพื้นที่ลุ่มน้ำเป็นแหล่งก่อเกิดของประเพณีวัฒนธรรมต่างๆ เนื่องจากการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานของผู้คนที่มีความแตกต่างกันทั้งภูมิหลัง ความเชื่อ รวมถึงประสบการณ์ที่แตกต่างกันออกไป ส่งผลให้พื้นที่ลุ่มน้ำมีกิจกรรมเพื่อการท่องเที่ยวที่หลากหลายออกไป การกีฬาเพื่อการท่องเที่ยว กิจกรรมพักผ่อนประเภทผจญภัยโดยอาศัยทรัพยากรในพื้นที่ลุ่มน้ำก็มีพบเห็นได้ทั่วไป เหมือนที่นักท่องเที่ยวเดินทางไปทะเลสาบ Santa Clara Basin บริเวณอ่าวซานฟรานซิสโก ประเทศสหรัฐอเมริกา เพื่อไปทำกิจกรรม ปีนเขา ตกปลา นั่งเรือ ปั่นจักรยาน สกีน้ำ เป็นต้น ขณะที่ทะเลสาบสงขลา ก็กิจกรรมท่องเที่ยวล่องเรือคายัค ชมป่าเสม็ดบริเวณทะเลน้อย ซึ่งเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงผจญภัยใหม่ที่เกิดขึ้นใหม่ในทะเลสาบสงขลา

ทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวในทะเลสาบต่างๆ มีความคล้ายคลึงกัน แต่สิ่งที่แตกต่าง คือ การจัดการให้เกิดรูปแบบการท่องเที่ยวที่หลากหลาย โดยอาศัยองค์กร หน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน และชุมชนในการทำงานร่วมกัน

2.2.1 องค์ประกอบของการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

การส่งเสริมและการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาซึ่งปาริชาติ วิสุทธิสมาจารและคณะ (2548: 68) ได้ทำการสำรวจและศึกษาสภาพทรัพยากรทางการท่องเที่ยวพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา พบว่ามี จำนวน 212 แหล่ง โดยจัดแบ่งเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ จำนวน 79 แหล่ง ซึ่งจำแนกออกได้เป็นกลุ่มย่อยตามลักษณะของสถานที่ ได้แก่ ภูเขา น้ำตก หาดทราย พื้นที่ชุ่มน้ำ เกาะ จำนวน 54 แหล่ง และถ้ำ จำนวน 25 แหล่ง เป็นต้น และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จำนวน 133 แหล่ง ได้แก่ ศาสนสถาน จำนวน 76 แห่ง เมืองและชุมชนโบราณ ที่มีจุดเด่นสำคัญ เช่น เจดีย์ วัด ถ้ำโบราณ เป็นต้น จำนวน 22 แห่ง และโบราณสถานอื่นๆ จำนวน 35 แห่ง

นอกจากแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมแล้ว ความเชื่อที่ประชาชนในกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลานั้นยังเป็นทรัพยากรท่องเที่ยวที่สำคัญของพื้นที่ด้วย ซึ่งความเชื่อเหล่านั้น ประกอบด้วย ความเชื่อทางศาสนา ซึ่งในพื้นที่ลุ่มน้ำผู้คนนับถือศาสนาที่สำคัญ ประกอบด้วย ศาสนาพุทธ อิสลาม พราหมณ์ ความเชื่อเกี่ยวกับไสยศาสตร์ ความเชื่อเกี่ยวกับผีอารักษ์ เช่น แม่ซื่อ แม่โพสพ ผีประจำวั วัวควาย ผีแม่ย่านางและนางไม้ทั้งหลาย ผีเจ้าที่หรือพระภูมิ ความเชื่อเหล่านี้เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่

หัตถกรรมพื้นบ้านในกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา นับว่ามีส่วนสำคัญในการสร้างงานสร้างรายได้ให้กับผู้คนในกลุ่มน้ำทะเลสาบ เนื่องจากมีความเป็นเอกลักษณ์ ทั้งในด้านของการใช้ทรัพยากร ในพื้นที่และอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่น ช่วยในด้านการออกแบบ เช่น ผ้าทอเกาะยอ ผ้าทอเมืองนคร ผ้าทอนาปะขอ ผ้าทอลานข่อย กระเบื้องดินเผาเมืองสงขลา ภาชนะดินเผาสทิงหม้อ ผลิตภัณฑ์เสื่อกระจูด หัตถกรรมกะลามะพร้าว การแกะรูปหนังตะลุง

การละเล่นพื้นบ้านในกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาถือเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญของพื้นที่ และเอกลักษณ์ของภาคใต้อีกด้วย ซึ่งการละเล่นที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้และดึงดูดนักท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ หนังตะลุง โนรา ลิเกป่า สีละ ลิเกมหาชาติทรงเครื่อง เพลงบอกล

การประกอบอาชีพ ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีการประกอบอาชีพที่หลากหลายขึ้นอยู่กับพื้นที่ เช่น การทำสวนยางพารา การทำสวนผลไม้ การทำไร่ การทำนา การประมง การเลี้ยงสัตว์ การเลี้ยงปลาในกระชัง

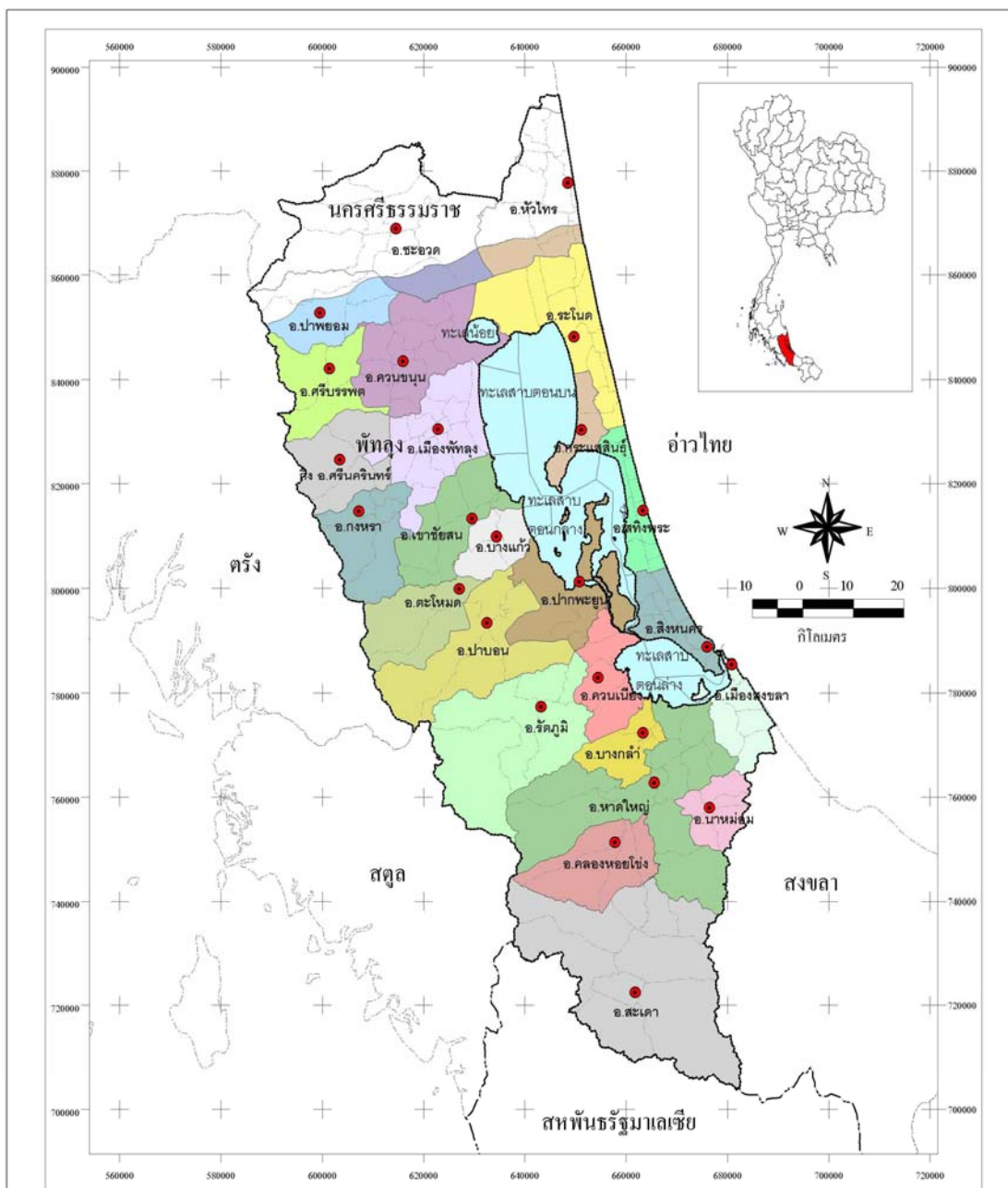
กีฬาพื้นบ้าน ซึ่งรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลามีกีฬาพื้นบ้านที่สำคัญ ได้แก่ วัวชน ไก่ชน กัดปลา วัว สะบ้า แข่งโพน ชักต้อม นอกจากนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้จัดการแข่งขันกีฬาเพื่อการท่องเที่ยว (ททท. สำนักงานหาดใหญ่, 2552) ได้แก่ การแข่งขันวิ่งผลัดอ่าวไทยสู่อันดามัน ป่าบอนมินิมาราธอน เกาะใหญ่มินิมาราธอน คลองแงะเสื่อภูเขา

กิจกรรมประเพณีท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยว ซึ่งประกอบด้วย กิจกรรมของคนไทยพุทธ ได้แก่ วันสงกรานต์ ประเพณีทำบุญเดือนสิบ ตักบาตรเทโว ประเพณีลากพระหรือชักพระออกพรรษา ประเพณีท้องถิ่นของคนไทยที่นับถือศาสนาอิสลาม ได้แก่ ประเพณีวันเมาลิด ประเพณีวันตรุษอิดิลฟิฏรี ประเพณีวันตรุษอิดิลอฎฮา เป็นต้น ประเพณีคนไทยเชื้อสายจีน ได้แก่ เซ็งเม้ง เทศกาลกินเจ และเทศกาลไหว้เจ้าประจำปี

กิจกรรมงานประเพณีอื่นๆ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ได้จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริม การท่องเที่ยวในพื้นที่สำคัญ เช่น ล่องเรือแล่นกทะเลน้อย และเปิดโลกทะเลสาบสงขลา

แผนแม่บทเพื่อพัฒนากลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา (ฉัตรไชย รัตนไชย และคณะ, 2548: 21-35) ได้กำหนดวิสัยทัศน์ไว้ว่า กลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาได้รับการฟื้นฟูและรักษาไว้ได้อย่างยั่งยืน

ภายใต้ความสมดุลที่เหมาะสมระหว่างระบบนิเวศ เศรษฐกิจ และสังคม มีสถาบันและองค์กรบริหารจัดการ ที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และเป็นธรรม ซึ่งได้กำหนดวัตถุประสงค์ออกเป็นมิติต่างๆ ประกอบด้วย มิติทางด้านนิเวศโดยได้กำหนดให้เป็นการอนุรักษ์ฟื้นฟูระบบนิเวศในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เพื่อสงวนรักษาและส่งเสริมทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีคุณค่าของลุ่มน้ำ อันได้แก่ ทรัพยากรป่าไม้ ป่าชายเลน ป่าพรุ ความสมบูรณ์และหลากหลายทางชีวภาพของทะเลสาบ ทรัพยากรน้ำ สภาพภูมิประเทศที่เป็นเอกลักษณ์และสวยงามทั้งทางธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม แหล่งประวัติศาสตร์ โบราณคดี และภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้แก่คนในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา และสังคมได้ใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตอย่างมั่นคง เพียงพอและมีคุณภาพที่เหมาะสม มิติทางด้านเศรษฐกิจเป็นการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติในลุ่มน้ำอย่างมีประสิทธิภาพและประหยัด เพื่อสนับสนุนการผลิตทางเศรษฐกิจและอุปโภคบริโภค โดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบ และมิติทางด้านสังคม เป็นการจัดสรรและแบ่งปันบทบาทในการอนุรักษ์ฟื้นฟูสงวนรักษาและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในลุ่มน้ำให้กับภาคส่วนต่างๆ ในสังคมร่วมรับผิดชอบโดยไม่ก่อให้เกิดผลเสียหรือผลกระทบต่อภาคส่วนอื่นๆ เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมลุ่มน้ำ ทะเลสาบสงขลาอย่างมีคุณภาพชีวิตที่ดีร่วมกัน ทางลบต่อการทำลาย และสร้างมลพิษให้แก่สิ่งแวดล้อมของลุ่มน้ำ เพื่อให้มีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เพียงพอ และมีคุณภาพสนองความต้องการใช้ประโยชน์ได้อย่างต่อเนื่องยาวนาน โดยได้กำหนดยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบไว้ จำนวน 5 ยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย 1) การฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ และความหลากหลายทางชีวภาพ 2) การใช้ประโยชน์ทรัพยากรลุ่มน้ำแบบบูรณาการและใช้อย่างยั่งยืน 3) การควบคุมและป้องกันมลพิษ 4) การอนุรักษ์ฟื้นฟู บูรณะ ศิลปวัฒนธรรม แหล่งประวัติศาสตร์ โบราณคดี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และวัฒนธรรม 5) การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน

ภาพประกอบ 2.3 แสดงที่ตั้งของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

ที่มา: โครงการจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา (ฉัตรไชย รัตนไชย และคณะ, 2548: 2)

เนื่องจากพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลามีทรัพยากรการท่องเที่ยวจำนวนมากได้ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากในแต่ละปี โดยเฉพาะจังหวัดสงขลา ซึ่งเป็นเมืองท่องเที่ยวหลักของภาคใต้ตอนล่าง ในปี 2553 มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดสงขลา จำนวนทั้งสิ้น 2,946,470 คน เป็นนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ 872,102 คน และนักท่องเที่ยวชาวไทย 1,885,052 คน มีรายได้จากการท่องเที่ยว 15,888.82 ล้านบาท ขณะที่จังหวัดพัทลุงซึ่งมีพื้นที่ทั้งหมดอยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ปรากฏว่าในปี 2553 มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวรวมทั้งสิ้น 939,379 คน เป็นนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ 3,746 คน และนักท่องเที่ยวชาวไทย 935,633 คน มีรายได้จากการท่องเที่ยว 1,405.57 ล้านบาท ซึ่งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2554) ได้สรุปจำนวนนักท่องเที่ยว และรายได้จากการท่องเที่ยว ของจังหวัดสงขลาและพัทลุง ระหว่างปี 2548 – 2550 และ 2553 ดังแสดงรายละเอียดตามตาราง 2.1 และ 2.2 ตามลำดับ

จำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้จากการท่องเที่ยวของจังหวัดสงขลา ระหว่างปี 2548-2550 และปี 2553					
ปี	ชาวไทย (คน)	ชาวต่างชาติ (คน)	รวม (คน)	%	รายได้จากการท่องเที่ยว (ล้านบาท)
2548	1,628,628	720,860	2,349,488	-0.51	11,715.49
2549	1,760,696	818,784	2,579,480	+9.79	12,667.96
2550	1,885,052	760,718	2,645,770	+2.57	12,842.52
2553	2,074,368	872,102	2,946,470	+11.37	15,888.82

ตาราง 2.1 แสดงจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้จากการท่องเที่ยวของจังหวัดสงขลา ระหว่างปี 2548-2550 และ 2553

ที่มา: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท., 2554)

จำนวนนักท่องเที่ยว และรายได้จากการท่องเที่ยวของจังหวัดพัทลุง ระหว่างปี 2548-2550 และปี 2553					
ปี	ชาวไทย (คน)	ชาวต่างชาติ (คน)	รวม (คน)	%	รายได้จากการท่องเที่ยว (ล้านบาท)
2548	396,497	3,609	400,106	-3.25	403.43
2549	445,894	2,106	448,000	+ 11.97	456.73
2550	501,320	1,985	499,335	+11.90	497.96
2553	935,633	3,746	939,379	+87.38	1,405.57

ตาราง 2.2 แสดงจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้จากการท่องเที่ยวของจังหวัดพัทลุง ระหว่างปี 2548-2550 และ 2553

ที่มา: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท., 2554)

2.3 ความหมาย ลักษณะ และแนวคิดของการท่องเที่ยวชนบท

ประเทศไทยประชากรส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ชนบท (กรมการพัฒนาชุมชน, 2550: 1,10) จากการสำรวจพบว่า มีหมู่บ้านและชุมชนทั่วประเทศ มีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 7,926,620 หลัง มีประชากรที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนจริง รวมทั้งสิ้น 30,352,820 คน หมู่บ้านที่มีสถานที่ท่องเที่ยวจำนวน 3,381 หมู่บ้าน มีสถานที่ท่องเที่ยวในหมู่บ้านที่ทำให้เกิดรายได้ จำนวน 4,983 แห่ง โดยมีครัวเรือนที่มีรายได้จากการท่องเที่ยว จำนวน 196,112 ครัวเรือน ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ โบราณสถาน โบราณวัตถุ รวมถึงกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในชนบท ในพื้นที่ชนบทนอกจากมีแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ยังเป็นแหล่งผลิต รวบรวมสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญของประเทศ นอกจากนี้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน ซึ่งถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการท่องเที่ยวที่ให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ ผ่านการสื่อความหมายของบุคคลที่มีถนัดในแต่ละด้าน กระจายอยู่ตามภูมิภาคต่างๆ ของประเทศไทย จำนวน 51,526 หมู่บ้านทั่วประเทศ

การท่องเที่ยวชนบท (Rural tourism) ซึ่งรูปแบบการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับภูมิทัศน์การเกษตร วิถีชีวิตชุมชน การประกอบอาชีพ ประเพณีวัฒนธรรมการเป็นอยู่ของผู้คนที่อาศัยอยู่ในชนบท การให้บริการด้านที่พัก อาหาร ของที่ระลึก ซึ่งในประเทศไทย สินค้าหนึ่งผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล (OTOP) แหล่งผลิตสำคัญส่วนมากตั้งอยู่ตามหมู่บ้านในชนบท การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2544) ได้ให้คำนิยามของการท่องเที่ยวชนบทไว้ว่า การท่องเที่ยวที่นำพื้นฐานธรรมชาติของชนบทมาเป็นจุดดึงดูดใจนักท่องเที่ยว ซึ่งมีหลายรูปแบบ ได้แก่ การท่องเที่ยวในรูปแบบฟาร์ม (Farm Tourism) การท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม (Agro-tourism) ซึ่งเป็นที่นิยมมากในประเทศแถบทวีปยุโรป เป็นการสร้าง

รายได้ให้กับท้องถิ่น เพราะนักท่องเที่ยวต้องจ่ายค่าที่พักให้กับเจ้าของฟาร์ม หรือซื้อสินค้าที่ผลิตในฟาร์ม ทั้งยังมีการจัดที่พักให้กับเยาวชนที่ต้องการท่องเที่ยวแบบประหยัด การท่องเที่ยวชนบททำให้นักท่องเที่ยวสามารถเรียนรู้ถึงประสบการณ์และมีชีวิตความเป็นอยู่ในชนบท รวมทั้งการเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยกิจกรรมท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับช่วงชั้น โอกาสนันทนาการในแหล่งท่องเที่ยวชนบท (ททท., 2547) เช่น เดินชมภูมิทัศน์ ชมกิจกรรมและผลงานจากฝีมือมนุษย์ ถ่ายรูปจี้จกรยาน รถเครื่อง นั่งรถชมทิวทัศน์และสภาพแวดล้อม ชมวัฒนธรรมพื้นถิ่น รมบัสทัศนอาจร ชมวัดวังและโบราณสถาน ชมการแสดง หนังสและละคร ปิกนิก ตกปลา ซื่อของ บริการร้านอาหาร กางเต็นท์พักแรม บริการที่พักกับชาวบ้าน โรงแรม เกสต์เฮาส์ รีสอร์ท บริการสื่อความหมายทุกรูปแบบ พิพิธภัณฑ์ บริการเรือและรถโดยสารประจำทาง

Reichel (1999 อ้างถึงใน Bramwell and Lane) ได้อธิบายความหมายของการท่องเที่ยวชนบทว่า เป็นกิจกรรมที่มีมุมมองอย่างหลากหลายมากกว่าการท่องเที่ยวในฟาร์ม แต่รวมถึงกิจกรรมวันหยุดในฟาร์ม นอกจากนี้ การท่องเที่ยวชนบทยังประกอบด้วยการท่องเที่ยวในวันหยุดในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เดินป่า ปีนเขา และขี่ม้าในวันหยุด การผจญภัย การกีฬา และการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ล่าสัตว์ ตกปลา การท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ การท่องเที่ยวทางศิลปะ มรดก และในบางพื้นที่ การท่องเที่ยวชนบทยังรวมถึงการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับชาติพันธุ์ ซึ่งการท่องเที่ยวชนบท มีความสำคัญต่อการกระจายรายได้ไปสู่ชุมชน

2.3.1 รูปแบบการท่องเที่ยวชนบทในทวีปต่างๆ

1) รูปแบบการท่องเที่ยวชนบทในทวีปยุโรป

ในยุโรปการท่องเที่ยวชนบท โดยทั่วไปถูกใช้เป็นการอธิบายถึงการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (การท่องเที่ยวในฟาร์ม) แต่ได้ขยายออกไปรวมถึงกิจกรรมท่องเที่ยวพื้นฐานทั้งหมดในชนบทเมื่อจำเป็น (Knowd, 2001: 8 อ้างถึงใน EC-AEIDL, 1997)

การท่องเที่ยวชนบท (RAZT, 1998) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในชนบท การท่องเที่ยวชนบท (RAZT, 1998 อ้างถึงใน GANNON, 1988) รวมถึงรูปแบบของกิจกรรมท่องเที่ยว การให้บริการ สิ่งอำนวยความสะดวกที่เจ้าของฟาร์มและผู้คนในพื้นที่จัดหาไว้เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางไปท่องเที่ยว เพื่อก่อให้เกิดรายได้เสริมธุรกิจของตนเอง

ประเทศสการ์รี่ ซึ่งตั้งอยู่ในยุโรปตะวันออก ทรัพยากรการท่องเที่ยวในชนบทที่สำคัญ ประกอบด้วย ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมในหมู่บ้านขนาดเล็กแหล่งน้ำพุร้อน แม่น้ำ ทะเลสาบ รวมถึงผู้คนที่มีความรักในธรรมชาติ การท่องเที่ยวชนบทมีบทบาทสำคัญในการเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวช่วยกระตุ้นความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ ช่วยกระตุ้นการพัฒนาในพื้นที่ที่ด้อยพัฒนา ขณะที่การท่องเที่ยว

ชนบทหมายถึง กิจกรรม การบริการด้านการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในชนบท (การท่องเที่ยวในหมู่บ้านที่ รวมถึงการให้บริการที่พักราคาถูก การท่องเที่ยวเชิงเกษตร เป็นต้น)

การท่องเที่ยวชนบทในทวีปยุโรปมีการดำเนินการในหลายประเทศ โดยที่รูปและความหมายของการท่องเที่ยวชุมชนมีความแตกต่างกันออกไป (Rätz and Puczko, 1998 อ้างถึงใน Verbole, 1995, Peters et al., 1994, Turner, 1993)

รูปแบบการท่องเที่ยวชนบท ในประเทศฟินแลนด์ หมายถึง การให้นักท่องเที่ยวเช่ากระท่อมเพื่อเป็นที่พัก การให้บริการด้านรถท่องเที่ยวในชนบท

ในประเทศสโลวีเนีย รูปแบบของการท่องเที่ยวชนบทที่สำคัญที่นั่น นักท่องเที่ยวไปนอนพักร่วมกับครอบครัวเจ้าของฟาร์มหรือการนอนพักในบ้านที่จัดเตรียมเพื่อรับรองแขก การเที่ยวชมฟาร์ม การรับประทานอาหารในฟาร์ม และการสำรวจพื้นที่ทำฟาร์มเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยว กิจกรรมแคมป์ในฟาร์ม การปั่นจักรยาน การขี่ม้า นักท่องเที่ยวที่เดินทางไปทางท่องเที่ยวในชนบทของประเทศนอร์เวย์จะได้สัมผัสกิจกรรมดังกล่าว ขณะที่การท่องเที่ยวชนบทในประเทศกรีซ การให้บริการที่พักและรับประทานอาหารเช้า (Bed & Breakfast) ซึ่งห้องพักจะตกแต่งด้วยเฟอร์นิเจอร์ที่เป็นเอกลักษณ์ประจำถิ่น ส่วนอาหารก็จะปรุงด้วยฝีมือของเจ้าของบ้าน

ประเทศตุรกี ซึ่งเป็นสมาชิกของกลุ่มประเทศยุโรป (EU) ประชากรร้อยละ 35 เฟอร์เซ็นต์อาศัยอยู่ในชนบท (Akca, 2006: 2838) รูปแบบของการท่องเที่ยวชนบท หน่วยงานของรัฐในระดับท้องถิ่นได้เลือกโครงการที่เกี่ยวข้องกับชนบทนำไปพัฒนา ซึ่งรูปแบบของการท่องเที่ยวชนบทรวมถึงกิจกรรมการปรุงอาหารที่เป็นประเพณีดั้งเดิม การรีดนมวัวและนมแพะ กิจกรรมดูพระอาทิตย์ขึ้น การต่อสู้ของอูฐ นอกจากนี้สถานที่ที่ใช้ถ่ายทำหนังในชนบทได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวเช่นกัน ทั้งนี้ การท่องเที่ยวชนบทยังไม่เป็นที่นิยมมากนักเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ ในกลุ่มประเทศยุโรปด้วยกัน

การศึกษาหัวข้อการท่องเที่ยวชนบทในระยะเวลาประมาณ 20 ปีที่ผ่านมาในประเทศสเปน (Maria, 1998) พบว่ารูปแบบการท่องเที่ยวชนบท ในกลุ่มคนอายุ 25 และ 45 ปี ที่มีอำนาจในการซื้อที่ระดับสูงปานกลาง และอาศัยอยู่ในเมือง พบว่ากลุ่มตัวอย่างเหล่านี้มีทัศนคติเกี่ยวกับกิจกรรมชนบทที่ให้ความเพลิดเพลิน ซึ่งรวมถึง การกีฬา แรงงานที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร และการชมวิทิวทัศน์ นอกจากนี้ ยังรวมถึงการเข้าพักในโรงแรมที่ตั้งอยู่ในฟาร์มที่มีเสน่ห์ดึงดูดด้วยห้องนั่งเล่น และห้องพักขนาดเล็ก ซึ่งนักท่องเที่ยวเหล่านี้จะใช้ทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวทางประเพณีและวัฒนธรรมมากกว่าหนึ่งอย่างเมื่อเดินทางมาท่องเที่ยว

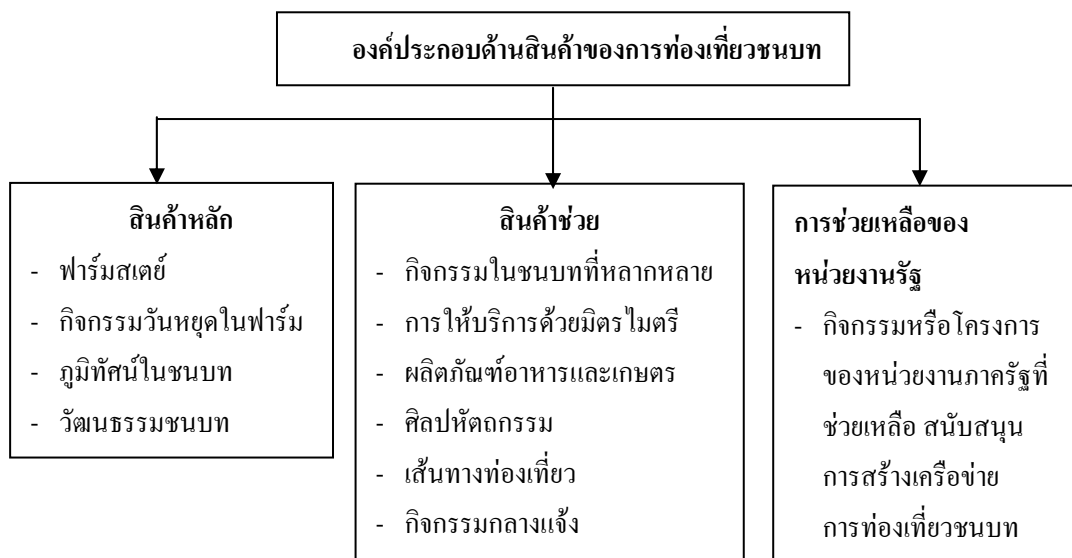
2) รูปแบบการท่องเที่ยวชนบทในทวีปออสเตรเลีย

Hargreaves (2002: 3 อ้างถึงใน Fairburn, 1994) ได้อธิบายความหมายของการท่องเที่ยวชุมชนในประเทศนิวซีแลนด์ ว่า การท่องเที่ยวชุมชน หมายถึง รูปแบบของการท่องเที่ยวพิเศษได้รับการคิดค้นขึ้นมาใหม่เพื่อดึงดูดสิ่งที่ตรงกันข้ามระหว่าง กิจกรรมหรือแหล่งท่องเที่ยวในชนบทกับชีวิตของผู้คนที่อาศัยอยู่ในเมืองวันต่อวัน โดยมีผู้ประกอบการท่องเที่ยวเสนอต่อนักท่องเที่ยวซึ่งรูปแบบของการท่องเที่ยวชนบทประกอบด้วย ฟาร์มสเตย์ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เที่ยวในฟาร์มท่องเที่ยวในสวน ซิม้า เล่นสกี ล่องแพ และเดินท่องเที่ยวมีัคคุเทศก์นำ

Knowd (2001: 8 อ้างถึงใน Oppermann, 1996) ได้ให้คำนิยามการท่องเที่ยวชนบทว่า การท่องเที่ยวชนบทเป็นการท่องเที่ยว ทั้งที่เป็นและไม่เป็นพื้นที่เพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ในชนบทและในชุมชน แต่ไม่รวมกิจกรรมการท่องเที่ยวในเขตอุทยานแห่งชาติ ป่าไม้ และพื้นที่รกร้างว่างเปล่า

ประเทศออสเตรเลีย การท่องเที่ยวชนบทได้รับความนิยมสูง เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ ในปี 1995-96 นักท่องเที่ยวต่างประเทศเดินทางไปท่องเที่ยวในพื้นที่ชนบทของประเทศ ประมาณ 1.3 ล้านคน จากจำนวนนักท่องเที่ยวทั้งสิ้น 3.6 ล้านคน ที่เดินทางเข้าไปท่องเที่ยว (O'Hallaran, 2000: 4) ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยวของประเทศ ในระดับชาติและระดับรัฐในพื้นที่ ได้อธิบายความหมายของการท่องเที่ยวชนบทว่า กิจกรรมที่ได้รับการเจียรนัยหลายๆ อย่างที่เกิดขึ้นในพื้นที่ที่มีสิ่งแวดล้อมนอกเมือง และแสดงให้เห็นนักท่องเที่ยวเห็นถึงความสำคัญของการชีวิตการทำเกษตร (Knowd, 2001 อ้างถึงใน DOT, 1997; DOT, 1994)

การท่องเที่ยวชนบท หมายถึง สิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวออกจากเมืองหลัก เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์ที่สร้างขึ้น และการท่องเที่ยวชนบทคือ สิ่งที่ออกแบบมาโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการท่องเที่ยว (Knowd, 2001 อ้างถึงใน DOT, 1995b: 5) โดยมีสินค้าประกอบด้วย สินค้าหลัก สินค้าที่เป็นตัวช่วยและความช่วยเหลือทางด้านโครงการขององค์กรภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง โดยสรุปรายละเอียดตามภาพประกอบ 2.6

ภาพประกอบ 2.4 องค์ประกอบด้านสินค้าการท่องเที่ยวชนบท

ที่มา: Knowd (2001)

ผลการสำรวจความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวประเทศออสเตรเลีย (O'Halloran, 2000) แรงจูงใจที่ทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปท่องเที่ยวในชนบทของประเทศออสเตรเลีย ประกอบด้วย มิญาติหรือมีเพื่อนอยู่ในชนบท เพื่อหรือญาติที่อยู่แนะนำให้ไปเที่ยว มีความตั้งใจที่จะท่องเที่ยว รวมถึงการซื้อรายการท่องเที่ยวที่มีการท่องเที่ยวชนบทรวมอยู่ด้วย โดยผู้วิจัยได้ให้คำนิยามของนักท่องเที่ยวชนบท (Rural Tourist) หมายถึง นักท่องเที่ยวที่พักค้างคืนในแหล่งท่องเที่ยวชนบทอย่างน้อย 1 คืน ทั้งนี้รวมถึงนักท่องเที่ยวประเภทต่างๆ

3) รูปแบบการท่องเที่ยวชนบทในทวีปแอฟริกา

รูปแบบการท่องเที่ยวชนบทในประเทศโมร็อกโก (USAID, 2006: 11-13) ซึ่งตั้งอยู่ในทวีปแอฟริกา ความสวยงามของธรรมชาติ และมรดกทางวัฒนธรรม ถูกกำหนดให้เป็นสินค้าการท่องเที่ยวชนบทที่สำคัญ กิจกรรมท่องเที่ยว ประกอบด้วย เดินภูเขาตามรอยประวัติศาสตร์ จากภูเขาสู่ทะเล เดินป่าศึกษาธรรมชาติ (ป่าต้นสน ป่าต้นตาล) จักรยานภูเขา แกะสลัก ขี่ม้า รวมถึงการให้บริการด้านที่พัก ร้านอาหาร และการเชื่อมต่อระบบขนส่งเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น

4) รูปแบบการท่องเที่ยวชนบทในทวีปอเมริกา

Mcdill, และคณะ (1999: 8) ได้ทำการวิจัยในหัวข้อ การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ของเอกชน ในเมือง Bedford และ Somerset ของรัฐ Pennsylvania และเมือง Allegany Garrett ของรัฐ Maryland ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวเป็นเมืองชนบทในพื้นที่ทางภาค

ตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศ พบว่า รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ดังกล่าวกิจกรรมท่องเที่ยว ประกอบด้วย การเดินป่า เดินเขา ตกปลา ปั่นจักรยาน พายเรือแคนู และล่องแพ นอกจากนี้ยังรวมถึงกิจกรรมขี่ม้า ปีนผา เข็มชมฟาร์ม ไร่ร่องนุ่ ตลอดจนการให้บริการด้านอาหาร ที่พัก พื้นที่ตั้งแคมป์ เป็นต้น โดยผู้ประกอบการท่องเที่ยวได้ทำเครือข่ายการท่องเที่ยวร่วมกันในการส่งต่อนักท่องเที่ยว

เมือง Jalcomulco ซึ่งมีประชากรประมาณ 3,000 คน (Cooper, 2004)

ตั้งอยู่ในลุ่มน้ำ Rio de los Pescados อ่าวเม็กซิโก ชาวบ้านประสบปัญหาโรคภัยไข้เจ็บจากการเกษตรตกต่ำ เป็นเวลาหลายปี ขาดโครงสร้างพื้นฐาน อย่างไรก็ตาม เมืองได้รับการส่งเสริมเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวโดยอาศัยความหลากหลายของวิถีชีวิตชุมชนเป็นกลยุทธ์ เพื่อสร้างความยั่งยืนทางเศรษฐกิจของชุมชน ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวนอกจากความสวยงามของแม่น้ำที่ได้รับการส่งเสริมให้เป็นการท่องเที่ยวชนบท ให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วิถีชีวิตชนเผ่า และกิจกรรมการทำเกษตรแล้ว ความสวยงามทางธรรมชาติ อากาศที่บริสุทธิ์ ความอุดมสมบูรณ์ของที่ดินทำให้มีพืชผลด้านการเกษตรที่หลากหลาย เช่น มะม่วง กาแฟ ถั่วลิสง มะละกอ มะพร้าว อะโวคาโด เป็นต้น ทรัพยากรเหล่านี้เป็นพื้นฐานความหลากหลายด้านวิถีชีวิตของชุมชนบริเวณลุ่มน้ำ

5) รูปแบบการท่องเที่ยวชนบทในทวีปเอเชีย

การท่องเที่ยวชนบทในประเทศอิสราเอล เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากการสำรวจการให้บริการที่เรียกว่า Bed & breakfast (B & B) ในปี 2537 พบว่า มีองค์กรที่ให้บริการด้านที่พักในชนบทจำนวน 444 ราย ซึ่งมีห้องพักให้บริการจำนวน 12,572 ห้อง ซึ่งมีอัตราการเจริญเติบโตที่คาดไว้ 25 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งการท่องเที่ยวชนบท หมายถึง การท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในพื้นที่ที่เป็นชนบท ความเป็นชนบทเป็นศูนย์กลางและเป็นจุดขายที่มีความเป็นลักษณะพิเศษในส่วนประกอบทั้งหมดของการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในชนบท (Reichel, อ้างถึงใน OEDC, 1994: 15) ดังนั้น การท่องเที่ยวชนบท ควรตั้งอยู่ในพื้นที่ชนบท สร้างความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของโลกชนบท สร้างผู้ประกอบการขนาดเล็ก เปิดพื้นที่ว่าง และสร้างความความยั่งยืน

ประเทศญี่ปุ่น ซึ่งเป็นประเทศอุตสาหกรรมที่เจริญที่สุดในทวีปเอเชีย การท่องเที่ยวชนบทมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจในระดับชุมชน ซึ่งเมือง โออิตะ เป็นตัวอย่างที่สำคัญในการใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือพัฒนาชุมชน หมู่บ้าน จนเกิดเป็นชุมชนตัวอย่างของการศึกษาดูงานที่สำคัญเกี่ยวกับการผลิตสินค้าภายในชุมชน และการบริหารองค์กรขนาดย่อม กระทรวงการเกษตร ป่าไม้และประมงของประเทศญี่ปุ่นได้นิยามความหมายของการท่องเที่ยวชนบทว่าเป็นเพียงพื้นฐานทางการเกษตรและพื้นที่ที่ผู้คนในชนบทอยู่อาศัย แต่ยังรวมถึงพื้นที่สาธารณะของประเทศที่ผู้คนสามารถพักผ่อนและฝึกฝนทำจิตใจให้สงบ (Arahi, ม.ป.ป.)

Liu (2005) ได้ทำการวิจัย เรื่องการท่องเที่ยวชนบท ของรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย พบว่ารูปแบบการท่องเที่ยวชนบทในพื้นที่ดังกล่าว ประกอบด้วยการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ การพักผ่อนสันทนาการ และการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้วิถีชีวิตชนเผ่า (โอรัง อัสรี)

การท่องเที่ยวชนบท ที่เมือง Klibanu ประเทศอินโดนีเซีย (Iwantoro, ม.ป.ป.) ได้จ้างแรงงานในพื้นที่ ประมาณ 1,000 คน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนหมู่บ้าน โดยกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เสนอแก่นักท่องเที่ยว ประกอบด้วย การไปเที่ยวชมสวน เพื่อดูกระบวนการผลิตกาแฟ โกโก้ การแปรรูปยางพารา พื้นที่การปลูกใบยาสูบ และกระบวนการผลิตทั้งแบบดั้งเดิมแบบสมัยใหม่ เดินป่า บนภูเขา เยี่ยมชมพื้นที่ภูเขาไฟ อุทยานแห่งชาติ ศูนย์ศึกษาพันธุ์พืชพันธุ์สัตว์ เต่าวางไข่ตอนกลางคืน รายการท่องเที่ยวรอบหมู่บ้านและใกล้เคียง ประกอบด้วย การเยี่ยมชมคอกเลี้ยงม้า การเกี่ยวข้าว ภาพแสดงวิถีชีวิตของผู้คนในอดีต การทำอิฐ กระจเบื้อง และสังกะสี ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือน การล่องแพในแม่น้ำ นอกจากนี้รูปแบบการท่องเที่ยวชนบทรวมถึง การเที่ยวชมสวนผลไม้ต่างๆ เช่น ไร่นา สวนยาง ไร่กาแฟ สวนปาล์ม แปลงปลูกกล้วย พริกไทย ดันจันทเทศ กานพลู ชินนามอน วนิลา นอกจากนี้ยังรวมถึง การรีดนมวัวในแต่ละวันด้วย

Bandyopadhyay (2003: 119) ได้ทำการศึกษาการท่องเที่ยวชนบท ในรัฐเบงกอล ตะวันตกของประเทศอินเดีย พบว่า รูปแบบการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวชอบมากที่สุด คือ ศิลปะการแต่งกายและวัฒนธรรม ความสวยงามของภูมิทัศน์ ความหลากหลายของอาหาร สีสันของงานประเพณีกิจกรรมต่างๆ ความมั่นคงทางด้านการเมือง สภาพภูมิอากาศที่มีความเหมาะสม และการดูแลพันธุ์เบงกอล แต่เป็นที่น่าแปลกใจว่านักท่องเที่ยวจำนวนน้อยที่ให้ความสำคัญต่อเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า ซึ่งมีอยู่ 15 แห่ง อุทยานแห่งชาติ 3 แห่ง และเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ 3 แห่ง

การท่องเที่ยวชนบทมีบทบาทสำคัญในการรักษาความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนในชนบท การพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืน ทำให้ผู้คนอาศัยอยู่ในพื้นที่ของตนเอง และส่งผลให้ใกล้ชิดกับดินแดนพื้นที่ที่ยังไม่ได้พัฒนา ความเป็นอยู่ ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร ภูมิทัศน์ และวัฒนธรรม เหล่านี้ล้วนเป็นหัวใจของสินค้าทางการท่องเที่ยวของชนบท ในขณะเดียวกัน สิ่งเหล่านี้ได้ช่วยอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพสิ่งแวดล้อมของชนบท บำรุงรักษากิจกรรมที่เชื่อมต่อกับชนบท ศิลปหัตถกรรม สถาปัตยกรรม พื้นบ้านประเพณีทางศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งจะช่วยสร้างความเข้มแข็งและสร้างงานใหม่ๆ ให้กับชุมชนด้วย การท่องเที่ยวชนบทมีบทบาทสำคัญต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน ความภาคภูมิใจของชุมชนขึ้นอยู่กับ การได้แลกเปลี่ยนความต่างด้านวิถีชีวิต แนวทางการปฏิบัติกับผู้ที่มาเยือน เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชาวบ้านกับนักท่องเที่ยว อย่างเช่น นักท่องเที่ยวที่เดินทางไปท่องเที่ยวที่ชุมชนลีเล็ด จังหวัดสุราษฎร์ธานี บทเรียนด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเป็นส่วนหนึ่งที่นักท่องเที่ยวจะได้รับการเรียนรู้ เช่นเดียวกับการจัดการท่องเที่ยว

บ้านบ่อเจ็ดลูก จังหวัดสตูล นักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้การอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งซึ่งเป็นแหล่งทำมาหากินของผู้คนในชุมชนใหญ่

การท่องเที่ยวชนบทเป็นเครื่องมือในการสร้างงานสร้างรายได้แก่ผู้คนที่อาศัยอยู่ในชุมชน ฐานกำลังที่สำคัญของแรงงานที่อยู่ในภาคอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวโดยส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในสังคมชนบทและอพยพมาทำงานในเมือง ดังนั้น การจัดการท่องเที่ยวในชนบทช่วยสนับสนุนไม่ให้เกิดการอพยพแรงงานเข้ามาทำงานในเมือง นอกจากนี้ยังช่วยสร้างอาชีพเสริมให้กับชาวนา ชาวประมง ชาวสวน รวมถึงกลุ่มแม่บ้านต่างๆ อีกช่องทางหนึ่งด้วย การท่องเที่ยวชนบทช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้คนที่มีความแตกต่างกัน และผู้คนในสังคมเมืองกับสังคมชนบท สังคมชนบทเป็นแหล่งกำเนิดของศิลปะ ประเพณี และวัฒนธรรม ที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน โดยเฉพาะผู้คนในทวีปเอเชีย ที่นับถือศาสนาพุทธ มีความเชื่อต่อบรรพบุรุษ นักท่องเที่ยวที่เดินทางไปท่องเที่ยวในชนบทของประเทศญี่ปุ่น ไม่เพียงแต่ได้เที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณสถาน แต่ยังได้สัมผัสประเพณีอันดีงามในด้านของการต้อนรับจากผู้ใหญ่ ได้รับฟังนิทานเกี่ยวกับประวัติของพื้นที่ที่เล่าสืบทอดกันมา รวมถึงได้รับประทานอาหารที่มีรสชาติดั้งเดิมอีกด้วย (Arabi,ม.ป.ป.) เช่นเดียวกับบ้านโคกโก่ง จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางไปถึงชุมชนจะจัดการต้อนรับนักท่องเที่ยวโดยการบายศรีสู่ขวัญ และธรรมเนียมปฏิบัติเหมือนกันที่บ้านปราสาท จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งจะมีผู้สูงวัยมาให้การต้อนรับ และจัดการบายศรีสู่ขวัญแก่นักท่องเที่ยว ความเป็นมาเกี่ยวกับพื้นที่ได้รับการถ่ายทอดออกมาจากผู้สูงวัยเหล่านั้น

จากตัวอย่างของการท่องเที่ยวชนบทของประเทศต่างๆ จากทั่วโลกสามารถสรุปได้ว่าการท่องเที่ยวชนบท คือ รูปแบบของการท่องเที่ยวอะไรก็ตามที่เกิดขึ้นในพื้นที่ชนบท โดยมีความแตกต่างของกิจกรรมขึ้นอยู่กับภูมิประเทศ ประเพณีวัฒนธรรม ความเชื่อของพื้นที่นั้นๆ โดยกิจกรรมที่เกิดขึ้น มีลักษณะ 2 รูปแบบ คือ 1) อาศัยทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่แล้วนำรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวจากที่อื่นเข้าไปประยุกต์ใช้ เช่น การปั่นจักรยานท่องเที่ยว ซึ่งนักท่องเที่ยวนำจักรยานมาจากที่อื่นแล้วมาทำกิจกรรมในพื้นที่ 2) กิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในชนบท โดยอาศัยทรัพยากรในชนบท และผู้คนที่อาศัยอยู่ในชนบท เป็นผู้คิดค้นหรือสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ เช่น การแห่เทียนพรรษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประเพณีชักพระในภาคใต้ เป็นต้น

2.3.2 ความหมาย ลักษณะ และแนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

เป็นเวลานับพันปีแล้วที่มนุษย์ได้เดินทางไปตามสถานที่ต่างๆ เพื่อแสวงบุญเพื่อทำ สงคราม หรือเพื่อการพักผ่อน เราอาจกล่าวได้ว่าการท่องเที่ยวในปัจจุบันมีการพัฒนาไปมาก เนื่องจากการเพิ่มขึ้นของประชากรโลก ความเจริญทางเศรษฐกิจ และความต้องการในการแสวงหา

สิ่งใหม่ๆ ทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยวเปลี่ยนแปลงไปมาก และประชากรโลกให้หันมาให้ความสนใจด้านสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง เมื่อองค์การสหประชาชาติ (United Nation) จัดการประชุมสุดยอดว่าด้วยสิ่งแวดล้อมโลก หรือ Earth Summit เมื่อปี พ.ศ. 2535 ณ เมือง Rio de Janeiro ประเทศบราซิล กำหนดให้การพัฒนาทุกด้านเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) ซึ่งประเด็นที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวผลักดันให้เกิดกระแสการพัฒนาการท่องเที่ยว 3 ประการ ประกอบด้วย (1) กระแสความต้องการการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ (2) กระแสความต้องการของตลาดการท่องเที่ยวในด้านการศึกษารียนรู้ และ (3) กระแสการความต้องการพัฒนาคน โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน (ททท., 2544)

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้รับการคาดหวังว่าเป็นแนวทางให้ประเทศต่างๆ ในโลกยึดเป็นแม่บทในการพัฒนาการท่องเที่ยว ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเป็นคลื่นลูกที่สามของการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยที่คลื่นลูกแรก คือ การปล่อยให้แหล่งท่องเที่ยวเป็นไปตามธรรมชาติ ลูกที่สองคือการพัฒนากายภาพและพัฒนาระบบการสื่อความหมาย ส่วนลูกที่สาม คือการพัฒนาไปสู่ความยั่งยืนนั้น หมายถึง การคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องมากยิ่งขึ้นซึ่งองค์การท่องเที่ยวโลก (องค์การสหประชาชาติ, 2000) ได้ให้คำนิยาม การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนไว้ว่า “การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จำเป็นต้องอาศัยการจัดการทรัพยากรทั้งหมดเพื่อให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สังคม และสุนทรียภาพ ขณะเดียวกันต้องรักษาไว้ความงดงามทางวัฒนธรรม กระบวนการทางสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ ความหลากหลายทางชีวภาพ และสนับสนุนคุณภาพชีวิตของผู้คน”

อย่างไรก็ตามองค์การสหประชาชาติ (2001: 49 อ้างถึงใน Jamieson, 2000) ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนไว้สรุปได้ ดังนี้

- 1) ใช้ทรัพยากรของโลกอย่างยั่งยืน
- 2) บรรเทาความยากจนและลดช่องว่างความไม่เท่าเทียมกันของประเทศต่างๆ
- 3) ส่งเสริมคุณภาพชีวิต
- 4) อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 5) อนุรักษ์องค์ความรู้ชุมชน และเคารพต่อความแตกต่างของวัฒนธรรมชุมชน
- 6) สนับสนุนให้ประชาชนในระดับรากหญ้าเข้ามามีส่วนร่วมและสามารถตัดสินใจในระดับท้องถิ่น

ตัวชี้วัดที่สำคัญของการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน คือ ความยั่งยืนทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม โดยที่สังคมอยู่ได้ สิ่งแวดล้อมอยู่ได้ และก่อให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจแก่ผู้คนในชุมชนนั้น สิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนคือกิเลส และความโลภของมนุษย์ ซึ่งมาในรูปของการไม่คำนึงถึงความสามารถในการรองรับ (Carrying Capacity) ของแหล่งท่องเที่ยวที่นั้น ซึ่งมีให้เห็นโดยทั่วไป เช่น เกาะหลีเป๊ะในเขตอุทยานตะรุเตา จังหวัดสตูล เป็นตัวอย่างของการจัดการที่ไม่คำนึงถึงความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะในฤดูกาลท่องเที่ยว ที่มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเดินทางเข้าไปเที่ยวจำนวนมาก เกินความสามารถที่จะรองรับได้ ปัญหาที่ตามมา คือ ขยะจำนวนมากที่ไม่สามารถกำจัดได้ทัน ส่งกลิ่นเหม็นไปทั่ว นอกจากนี้ น้ำจืดก็ไม่เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว รวมถึงที่พักที่ไม่เพียงพอ เป็นต้น ยิ่งกว่านั้น อำเภอปาย จังหวัดเชียงใหม่ เทศกาลวันหยุดในช่วงฤดูหนาว นักท่องเที่ยวเดินทางเข้าไปมาก รบกวนวิถีชีวิตของชาวบ้านอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ปัญหาที่เกิดขึ้น เช่น น้ำมันเชื้อเพลิงไม่เพียงพอ กับความต้องการของนักท่องเที่ยว รวมถึงที่พัก นอกจากนี้ราคาอาหารที่แพงขึ้น รวมทั้งปัญหาขยะที่เพิ่มมากขึ้น ปัญหาเหล่านี้เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวที่ขาดการวางแผน ไม่ได้นำแนวคิดด้านการพัฒนาอย่างยั่งยืนมาประยุกต์ใช้ หวังเพียงแต่กำไร โดยไม่คำนึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

ดังนั้น การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หมายถึง ความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ โดยคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของพื้นที่หรือของเรื่องนั้น ๆ ตัวชี้วัดที่สำคัญ คือ สังคมอยู่ได้ สิ่งแวดล้อมไม่ได้รับผลกระทบ หรือกระทบน้อยที่สุด และเกิดความสมดุลทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม

2.3.3 ความหมาย ลักษณะ และแนวคิดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

จากการประชุมนานาชาติด้านสิ่งแวดล้อมและพัฒนาแบบยั่งยืน ณ เมืองแวนคูเวอร์ ประเทศแคนาดา เมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2533 ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ว่า “หมายถึง การพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและเจ้าของท้องถิ่น ในขณะเดียวกันก็ปกป้องและสงวนรักษาโอกาสต่าง ๆ ของอนุชนรุ่นหลัง จึงมีความหมายรวมถึงการจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม และสุนทรียภาพ พร้อมกับรักษาเอกลักษณ์วัฒนธรรมและระบบนิเวศด้วย” (ททท., 2538)

Ceballos and Lascurain, 1990 (อ้างถึงใน ยูวดี นิรัตน์ตระกูล, 2538: 52) แห่งสหภาพสากลว่าด้วยการอนุรักษ์ (International Union for the Conservation of Nature and Natural Resources - IUCN) เป็นบุคคลแรกที่ได้ให้นิยามของคำว่าท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ไว้ว่า “เป็นการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางไปยังแหล่งธรรมชาติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อชื่นชม ศึกษาเรียนรู้

และผลิตเพลินไปกับทัศนียภาพ พืชพรรณ และสัตว์ป่า ตลอดจนลักษณะทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในแหล่งธรรมชาติเหล่านั้น”

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้มอบหมายให้สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (วท.) ทำการศึกษาเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยว เพื่อรักษาระบบนิเวศ และขอให้บัณฑิตสถานกำหนดความหมาย ในที่สุดได้ความหมายของ Ecotourism คือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2544: 2)

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2540) ได้เปรียบเทียบความแตกต่างของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการท่องเที่ยวแบบประเพณีนิยม (Conventional Tourism) เอาไว้ ดังนี้

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีความแตกต่างกับการท่องเที่ยวแบบประเพณีนิยม โดยการที่การท่องเที่ยวแบบประเพณีนิยมมีแนวคิดมุ่งพัฒนาเพื่อให้เกิดการพัฒนาเพื่อให้เกิดผลทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว โดยไม่คำนึงถึงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวนั้น แต่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะมีแนวคิดมุ่งพัฒนาเพื่อให้เกิดผลทางเศรษฐกิจ ในขณะที่เดียวกันก็มุ่งอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวด้วย เพื่อชุมชนท้องถิ่นนั้นมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นในรูปคุณภาพชีวิต

สรุปได้ว่า เมื่อกล่าวถึง “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” ต้องมองภาพในเชิงระบบหรือองค์รวม เพราะนอกจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะมีความหมายครอบคลุมถึง ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติที่มีความหลากหลาย นับตั้งแต่ระบบนิเวศป่าเขา ชายฝั่ง และหมู่เกาะ ซึ่งมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของสิ่งมีชีวิตแล้ว ยังมีความหมายครอบคลุมถึงสิ่งที่มีการสร้างหรือพัฒนาขึ้นมาเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้วย เช่น สถานที่พัก สิ่งอำนวยความสะดวก สาธารณูปโภค และรายการท่องเที่ยว เป็นต้น

หลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

จากความหมายของ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ที่กล่าว สามารถนำมาเป็นหลักการเบื้องต้น สร้างกรอบนโยบาย และแนวทางปฏิบัติของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน จึงทำให้ประเทศต่าง ๆ พยายามคิดหารูปแบบการท่องเที่ยวใหม่ เพื่อไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เป็นเหตุให้มีการจัดประชุม Earth Summit ขึ้นที่ กรุงริโอ เดอ จาเนโร ประเทศบราซิล เมื่อวันที่ 14 มิถุนายน พ.ศ.2535 ในที่ประชุมมุ่งเน้นความสนใจของทั่วโลกสู่ประเด็นเรื่องการอนุรักษ์สภาพแวดล้อม และสรุปบทเรียนเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ผ่านมา เพื่อมุ่งสู่การพัฒนา การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

จากการประชุมนี้เองทำให้เกิดแนวคิดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งเกิดจากกระแสการเรียกร่องหลัก 3 ประการ ดังต่อไปนี้ คือ (ททท., 2544: 1-3)

กระแสความต้องการของชาวโลกให้เกิดจิตสำนึกการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในการท่องเที่ยว เป็นกระแสความต้องการของประชาชนทั่วโลกเกิดการสร้างจิตสำนึกในแง่การอนุรักษ์ต่อสิ่งแวดล้อมระดับท้องถิ่นจนถึงขอบข่ายกว้างขวางไปทั่วโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอนุรักษ์ระบบนิเวศ เพื่อคงความหลากหลายทางชีวภาพเอาไว้

กระแสความต้องการของนักท่องเที่ยวให้เกิดการศึกษาเรียนรู้ในแหล่งท่องเที่ยว เป็นกระแสความต้องการที่มีมากขึ้นในหมู่นักท่องเที่ยวที่ต้องการได้รับความรู้ ความเข้าใจ เรื่องการท่องเที่ยวมากกว่าความสนุกเพลิดเพลินเพียงอย่างเดียว เพื่อสร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่

กระแสความต้องการของชุมชนท้องถิ่นให้เกิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว เป็นกระแสความต้องการของชุมชนท้องถิ่นที่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อเป็นหลัก ประกันให้การพัฒนาการท่องเที่ยวให้เป็นไปในทิศทางที่ถูกต้อง และชุมชนท้องถิ่นยอมรับในผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่ได้รับเพื่อให้เกิดการกระจายรายได้ที่เหมาะสม

จากกระแสหลักทั้ง 3 กระแส ดังกล่าวนี้ก่อให้เกิดความตื่นตัวในการพัฒนาการท่องเที่ยวทางเลือกใหม่ขึ้น เพื่อมาทดแทนหรือแข่งขันกับการท่องเที่ยวแบบประเพณีนิยม โดยมีการประยุกต์รูปแบบการท่องเที่ยวที่นำไปสู่กระแสหลักทั้ง 3 มานำเสนออยู่หลายรูปแบบ แต่รูปแบบการท่องเที่ยวที่กล่าวกันถึงมากที่สุด ก็คือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2.3.4 ความหมาย ลักษณะและแนวคิดของการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชน คือ การท่องเที่ยวที่บริหารจัดการโดยชุมชนหรือชาวบ้านในท้องถิ่นที่รวมตัวกันเพื่อจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน ซึ่งเป็นผลมาจากการร่วมกันอนุรักษ์ ทั้งทรัพยากรทางธรรมชาติ วัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ งานกิจกรรมประเพณีที่มีการสืบทอดกันมา เป็นต้น เพื่อการท่องเที่ยว ทั้งนี้ เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรเหล่านั้นให้เกิดความยั่งยืน และเป็นรายได้เสริมให้กับคนในชุมชน โดยแบ่งงานกันทำตามที่ตนเองถนัดหรือได้ที่ได้รับมอบหมาย การท่องเที่ยว นอกจากนี้อการท่องเที่ยวโดยชุมชนยังช่วยพัฒนาบุคลากรในชุมชนให้มีศักยภาพอีกด้วย

โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ (2540: 14) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวโดยชุมชนไว้ว่า เป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม

และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชนเพื่อชุมชนและชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของ มีสิทธิในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน

หลักการท่องเที่ยวโดยชุมชน(ททช., 2544 อ้างถึงใน Mann, 2000: 1) มีดังต่อไปนี้ 1) เป็นการดำเนินงาน โดยความร่วมมือและยินยอมของคนในท้องถิ่น โดยคนในชุมชนควรมีส่วนร่วม ในการวางแผนและการจัดการ 2) มีความเท่าเทียมกันในการแบ่งปันผลกำไรที่จะคืนสู่ชุมชนท้องถิ่น 3) เป็นเรื่องของชุมชนส่วนรวมมากกว่าเป็นเรื่องส่วนบุคคล 4) เป็นการดำเนินงานเพื่อความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม 5) เป็นการจัดการที่ให้ความสำคัญวัฒนธรรม ประเพณี และโครงสร้างทางสังคมของชุมชน 6) มีกลไกในการจัดการกับผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากนักท่องเที่ยว 7) จัดให้มีนักท่องเที่ยวกลุ่มเล็กๆ เพื่อผลกระทบต่อวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด 8) มีการชี้แจงนักท่องเที่ยวก่อนออกเดินทาง เพื่อให้มีการประพฤติตัวที่เหมาะสม 9) ไม่ควรให้คนในท้องถิ่นแสดงพิธีกรรมในโอกาสที่ไม่เหมาะสม 10) หากชุมชนไม่ต้องการให้มียุทธศาสตร์เข้ามาในชุมชน ชุมชนก็มีสิทธิที่จะปฏิเสธการท่องเที่ยวในครั้งนั้นไป

การท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีลักษณะเฉพาะตัวแตกต่างอย่างสิ้นเชิงจากการท่องเที่ยวโดยทั่วไป (พจนา สวนศรี, 2546: 12-13) ซึ่งผู้ที่นำแนวคิดนี้ไปปฏิบัติควรต้องทำความเข้าใจถึงเบื้องหลัง ความคิด หลักการ ความหมาย และองค์ประกอบที่สำคัญ ซึ่งหลักการของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ประกอบด้วย 1) ชุมชนเป็นเจ้าของ 2) ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจและกำหนดทิศทาง 3) ส่งเสริมความภาคภูมิใจตนเอง 4) ยกระดับคุณภาพชีวิต 5) มีความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม 6) คงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น 7) ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม 8) เคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ 9) เกิดผลตอบแทนที่เป็นธรรมกับท้องถิ่น 10) มีการกระจายรายได้สู่สาธารณะประโยชน์ของชุมชน

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สินธุ สโรบล, 2546: 12) ได้ให้ความสำคัญกับบทบาทของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวของตนเอง โดยนิยามเชิงปฏิบัติการในงานการท่องเที่ยวโดยชุมชนว่าหมายถึง “ทางเลือกในการจัดการท่องเที่ยวที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางของการท่องเที่ยวบนฐานคิดที่ว่าชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรและเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการท่องเที่ยว โดยการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตและการผลิต ของชุมชน มาใช้เป็นต้นทุนหรือปัจจัยในการจัดการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม รวมทั้งมีการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความรู้ความสามารถในการดำเนินงานตั้งแต่การตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินงาน การสรุปทบทวน โดยเน้นให้เกิดความยั่งยืนสู่คนรุ่นลูกหลานและเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่นตลอดถึงการคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของธรรมชาติเป็นสำคัญ

2.3.5 ความหมาย ลักษณะ และแนวคิดของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

Pfister (2000) ได้กล่าวถึง การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมว่า นักท่องเที่ยวจะเดินทางทางไปท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่ตั้งอยู่ห่างไกลออกไป เพราะต้องการเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมของพื้นที่นั้นๆ ในบางครั้งนักท่องเที่ยวต้องการเรียนรู้ถึงรากลึกของวัฒนธรรมตามพื้นที่ต่างๆ ขณะที่นักท่องเที่ยวบางกลุ่มต้องการเรียนสำรวจถึงวิถีชีวิตที่มีความแตกต่างกัน วัฒนธรรมสามารถนิยามเป็น ผลผลิตที่ถูกแบ่งปันซึ่งสังคมให้ไว้ ประกอบด้วย คุณค่า องค์กรความรู้ ธรรมเนียมปฏิบัติ และสินค้าที่เป็นวัตถุ ดังนั้น วัฒนธรรมจึงรวมถึงด้วยลักษณะที่ไม่ใช่วัตถุ (องค์ความรู้ ปทัสถาน คุณค่าและอุดมคติ) และลักษณะที่เป็นวัตถุ (ศิลปะ หัตถกรรม เครื่องแต่งกาย ที่อยู่อาศัย เครื่องมือ เป็นต้น) ของสังคม ทุกคนที่อยู่ในสังคมล้วนแล้วแบ่งปันวัฒนธรรมร่วมกัน แม้ว่าความเกี่ยวพันอาจจะมากบ้างน้อยบ้าง ขึ้นอยู่กับอำนาจ เพศ เชื้อชาติ และความเท่าเทียมกัน พื้นฐานสำคัญขึ้นอยู่กับการสนใจ การรับรู้ และความต้องการที่จะเรียนรู้ของนักท่องเที่ยว วัฒนธรรมเป็นทรัพยากรที่มีความพิเศษที่รวมเข้ากับการท่องเที่ยว ซึ่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวอาจจะเป็นองค์ประกอบที่จับต้องได้ (ศิลปะและหัตถกรรม) และจับต้องไม่ได้ (คุณค่า ความเชื่อ ดำเนิน เป็นต้น) ที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้พื้นที่และสังคมนั้นๆ

การจัดแบ่งมรดกทางวัฒนธรรม (Ratanakomut, 2006: 6 อ้างถึงใน Arjo Klamer และ Peter-Wim Zuidhof) โดยแบ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ และเคลื่อนย้ายไม่ได้ ประกอบด้วย มรดกที่สร้างขึ้น เช่น อนุสาวรีย์ อาคาร รูปปั้น สิ่งที่ยังคงไว้ ถ้าที่อยู่อาศัย ศูนย์กลางของเมือง สถานที่ตั้ง เช่น พื้นที่ไดน้ำ สถาปัตยกรรม ที่ตั้งทางประวัติศาสตร์ ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม มรดกทางวัฒนธรรมที่เคลื่อนย้ายได้ ประกอบด้วย สิ่งประดิษฐ์ เช่น ภาพวาด การแกะสลัก วัตถุต่างๆ รวมถึงสิ่งต่างๆ ที่เก็บไว้ สื่อรูปแบบต่างๆ ประกอบด้วย หนังสือ การแสดง โน้ตเพลง สินค้าบริโภค และสินค้าอุตสาหกรรมต่างๆ มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ การแสดงออกมาในรูปของศิลปะ เช่น ดนตรี การเต้นรำ วรรณกรรม ละคร ศิลปะป้องกันตัว ภาษา วัฒนธรรมการเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรม เรื่องเล่า การเปลี่ยนแปลง เครื่องช่่าย และนิทานพื้นบ้าน

คุณค่าทางวัฒนธรรมประเมินได้ในรูปแบบของคุณค่าที่ถูกใช้ และไม่ถูกใช้ มรดกทางวัฒนธรรมที่ถูกใช้ถูกประเมินเมื่อถูกใช้ในชีวิตประจำวันโดยสมาชิกในสังคมวันต่อวัน เช่นเดียวกันกับทุกคน ขณะที่คุณค่าทางวัฒนธรรมที่ไม่ถูกใช้ โดยแบ่งเป็น คุณค่าทางเลือก คุณค่าที่เกิดจากการเลือกที่จะใช้ และคุณค่าที่เป็นอยู่ ซึ่งคุณค่าทางวัฒนธรรมได้รับการสืบทอดไว้ เพื่อเป็นของขวัญให้กับผู้คนในรุ่นต่อไป

พระอาจารย์ประยุทธ์ ปยุตโต (ททท., 2543: 2) ได้อธิบายวัฒนธรรมไว้ว่าเป็นผลรวมของการสั่งสมสิ่งสร้างสรรค์และภูมิธรรม ภูมิปัญญาที่ถ่ายทอดสืบทอดกันมาของสังคม

นั้นๆ ถ้าจะขยายความก็อาจบอกว่าวัฒนธรรมนั้น รวมไปถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ทั้งหมดของสังคม ตั้งแต่ภายในจิตใจของคน มีค่านิยม คุณค่าทางจิตใจ คุณธรรม ลักษณะนิสัย แนวคิดและสติปัญญา ออกมาจนถึงท่าทีและวิถีปฏิบัติ ของมนุษย์ต่อร่างกายและจิตใจของตน ลักษณะและความสัมพันธ์ ระหว่างมนุษย์ ตลอดจนความรู้ ความเข้าใจ ท่าทีการมองและการปฏิบัติของมนุษย์ต่อธรรมชาติแวดล้อม ถ้าพูดให้เข้าใจง่ายวัฒนธรรม เป็นการสั่งสมประสบการณ์ ความรู้ความสามารถ ภูมิธรรม ภูมิปัญญา ทั้งหมดที่ได้ช่วยให้มนุษย์ในสังคมนั้นๆ อยู่รอดและเจริญสืบต่อมาได้ และเป็นอย่างที่เห็นในบัดนี้ ของพูดให้สั้นอีกครั้งหนึ่งว่า วัฒนธรรม ก็คือ ประสบการณ์ ความรู้ ความสามารถ ที่สังคมนั้นมีอยู่ หรือเนื้อตัวทั้งหมดของสังคมนั้นเอง

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) ได้กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนที่มุ่งเดินทางไปท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น หรืออาจเป็นการท่องเที่ยวในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นธรรมชาติในเมือง หรือในหมู่บ้านชนบท ก็ได้ เพื่อให้ได้รับความสนุกเพลิดเพลิน ได้รับความรู้จากการศึกษา จากความเชื่อ ความเข้าใจต่อ สภาพสังคมและวัฒนธรรม มีประสบการณ์ใหม่ๆ เพิ่มขึ้น มีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อม และวัฒนธรรม โดยการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต้องให้การศึกษาแก่นักท่องเที่ยว และกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกื้อหนุนให้เกิดการกระจายรายได้แก่ประชาชนในท้องถิ่นแต่ต้องไม่ทำให้เกิดการซื้อขาย วัฒนธรรมโดยคนในท้องถิ่นผลิตวัฒนธรรมขายให้กับนักท่องเที่ยว

2.3.6 ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์

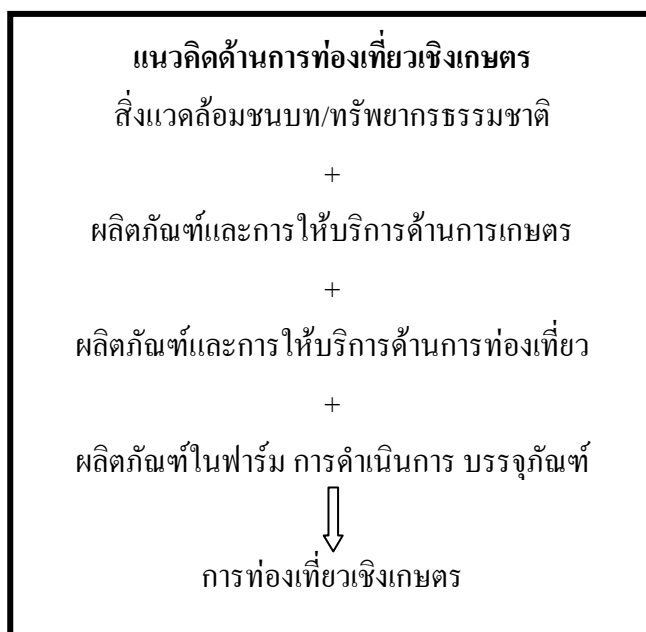
กิจกรรมของการเดินทางเพื่อหาประสบการณ์ในพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เพื่อเรียนรู้มรดกของชุมชน ที่ทำให้เกิดความเพลิดเพลินและได้รับความรู้ Wisconsin Heritage Tourism Program (www.linkbc.ca) การไปเยือนชุมชนจากบุคคลภายนอกโดยมีประวัติศาสตร์ สุนทรียภาพ เรื่องราวเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ วิธีการดำเนินชีวิตหรือมรดกต่างๆ ทั้งหมด หรือบางส่วน เป็นสิ่งดึงดูดใจ ที่เสนอโดยชุมชน ศาสนา กลุ่ม หรือสถาบันต่างๆ การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม มรดก และประวัติศาสตร์ ที่อธิบายรูปแบบการเดินทางของนักท่องเที่ยวที่รวมถึง กิจกรรมทางวัฒนธรรม ได้แก่การไปเยือนอนุสาวรีย์ หรือที่ตั้งต่างๆ พร้อมกับได้ประสบการณ์และความสัมพันธ์กับผู้คนในท้องถิ่น ([www. onecaribbean.org](http://www.onecaribbean.org))

2.3.7 ความหมาย ลักษณะ และแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

การท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีความสำคัญต่อการพัฒนา ส่งเสริม และสร้าง รายได้ให้กับผู้คนที่อาศัยอยู่ในชนบท ในบรรดาประเทศกำลังพัฒนาและด้อยพัฒนา อาชีพการเกษตร

เป็นหัวใจสำคัญต่อการดำรงชีวิต เนื่องจากผลิตภัณฑ์การเกษตรเป็นสินค้าหลักในการส่งออก ประเทศโดมินิกัน ซึ่งในแถบทะเลแคริบเบียน (Catalino and Lizardo, 2004: 92) นักท่องเที่ยวที่เดินทางไปท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร กิจกรรมการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจมากที่สุด คือ การชมวิว ทิวทัศน์ และสำรวจเรียนรู้วัฒนธรรมทางการเกษตร มีส่วนน้อยที่ให้ความสนใจต่อวิธีการผลิตผลทางการเกษตร

การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Inter America Institute for Cooperation on Agriculture (IICA), 2009: 2) หมายถึง การเดินทางที่รวมถึงผลผลิต และการดำเนินการทางด้านการเกษตรในพื้นที่ชนบท ซึ่งให้ประสบการณ์การท่องเที่ยวแก่ผู้ที่เดินทางไปท่องเที่ยว ตัวอย่างของประสบการณ์ที่นักท่องเที่ยวจะได้รับเมื่อเดินทางไปเที่ยวที่ฟาร์ม คือ การเลือกซื้อสินค้าจากฟาร์มที่เข้าชมสวนผลไม้ สวนดอกไม้ พักค้างคืนในฟาร์มพร้อมด้วยการรับประทานอาหารเข้า มีส่วนร่วมในฤดูกาลเก็บเกี่ยว ซึ่งสรุปแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตามตามภาพประกอบ 2.5

ภาพประกอบ 2.5 แนวคิดด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ที่มา: Inter America Institutes for Cooperation on Agriculture (2009: 2)

กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ Prince Adward Island ประเทศแคนาดา (PEI Department of Agriculture & Forestry, 2000) นักท่องเที่ยวจะได้พักในกระท่อม ที่สามารถมองเห็นสายน้ำ ลำธาร พื้นที่ทำปศุสัตว์ พร้อมอาหารเข้า นอกจากนี้ ยังจัดให้มีกิจกรรมท่องเที่ยวใน

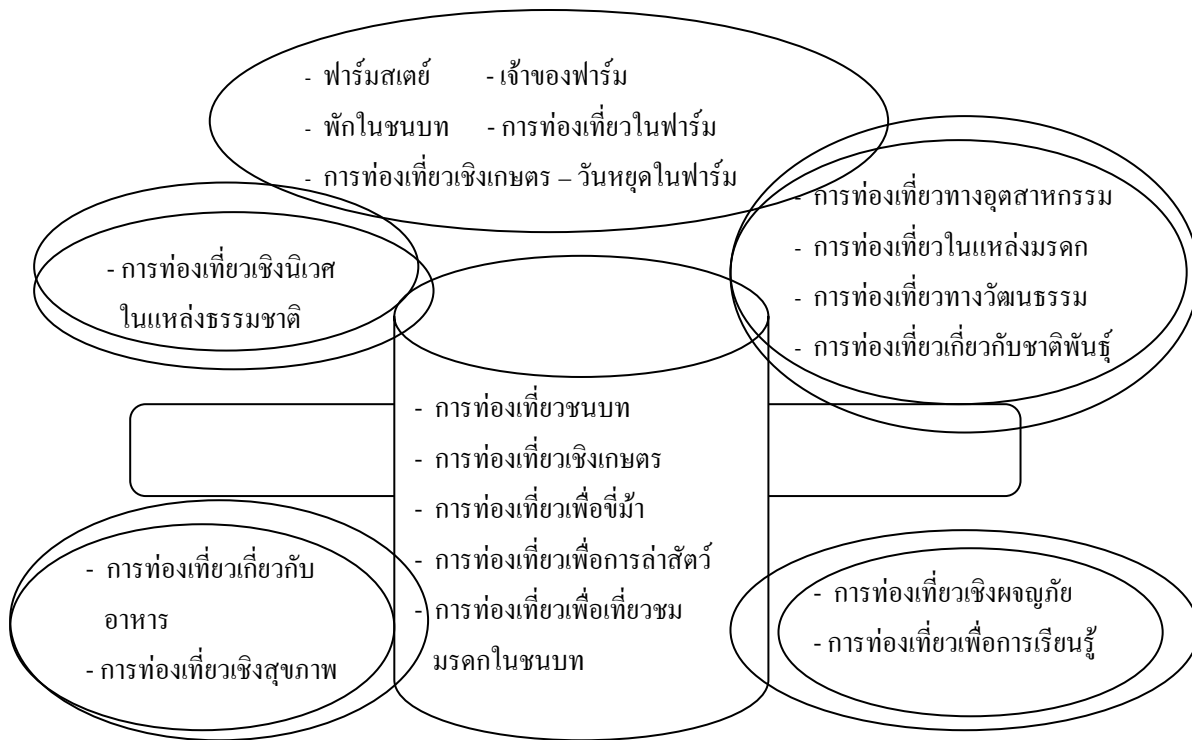
พื้นที่ทำฟาร์ม ที่นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้สาธิต และเพลิดเพลินกับกิจกรรมที่จัดไว้ ประกอบด้วย เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ กิจกรรมจี่ม้า เทียวชมสวนสัตว์เลี้ยง ทัวร์ในฟาร์มพร้อมการสาธิต พิพิธภัณฑ์เกี่ยวกับการทำฟาร์ม การเรียนรู้มรดกต่างๆ การตกปลาในบ่อเลี้ยง เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีนักท่องเที่ยว สามารถเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ในชุมชน เช่น เนื้อสัตว์ เนยแข็ง แอปเปิลและพืชเชื่อม และดอกไม้แห้ง เป็นต้น ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเชิงเกษตรนับเป็นกิจกรรมเสริมรายได้ให้เกษตรกรในหลายประเทศ รวมทั้งในประเทศออสเตรเลีย (Connors, 1997: 11-13) รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ผู้ประกอบการ และเกษตรกรจัดไว้บริการนักท่องเที่ยวที่เดินทางไปท่องเที่ยว ประกอบด้วย ที่พัก ซึ่งในบางที่เปรียบได้กับโรงแรมในระดับ 5 ดาว ขณะที่บางพื้นที่ไม่มีโทรทัศน์ โทรศัพท์ โทรสาร หนังสือพิมพ์ ทั้งนี้เพื่อให้บริการนักท่องเที่ยวที่ต้องการหนีความวุ่นวายในเมือง การให้บริการด้านอาหาร บางพื้นที่นักท่องเที่ยวสามารถปรุงอาหารได้ด้วยตัวเอง เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวไปทำกิจกรรมร่วมกับเจ้าของฟาร์ม เช่น การต้อนฝูงแกะ เก็บไข่ ให้หญ้าแห้งสัตว์ จี่ม้า ตกปลาในลำธาร ฝึกลูกสัตว์ประจำถิ่น (จิงโจ้) กิจกรรมส่องสัตว์ในตอนกลางคืน การท่องเที่ยวเชิงเกษตรยังรวมถึงการเรียนรู้ และการฝึกปฏิบัติ เช่น การขับเกวียน เรียนรู้การตั้งถิ่นฐาน การตัดขนแกะ กระบวนการรีดนมวัว การจัดเตรียมโต๊ะอาหารเย็นพร้อมเสิร์ฟอาหารที่ได้จากฟาร์ม เป็นต้น การท่องเที่ยวเชิงเกษตรช่วยสร้างความใกล้ชิดระหว่างนักท่องเที่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ และรวมถึงการเรียนรู้พฤติกรรมของเพื่อนมนุษย์ด้วยตนเอง

พื้นที่บริเวณ New York's Great Lake มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทั้งในด้านของกิจกรรมท่องเที่ยวและสินค้าทางการเกษตรไว้บริการแก่นักท่องเที่ยว (Kuehn, 1998: 7-10) นักท่องเที่ยวสามารถไปท่องเที่ยวและเรียนรู้ ความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร โดยผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวได้จัดไว้บริการ เช่น จัดทัวร์เรียนรู้การทำฟาร์ม ทั้งในพื้นที่จริง และในชั้นเรียน รวมถึงงานประเพณีทางการเกษตร เช่น เทศกาลเก็บแอปเปิล ฟักทอง การพักผ่อนในสนามที่จัดไว้ การเดินเยี่ยมชมสุสานประวัติศาสตร์ รวมถึงการจำหน่ายผลิตภัณฑ์อาหารที่ทำจากเกษตร เช่น ร้านขายไอศกรีม ร้านขายขนมปัง แยม เจลลี่ ชมหวาน เป็นต้น

รูปแบบการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในพื้นที่ชนบททั่วโลกตามที่ได้บททวนวรรณกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวชนบทหมายถึงกิจกรรมการท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ชนบท โดยอาศัยทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในพื้นที่ ซึ่งประกอบด้วย ทรัพยากรทางธรรมชาติ วัฒนธรรม วิถีชีวิต รวมถึงการให้บริการด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยสรุปขอบเขตการท่องเที่ยวชนบทตามภาพประกอบ 2.6

ภาพประกอบ 2.6 แสดงขอบเขตการท่องเที่ยวชนบท

ที่มา: Knowd, 1998: 27

2.4 กรอบแนวคิดการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยวทางทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ และประเพณีวัฒนธรรมเป็นทรัพยากรท่องเที่ยวพื้นฐานที่มีอยู่ในประเทศไทย ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้เกิดขึ้นมาตั้งแต่อดีต แต่ไม่ได้ถูกนำมาใช้เพื่อการท่องเที่ยว อย่างไรก็ตามเมื่อมนุษย์ต้องการพักผ่อนควบคู่การเรียนรู้ตามแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ เหล่านั้น การกำหนดมาตรฐานจึงจำเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้ เพื่อความสะดวกต่อการจัด การทั้งในด้านการพัฒนา การส่งเสริม การอนุรักษ์ และการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจแก่ชุมชน ซึ่งสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2550) ได้จัดทำคู่มือการประเมินมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวประเภทแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ และประเพณีวัฒนธรรม สรุปได้ ดังนี้

1. กรอบแนวคิดและการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

ประเทศไทย มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีความหลากหลาย และมีความสวยงามมากมาย แต่ปัจจุบันแหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้บางแห่งได้ถูกทำลายไปจนหมดสภาพ หรือถูกทำลายเสียหาย ไปเป็นบางส่วนหรืออยู่ในสภาพล่อแหลมต่อการถูกทำลายก็มีไม่น้อย ดังนั้น การเข้า

ไปใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ จึงมีสิ่งที่จะต้องพึงระวังไว้เสมอว่าแหล่งธรรมชาตินั้นสามารถสูญสลายไปได้ และบางแห่งนั้นยากต่อการฟื้นฟู การเข้าไปใช้ประโยชน์จะต้องระมัดระวังให้เกิดผลกระทบต่อแหล่งธรรมชาติน้อยที่สุดทั้งยังต้องพิจารณาถึงกิจกรรมต่างๆ ที่จะดำเนินการในพื้นที่แหล่งธรรมชาติอย่างรอบคอบว่าจะมีผลกระทบอย่างไร มากน้อยแค่ไหน มีมาตรการในการลดผลกระทบอย่างไร และมีระบบการจัดการให้กิจกรรมที่จะเกิดในแหล่งธรรมชาตินั้น ไม่ส่งผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงของแหล่งธรรมชาติจนเสื่อมสภาพลงไปกว่าเดิมการกำหนดมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในครั้งนี้ นอกจากจะเน้นไปที่คุณค่าหรือความสำคัญของตัวแหล่งธรรมชาติ ซึ่งเป็นศักยภาพในการดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเยี่ยมชมแล้ว ยังพิจารณาถึงความเหมาะสมในการจัดการท่องเที่ยวที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศที่มีความอ่อนไหว ทั้งในด้านความเปราะบางต่อการถูกทำลายและศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยวของแหล่งธรรมชาติ รวมทั้งการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความยั่งยืน

องค์ประกอบการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ หมายถึง ความสามารถในการควบคุม ดูแล การดำเนินงาน การจัดการแหล่งท่องเที่ยว โดยมีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

- 1) การจัดการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความยั่งยืน ประกอบด้วย การจัดการด้านการอนุรักษ์แหล่งธรรมชาติ การจัดการด้านสิ่งแวดล้อม และการจัดการด้านการท่องเที่ยว
- 2) การจัดการด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก โดยพิจารณาจากการดำเนินงานขององค์กรที่คุณแลรับผิชอบพื้นที่ในการส่งเสริมจิตสำนึกและการเรียนรู้ในเรื่องคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศ และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม แก่นักท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่ดูแลพื้นที่ผู้ประกอบการ และชุมชนท้องถิ่นที่อยู่โดยรอบแหล่งท่องเที่ยว
- 3) การจัดการด้านเศรษฐกิจและสังคม พิจารณาจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือชุมชน ได้มีส่วนร่วมในการคิด การพิจารณาตัดสินใจ การดำเนินการและร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ ที่จะมีผลกระทบต่อประชาชนหรือชุมชนนั้นๆ รวมทั้งการกระจายรายได้หรือผลประโยชน์สู่ท้องถิ่น การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในประเทศไทย สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท ตามหน่วยงานหรือองค์กรที่รับผิดชอบ ได้แก่

- แหล่งท่องเที่ยวที่บริหารจัดการโดยหน่วยงานกลาง เช่น อุทยานแห่งชาติ วนอุทยานเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เป็นต้น

- แหล่งท่องเที่ยวที่บริหารจัดการโดยท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล เป็นต้น

หลักเกณฑ์ที่ใช้ประเมินการบริหารจัดการของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ
ประกอบด้วย 2 ด้าน ได้แก่

1. การจัดการด้านการอนุรักษ์แหล่งธรรมชาติและจัดการสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย 5 ดัชนีชี้วัด ได้แก่

- 1) การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของตัวแหล่งท่องเที่ยว
- 2) การจัดการด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว
- 3) การจัดการของเสียและสภาพแวดล้อมบริเวณโดยรอบแหล่งท่องเที่ยว
- 4) การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสม
- 5) การให้ความรู้ถึงคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวและการอนุรักษ์กับพนักงานนำเที่ยว นักท่องเที่ยว และชุมชนที่อยู่โดยรอบพื้นที่

2. การจัดการด้านการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 4 ดัชนีชี้วัด ได้แก่

- 1) การจัดการด้านการบริการและสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานแก่นักท่องเที่ยว
- 2) มีศูนย์บริการที่ให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวและความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว
- 3) มีบุคลากรที่มีความรู้เรื่องระบบนิเวศและการอนุรักษ์ให้บริการด้านความรู้แก่นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และชุมชนโดยรอบ
- 4) การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น

2. กรอบแนวคิดและการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์

การที่นักท่องเที่ยวจะเลือกเข้าไปเยี่ยมชมในแหล่งท่องเที่ยวใดนั้น แหล่งท่องเที่ยวนั้นจะต้องมีความดึงดูดใจและความน่าสนใจอยู่ในระดับที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวได้ ซึ่งศักยภาพในการดึงดูดใจสำหรับแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ ประกอบด้วย หลายปัจจัย ได้แก่ คุณค่าทางประวัติศาสตร์ความเป็นเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว ความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยว ความสะดวกในการเข้าถึง ความปลอดภัย และความสามารถในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว เป็นต้น นอกจากองค์ประกอบด้านศักยภาพในการดึงดูดใจ แหล่งท่องเที่ยวควรมีศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยวด้วย ไม่ว่าจะเป็นในด้านการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน และการสนับสนุนทางด้านนโยบาย ด้านงบประมาณ และด้านบุคลากร จากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กร

ท้องถิ่น ซึ่งจะทำให้แหล่งท่องเที่ยวสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม การที่แหล่งท่องเที่ยวจะสามารถดำรงอยู่ได้นั้น การบริหารจัดการเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีความสำคัญ ทั้งในด้านการจัดการด้านการอนุรักษ์ การฟื้นฟูสภาพของแหล่งท่องเที่ยว การมีมาตรการป้องกันผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับตัวแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งการจัดการด้านการท่องเที่ยว เช่น การบริการและการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวที่เหมาะสม นอกจากนี้ จากเป้าหมายของการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ที่เน้นการท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้ ความเข้าใจต่อประวัติศาสตร์และโบราณคดี ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมของท้องถิ่น รวมถึงการสร้างจิตสำนึกและความรับผิดชอบต่อการรักษาวัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยที่ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมต่อการบริหารจัดการท่องเที่ยวนั้น ทำให้การกำหนดเกณฑ์มาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวในครั้งนี้ จึงให้ความสำคัญต่อการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก รวมทั้งการจัดการด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นด้วย

องค์ประกอบด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์

1) การจัดการด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก โดยพิจารณาจากการดำเนินงานขององค์กรที่ดูแลรับผิดชอบพื้นที่ในการสร้างเสริมจิตสำนึกและการเรียนรู้ในเรื่องคุณค่าของแหล่งประวัติศาสตร์แก่นักท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่ดูแลพื้นที่ ผู้ประกอบการ และชุมชนท้องถิ่นที่อยู่โดยรอบแหล่งท่องเที่ยว

2) การจัดการด้านเศรษฐกิจและสังคม พิจารณาจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือชุมชน ได้มีส่วนร่วมในการคิด การพิจารณาตัดสินใจ การดำเนินการและร่วมรับผิดชอบในการเรื่องต่างๆ ที่จะมีผลกระทบต่อประชาชนหรือชุมชนนั้นๆ รวมทั้งการกระจายรายได้หรือผลประโยชน์สู่ท้องถิ่น

เกณฑ์ประเมินด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ มี

2 ด้าน ได้แก่

1. การจัดการด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย 3 ดัชนีชี้วัด

ได้แก่

- 1) การจัดการด้านการรักษาสภาพและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว
- 2) การจัดการด้านการใช้ประโยชน์พื้นที่
- 3) การจัดการด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงอัน

เนื่องมาจากการท่องเที่ยว

2. การจัดการด้านการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 5 ดัชนีชี้วัด ได้แก่

- 1) การจัดการด้านการบริการและสาธารณูปโภคแก่นักท่องเที่ยว
- 2) การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว

- 3) การจัดการด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก
- 4) ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว
- 5) ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว

• กรอบแนวคิดและการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

การที่นักท่องเที่ยวจะเลือกเข้าไปเยี่ยมชมในแหล่งท่องเที่ยวใดนั้น แหล่งท่องเที่ยวนั้นจะต้องมีความดึงดูดใจและความน่าสนใจอยู่ในระดับที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวได้ ซึ่งศักยภาพในการดึงดูดใจสำหรับแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ประกอบด้วย หลายปัจจัย ได้แก่ คุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมความเป็นเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว ความสะดวกในการเข้าถึง ความปลอดภัย และความสามารถในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว เป็นต้น นอกจากองค์ประกอบด้านศักยภาพในการดึงดูดใจแล้ว แหล่งท่องเที่ยวควรมีศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยวด้วย ไม่ว่าจะเป็นในด้านการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน และการสนับสนุนทางด้านนโยบาย ด้านงบประมาณ และด้านบุคลากร จากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรท้องถิ่น ซึ่งจะทำให้แหล่งท่องเที่ยวสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพอย่างไรก็ตาม การที่แหล่งท่องเที่ยวจะสามารถดำรงอยู่ได้นั้น การบริหารจัดการเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีความสำคัญ ทั้งในด้านการจัดการด้านการอนุรักษ์ การฟื้นฟูสภาพของแหล่งท่องเที่ยว การมีมาตรการป้องกันผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับตัวแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งการจัดการด้านการบริการและการจัดกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวที่เหมาะสม นอกจากนี้ จากเป้าหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เน้นการท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้ ความเข้าใจต่อวิถีชีวิต ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมของท้องถิ่น รวมถึงการสร้างจิตสำนึกและความรับผิดชอบต่อการรักษาวัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยที่ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการบริหารจัดการท่องเที่ยวนั้น ทำให้การกำหนดเกณฑ์มาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวในครั้งนี้จึงให้ความสำคัญต่อการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก รวมทั้งการจัดการด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นด้วย

องค์ประกอบด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว หมายถึง ความสามารถในการควบคุมดูแล การดำเนินงานการจัดการแหล่งท่องเที่ยว โดยมีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

- 1) ด้านการจัดการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความยั่งยืน ประกอบด้วย การจัดการด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว และการจัดการด้านการท่องเที่ยว

2) การจัดการด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก โดยพิจารณาจากการดำเนินงานขององค์กรที่คุณได้รับพิชิตขอบพื้นที่ในการสร้างเสริมจิตสำนึกและการเรียนรู้ในเรื่องคุณค่าของแหล่งวัฒนธรรมแก่นักท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่คุณแลพื้นที่ ผู้ประกอบการ และชุมชนท้องถิ่นที่อยู่โดยรอบแหล่งท่องเที่ยว

3) การจัดการด้านเศรษฐกิจและสังคม พิจารณาจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือชุมชน ได้มีส่วนร่วมในการคิด การพิจารณาตัดสินใจ การดำเนินการและร่วมรับผิดชอบในการเรื่องต่างๆ ที่จะมีผลกระทบต่อประชาชนหรือชุมชนนั้นๆ รวมทั้งการกระจายรายได้หรือผลประโยชน์สู่ท้องถิ่น

เกณฑ์ประเมินด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม มี 2 ด้าน ได้แก่

1. การจัดการด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย 3 ดัชนีชี้วัด ได้แก่

- 1) การจัดการด้านการรักษาสภาพและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว
- 2) การจัดการด้านการใช้ประโยชน์พื้นที่
- 3) การจัดการด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงอัน

เนื่องมา จากการท่องเที่ยว

2. การจัดการด้านการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 5 ดัชนีชี้วัด ได้แก่

- 1) การจัดการด้านการบริการและสาธารณูปโภคแก่นักท่องเที่ยว
- 2) การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว
- 3) การจัดการด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก
- 4) ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว
- 5) ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว

2.4.1 กรอบแนวคิดการจัดการการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม

ในปัจจุบันเป็นที่ตระหนักว่า อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ได้กลายเป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง (ททท., 2552) ต่อระบบเศรษฐกิจของโลก อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวได้เจริญเติบโตกลายเป็นสินค้าหลักในระบบการค้าระหว่างประเทศอย่างรวดเร็วและเกิดขึ้นในประเทศทั่วโลก อย่างไรก็ตามอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในปัจจุบันมีการแข่งขันกันสูง โดยเฉพาะการแข่งขันในด้านการเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และด้านคุณภาพ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้เห็นความสำคัญในการส่งเสริมคุณภาพสินค้าการท่องเที่ยวเพื่อนำไปสู่ความเป็นมาตรฐานสากล และสามารถเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน จึงได้จัดทำโครงการประกวดรางวัลอุตสาหกรรม

การท่องเที่ยวไทย (Thailand Tourism Awards) ซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างสรรค์ และส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทย นอกจากนี้เป็นเครื่องมือสำคัญในการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว และประการสำคัญจะเป็นส่วนหนึ่งในการส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทยไปสู่ความยั่งยืน ซึ่ง ททท. ได้จัดโครงการดังกล่าวตั้งแต่ปี 2539 ซึ่งแบ่งการประกวดเป็น 5 รางวัล ประกอบด้วย 1) รางวัลประเภทแหล่งท่องเที่ยว 2) รางวัลประเภทที่พักนักท่องเที่ยว 3) รางวัลประเภทรายการนำเที่ยว 4) รางวัลประเภทองค์กรสนับสนุนและส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยได้กำหนดเกณฑ์การตัดสินรางวัลประเภทต่างๆ ดังนี้

1) เกณฑ์การตัดสินรางวัลประเภทแหล่งท่องเที่ยว

1.1 เกณฑ์มาตรฐานของแหล่งท่องเที่ยวทุกประเภท

- ระบบการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว
- การบำรุงรักษาทรัพยากรทางธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว
- การกระจายประโยชน์ทางเศรษฐกิจแก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
- การเอื้อประโยชน์ต่อสังคมของชุมชนหรือภูมิภาค

1.2 เกณฑ์เฉพาะของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละประเภท

- แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ พิจารณาด้านระบบนิเวศและทรัพยากรธรรมชาติ
- แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม พิจารณาด้านการส่งเสริมและเชิดชูคุณค่าทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์หรือโบราณคดี
- แหล่งท่องเที่ยวชุมชน พิจารณาด้านวิถีชีวิตและอัตลักษณ์ของชุมชน
- แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พิจารณาด้านจำนวนนักท่องเที่ยวและการอนุรักษ์และการศึกษาเรียนรู้
- แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร พิจารณาด้านผลผลิตที่ยั่งยืนและการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยว
- แหล่งท่องเที่ยวันทนาการ จะใช้เกณฑ์เฉพาะที่มีความหมายตามประเภทแหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ เช่น
  1. แหล่งท่องเที่ยวันทนาการเพื่อการเรียนรู้ พิจารณาด้านองค์ความรู้และการศึกษาหาความรู้ภายในแหล่งท่องเที่ยวเป็นหลัก

2. แหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมเพื่อการเรียนรู้ เพื่อความบันเทิง พิจารณา
กิจกรรมภายในแหล่งท่องเที่ยวเป็นหลัก

3. แหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมเพื่อการผจญภัย พิจารณาจาก
กิจกรรมภายในแหล่งท่องเที่ยวเป็นหลัก

2) เกณฑ์การตัดสินรางวัลประเภทที่พักนักท่องเที่ยว

ด้านการบริหารจัดการ (นโยบาย เป้าหมาย การฝึกอบรม การบริหาร
จัดการภายใน)

- ด้านการจัดซื้อจัดจ้าง
- ด้านการบริการ
- ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- ด้านพลังงานและลดภาวะโลกร้อน
- ด้านสุขภาพและความปลอดภัย
- ด้านการเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชน

3) เกณฑ์การตัดสินรางวัลประเภทรายการนำเที่ยว

เกณฑ์ที่ 1 รูปแบบรายการนำเที่ยวที่น่าสนใจ ก่อให้เกิดแรงจูงใจใน
การท่องเที่ยว

1.1 รายการนำเที่ยวที่มีความสร้างสรรค์หรือริเริ่มจะได้รับการพิจารณา
เป็นพิเศษ และควรเป็นรายการนำเที่ยวที่สามารถให้ความประทับใจหรือเป็นไปตามความคาดหวัง
ของนักท่องเที่ยว รวมทั้งการแจ้งสิ่งควรและไม่ควรทำแก่นักท่องเที่ยว

1.2 มีแผนกำหนดการเดินทางที่ดี มีรายละเอียดที่ชัดเจน และทำได้
จริง มีความเหมาะสมด้านเวลาและระบุประเภทพาหนะ มีการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยว ของกิจกรรม
ต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม

1.3 มีความเหมาะสมด้านราคา ด้านสินค้า อาหาร ฯลฯ

1.4 มีกิจกรรมที่จูงใจนักท่องเที่ยว เป็นกิจกรรมที่เหมาะสมต่อกลุ่ม
เป้าหมายทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ

1.5 มีวิทยากรให้ความรู้เชิงลึกและเชิงกว้าง

เกณฑ์ที่ 2 บทบาทในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว
ในการให้การศึกษา และกิจกรรมการอนุรักษ์

2.1 มีการให้ความรู้ ความเข้าใจเรื่องสิ่งแวดล้อม

2.2 มีกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวและประชาชนมีความตระหนัก และร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม

2.3 รายการนำเที่ยวที่จัดขึ้นจะต้องไม่ขัดแย้งกับหลัก และวิธีการปฏิบัติ ของการอนุรักษ์ธรรมชาติ

2.4 ต้องสนับสนุนที่พักและอาหารที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม

2.5 ส่งเสริมผลิตภัณฑ์ และของที่ระลึกที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

เกณฑ์ที่ 3 การส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิตและเอกลักษณ์ของ ท้องถิ่น รวมทั้งการสนับสนุนเศรษฐกิจท้องถิ่น

3.1 มีกิจกรรมที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญด้านประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิต และภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.2 มีกิจกรรมที่ส่งเสริมเอกลักษณ์ท้องถิ่น เพื่อก่อให้เกิดความรัก และความภาคภูมิใจ และกระตุ้นให้ประชาชนช่วยกันอนุรักษ์คุณค่าของชุมชนของตน ในทิศทางที่ ยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3.3 มีการจัดการให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการนำเที่ยว การฟื้นฟู และการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

3.4 มีการสนับสนุนการค้าเงินของท้องถิ่น ก่อให้เกิดการกระจาย รายได้ให้แก่ท้องถิ่นและแหล่งท่องเที่ยว

3.5 มีการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ ร่วมกันระหว่างชุมชนกับ นักท่องเที่ยวเพื่อเป็นการสร้างประสบการณ์ที่ดีกับชุมชน ในขณะที่นักท่องเที่ยวได้รับความรู้ความเข้าใจ กับบริการของชุมชนและความเป็นเอกลักษณ์ของสังคมท้องถิ่น

เกณฑ์ที่ 4 การจัดการด้านความปลอดภัยต่อชีวิต ทรัพย์สิน และ สุขภาพของนักท่องเที่ยวตลอดจนผู้เกี่ยวข้อง

4.1 มีมาตรการและระบบความปลอดภัยในแผนการท่องเที่ยว

4.2 มีมาตรฐานความปลอดภัยของพาหนะ บุคลากร และอุปกรณ์ที่ ใช้ในการให้บริการ

4.3 มีมาตรฐาน ความสะอาดและสุขอนามัยของพาหนะและอุปกรณ์ ในการให้บริการ

4.4 มีการให้ความรู้ ความเข้าใจและฝึกอบรมให้บุคลากร และมีทัศนคติ มีความรู้ในเรื่องงานแก้ไขปัญหาการเกิดอุบัติเหตุ

4.5 มีอุปกรณ์ด้านความปลอดภัยและมีอุปกรณ์ด้านการปฐมพยาบาล
พร้อม

**เกณฑ์ที่ 5 บทบาทความรับผิดชอบและจรรยาบรรณของมัคคุเทศก์
รวมทั้งการส่งเสริมการอนุรักษ์**

5.1 มีมัคคุเทศก์จำนวนเพียงพอ สอดคล้องและเหมาะสมกับรายการ
นำเที่ยว ความรู้ของมัคคุเทศก์เหมาะสมกับรายการนำเที่ยว

5.2 ความสามารถในการนำเสนอความรู้ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
กับรายการนำเที่ยวได้อย่างกลมกลืน

**4) เกณฑ์มาตรฐานการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เกณฑ์ประเมิน
ความพร้อมมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน (สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน, 2552) มีทั้งหมด
50 ตัวชี้วัดดังตาราง 2.3**

ที่	รายละเอียด	จำนวนตัวชี้วัด
1	ความพร้อมในด้านวัฒนธรรม	3
2	ด้านสิ่งแวดล้อม (สิ่งแวดล้อมและความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อม และคนภายในท้องถิ่น)	4
3	ด้านโปรแกรมและกิจกรรมท่องเที่ยว	4
4	ด้านที่พัก	8
5	ด้านอาหารและโภชนาการ	5
6	การเดินทาง/ยานพาหนะ	3
7	มัคคุเทศก์ท้องถิ่น	5
	ด้านระบบการจัดการและการประสานงาน	7
	การมีส่วนร่วม	5
	ด้านผลิตภัณฑ์ชุมชน	2
	ด้านข้อมูลข่าวสาร	2
	การแลกเปลี่ยนเรียนรู้	2

ตาราง 2.3 แสดงเกณฑ์มาตรฐานการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ที่มา: สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน (2552)

5) เกณฑ์มาตรฐานสถานประกอบการที่พัทสี่เขียว

เกณฑ์มาตรฐานสถานประกอบการที่พัทสี่เขียว (กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, 2549) ที่พัฒนาขึ้นสำหรับพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ประกอบด้วย ข้อพิจารณา 4 หมวดหลัก ได้แก่

1. หมวดที่ 1 สถานที่ตั้งและสภาพแวดล้อมทางกายภาพ เกณฑ์มาตรฐานพิจารณาด้านสถานที่ตั้ง สภาพแวดล้อมทางกายภาพของสถานประกอบการที่พัท

2. หมวดที่ 2 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เกณฑ์มาตรฐานพิจารณาด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของสถานประกอบการที่พัท อันจะส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

3. หมวดที่ 3 การอนุรักษ์และสืบสานศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น เกณฑ์มาตรฐานพิจารณาถึงจิตสำนึกและการดำเนินการของสถานประกอบการในการอนุรักษ์และสืบสานศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

4. หมวดที่ 4 การมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น เกณฑ์มาตรฐานพิจารณาความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น ทั้งในแง่ของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาท้องถิ่นและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการสืบสานวิถีชีวิต วัฒนธรรม และภูมิปัญญาในท้องถิ่น

ดังนั้น เมื่อพิจารณาถึงการจัดการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม ทั้ง 5 มิติ ซึ่งประกอบด้วย แหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมท่องเที่ยว การบริการด้านการท่องเที่ยว กระบวนการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยว และการจัดการสิ่งแวดล้อม ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวและการส่งเสริมการท่องเที่ยว ของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ซึ่งประกอบด้วย กรมพัฒนาการท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีความสอดคล้องกันทั้ง 5 มิติ คือ ซึ่งผู้วิจัยได้นำไปประยุกต์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อตอบวัตถุประสงค์การจัดการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมในงานวิจัยชุดนี้ โดยสามารถสรุปเกณฑ์มาตรฐานกลางด้านการจัดการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมได้ตามตาราง 2.4

1. การจัดการด้านการอนุรักษ์แหล่งธรรมชาติและจัดการสิ่งแวดล้อม (25 คะแนน)

1.1 การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของแหล่งท่องเที่ยว (5 คะแนน) หมายเหตุ พิจารณาจากเกณฑ์ 3 ด้าน ดังนี้			
<p>ก. การกำหนดเขตการใช้ประโยชน์พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว เช่น มีการแบ่งเขตพื้นที่สงวนพื้นที่นันทนาการและพื้นที่พักผ่อน</p> <p>ข. การกำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ที่เหมาะสมตามช่วงเวลาของวันและ/หรือฤดูกาล</p> <p>ค. การจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยว ให้พอเหมาะกับศักยภาพของพื้นที่และการบริการ</p>			
เกณฑ์การพิจารณา	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
ไม่มีการจัดการในข้อ ก ข และ ค	0	1	
มีการจัดการในข้อ ก ข และ ค น้อยมาก และไม่เป็นระบบ	1	1	
มีการจัดการในข้อ ก ข และ ค โดยมีระเบียบการปฏิบัติเป็นหลักฐานอยู่บ้าง แต่การปฏิบัติมีข้อบกพร่อง	2	1	
มีการจัดการที่เป็นระบบหรือได้มาตรฐาน 1 ข้อ	3	1	
มีการจัดการที่เป็นระบบหรือได้มาตรฐาน 2 ข้อ	4	1	
มีการจัดการที่เป็นระบบหรือได้มาตรฐานครบ 3 ข้อ	5	1	

1.2 การจัดการด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อันเนื่องมาจากการ ท่องเที่ยว (5 คะแนน)			
หมายเหตุ พิจารณาจากแผนการติดตามและประเมินการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับพื้นที่			
เกณฑ์การพิจารณา	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
ไม่มีแผนการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลง ของพื้นที่เลย	0	1	
มีแผนการดำเนินงาน แต่การปฏิบัติตามแผนไม่ชัดเจน	1	1	
มีแผนการดำเนินงาน และมีการเก็บข้อมูลการเปลี่ยนแปลง ของพื้นที่ตามแผนการดำเนินงาน แต่ไม่มี การดำเนินการอื่นๆ	2	1	
มีแผนการดำเนินงาน มีการเก็บข้อมูลการเปลี่ยนแปลง ของพื้นที่ตามแผนการดำเนินงาน และมีการวิเคราะห์ ประเมินผลกระทบ	3	1	
มีแผนการดำเนินงาน มีการเก็บข้อมูลการเปลี่ยนแปลง ของพื้นที่ตามแผนการดำเนินงาน มีการวิเคราะห์ ประเมินผลกระทบ และมีการปรับปรุงและแก้ไขปัญหา ที่เกิดจากการท่องเที่ยว	4	1	
มีแผนการดำเนินงาน มีการเก็บข้อมูลการเปลี่ยนแปลง ของพื้นที่ตามแผนการดำเนินงาน มีการวิเคราะห์ประเมิน ผลกระทบ มีการปรับปรุงและแก้ไขปัญหาที่เกิดจาก การท่องเที่ยว และมีการปฏิบัติด้านการติดตาม การประเมินผลอย่างต่อเนื่องทุกปี	5	1	
คะแนน			

1.3 การจัดการของเสียและสภาพแวดล้อมบริเวณโดยรอบแหล่งท่องเที่ยว (5 คะแนน)					
หมายเหตุ พิจารณาจากการมีระบบการจัดการของเสีย ระบบป้องกันมลพิษ และการอนุรักษ์พลังงาน หากไม่มีคุณสมบัติตามที่ระบุ ให้ 0 คะแนน หากมีแต่ไม่ได้ดำเนินการหรือไม่มีประสิทธิภาพให้ 0.5 คะแนน และหากมีคุณสมบัติตรง ให้ 1 คะแนน					
เกณฑ์การพิจารณา	คะแนน			ค่าน้ำหนัก	ค่าคะแนน
	(A)				
มีระบบการจัดการน้ำเสียที่มีประสิทธิภาพ	0	0.5	1	1	
มีระบบการจัดการขยะที่มีประสิทธิภาพ	0	0.5	1	1	
มีระบบการจัดการด้านคุณภาพอากาศและเสียง	0	0.5	1	1	
มีการใช้วัสดุอุปกรณ์ที่ประหยัดพลังงาน	0	0.5	1	1	
มีนโยบายลดปริมาณการใช้น้ำ	0	0.5	1	1	
คะแนน					
1.4 การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสม (5 คะแนน)					
หมายเหตุ การจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติจะต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับสภาพธรรมชาติเป็นหลัก รวมทั้งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมของท้องถิ่นด้วยหากไม่มีคุณสมบัติตามที่ระบุ ให้ 0 คะแนน หากมีแต่ไม่ได้ดำเนินการหรือไม่มีประสิทธิภาพให้ 0.5คะแนน และหากมีคุณสมบัติตรง ให้ 1 คะแนน					
เกณฑ์การพิจารณา	คะแนน			ค่าน้ำหนัก	ค่าคะแนน
	(A)				
กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่มีผลกระทบต่อพื้นที่ที่มีความเปราะบางทางนิเวศวิทยาและสภาพทางกายภาพ เช่น พื้นที่สืบพันธุ์ของสัตว์	0	0.5	1	1	
กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นที่ยอมรับของคนในท้องถิ่น ไม่รบกวนความสงบสุขของคนส่วนใหญ่ในพื้นที่ และไม่ขัดต่อกฎหมาย ศีลธรรมอันดี หรือวัฒนธรรมของชาติ	0	0.5	1	1	
มีการศึกษา วิจัยสถานภาพของทรัพยากร ธรรมชาติในพื้นที่ และนำข้อมูลที่ได้มาวางแผน แนวทางที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศและสภาพกายภาพของพื้นที่	0	0.5	1	1	

เกณฑ์การพิจารณา	คะแนน			ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
	0	0.5	1		
มีการศึกษา วิจัยเกี่ยวกับวัฒนธรรมในท้องถิ่น และ นำข้อมูลมาวางแนวทางการดำเนินการท่องเที่ยว ที่ไม่เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ประเพณีของคนในท้องถิ่น	0	0.5	1	1	
กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่ทำให้แหล่งธรรมชาติ เกิดความเสื่อมโทรม เช่น ไม่ทำให้เกิดปริมาณขยะและของเสียที่ขัดต่อทัศนียภาพ	0	0.5	1	1	
คะแนน					
<p>1.5 การให้ความรู้ถึงคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวและการอนุรักษ์กับพนักงานนำเที่ยว นักท่องเที่ยว และชุมชนที่อยู่โดยรอบพื้นที่ (5 คะแนน)</p> <p>หมายเหตุ พิจารณาจากกิจกรรมและการดำเนินงานต่างๆ ที่ให้ความรู้และเผยแพร่ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว พนักงานนำเที่ยว ผู้ประกอบการ และชุมชนที่อยู่โดยรอบ หากไม่มีคุณสมบัติตามที่ระบุ ให้ 0 คะแนน หากมีแต่ไม่ได้ดำเนินการหรือไม่มีประสิทธิภาพให้ 0.5 คะแนน และหากมีคุณสมบัติตรง ให้ 1 คะแนน</p>					
เกณฑ์การพิจารณา	คะแนน			ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
	0	0.5	1		
มีการจัดอบรมพนักงาน ผู้ประกอบการ และชุมชน เกี่ยวกับคุณค่าของทรัพยากร ธรรมชาติและ การอนุรักษ์เป็นระยะๆ ตามความเหมาะสม	0	0.5	1	1	
มีการจัดเส้นทางศึกษาธรรมชาติและป้ายสื่อความหมายบนเส้นทางเพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว	0	0.5	1	1	
มีการจัดกิจกรรมด้านการศึกษาธรรมชาติให้กับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเฉพาะด้านเป็นครั้งคราว เช่นกิจกรรมการดูนก การศึกษาพันธุ์ไม้ ฯลฯ	0	0.5	1	1	

เกณฑ์การพิจารณา	คะแนน			ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
	0	0.5	1		
มีการเผยแพร่ข้อมูลในด้านต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่นหรือระดับประเทศ	0	0.5	1	1	
มีการเผยแพร่ข้อมูลในด้านต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยวผ่านเว็บไซต์ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ	0	0.5	1	1	
คะแนน					

2. การจัดการด้านการท่องเที่ยว (10 คะแนน)

2.1 การจัดการด้านการบริการและสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานแก่นักท่องเที่ยว (2.5 คะแนน)					
<p>หมายเหตุ พิจารณาจากการดำเนินงานด้านการให้บริการขั้นพื้นฐานแก่นักท่องเที่ยว โดยมีการจัดการที่เหมาะสมให้นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจที่ได้รับบริการที่คุ้มค่ากับการมาท่องเที่ยวหากไม่มีคุณสมบัติตามที่ระบุ ให้ 0 คะแนน หากมีแต่ไม่ได้ดำเนินการหรือไม่มีประสิทธิภาพให้ 0.5 คะแนน และหากมีคุณสมบัติตรง ให้ 1 คะแนน</p>					
เกณฑ์การพิจารณา	คะแนน			ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
	0	0.5	1		
มีจำนวนบุคลากรด้านบริการเพียงพอต่อการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว	0	0.5	1	0.5	
มีระบบเตือนภัย และระบบรักษาความปลอดภัยแก่ชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว	0	0.5	1	0.5	
มีการจัดการด้านสิ่งก่อสร้างและสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว และต้องมีความเหมาะสมกลมกลืนกับสภาพพื้นที่	0	0.5	1	0.5	
การจัดการด้านอาหารและโภชนาการที่ถูกสุขลักษณะ การจัดเก็บ และกำจัดของเสียอย่างถูกวิธี	0	0.5	1	0.5	
มีการจัดการด้านที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม เช่น มีการออกแบบและใช้วัสดุก่อสร้างที่กลมกลืนกับสภาพแวดล้อม ประหยัดพลังงาน และมีระบบกำจัดของเสียที่ได้มาตรฐาน	0	0.5	1	0.5	
คะแนน					

2.2 มีศูนย์บริการที่ให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวและความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว (2.5 คะแนน)					
หมายเหตุ ศูนย์บริการเป็นส่วนสำคัญที่จะให้ข้อมูลและความรู้ต่างๆ เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวก่อนที่จะดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวหากไม่มีคุณสมบัติตามที่ระบุ ให้ 0 คะแนน หากมีแต่ไม่ได้ดำเนินการหรือไม่มีประสิทธิภาพให้ 0.5 คะแนน และหากมีคุณสมบัติตรง ให้ 1 คะแนน					
เกณฑ์การพิจารณา	คะแนน			ค่าน้ำหนัก	ค่าคะแนน
	(A)	(B)	(A *B)		
มีศูนย์บริการหรือมีการกำหนดพื้นที่เพื่อเป็นศูนย์บริการอย่างชัดเจนและมีเจ้าหน้าที่ประจำ	0	0.5	1	0.5	
มีสื่อหลากหลายประเภทในการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ นิทรรศการ	0	0.5	1	0.5	
มีเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ที่มีอัธยาศัยดี และสามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้พอสมควร	0	0.5	1	0.5	
สื่อมีความน่าสนใจ และข้อมูลเป็นปัจจุบัน	0	0.5	1	0.5	
ภาษาที่ใช้ในสื่อ มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ	0	0.5	1	0.5	
คะแนน					

2.3 มีบุคลากรที่มีความรู้เรื่องระบบนิเวศและการอนุรักษ์ให้บริการด้านความรู้แก่นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และชุมชนโดยรอบ			
หมายเหตุ บุคลากรที่ให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวควรที่จะมีความรู้ในเรื่องระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อม และการอนุรักษ์ ซึ่งอาจได้รับความรู้มาจากประสบการณ์ การบอกเล่า การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การฝึกอบรมหรือการศึกษาในระดับปริญญาในสาขาที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้บุคลากรให้บริการด้านความรู้ควรที่จะสื่อสารได้ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ			
เกณฑ์การพิจารณา	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
ไม่มีบุคลากรที่มีความรู้ให้บริการแก่นักท่องเที่ยว	0	0.5	
มีบุคลากรที่มีความรู้โดยเรียนรู้จากประสบการณ์และการบอกเล่า	1	0.5	
มีบุคลากรที่มีความรู้โดยการเรียนรู้จากการศึกษาและค้นคว้าด้วยตนเองจากเอกสารหรือเว็บไซต์ที่เชื่อถือได้	2	0.5	
มีบุคลากรที่ผ่านการฝึกอบรมความรู้ด้านระบบนิเวศและการอนุรักษ์	3	0.5	
มีบุคลากรที่มีความรู้ระดับปริญญาด้านสิ่งแวดล้อม นิเวศวิทยาหรือสาขาที่เกี่ยวข้อง	4	0.5	
มีบุคลากรที่มีความรู้ระดับปริญญาด้านสิ่งแวดล้อม นิเวศวิทยาหรือสาขาที่เกี่ยวข้อง และสามารถสื่อสารและให้ความรู้โดยใช้ภาษาอังกฤษได้	5	0.5	
คะแนน			

2.4 การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น (2.5 คะแนน)					
หมายเหตุ พิจารณาจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในรูปแบบต่างๆ และการที่ชุมชนท้องถิ่นได้รับประโยชน์จากการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อมหากไม่มีคุณสมบัติตามที่ระบุ ให้ 0 คะแนน หากมีแต่ไม่ได้ดำเนินการหรือไม่มีประสิทธิภาพให้ 0.5คะแนน และหากมีคุณสมบัติตรง ให้ 1 คะแนน					
เกณฑ์การพิจารณา	คะแนน			ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
	0	0.5	1		
มีตัวแทนของชุมชนในการวางแผนหรือบริหารจัดการการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว	0	0.5	1	0.5	
ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ท่องเที่ยว	0	0.5	1	0.5	
มีการก่อตั้งองค์กรหรือโครงการอนุรักษ์ต่างๆ ที่เกิดจากท้องถิ่น ซึ่งมีบทบาทต่อการจัดการการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว	0	0.5	1	0.5	
ชุมชนมีรายได้หรือเงินเดือนจากการถูกจ้างงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว	0	0.5	1	0.5	
ชุมชนมีรายได้จากการทำธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เช่น การนำเที่ยว การให้บริการในกิจกรรมการท่องเที่ยว การให้บริการด้านที่พัก การขายอาหารและสินค้าพื้นเมือง เป็นต้น	0	0.5	1	0.5	
คะแนน					

ตาราง 2.4 แสดงเกณฑ์การจัดการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม
ที่มา : กรมพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2550)

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัย เรื่องรูปแบบการท่องเที่ยวชนบทในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เพื่อค้นหา รูปแบบการท่องเที่ยวชนบทที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยผู้วิจัยได้กำหนด กรอบแนวคิดการวิจัยไว้จำนวน 6 กรอบ ประกอบด้วย 1) แหล่งท่องเที่ยว 2) กิจกรรมการท่องเที่ยว 3) การบริการด้านการท่องเที่ยว 4) การจัดการการท่องเที่ยว 5) กระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว 6) การท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม และได้กำหนดคำถามการวิจัยไว้จำนวน 3 ข้อ ดังนี้

คำถามการวิจัยในข้อที่ 1 องค์ประกอบและปัจจัยต่างๆ ด้านการท่องเที่ยวชนบทของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเป็นอย่างไร

เพื่อตอบคำถามการวิจัยตามกรอบแนวคิดการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบการวิจัย ดังนี้

1.1 ประชากรกลุ่มและตัวอย่าง

ประชากรของการศึกษา จำแนกออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

1) กลุ่มตอบแบบสอบถามกรอบแนวคิดการวิจัยที่เกี่ยวกับทรัพยากรการท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยว และการบริการด้านการท่องเที่ยว ประกอบด้วย หน่วยงานภาครัฐและเอกชน ที่รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยว จำนวน 13 หน่วยงาน 2) ชุมชนที่จัดการท่องเที่ยว จำนวน 11 ชุมชน และ 3) ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวที่เสนอขายโปรแกรมท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา จำนวน 20 บริษัท

2) กลุ่มให้ข้อมูลเพื่อตอบกรอบแนวคิดการวิจัยที่เกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยว และกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 1) หน่วยงานภาครัฐ 2) เอกชน และ 3) ชุมชนที่รับผิดชอบการจัดการท่องเที่ยว จำนวน 40 หน่วยงาน

การคัดเลือกประชากรกลุ่มเป้าหมาย ใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling Technique) โดยคัดเลือกหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดการการท่องเที่ยว และให้บริการด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามขึ้นมา 4 ชุด ได้แก่

- ชุดที่ 1 แบบสำรวจ ประกอบด้วย 4 ส่วน ได้แก่ 1) ชื่อหน่วยงานที่รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยว 2) ชื่อแหล่งท่องเที่ยวและที่ตั้ง 3) กิจกรรมท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว และ 4) การบริการด้านท่องเที่ยว

- ชุดที่ 2 แบบสอบถามที่ใช้ในการสอบถามเพื่อใช้ในการรวบรวมข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมท่องเที่ยว การบริการด้านการท่องเที่ยว และการจัดการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ประกอบด้วย 4 ส่วน ได้แก่

1. ข้อมูลทั่วไปของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว
2. ข้อมูลด้านแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมท่องเที่ยว และการบริการท่องเที่ยว
3. ข้อมูลด้านการจัดการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม
4. ข้อเสนอแนะอื่นๆ

ชุดที่ 3 แบบสัมภาษณ์เพื่อใช้ในการรวบรวมข้อมูลการจัดการการท่องเที่ยวซึ่งคำถามประกอบด้วย 2 คำถาม ได้แก่

1. การพัฒนาการท่องเที่ยว (แหล่งท่องเที่ยว บุคคลากรด้านการท่องเที่ยว และการบริการด้านการท่องเที่ยว)

2. การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์และการตลาดการท่องเที่ยว

ชุดที่ 4 แบบสัมภาษณ์เพื่อใช้ในการรวบรวมข้อมูลกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 5 คำถาม ได้แก่

1. การมีส่วนร่วมระหว่างหน่วยงานภาครัฐ
2. การมีส่วนร่วมระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับเอกชน
3. การมีส่วนร่วมระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับชุมชนที่จัดการท่องเที่ยว
4. การมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนกับชุมชน
5. การมีส่วนร่วมของทุกภาคีที่เกี่ยวข้อง

1.3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลที่เกี่ยวข้องการวิจัยในครั้งนี้แบ่งเป็น 2 ลักษณะ ตามที่มาของแหล่งข้อมูล

ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) คือ ข้อมูลที่รวบรวมจากการสำรวจพื้นที่ การสอบถามหน่วยงานต่างๆ ที่รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยว การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ และการประชุมกลุ่มย่อย โดยการใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ที่ใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้แก่ ข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมจากเอกสารรายงาน ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา และจากสื่อต่างๆ ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ เช่น รายงาน ตำรา เอกสารทางราชการ ข้อกำหนด กฎหมาย รายการนำเที่ยว เป็นต้น และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ ระบบอินเทอร์เน็ต รายการวิทยุ โทรทัศน์ และการให้สัมภาษณ์ผ่านทางสื่อเหล่านั้น

1.4 วิธีการประเมินผลและการวิเคราะห์ข้อมูล

วิธีการประเมินผล หลังจากทีนักวิจัยได้รับแบบสำรวจ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์จากกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแล้ว ผู้วิจัยได้จัดการกับข้อมูลตามแนวทาง ดังนี้

1. จัดกลุ่ม (Grouping) ข้อคำถามเปิดทุกข้อ
2. ประมวลผลตามตารางที่ได้ออกแบบไว้

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล ดำเนินการตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการแยกโครงสร้างของเนื้อหาที่ได้

คำถามการวิจัยข้อที่ 2 รูปแบบการท่องเที่ยวชนบทที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เป็นอย่างไร

เพื่อตอบคำถามการวิจัยตามกรอบแนวคิดการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบการวิจัย ดังนี้

2.1 ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรของการศึกษา จำแนกออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

1) กลุ่มหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และชุมชนที่รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยว จำนวน 40 หน่วยงาน (ประชากรกลุ่มเดียวกับที่ให้ข้อมูลด้านการจัดการการท่องเที่ยว และกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ในการตอบคำถามการวิจัยในข้อที่ 1)

2) กลุ่มนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ และปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 30 คน

3) กลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา จำนวน 400 คน

การคัดเลือกประชากรกลุ่มเป้าหมาย

1) ประชากรศึกษาในกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 ใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling Technique) โดยคัดเลือกหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว และให้บริการด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ในส่วนของนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ และประชาชนชาวบ้าน คัดเลือกจากผู้ที่มีความรู้และมีประสบการณ์เกี่ยวกับพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

2) ประชากรศึกษาในกลุ่มที่ 3 ใช้สูตรการสุ่มตัวอย่างของ Taro Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่นที่ ± 95 เปอร์เซ็นต์

$$n = N/1+N(e)^2$$

เมื่อ n = ขนาดของหน่วยตัวอย่างกลุ่มเป้าหมาย

N = ประชากรทั้งหมด

e = ระดับความมีนัยสำคัญ

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามขึ้นมา 3 ชุด ได้แก่

ชุดที่ 1 แบบสัมภาษณ์ เพื่อใช้ในการรวบรวมรูปแบบการท่องเที่ยวชนบทที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาจากการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ และการประชุมกลุ่มย่อย ซึ่งคำถาม ประกอบด้วย แหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมท่องเที่ยว และการให้บริการด้านการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เป็นอย่างไร

ชุดที่ 2 แบบสัมภาษณ์เพื่อรวบรวมรูปแบบการท่องเที่ยวชนบทที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาจากการสอบถามแบบลูกโซ่ ซึ่งคำถามประกอบด้วย

1) วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของผู้คนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาที่สามารถนำมาจัดการให้เกิดเป็นกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวโดยไม่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในพื้นที่

2) รูปแบบของการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับชนบทของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เป็นอย่างไร

3) กรุณาแนะนำบุคคลที่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับประเพณี วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของผู้คน และรูปแบบของการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับชนบทของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเพิ่มเติม

ชุดที่ 3 แบบสอบถามที่ใช้ในการสอบถามความคิดเห็น ของนักท่องเที่ยว ประกอบด้วย 4 ส่วน ได้แก่

- 1) ข้อมูลส่วนบุคคล
- 2) พฤติกรรมการท่องเที่ยวของผู้ตอบแบบสอบถาม
- 3) ข้อมูลความคิดเห็นต่อการจัดการการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
- 4) ข้อเสนอแนะ

2.3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย เพื่อตอบคำถามการวิจัยในข้อที่ 2 รวบรวมจากการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ การจัดประชุมกลุ่มย่อย การสอบถามแบบลูกโซ่ และการสอบถามจากนักท่องเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ จำนวน 9 แหล่ง ประกอบด้วย 1) น้ำตกโดนงาช้าง 2) บ่อน้ำร้อนเขาชัยสน 3) เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย 4) เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบสงขลา 5) วัดพะโคะ 6) หาดมหาราช 7) หาดม่วงงาม 8) สถาบันทักษิณคดีศึกษา และ 9) สวนประวัติศาสตร์พลเอกเปรม ติณสูลานนท์

2.4 วิธีการประเมินผลและการวิเคราะห์ข้อมูล

วิธีการประเมินผล หลังจากที่ได้ผู้วิจัยได้รับแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ จากกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแล้ว ผู้วิจัยได้จัดการกับข้อมูลตามแนวทาง ดังนี้

- 1) จัดกลุ่ม (Grouping) ข้อคำถามเปิดทุกข้อ
- 2) ลงรหัส (Coding) แทนค่าตัวแปรให้เป็นสัญลักษณ์ที่โปรแกรมประมวลผลในเครื่องคอมพิวเตอร์สามารถอ่านค่าได้
- 3) นำแบบสอบถามที่ลงรหัสแล้วไปบันทึกในกระดานทำการของโปรแกรมประมวลผล (SPSS for Windows)
- 4) ประมวลผลตามตารางที่ได้ออกแบบไว้

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล ดำเนินการตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดในการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ

- 1) การใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการแยกโครงสร้างของเนื้อหาที่ได้
- 2) การใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าร้อยละ เพื่ออธิบายและพรรณนาลักษณะต่างๆ ของตัวแปรที่ทำการศึกษา

คำถามการวิจัยข้อที่ 3 รูปแบบการท่องเที่ยวชนบทที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเป็นอย่างไร

เพื่อตอบคำถามการวิจัยตามกรอบแนวคิดการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบการวิจัย ดังนี้

3.1 ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรกลุ่มเดียวกับข้อ 1.1 และข้อ 2.1 กลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา จำนวน 400 คน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ได้ใช้เครื่องมือวิจัยชุดเดียวกับข้อ 1. 2 แบบสอบถามที่ใช้ในการสอบถาม เพื่อใช้ในการรวบรวมข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมท่องเที่ยว การบริการด้านการท่องเที่ยว และการจัดการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมของหน่วยงานที่รับผิดชอบการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา และข้อ 2.2 แบบสอบถามที่ใช้ในการสอบถามความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว โดยแยกเอาประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมนามาวิเคราะห์ ซึ่งเกณฑ์การให้คะแนนและประเมินคะแนนของเครื่องมือรวบรวมคะแนนชุดผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวและนักท่องเที่ยว เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ กำหนด ค่า 5, 4, 3, 2, และ 1 ตามเกณฑ์วัดของลิเคิร์ต (Likert) โดยให้ผู้ตอบพิจารณาข้อความในแต่ละข้อของความคิดเห็นในด้านต่างๆ ว่าอยู่ในระดับใด โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

ระดับ 5 มีความคิดเห็นต่อการจัดการการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม
ในระดับมากที่สุด

ระดับ 4 มีความคิดเห็นต่อการจัดการการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม
ในระดับมาก

ระดับ 3 มีความคิดเห็นต่อการจัดการการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม
ในระดับปานกลาง

ระดับ 2 มีความคิดเห็นต่อการจัดการการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม
ในระดับมากน้อย

ระดับ 1 มีความคิดเห็นต่อการจัดการการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม
ในระดับน้อยที่สุด

เกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ย โดยใช้เกณฑ์สัมบูรณ์ (Absolute criteria) โดยแบ่งคะแนนเป็นช่วงๆ แต่ละช่วงมีความหมาย ดังนี้

ค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.21-5.00 หมายถึง ความคิดเห็นต่อการจัดการการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 3.41-4.20 หมายถึง ความคิดเห็นต่อการจัดการการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 2.61-3.40 หมายถึง ความคิดเห็นต่อการจัดการการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 1.81-2.60 หมายถึง ความคิดเห็นต่อการจัดการการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 1.00-1.80 หมายถึง ความคิดเห็นต่อการจัดการการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับน้อยที่สุด

3.3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเพื่อตอบคำถามการวิจัยในข้อที่ 3 รวบรวมจากแบบสอบถาม

3.4 วิธีการประเมินผลและการวิเคราะห์ข้อมูล

วิธีการประเมินผล หลังจากที่ได้รับแบบสอบถาม จากกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแล้ว ผู้วิจัยได้จัดการกับข้อมูลตามแนวทาง ดังนี้

- 1) จัดกลุ่ม (Grouping) ข้อคำถามเปิดทุกข้อ
- 2) ลงรหัส (Coding) แทนค่าตัวแปรให้เป็นสัญลักษณ์ที่โปรแกรมประมวลผลในเครื่องคอมพิวเตอร์สามารถอ่านค่าได้
- 3) นำแบบสอบถามที่ลงรหัสแล้วไปบันทึกในกระดานทำการของโปรแกรมประมวลผล (SPSS for Windows)
- 4) ประมวลผลตามตารางที่ได้ออกแบบไว้

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล ดำเนินการตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดในการวิจัย การใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายและพรรณนาลักษณะต่างๆ ของตัวแปรที่ทำการศึกษา

บทที่ 4

ผลการวิจัย

พื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาซึ่งตั้งอยู่ในภาคใต้ของประเทศไทย ในพื้นที่ 3 จังหวัด ประกอบด้วย 2 อำเภอ ของจังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดพัทลุงทั้งจังหวัด และ 12 อำเภอของจังหวัดสงขลา มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่กระจุกกระจายอยู่ตามพื้นที่ต่างๆ ซึ่งจากการสืบค้น การสำรวจ การสอบถาม และการจัดเวทีประชุมหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในพื้นที่ สามารถสรุป วัตถุประสงค์ในการวิจัยในแต่ละประเด็น และกรอบการวิจัย ได้ดังนี้

4.1 องค์ประกอบและปัจจัยต่างๆ ด้านการท่องเที่ยวชนบทในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

องค์ประกอบ และปัจจัย ด้านการท่องเที่ยวชนบทในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา สามารถสรุปตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดการวิจัย ซึ่งประกอบด้วย 1) แหล่งท่องเที่ยว 2) กิจกรรมการท่องเที่ยว 3) การบริการด้านการท่องเที่ยว 4) การจัดการการท่องเที่ยว และ 5) กระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ได้ดังนี้

4.1.1 แหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมท่องเที่ยว และการบริการด้านการท่องเที่ยว

ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา งานวิจัยชุดนี้ได้จำแนกพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ออกเป็น 3 พื้นที่ ประกอบด้วย 1) พื้นที่เชิงเขาและที่ราบเชิงเขา 2) พื้นที่ราบ และ 3) พื้นที่ชายฝั่งทะเลสาบและในทะเลสาบ ซึ่งสามารถสรุปแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมท่องเที่ยว และการบริการด้านการท่องเที่ยว ตามพื้นที่ต่างๆ ดังนี้

1) **พื้นที่เชิงเขาและที่ราบเชิงเขา** พื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีเทือกเขาสำคัญเป็นแนวกัน ได้แก่ เทือกเขาสันกาลาคีรีทางทิศใต้ ซึ่งตั้งอยู่ในอำเภอสะเดา คลองหอยโข่ง และหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา และเทือกเขาบรรทัดทางทิศตะวันตก ซึ่งตั้งอยู่ในอำเภอรัตนบุรี จังหวัดสงขลา อำเภอป่าบอน ตะโหมด กงหรา ศรีนครินทร์ ศรีบรรพต และป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง และอำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช แหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และอุทยานแห่งชาติ ซึ่งมีแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมท่องเที่ยว และการบริการด้านการท่องเที่ยว ดังนี้

- แหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย ภูเขา น้ำตก ถ้ำ ลำคลอง พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ ชนเผ่า (ชาวกู) อ่างเก็บน้ำ สวนยางพารา สวนผลไม้ สวนสมุนไพร ชุมชนจัดการท่องเที่ยว เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และอุทยานแห่งชาติ

- **กิจกรรมท่องเที่ยว** ประกอบด้วย เดินป่าศึกษาธรรมชาติ เรียนรู้พันธุ์พืช และพันธุ์สัตว์ เรียนรู้สรรพคุณของสมุนไพรชนิดต่างๆ เล่นน้ำตก เทียวถ้ำชมหินงอกหินย้อย ส่องสัตว์ คูนก พายเรือคายัค ชมวิวทิวทัศน์ เรียนรู้วิถีชีวิตชนเผ่า ผสมเกษตร เก็บผลไม้ ปลูกต้นไม้ เลี้ยงซื้อ พันธุ์ไม้ เลี้ยงซื้อผลิตผลทางการเกษตร นวดสมุนไพร

- **การบริการด้านการท่องเที่ยว** ประกอบด้วย ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ที่พักโฮมสเตย์ เต็นท์ ร้านจำหน่ายของที่ระลึก ร้านอาหาร ห้องประชุม/สัมมนา มัคคุเทศก์ท้องถิ่น หมอรักษาด้วยสมุนไพร หมอนวดสมุนไพร

2) **พื้นที่ราบ** พื้นที่ทะเลสาบสงขลาส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบซึ่งตั้งอยู่ในอำเภอนาหม่อม หาดใหญ่ บางกล่ำ ควนเนียง สิงหนคร สทิงพระ กระแสสินธุ์ ระโนด และอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ขณะที่ในจังหวัดพัทลุง มีพื้นที่ราบที่เป็นพื้นที่ทำการเกษตรที่สำคัญ ประกอบด้วย อำเภอปากพะยูน บางแก้ว เขาชัยสน ควนขนุน และอำเภอเมือง ขณะที่จังหวัดนครศรีธรรมราช อำเภอหัวไทร และบางส่วนของอำเภอชะอวด เป็นพื้นที่ราบที่ใช้ในการปลูกข้าวและมีพื้นที่ติดกับลุ่มน้ำปากพนัง เนื่องจากพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลามีพื้นที่ราบขนาดใหญ่ และเป็นที่ตั้งของชุมชนมาอย่างยาวนาน จึงมีแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมท่องเที่ยว และการบริการท่องเที่ยว ที่หลากหลายโดยมีรายละเอียด ดังนี้

- **แหล่งท่องเที่ยว** ประกอบด้วย วัด เจดีย์ ศาลเจ้า ศาลหลักเมือง ศาลาทวด พิพิธภัณฑสถาน วนอุทยาน บ่อน้ำร้อน คลอง สนามกอล์ฟ หาดทรายฝั่งทะเลอ่าวไทย ไร่ นา สวนผลไม้ สวนตาล โคนด พื้นที่ผลิตหัตถกรรมต่างๆ

- **กิจกรรมท่องเที่ยว** แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

(1) กิจกรรมท่องเที่ยวเกี่ยวกับ วัด เจดีย์ ศาลเจ้า ศาลหลักเมือง ทวดชุมชน ประกอบด้วย เทียวชมสถาปัตยกรรม สักการะองค์เจดีย์ สักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สักการะเกจิอาจารย์ ทำบุญถวายสังฆทาน อาบน้ำมนต์ ดูดวง เสริมโชคชะตา เข้าวัดถ่มงกล อาบน้ำมนต์ บนบานศาลกล่าว ขอพรสิ่งศักดิ์ต่างๆ นั่งสมาธิ เดินจงกรม ฟังเทศน์ แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับคนภายในชุมชน

(2) กิจกรรมท่องเที่ยวที่เกี่ยวกับอาชีพต่างๆ ประกอบด้วย

- การทำนา กิจกรรมการท่องเที่ยว คือ ดำนา เกี่ยวข้าว นวดข้าว เรียนรู้พันธุ์ข้าวต่างๆ การจับปลาด้วยเครื่องมือต่างๆ เช่น เบ็ด แห อวน เป็นต้น

- การทำสวน กิจกรรมการท่องเที่ยว คือ เรียนรู้พันธุ์ไม้ เก็บผลไม้ เลี้ยงซื้อผลิตผลทางการเกษตร เรียนรู้ประสบการณ์การทำสวนจากเจ้าของสวนโดยตรง

- ตาลโตนด กิจกรรมการท่องเที่ยว คือ ปีนต้นตาล คาบตาล
เกี่ยวน้ำตาล ทำขนมจากผลตาล เทียวชมการแปรรูปไม้ตาล กิจกรรมเรียนรู้การใช้ประโยชน์จากต้น
ตาลโตนด จากใบถึงราก เลือกซื้อผลผลิต

- ศิลปหัตถกรรม กิจกรรมการท่องเที่ยว คือ ฝึกทอผ้า สานกระจูด
สานใยตาลและใบตาล แกะสลักรูปหนังตะลุง เลือกซื้อผลิตภัณฑ์ประเภทต่างๆ เรียนรู้กระบวนการทำโพน

(3) กิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประกอบด้วย
อาบน้ำแร่ ปั่นจักรยาน ล่องเรือ เล่นกอล์ฟ เล่นน้ำทะเล

- การบริการด้านการท่องเที่ยว ศูนย์จำหน่ายสินค้าหนึ่งผลิตภัณฑ์หนึ่ง
ตำบล (ศูนย์ฯ โอทอป) ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ร้านจำหน่ายของที่ระลึก ปั่นน้ำมัน โรงแรมที่พัก
โฮมสเตย์ ร้านอาหาร บริษัทนำเที่ยว มัคคุเทศก์ท้องถิ่น

นอกจากนี้ ในพื้นที่ราบของกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ยังมีงานเทศกาลประเพณี
และการละเล่นต่างๆ ที่เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญ สำหรับการท่องเที่ยวของพื้นที่ลุ่มน้ำ
ทะเลสาบสงขลา ประกอบด้วย

ก. งานเทศกาลประเพณีท้องถิ่น เทศกาลประเพณีส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับ
วัด เช่น ทอดผ้าป่า ทอดกฐิน บวชนาค แห่ผ้าขึ้นธาตุ ประเพณีสงกรานต์ ทำบุญเดือนสิบ ประเพณี
แข่งโพน ประเพณีชักพระวันออกพรรษา งานสมโภชหลวงพ่อดิม งานบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน
ประเพณีทำบุญสองศาสนา พิธีสมโภชและสงฆ์เจ้าแม่อยู่หัว

ข. การละเล่นพื้นบ้านและกีฬาพื้นบ้าน การละเล่นพื้นบ้านในพื้นที่ลุ่ม
น้ำทะเลสาบสงขลา ประกอบด้วยการแสดงหนังตะลุง การแสดงมโนราห์ รำวงเวียนครก ในส่วน
ของกีฬาพื้นบ้าน ได้แก่ วัวชน ไก่ชน การแข่งขันนกเขาชวาเสียงและการแข่งขันกรงหัวจุก

3) พื้นที่ติดชายฝั่งทะเลสาบและในทะเลสาบสงขลา ทะเลสาบสงขลา มีพื้นที่
1,042 ตารางกิโลเมตร โดยตั้งอยู่ในอำเภอเมือง หาดใหญ่ บางกล่ำ ควนเนียง สิงหนคร สทิงพระ
กระแสสินธุ์ และระโนด จังหวัดสงขลา อำเภอปากพะยูน บางแก้ว เขาชัยสน เมือง และควนขนุน
จังหวัดพัทลุง และอำเภอชะอวด หัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยมีแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรม
ท่องเที่ยว และการบริการด้านการท่องเที่ยว ดังนี้

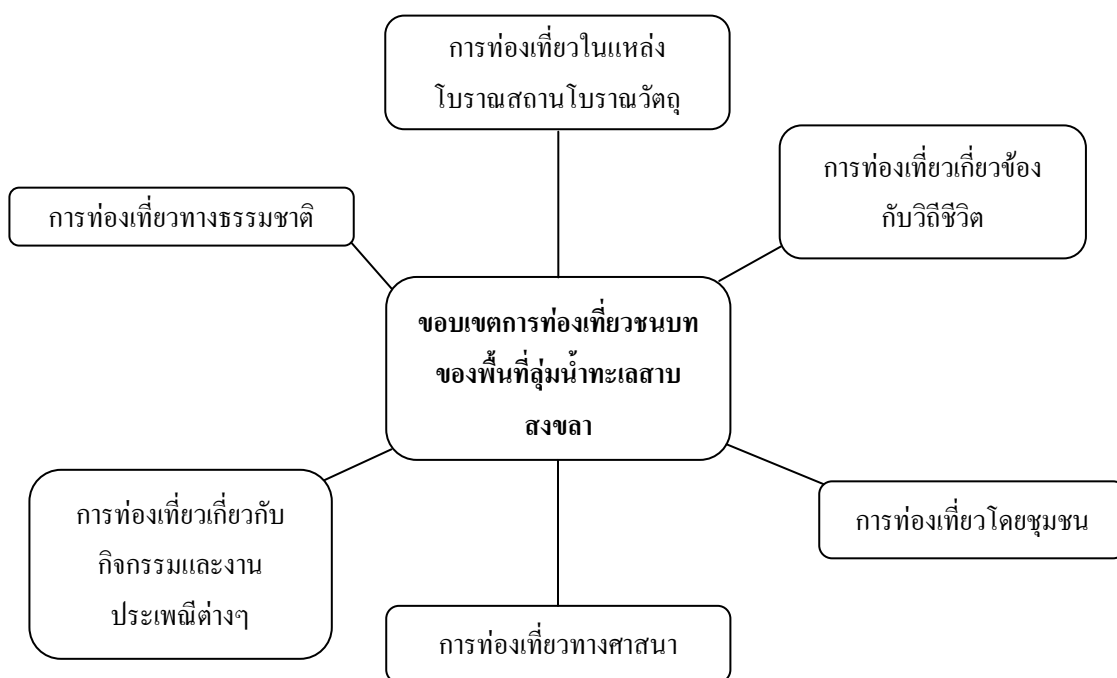
- แหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย คลอง ป่าชายเลน ป่าพรุ ทะเลสาบ เกาะ
เขตห้ามล่าสัตว์ป่า สวนพฤกษศาสตร์ ชุมชนประมง ศาลาทวด

- กิจกรรมท่องเที่ยว ประกอบด้วย ศึกษาระบบนิเวศป่าชายเลน ล่องเรือ
ชมพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ คุนุก ตกปลา ยกยอ สักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เส้นทางท่องเที่ยวทางน้ำ ตามรอย
เสด็จสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง รัชกาลที่ 5

- การบริการด้านการท่องเที่ยว ประกอบด้วย ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ที่พัก เรือท่องเที่ยว เรือคายัก ร้านอาหาร ร้านจำหน่ายของที่ระลึก ห้องประชุม/สัมมนา มัคคุเทศก์ท้องถิ่น

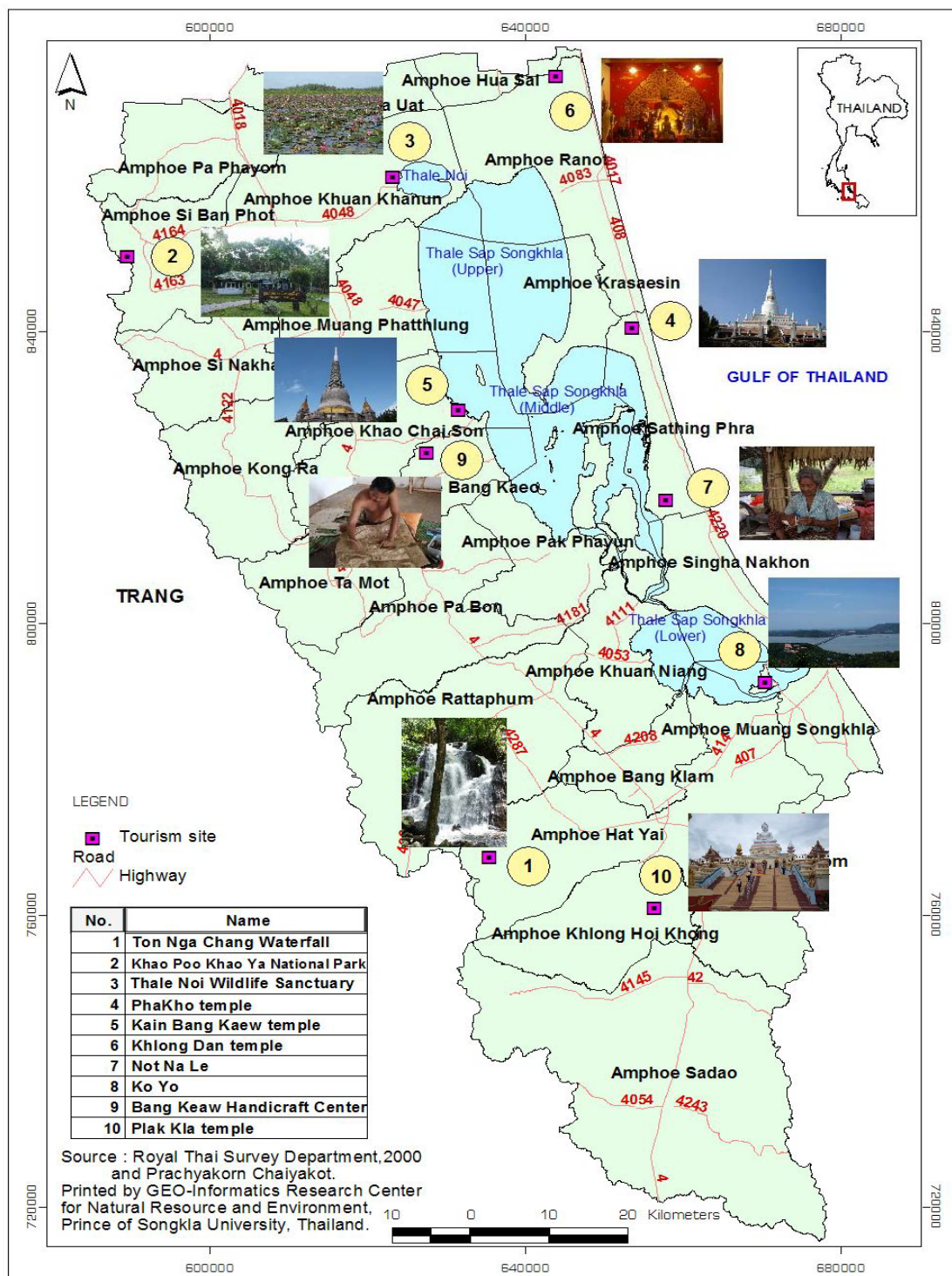
ขอบเขตการท่องเที่ยวชนบทในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

จากการศึกษาแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมท่องเที่ยว และการบริการด้านการท่องเที่ยว ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่ภูเขาและที่ราบเชิงเขา พื้นที่ราบ และพื้นที่ติดชายฝั่ง ทะเลสาบและในทะเลสาบ พบว่า ขอบเขตการท่องเที่ยวชนบท ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ประกอบด้วย 1) การท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 2) การท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต 3) การท่องเที่ยวในแหล่งโบราณสถาน โบราณวัตถุ 4) การท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมงานประเพณี 5) การท่องเที่ยวทางศาสนา 6) การท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยสามารถสรุปขอบเขตการท่องเที่ยวชนบทในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาได้ตามภาพประกอบ 4.1

ภาพประกอบ 4.1 ขอบเขตการท่องเที่ยวชนบทในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

แหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมท่องเที่ยว และการบริการด้านการท่องเที่ยวของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา จากการวิเคราะห์ด้วยระบบ GIS ของศูนย์ภูมิภาคเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศภาคใต้ พบว่า แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาได้ตั้งกระจายตามพื้นที่ต่างๆ ตามแผนที่ประกอบ 4.2

ภาพประกอบ 4.2 แสดงที่ตั้งแหล่งท่องเที่ยวชนบทในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาซึ่งวิเคราะห์ด้วยระบบ GIS ศูนย์ภูมิภาคเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศภาคใต้

4.1.2 การจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา พื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ทั้งภาครัฐ เอกชน และชุมชน ซึ่งหน่วยงานภาครัฐ ประกอบด้วย องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานด้านการท่องเที่ยว สถาบันการศึกษา อุทยานแห่งชาติ เขตห้ามล่าสัตว์ป่า เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ขณะที่ภาคเอกชน ประกอบด้วย ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว มูลนิธิ สมาคมและชมรมต่างๆ นอกจากนี้ ยังมีชุมชนที่เข้ามามีบทบาทต่อการจัดการท่องเที่ยว จากการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการและการประชุมกลุ่มย่อยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ในด้านของการพัฒนาการท่องเที่ยว ซึ่งประกอบด้วย 1) การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว 2) การพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว 3) การพัฒนาบริการด้านการท่องเที่ยว และการส่งเสริมการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 1) การจัดกิจกรรมงานประเพณี 2) การประชาสัมพันธ์และการตลาด โดยสามารถสรุปบทบาทหน้าที่ในการจัดการท่องเที่ยวของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ ดังแสดงในตาราง 4.1

กิจกรรม	หน่วยงาน	บทบาทหน้าที่
1. การพัฒนาการท่องเที่ยว (แหล่งท่องเที่ยว บุคลากรด้านการท่องเที่ยว และการบริการด้านการท่องเที่ยว)	1. กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา	<ul style="list-style-type: none"> - จัดสร้างสถานที่จอดรถ ห้องน้ำ ป้ายชี้ทาง ป้ายภูมิทัศน์ แหล่งท่องเที่ยว - การฝึกอบรมบุคลากรด้านการท่องเที่ยว - จัดการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ - การบริการข้อมูลข่าวสารด้านการท่องเที่ยว
	2. หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง (สำนักงานจังหวัด อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขตห้ามล่าสัตว์ป่า)	<ul style="list-style-type: none"> - สร้างถนน ป้ายชี้ทาง ป้ายสื่อความหมาย - การฝึกอบรมบุคลากรด้านการท่องเที่ยว - ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว - ที่พัก ห้องน้ำ ร้านอาหาร มัคคุเทศก์
	3. องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เทศบาล	<ul style="list-style-type: none"> - ก่อสร้างและซ่อมแซมถนน อาคาร ป้ายชี้ทาง ป้ายสื่อความหมาย ป้ายภูมิทัศน์ - จัดสัมมนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว - การฝึกอบรมบุคลากรด้านการท่องเที่ยว - มัคคุเทศก์อาสา - ที่พัก ห้องน้ำ ข้อมูลข่าวสารด้านการท่องเที่ยว

กิจกรรม	หน่วยงาน	บทบาทหน้าที่
	4. สถาบันการศึกษา	<ul style="list-style-type: none"> - การพัฒนาเครือข่ายด้านการศึกษา - บริการข้อมูลวิชาการด้านการท่องเที่ยว - การฝึกอบรมบุคลากรด้านการท่องเที่ยว - การบริการข้อมูลข่าวสารด้านการท่องเที่ยว
	5. ชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> - การจัดทำโปรแกรมท่องเที่ยว - การฝึกอบรมบุคลากรด้านการท่องเที่ยวภายในชุมชน - ร้านอาหาร ที่พัก โฮมสเตย์ พาหนะเพื่อการท่องเที่ยว (รถยนต์ รถตู้ รถบัส เรือ)
	6. เอกชน	<ul style="list-style-type: none"> - การจัดทำโปรแกรมท่องเที่ยว - ส่งพนักงานเข้ารับการฝึกอบรมด้านการท่องเที่ยว - ร้านอาหาร ที่พัก พาหนะเพื่อการท่องเที่ยว (รถยนต์ รถตู้ รถบัส เรือ) โปรแกรมท่องเที่ยว
2. การส่งเสริมการท่องเที่ยว (การจัดกิจกรรมงานประเพณี การประชาสัมพันธ์ และการตลาดการท่องเที่ยว)	1. กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	<ul style="list-style-type: none"> - สนับสนุนงบประมาณจัดกิจกรรมประเพณีเพื่อการท่องเที่ยว - จัดทำแผ่นพับ ป้ายคัดเอาท์ โปสเตอร์ คู่มือท่องเที่ยว ข่าวแจก เว็บไซต์ สารคดีวีดิทัศน์ งานส่งเสริมการขายด้านการท่องเที่ยว นิทรรศการการจัดแถลงข่าว เว็บไซต์ จัด agent and media FAM TRIP เป็นต้น
	2. หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง (สำนักงานจังหวัด อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขตห้ามล่าสัตว์ป่า)	<ul style="list-style-type: none"> - สนับสนุนงบประมาณการจัดกิจกรรมประเพณีเพื่อการท่องเที่ยว - จัดทำแผ่นพับ ป้ายคัดเอาท์ เว็บไซต์ - สนับสนุนงานส่งเสริมการขายด้านการท่องเที่ยว

กิจกรรม	หน่วยงาน	บทบาทหน้าที่
	3. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (องค์กรบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) องค์กรบริหารส่วนตำบล (อบต.) เทศบาล	- การจัดกิจกรรมงานประเพณีเพื่อการท่องเที่ยว - จัดทำแผ่นพับ ป้ายคัดเอาท์ เว็บไซต์
	4. สถาบันการศึกษา	- หน่วยงานสนับสนุนการจัดงาน - งานวิจัย - คู่มือการท่องเที่ยว - จัดนิทรรศการด้านการท่องเที่ยว - การประชุมเครือข่ายด้านการท่องเที่ยว
	5. ชุมชน	- หน่วยงานสนับสนุนการจัดงาน - จัดทำแผ่นพับ คู่มือการท่องเที่ยว เว็บไซต์
	6. เอกชน	- หน่วยงานสนับสนุนการจัดงาน - จัดทำแผ่นพับ คู่มือการท่องเที่ยว เว็บไซต์

ตาราง 4.1 แสดงการจัดการท่องเที่ยวของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

ข้อมูลจากตาราง 4.1 แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวและการส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ยังมีบทบาทหน้าที่ที่ซ้ำซ้อนกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และการพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว เนื่องจากหน่วยงานต่างๆ ได้จัดทำงบประมาณ โดยขาดการบูรณาการร่วมกัน

4.1.3 กระบวนการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

การศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาโดยการจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการ และการประชุมกลุ่มย่อย เพื่อศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมในการทำงานด้านการท่องเที่ยวของภาคีที่เกี่ยวข้องใน 5 ระดับ คือ 1) การมีส่วนร่วมระหว่างหน่วยงานภาครัฐ 2) การมีส่วนร่วมระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับภาคเอกชน 3) การมีส่วนร่วมระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับชุมชนที่

จัดการท่องเที่ยว 4) การมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนกับชุมชนที่จัดการท่องเที่ยว และ 5) การมีส่วนร่วมของภาคีที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ซึ่งผลการศึกษาดังสรุปตามตาราง 4.2

หน่วยงาน	รายละเอียดของการมีส่วนร่วม
การมีส่วนร่วมระหว่างหน่วยงานภาครัฐ	- องค์กรบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา สำนักงานจังหวัด สนับสนุนงบประมาณเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว จัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวร่วมกัน
การมีส่วนร่วมระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับเอกชน	- หน่วยงานภาครัฐสนับสนุนงบประมาณในการศึกษาดูงานด้านการท่องเที่ยว จัดอบรมมัคคุเทศก์ ทำสื่อประชาสัมพันธ์และการตลาดด้านการท่องเที่ยว แก่สมาคม/ชมรมด้านการท่องเที่ยว
การมีส่วนร่วมระหว่างรัฐกับชุมชนที่จัดการท่องเที่ยว	- หน่วยงานภาครัฐสนับสนุนงบประมาณชุมชนที่มีการจัดการด้านการท่องเที่ยวเข้าร่วมงานส่งเสริมการขายด้านการท่องเที่ยว จัดอบรมมัคคุเทศก์ อาสาสมัคร ร่วมสำรวจแหล่งท่องเที่ยว จัดทำโปรแกรมท่องเที่ยว จัดกิจกรรมท่องเที่ยว จัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยวร่วมกัน
การมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนกับชุมชนที่จัดการท่องเที่ยว	- แลกเปลี่ยนประสบการณ์ด้านการท่องเที่ยวร่วมกัน - สร้างเครือข่ายด้านการท่องเที่ยว - กิจกรรมเรียนรู้บทเรียนร่วมกัน - การส่งต่อนักท่องเที่ยวระหว่างชุมชน
การมีส่วนร่วมของภาคีที่เกี่ยวข้องทั้งหมด	- การจัดกิจกรรมและจัดทำแผนส่งเสริมการท่องเที่ยวร่วมกัน

ตาราง 4.2 แสดงการมีส่วนร่วมของภาคีที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

ข้อมูลตามตาราง 4.2 สรุปได้ว่า กระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา แสดงให้เห็นถึงหน่วยงานภาครัฐมีบทบาทสำคัญในการจัดการท่องเที่ยวโดยมีการทำงานร่วมกัน ขณะที่ภาคเอกชนยังคงอาศัยความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐในการดำเนินการด้านการท่องเที่ยว สำหรับภาคชุมชนนั้น พบว่าการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนด้วยกันในการจัดการท่องเที่ยวมีความชัดเจนในทางปฏิบัติ อย่างไรก็ตาม ชุมชนยังมีบทบาทน้อยในการมีส่วนร่วมกับภาคีที่เกี่ยวข้องอื่นๆ

ดังนั้น เมื่อพิจารณาจากผลการศึกษาระดับประกอบและปัจจัยด้านการท่องเที่ยว พบว่า ขอบเขตการท่องเที่ยวชนบทในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ประกอบด้วย การท่องเที่ยวทางธรรมชาติ การท่องเที่ยวทางศาสนา การท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับงานเทศกาลประเพณี การท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต การท่องเที่ยวในแหล่งโบราณสถาน โบราณวัตถุ และการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยมีภาคีที่เกี่ยวข้องหลัก 3 ภาคี คือ หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคชุมชน เป็นหน่วยงานที่ร่วมกันขับเคลื่อน โดยที่หน่วยงานภาครัฐมีบทบาทสำคัญที่สุดในการเข้ามามีส่วนร่วมกับการจัดการท่องเที่ยวชนบท เนื่องจากมีความพร้อมด้านงบประมาณ บุคลากร และอุปกรณ์ต่างๆ

4.2 รูปแบบการท่องเที่ยวชนบทที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

การศึกษาเพื่อกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวชนบทที่สอดคล้องกับพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีวิจัยเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลไว้ 3 วิธี ประกอบด้วย การสัมภาษณ์แบบวิถีสากล การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ และการสอบถามจากนักท่องเที่ยว ตามที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ 3 โดยมีผลการศึกษากิจการต่างๆ ดังนี้

1) การสัมภาษณ์แบบถุกโซ่ สามารถสรุปผลการศึกษาได้ ดังนี้

การท่องเที่ยวชนบทมีความแตกต่างจากการท่องเที่ยวในเมือง การท่องเที่ยวชนบทอาศัยทรัพยากรและวิถีชีวิตของผู้คนในชนบทเป็นฐานนำไปสู่การกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวที่ขึ้นอยู่กับศักยภาพและพื้นที่นั้นๆ การท่องเที่ยวชนบทเป็นกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวเดินทางไปท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่ไม่มีอยู่ในเมือง เช่น การเกษตร วิถีชีวิตชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น (กราช พยัณวีเชียร) ซึ่งขอบเขตการท่องเที่ยวชนบทในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ประกอบด้วย 5 รูปแบบได้แก่

(1) แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประกอบด้วย ภูเขา น้ำตก ป่าพรุ ป่าชายเลน พื้นที่ชุ่มน้ำ เกาะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขตห้ามล่าสัตว์ป่า ซึ่งมีกิจกรรมท่องเที่ยว ประกอบด้วย นั่งเรือชมทะเลบัว ดูนก เรียนรู้ระบบนิเวศป่าพรุและป่าชายเลน พันธุ์ปลา (พันธุ์สามน้ำ) รังนก (นางแอ่น) เรียนรู้พันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ ล่องแก่ง ส่องสัตว์ ปั่นจักรยาน ชมวิวทิวทัศน์

(2) วิถีชีวิตความเป็นอยู่ และความเชื่อ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

- วิถีชีวิตและความเป็นอยู่ ประกอบด้วย อาชีพ วิถี โหนด นา เล วิถีชาวกบ (อำเภอสิงหนคร สทิงพระ กระแสสินธุ์ และระโนด) วิถีชีวิตเกาะขอม (การทอผ้า การประมง) รวมถึง 3 เกลอหัวแข็ง ได้แก่ ใฝ่ โหนด (ตาล โหนด) และนาข้าว การทำเกษตรสวนผลไม้ การจับปลา

การสานโบริดคโตนค การทำนา การทำประมง การสานกระจุคของชุมชนทะเลน้อย การแปรรูปกะลามะพร้าวควนขนุน การยกยอบ้านปากประ

- **ความเชื่อ** ประกอบคด้วย ความเชื่อในพิธีกรรมและความศรัทธาทงศาสนา (วิถีพุทธ วิถีมุสลิม และวิถีจีน) ความเชื่อและศรัทธาในเกจิอาจารย์ต่งต่ง เช่น หลวงพ่อเงิน วัดโพรงง หลวงพ่อคำทร วัดด่นปรง และพระอาจารย์อุทัย วัดวิหารสูง เป็นต้น ความเชื่อเรื่องทวด สิ่งศักดิ์สิทธิ์ในหมู่บ้าน ผู้สูงอายุซึ่งเป็นที่นับถือของผู้คนท่วไป สิ่งศักดิ์สิทธิ์ในเชิงของการให้คูน คุ่มครองชุมชน หากไม่ทำตามสามารถให้โทษได้ ซึ่งเกิดจากความเชื่อของชุมชน เช่น ทวดคลองนางเรียม หลาไป (ศาลาคูนปุ) หินซ้าง นอกจากนี้ ยังรวมถึง ความเชื่อเรื่องผีสงนางไม้ เชื้อดำรา หมอดู คายาย ทวดเกาสีเกะห้า ทวดลำป่า โดยที่เมืองพัทลุงมีทวด ประมาณ 80 ทวด ขึ้นอยู่กับความเคารพนับถือ โดยชาวบ้านสร้างศาลาให้อยู่

(3) **โบราณสถานและโบราณวัตถุ** ได้แก่ วัดวาอาราม โบสถ์วิหาร ลานเจดีย์ (เปรื่อง ประชาชาติ) ศาลหลักเมือง ศิลปะสถาปัตยกรรม การสร้างบ้านเรือน

(4) **กิจกรรมงานประเพณี** ทอดผ้าป่า ทอดคฐิน ประเพณีชักพระ แห่ผ้าขึ้นธาตุ การทำบุญในวันสำคัญของพระพุททศาสนา การทำบุญเดือนสิบ การลอยเคราะห์ การแต่งงานที่วัดโลการาม โนราห์โรงคววัดท่าแค การยกขันหมากปล้ม ประเพณีทำบุญสงศาสนาของอำเภอตะโหมด ประเพณีลากเรือ ประเพณีแข่งเรือพาย เรือถ่อ เรือแจว แห่นาคทางน้ำ การแห่ฮังการ แห่อัฐิ ประเพณีแข่งโพน

(5) **ประวัติศาสตร์** ที่ได้รับการดัดแปลงให้เกิดเส้นทางท่องเที่ยว ได้แก่ ประวัต หลวงพ่อทวด ประวัตสมเด็จพระพุททเจ้าหลวง รัชกาลที่ 5 เสด็จประพาสเมืองสงขลาและเมืองพัทลุง ประวัตศาสตร์สามสมเด็จพระเจ้า ได้แก่ เจ้าพะโคะ เจ้าเกาะยอ และ เจ้าเกาะใหญ่ ประวัตศาสตร์ชาวบก พังพระ เส้นทางตามรอย 4 สมเด็จพระเจ้า คือ สมเด็จพระเจ้าพะโคะ สมเด็จพระเจ้าเกาะยอ สมเด็จพระเจ้าเกาะใหญ่ และ สมเด็จพระเจ้าจอมทอง และเส้นทางตามประวัติศาสตร์เกจิอาจารย์สายวัดเขาอ้อ

2) **การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ** ผู้วิจัยได้จัดประชุมหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้นการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา จำนวน 40 หน่วยงาน เพื่อกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวชนบทที่สอดคล้องกับพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยมีผลการศึกษาคอบเขตการท่องเที่ยวชนบทในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา แบ่งออกได้ 4 ประเภท คือ

(1) **การท่องเที่ยวทางธรรมชาติ** โดยมีแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย อุทยานแห่งชาติเขาปู่เขาย่า เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเทือกเขาบรรทัด เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย เขตห้ามล่าสัตว์ป่าสงขลา สวนพฤกษศาสตร์พัทลุง สถานีวิจัยพัฒนาและส่งเสริมการอนุรักษ์สัตว์ป่าทะเลน้อย อ่างเก็บน้ำป่าพะยอม อ่างเก็บน้ำห้วยน้ำใส อ่างเก็บน้ำป่าบอน อ่างเก็บน้ำเขาหัวซ้าง ป่าพรุควนเคร้ง สะพานเฉลิม

พระเกียรติ 80 พรรษา ขอยกย่องปกประ บ่อน้ำร้อนเขาชัยสน น้ำพุร้อนโหล๊ะจังกระ หมู่บ้านเงาะป่า
 ชาโกล หมู่เกาะสี่ เกาะห้า หาดพัทลุง เขาชันปากพะยูน น้ำตกโตนงาช้าง น้ำตกโตนปลิว น้ำตกไพรวัลย์
 น้ำตกเหรียญทอง น้ำตกโตนหินลาด น้ำตกหอนสวรรค์ เกาะยอ สวนสะละลุงถัน ถ้ำสุมะโน ถ้ำพุทธโคดม
 จุดชมวิวดำบลพนางตุง สวนกวางเปิด (ศรีนครินทร์) ศูนย์ศึกษาธรรมชาติวัดป่าลิไลยก์ ฟาร์มตัวอย่าง
 บางแก้ว และสวนรุกขชาติเขาน้อย

กิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประกอบด้วย คุณก ปันจักรยานเสื่อภูเขา
 ล่องแก่ง พายเรือคายัก ตกปลา ส่องสัตว์ ล่องเรือ ล่องแพ ถ่ายภาพ ชิม้ำ นั้งช้าง วอล์คแรลลี่ แคมป์ปิ้ง
 ดูดาว ปิกนิก ชิมผลไม้ กิจกรรมรอบกองไฟ ถ่ายทำสารคดี ชมวิถีชีวิตชาวป่า (ชาโกล) ชมวิถีชาวเล

(2) วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ และความเชื่อ ประกอบด้วย

- วิถีชีวิตและความเป็นอยู่ พื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีภูมิประเทศ
 ประกอบด้วย ควน สวน นา เล พรุ วิถีชีวิตชุมชนในสังคมชนบทในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ที่นำ
 มาประยุกต์ให้เป็นกิจกรรมท่องเที่ยว ได้แก่ วิถีโหนด นา เล วิถีชาวบก (อำเภอสิงหนคร สทิงพระ กระแส
 สินธุ์และระโนด) วิถีชีวิตเกาะยอ (การทอผ้า การประมง) การลอยเคราะห์ การแต่งงานที่วัดโลกา
 ราม การยกขันหมากปฐุม วิถีพุทธคลองแดน วิถีมุสลิมบ้านดอนขี้เหล็ก โดยสรุปอาชีพต่างๆ ที่
 นำมาดัดแปลงเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยว ดังตาราง 4.3

อาชีพ/กิจกรรม ท่องเที่ยว	ทำนา	ตาลโตนด	ประมง	ทำสวน
กิจกรรมท่องเที่ยว	- การไถนา	- ปีนต้นตาล	- เรียนรู้พันธุ์ปลา	- เรียนรู้พันธุ์พืช
	- ดำนา	- คาบตาล	ในทะเลสาบ	- การทำสวน
	- ปลุกข้าว	- เคี้ยวน้ำตาล	- เรียนรู้เครื่องมือ	ผลไม้
	- หว่านข้าว	- การปรุงอาหารจากผลตาล	จับปลา	- การเก็บผลไม้
	- เกี่ยวข้าว	- การसानใบตาลและใยตาล	- การจับปลา	- เรียนรู้สวน
	- นวดข้าว	- แปรรูปไม้ตาล	- การเลี้ยงปลา	สมุนไพร
	- สีข้าว	- การเลือกซื้อผลิตภัณฑ์	- เลือกซื้อ	- การแปรรูป
	- เรียนรู้พันธุ์ข้าว	จากตาล	ผลิตภัณฑ์	ผลไม้
	- เลือกซื้อผลิตภัณฑ์			- เลือกซื้อผลไม้/ พรรณไม้
	ต่างๆ จากข้าว			

ตาราง 4.3 แสดงอาชีพในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบที่ดัดแปลงเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยว

- การละเล่นพื้นบ้านและกีฬาพื้นบ้าน พบว่าการละเล่นพื้นบ้านและกีฬาพื้นบ้านในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาที่สนับสนุนการท่องเที่ยว ได้แก่ การแสดงหนังตะลุง มโนราห์ วัชชนไก่ชน การแข่งขันนกเขาชวาเสียง และนกรงหัวจุก

- ความเชื่อ ประกอบด้วย ความเชื่อเรื่องทวด สิ่งศักดิ์สิทธิ์ในชุมชน ผู้สูงอายุซึ่งเป็นที่นับถือ ของผู้คนทั่วไป สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ให้คุณ คຸ້ມກອງชุมชน หากไม่ทำตามสามารถให้โทษได้ เช่น ทวดคลองนางเรียม หลาโป (ศาลาคูณปู) หินช้าง ทวดแม่ทอม ทวดเกาะสี่เกาะห้า ทวดลำปำ ทวดจระเข้ เป็นต้น

ความเชื่อความศรัทธาในตัวพระเกจิอาจารย์ ประกอบด้วย อาจารย์เปรม สำนักสงฆ์วัดทุ่งปรือ อาจารย์สมนึก วัดชุนวล อาจารย์คลังแสง วัดเขาภูเก็ เกาะยอ อาจารย์อุทัย วัดวิหารสูง อาจารย์เงิน วัดโพรงสูง อาจารย์กัทร วัดด่านปรัง หลวงพ่อทวด วัดพะโคะ (สมเด็จพระเจ้าพะโคะ) สมเด็จพระเจ้าเกาะยอ วัดเขาภูเก็ สมเด็จพระเจ้าเกาะใหญ่ เกจิอาจารย์สายวัดเขาอ้อ อาจารย์ปลอด วัดหัวป่า หลวงพ่อลิ้นคำ วัดนารังนก อาจารย์ทอง วัดป่ากอ

ความเชื่อ และความศรัทธาในตัวพระเกจิอาจารย์ ถือเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สำคัญในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา สำหรับนักท่องเที่ยวจากประเทศมาเลเซีย สิงคโปร์ และนักท่องเที่ยวชาวไทย โดยในแต่ละปีมีนักท่องเที่ยวกลุ่มดังกล่าว เดินทางเข้าท่องเที่ยวในพื้นที่จำนวนมาก โดยที่นักท่องเที่ยวเหล่านี้จะเดินทางไปตามวัดต่างๆ ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เพื่อไปขอพร เข้าวัดถว้มนกค ถวายสังฆทาน ทอดผ้าป่า ทอดกฐิน เป็นต้น กลุ่มนักท่องเที่ยวดังกล่าวถือว่าเป็นผู้อุปถัมภ์พระพุทธศาสนาที่สำคัญของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

(3) กิจกรรมงานประเพณี ประกอบด้วย งานทอดผ้าป่า ทอดกฐิน แห่ผ้าขึ้นธาตุ ประเพณีชักพระ ทำบุญวันว่าง (วันสงกรานต์) ทำบุญเดือนสิบ ประเพณีชิงเปรต ประเพณีทำบุญสองศาสนา ตะโหมด ประเพณีลากเรือพระทางน้ำ งานสมโภชหลวงพ่อดีม วัดเอกเชิงแสง งานประเพณีต้ายย่าน วัดท่ากระ ประเพณีแข่งเรือพาย เรือถ่อ เรือแจว โนราห์โรงครุ วัดท่าแค ทำบุญกุโบร์ (ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6) ถือศีลกินเจ

(4) โบราณสถานและโบราณวัตถุ แหล่งโบราณสถาน และโบราณวัตถุในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาที่นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวได้ ประกอบด้วยวัดจะทิ้งพระ วัดตะโหมด วัดพะโคะ วัดชะแล้ วัดท้ายยอ ศาลเจ้าไทกอง หลักประเพณีสองศาสนาตะโหมด วัดปลักกล้า วัดสูงเกาะใหญ่ สำนักสงฆ์สมเด็จพระเจ้าเกาะยอ เขาภูเก็ วัดแหลมจาก วัดตะเข้ยนบางแก้ว วัดถ้ำเขาชัยสน วัดเขาเมืองเก่า วัดเจดีย์งาม สำนักสงฆ์ต้นเลียบ วัดท่าหิน วัดเขาอ้อ วัดสี่หยัง วัดเอกเชิงแสง วัดโลกราม วัดคลองแดน วัดธรรมโฆษ วัดป่าขวาง วัดธรรมประดิษฐ์ วัดแหลมวัง วัดป่าลิไลย์ ศูนย์ศิลปาชีพ

บางแก้ว วัดเขาภูป้าง บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ วัดเขาลำปะ วัดนารังนก วัดคูเต่า ซึ่งกิจกรรมท่องเที่ยว ประกอบด้วย ชมสถาปัตยกรรม บนบานสานกล่าว

(5) การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีประวัติศาสตร์ของบุคคลสำคัญและชุมชนต่างๆ ในอดีต ประกอบด้วย ประวัติหลวงพ่อทวด เส้นทางท่องเที่ยวทางน้ำตามรอยเสด็จสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง รัชกาลที่ ๕ เส้นทางตามรอยเสด็จเจ้า: เจ้าพะโคะ เจ้าเกาะยอ เจ้าเกาะใหญ่และเจ้าจอมทอง ประวัติศาสตร์ชาวบก ประวัติฝั่งพระสวนประวัติศาสตร์พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เส้นทางตามประวัติศาสตร์เกจิอาจารย์สายวัดเขาอ้อ เส้นทางค้าขายทะเลอ่าวไทย อันดามัน

3) การสอบถาม ผู้วิจัยได้สอบถามนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา จำนวน 400 คน ตามแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ จำนวน 9 แหล่ง ประกอบด้วย 1) น้ำตกโตนงาช้าง 2) บ่อน้ำร้อนเขาชัยสน 3) เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย 4) เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบสงขลา 5) วัดพะโคะ 6) หาดมหาราช 7) หาดม่วงงาม 8) สถาบันทักษิณคดีศึกษา และ 9) สวนประวัติศาสตร์พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ สามารถสรุปผลการศึกษาได้ ดังนี้

(1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษาและอาชีพ ผลการวิเคราะห์ดังตาราง 4.4

รายการ		จำนวน	ร้อยละ
เพศ	ชาย	150	37.5
	หญิง	250	62.5
รวม		400	100.0
อายุ	ต่ำกว่า 20 ปี	77	19.3
	20 - 30 ปี	131	32.8
	31 - 40 ปี	69	17.3
	41 - 50 ปี	66	16.5
	51 ปีขึ้นไป	57	14.3
รวม		400	100.0
ระดับการศึกษา	ประถมศึกษา	32	8.0
	มัธยมศึกษา	115	28.8
	อนุปริญญา/ปวส.	56	14.0
	ปริญญาตรี	161	40.3
	สูงกว่าปริญญาตรี	31	7.8
	อื่นๆ	5	1.3
รวม		400	100.0
อาชีพ	นักเรียน/นักศึกษา	124	31.0
	ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ	66	16.5
	นักธุรกิจ/อาชีพอิสระ	55	13.8
	แม่บ้าน	23	5.8
	พนักงานบริษัท/ลูกจ้าง	67	16.8
	เกษตรกร	31	7.8
	อื่นๆ	34	8.5
รวม		400	100.0

ตาราง 4.4 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากตาราง พบว่านักท่องเที่ยวผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศหญิงร้อยละ 62.5 เพศชายร้อยละ 37.5 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุ 20-30 ปี ร้อยละ 32.8 รองลงมา คือ มีอายุต่ำกว่า 20 ปี ร้อยละ 19.3 มีอายุ 31-40 ร้อยละ 17.3 มีอายุ 41-50 ร้อยละ 16.5 และ 51 ปีขึ้นไป ร้อยละ 14.3 ตามลำดับ ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 40.3 รองลงมา คือ มัธยมศึกษา อนุปริญญา/ปวส. ร้อยละ 28.8 และ 14.0 ตามลำดับ และส่วนใหญ่เป็นนักเรียน/นักศึกษา ร้อยละ 31.0 รองลงมาเป็นพนักงานบริษัท/ลูกจ้าง และข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ ร้อยละ 16.8, 16.5 ตามลำดับ

(2) วัตถุประสงค์ของการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา จากการสอบถามนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบ สงขลา จำนวน 400 คน เกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ผลการศึกษาดังแสดงในตาราง 4.5

ที่	วัตถุประสงค์ของการเดินทางท่องเที่ยว	ร้อยละ
1.	เพื่อการพักผ่อน	78.8
2.	ทัศนศึกษา/ศึกษาดูงาน	9.0
3.	เยี่ยมญาติ/เพื่อนสนิท	4.8
4.	ประชุม/สัมมนา/ฝึกอบรม	2.5
5.	ต้องการพบสิ่งใหม่ๆ	1.8
6.	เพื่อสุขภาพ	0.8
7.	ปฏิบัติงานต่างจังหวัด	0.5
8.	เกี่ยวกับศาสนา	0.5
9.	หลีกเลี่ยงความจำเจ	0.5
10.	อื่นๆ	0.8

ตาราง 4.5 แสดงวัตถุประสงค์ของการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

ข้อมูลตามตาราง 4.5 พบว่า วัตถุประสงค์ของการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาของนักท่องเที่ยว ร้อยละ 78.8 เพื่อการพักผ่อน 9.0, 4.8 และ 2.5 เพื่อทัศนศึกษา/ดูงาน เยี่ยมญาติ/เพื่อนสนิท และประชุม/สัมมนา/ฝึกอบรม ตามลำดับ

(2) **ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อกิจกรรมท่องเที่ยว**จากการสอบถามความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเกี่ยวกับกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวเลือกปฏิบัติเมื่อเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว ดังแสดงในตาราง 4.6

ที่	ประเภทกิจกรรมท่องเที่ยว	ร้อยละ
1.	การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	55.3
2.	การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	35.3
3.	การท่องเที่ยวทางโบราณสถาน โบราณวัตถุและประวัติศาสตร์	33.0
4.	การเลือกซื้อสินค้าของที่ระลึก	28.8
5.	การท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อน	27.3
6.	การท่องเที่ยวเชิงเกษตร	24.0
7.	การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ	19.8
8.	การท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวชุมชน	15.0
9.	การท่องเที่ยวทางชาติพันธุ์	9.3
10.	การท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ	8.0
11.	การท่องเที่ยวเชิงวิปัสสนา กัมมัฏฐาน	8.0
12.	อื่นๆ	1.8

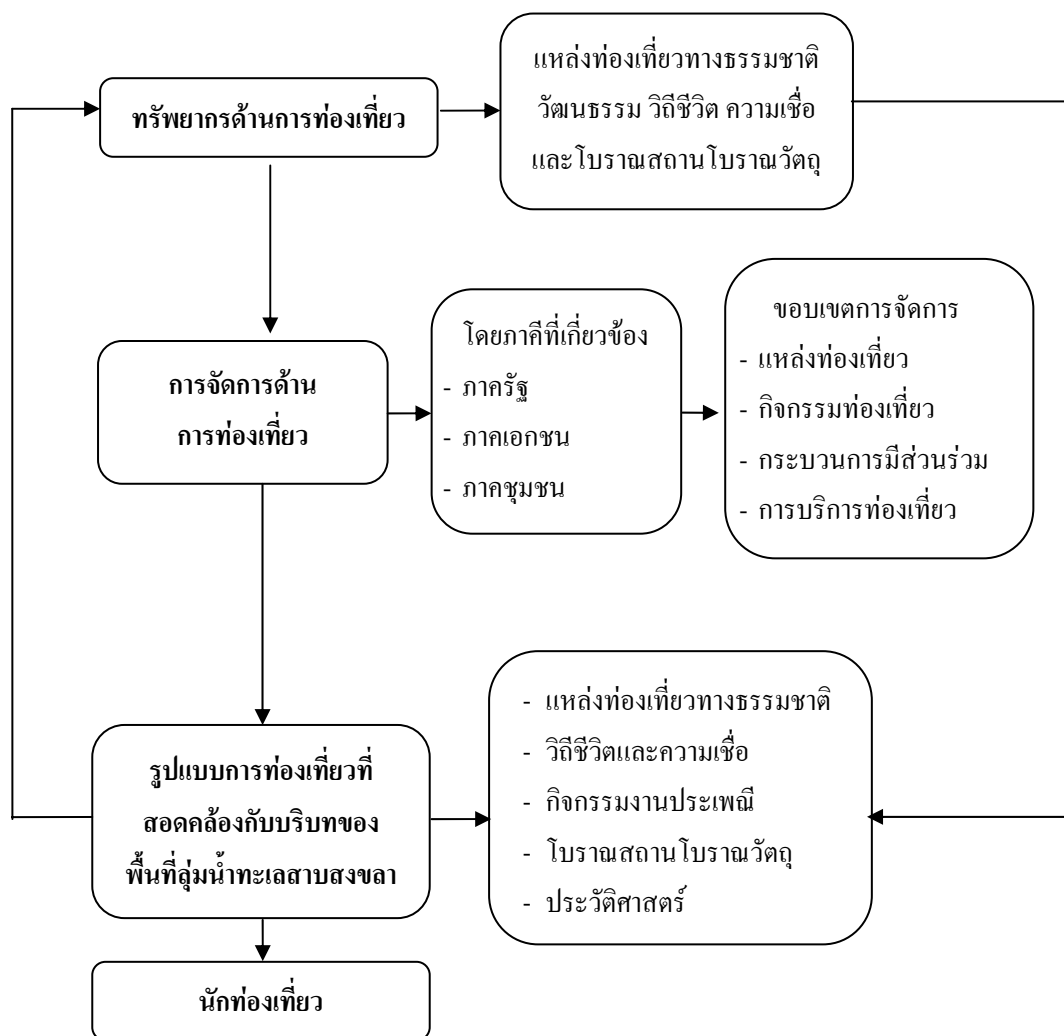
ตาราง 4.6 แสดงกิจกรรมการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวได้เลือกปฏิบัติระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ

ข้อมูลตามตาราง 4.6 แสดงให้เห็นว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวเลือกปฏิบัติ เมื่อเดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ประกอบด้วย กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และกิจกรรมการท่องเที่ยวทางโบราณสถานและโบราณวัตถุ ที่ร้อยละ 55.3, 35.3 และ 33.0 ตามลำดับ และสิ่งที่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ประทับใจและจะเดินทางกลับมาท่องเที่ยวอีก คือ ความสวยงามของวิวทิวทัศน์ ธรรมชาติ และความเป็นมิตรของผู้คน

สรุปรูปแบบการท่องเที่ยวชนบทในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่

การจัดการท่องเที่ยวชนบทในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาพบว่า แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ ประกอบด้วย แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ความเชื่อทางศาสนา กิจกรรมงานประเพณี โบราณสถานและ โบราณวัตถุ และประวัติศาสตร์โดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องซึ่ง ซึ่งประกอบด้วย หน่วยงานภาครัฐทั้งที่เป็นรัฐบาลกลางและรัฐบาลท้องถิ่น โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการทรัพยากร สถาบันการศึกษา ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว และชุมชนต่างๆ โดยร่วมกันบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ อย่างไรก็ตาม ภารกิจของหน่วยงานต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภารกิจของหน่วยงานภาครัฐยังมีความซ้ำซ้อนในภารกิจที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการท่องเที่ยว ขณะที่บทบาทของชุมชนยังถูกจำกัดอยู่เฉพาะในภารกิจของตนเอง

ดังนั้น เมื่อวิเคราะห์จากองค์ประกอบและปัจจัยต่างๆ ทั้งแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมท่องเที่ยว การบริการด้านการท่องเที่ยว การจัดการท่องเที่ยว และกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีที่เกี่ยวข้อง สามารถกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวชนบทที่สอดคล้องกับพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ดังแสดงในภาพประกอบ 4.3

ภาพประกอบ 4.3 แสดงรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวชนบทที่สอดคล้องกับพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

4.3 รูปแบบการท่องเที่ยวชนบทที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

การศึกษา รูปแบบการท่องเที่ยวชนบทที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา แหล่งข้อมูลได้รับการรวบรวมจาก 4 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ (1) หน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา (2) ชุมชนจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา (3) ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา และ (4) นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยกรอบการเก็บข้อมูล ประกอบด้วย (1) การจัดการ

แหล่งท่องเที่ยว (2) กิจกรรมท่องเที่ยว (3) การให้บริการด้านการท่องเที่ยว (4) การมีส่วนร่วมกับภาคที่เกี่ยวข้อง และ (5) การจัดการสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว โดยมีผลการศึกษาในแต่ละกลุ่ม ดังนี้

1. การจัดการท่องเที่ยวชนบทที่ได้มาตรฐานสิ่งแวดล้อมขององค์กรและหน่วยงานที่รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยว จากการเก็บข้อมูลหน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยว จำนวน 13 หน่วยงาน เกี่ยวกับการจัดการแหล่งท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม ใน 9 ประเด็น คือ (1) หน่วยงาน/องค์กรมีฐานข้อมูลด้านทรัพยากรและการให้การศึกษา (2) หน่วยงาน/องค์กร มีการออกแบบกิจกรรมท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน (3) หน่วยงาน/องค์กร มีการออกแบบกิจกรรมท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน (4) กระบวนการมีส่วนร่วมของหน่วยงาน/องค์กร ต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน และการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ (5) หน่วยงาน/องค์กร มีการจัดการขยะชุมชน/แหล่งท่องเที่ยว (6) หน่วยงาน/องค์กร มีการจัดการทรัพยากรน้ำและน้ำเสีย (7) หน่วยงาน/องค์กร มีการจัดการด้านเสียงรบกวน (8) หน่วยงาน/องค์กร มีการจัดการด้านพลังงาน (9) หน่วยงาน/องค์กร ผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยมีผลการศึกษาในแต่ละประเด็น ดังนี้

(1) หน่วยงาน/องค์กรมีฐานข้อมูลด้านทรัพยากรและการให้การศึกษา

เกณฑ์การพิจารณา	ระดับ	ระดับ	ไม่มี	รวม
	สูงสุด (ร้อยละ)	พื้นฐาน (ร้อยละ)	(ร้อยละ)	
1. หน่วยงาน/องค์กร มีฐานข้อมูลที่ชัดเจนในเรื่องเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และความผูกพันระหว่างคนกับทรัพยากรธรรมชาติ	23.07	69.24	7.69	100
2. เจ้าหน้าที่/พนักงานด้านการท่องเที่ยวมีความรู้ความสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและ ความผูกพันระหว่างคนกับทรัพยากรได้	15.38	84.64	0.00	100
3. ผู้นำองค์กร สามารถให้การศึกษากับคนในชุมชน และผู้สนใจทั่วไปเกี่ยวกับข้อมูลความรู้ด้าน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	38.46	46.15	15.39	100
4. มีการเผยแพร่ข้อควรปฏิบัติด้านสิ่งแวดล้อมให้กับคนในชุมชนและแขกผู้มาเยือนได้รับทราบ	15.38	76.93	7.69	100
5. หน่วยงาน/องค์กร มีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ อย่างเป็นระบบตามสภาพพื้นที่และคำนึงถึง ความยั่งยืน	38.47	61.53	0.00	100
6. องค์กร/หน่วยงานมีแผนในการจัดการทรัพยากร มนุษย์ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพและมีการนำไปใช้จริง	15.38	76.93	7.69	100

ตาราง 4.7 การจัดการด้านฐานข้อมูลการท่องเที่ยวและการให้การศึกษา

ข้อมูลจากตาราง 4.7 สรุปได้ว่า ร้อยละ 84.64 เจ้าหน้าที่/พนักงานด้านการท่องเที่ยวมีความรู้ ความสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและ ความผูกพันระหว่างคนกับทรัพยากรได้ ร้อยละ 76.93 มีการเผยแพร่ข้อควรปฏิบัติด้านสิ่งแวดล้อมให้กับคนในชุมชนและแขกผู้มาเยือนได้รับทราบ และร้อยละ 69.24 หน่วยงาน/องค์กร มีฐานข้อมูลที่ชัดเจนในเรื่องเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และความผูกพันระหว่างคนกับทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งหมดอยู่ในระดับพื้นฐาน

(2) หน่วยงาน/องค์กร มีการออกแบบกิจกรรมท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

เกณฑ์การพิจารณา	ระดับ	ระดับ	ไม่มี	รวม
	สูงสุด (ร้อยละ)	พื้นฐาน (ร้อยละ)	(ร้อยละ)	
1. มีข้อควรปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยวและพนักงาน/เจ้าหน้าที่ ในการทำกิจกรรมท่องเที่ยวที่ลดผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	15.39	84.61	0.00	100
2. กิจกรรมท่องเที่ยวให้โอกาสนักท่องเที่ยวได้เรียนรู้เรื่องสิ่งแวดล้อมและความผูกพันระหว่างคนกับทรัพยากรธรรมชาติ	30.76	61.55	7.69	100
3. มัคคุเทศก์ท้องถิ่นสามารถแนะนำข้อควรปฏิบัติ แนะนำเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพ	7.69	69.23	23.08	100
4. มัคคุเทศก์ท้องถิ่นมีความสามารถในการสื่อสารความหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและความผูกพันระหว่างคนกับทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างน่าสนใจ	23.07	46.16	30.77	100
5. มีการออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม	30.76	53.84	15.60	100
6. มีกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวได้ร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	46.15	38.46	15.39	100

ตาราง 4.8 การออกแบบกิจกรรมท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

ข้อมูลจากตาราง 4.8 สรุปได้ว่า ร้อยละ 84.61 ขององค์กรและหน่วยงาน มีข้อควรปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยวและพนักงาน/เจ้าหน้าที่ ในการทำกิจกรรมท่องเที่ยวที่ลดผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ร้อยละ 69.23 มัคคุเทศก์ท้องถิ่นสามารถแนะนำข้อควรปฏิบัติเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ร้อยละ 61.55 กิจกรรมท่องเที่ยวให้โอกาสนักท่องเที่ยวได้เรียนรู้เรื่องสิ่งแวดล้อมและความผูกพันระหว่างคนกับทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งทั้งหมดอยู่ในระดับพื้นฐาน

(3) กระบวนการมีส่วนร่วมของหน่วยงาน/องค์กร ต่อการจัดการทรัพยากร
ธรรมชาติสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน และการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ

เกณฑ์การพิจารณา	ระดับ	ระดับ	ไม่มี	รวม
	สูงสุด (ร้อยละ)	พื้นฐาน (ร้อยละ)	(ร้อยละ)	
1. มีคณะทำงาน/ตัวแทนที่รับผิดชอบงาน ด้านการจัดการทรัพยากรอย่างชัดเจน	23.07	61.54	15.39	100
2. มีเครือข่าย/องค์กรภาคี/ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย / พันธมิตรในการจัดการทรัพยากรร่วมกัน	30.77	53.85	15.38	100
3. พนักงาน/เจ้าหน้าที่ที่มีส่วนร่วมกับงาน ด้านอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม	23.07	69.23	7.70	100
4. มีกองทุนที่ช่วยชุมชนในการดูแลรักษา สิ่งแวดล้อมและมีการนำกองทุนไปใช้ อย่างเป็นทางการ	7.70	30.77	61.53	100
5. มีการสร้างจิตสำนึกให้ชุมชน และเยาวชน ตระหนักถึงความสำคัญในเรื่อง ทรัพยากรธรรมชาติ	30.77	61.53	7.70	100
6. การสืบทอดภูมิปัญญาในการจัดการทรัพยากร ธรรมชาติสู่คนรุ่นหลัง	30.77	61.53	7.70	100

ตาราง 4.9 กระบวนการมีส่วนร่วมต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน และ
การอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ

ข้อมูลจากตาราง 4.9 สรุปได้ว่า ร้อยละ 69.23 พนักงาน/เจ้าหน้าที่ มีส่วนร่วมกับงานด้านอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ร้อยละ 61.54 หน่วยงาน/องค์กร มีคณะทำงาน/ตัวแทนที่รับผิดชอบงานด้านการจัดการทรัพยากรอย่างชัดเจน ร้อยละ 61.53 องค์กรและหน่วยงานมีการสร้างจิตสำนึกให้ชุมชนและเยาวชนตระหนักถึงความสำคัญในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและ การสืบทอดภูมิปัญญาในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติสู่คนรุ่นหลัง ซึ่งทั้งหมดอยู่ในระดับพื้นฐาน ขณะที่ ร้อยละ 61.53 องค์กรและหน่วยงาน ไม่มีกองทุนที่ช่วยชุมชนในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมและการนำกองทุนไปใช้อย่างเป็นทางการ

(4) หน่วยงาน/องค์กร มีการจัดการขยะชุมชน/แหล่งท่องเที่ยว

เกณฑ์การพิจารณา	ระดับ	ระดับ	ไม่มี	รวม
	สูงสุด (ร้อยละ)	พื้นฐาน (ร้อยละ)	(ร้อยละ)	
1. หน่วยงาน/องค์กรมีการแยกขยะก่อนนำไปกำจัด	0.00	69.23	37.77	100
2. องค์กร/หน่วยงานส่งเสริมการทำน้ำหมักชีวภาพ	23.09	61.53	15.38	100
3. องค์กร/หน่วยงานมีระบบจัดการขยะในระดับ ครัวเรือน	15.38	46.16	38.46	100
4. องค์กร/หน่วยงานมีส่วนร่วมในการจัดการขยะใน ชุมชนและแหล่งท่องเที่ยว	15.38	76.93	7.69	100
5. มีการจัดการขยะที่ดีในแหล่งท่องเที่ยว	15.38	69.24	15.38	100
6. มีข้อควรปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการขยะในแต่ละ กิจกรรมท่องเที่ยว	15.38	61.53	23.09	100
7. มีมาตรการ/วิธีการในกิจกรรมท่องเที่ยวเพื่อลด มลพิษและปริมาณขยะ	7.69	69.23	23.08	100

ตาราง 4.10 การจัดการขยะชุมชนและแหล่งท่องเที่ยว

ข้อมูลจากตาราง 4.10 สรุปได้ว่า ร้อยละ 76.93 องค์กร/หน่วยงานมีส่วนร่วมในการจัดการขยะในชุมชนและแหล่งท่องเที่ยว ร้อยละ 69.24 มีการจัดการขยะที่ดีในแหล่งท่องเที่ยว ร้อยละ 69.23 มีการแยกขยะก่อนนำไปกำจัด และมาตรการ/วิธีการในกิจกรรมท่องเที่ยวเพื่อลดมลพิษและปริมาณขยะ ทั้งหมดอยู่ในระดับพื้นฐาน

(5) หน่วยงาน/องค์กร มีการจัดการทรัพยากรน้ำและน้ำเสีย

เกณฑ์การพิจารณา	ระดับ	ระดับ	ไม่มี	รวม
	สูงสุด (ร้อยละ)	พื้นฐาน (ร้อยละ)	(ร้อยละ)	
1. ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว บ้านพักนักท่องเที่ยวและ กิจกรรมท่องเที่ยว (ถ้ามี) มีการใช้น้ำอย่างประหยัด	23.07	76.93	00.00	100
2. มีข้อตกลงกับชุมชนในการใช้ทรัพยากรน้ำ	15.38	38.46	46.16	100
3. องค์กร/หน่วยงานมีการวางแผนทางการปฏิบัติ เพื่อป้องกันน้ำเสีย	15.38	53.85	30.77	100

ตาราง 4.11 การจัดการทรัพยากรน้ำและน้ำเสีย

ข้อมูลจากตาราง 4.11 พบว่า ร้อยละ 76.93 ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว บ้านพักนักท่องเที่ยว และกิจกรรมท่องเที่ยว มีการใช้น้ำอย่างประหยัด และร้อยละ 53.85 มีการวางแผนทางการปฏิบัติเพื่อป้องกันน้ำเสีย ในระดับพื้นฐาน ขณะที่ร้อยละ 46.16 ขององค์กรและหน่วยงานไม่มีข้อตกลงกับชุมชนในการใช้ทรัพยากรน้ำ

(6) หน่วยงาน/องค์กร มีการจัดการด้านเสียงรบกวน

เกณฑ์การพิจารณา	ระดับ	ระดับ	ไม่มี	รวม
	สูงสุด (ร้อยละ)	พื้นฐาน (ร้อยละ)	(ร้อยละ)	
1. องค์กร/หน่วยงานมีการออกแบบ และการใช้ เครื่องมือที่ลดมลพิษทางเสียง	7.69	30.78	61.53	100
2. มีข้อปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยวด้านเสียงรบกวน	7.69	61.53	30.78	100
3. กิจกรรมท่องเที่ยวไม่รบกวนต่อชุมชน สัตว์ป่าหรือ สถานะแวดล้อม	23.08	53.84	23.08	100

ตาราง 4.12 การจัดการด้านเสียงรบกวน

ข้อมูลในตาราง 4.12 สรุปได้ว่า ร้อยละ 61.53 ชุมชนมีข้อปฏิบัติ สำหรับนักท่องเที่ยว ด้านเสียงรบกวน ในระดับพื้นฐาน ร้อยละ 61.53 ไม่มีการออกแบบและการใช้เครื่องมือที่ลดมลพิษทางเสียง และร้อยละ 53.84 กิจกรรมท่องเที่ยวไม่รบกวนต่อชุมชน สัตว์ป่าหรือสภาวะแวดล้อม

(7) หน่วยงาน/องค์กร มีการจัดการด้านพลังงาน

เกณฑ์การพิจารณา	ระดับ	ระดับ	ไม่มี	รวม
	สูงสุด (ร้อยละ)	พื้นฐาน (ร้อยละ)	(ร้อยละ)	
1. มีแนวทางในการประหยัดค่าไฟ/ประหยัดน้ำมัน/ ประหยัดแก๊ส	38.47	61.53	0.00	100
2. มีแนวทางในการใช้พลังงานอย่างประหยัด หรือ การใช้พลังงานทางเลือกหรือพลังงานทดแทน	30.78	61.53	7.69	100

ตาราง 4.13 แนวทางการจัดการด้านพลังงาน

ข้อมูลจากตาราง 4.13 แนวทางการจัดการด้านพลังงาน พบว่า ร้อยละ 61.53 หน่วยงาน และองค์กรที่จัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีแนวทางในการประหยัดค่าไฟ/ประหยัดน้ำมัน/ประหยัดแก๊ส และมีแนวทางในการใช้พลังงานอย่างประหยัด หรือการใช้พลังงานทางเลือกหรือพลังงานทดแทนในระดับพื้นฐาน

(8) หน่วยงาน/องค์กรมีผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

เกณฑ์การพิจารณา	ระดับ	ระดับ	ไม่มี	รวม
	สูงสุด (ร้อยละ)	พื้นฐาน (ร้อยละ)	(ร้อยละ)	
1. ส่งเสริม สนับสนุน ผลิตภัณฑ์จากวัสดุที่มีใน ท้องถิ่น ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม	23.08	61.53	15.39	100
2. มีผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมขายให้กับ นักท่องเที่ยว	7.69	61.53	30.78	100

เกณฑ์การพิจารณา	ระดับ	ระดับ	ไม่มี	รวม
	สูงสุด (ร้อยละ)	พื้นฐาน (ร้อยละ)	(ร้อยละ)	
3. ไม่สนับสนุน ผลิตภัณฑ์ หรือเป็นวัสดุที่มาจากสัตว์ หายาก/ใกล้สูญพันธุ์	76.93	15.38	7.69	100
4. มีการส่งเสริมการใช้วัสดุและศิลปะท้องถิ่นที่ไม่ ทำลายและส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมใน การตกแต่งสถานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว	38.47	46.15	15.38	100

ตาราง 4.14 ผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

ข้อมูลในตาราง 4.14 สรุปได้ว่า ร้อยละ 76.93 องค์กรและหน่วยงาน ไม่สนับสนุน ผลิตภัณฑ์ หรือเป็นวัสดุที่มาจากสัตว์หายาก/ใกล้สูญพันธุ์ ในระดับสูงสุด ร้อยละ 61.53 ส่งเสริม สนับสนุนผลิตภัณฑ์จากวัสดุที่มีในท้องถิ่น ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม และมีผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับ สิ่งแวดล้อมขายให้กับนักท่องเที่ยว ในระดับพื้นฐาน

(9) การออกแบบสิ่งปลูกสร้าง

เกณฑ์การพิจารณา	ระดับ	ระดับ	ไม่มี	รวม
	สูงสุด (ร้อยละ)	พื้นฐาน (ร้อยละ)	(ร้อยละ)	
1. ในการก่อสร้างมีการควบคุมกระบวนการทำงาน เพื่อลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม	30.77	69.23	0.00	100
2. สิ่งปลูกสร้างที่สร้างขึ้นใหม่เข้ากับสภาพพื้นที่/ มีความสวยงาม คำนึงถึงความคงทน	38.47	61.53	0.00	100

ตาราง 4.15 การออกแบบสิ่งก่อสร้าง

ข้อมูลในตาราง 4.15 สรุปได้ว่า ร้อยละ 69.23 หน่วยงานและองค์กรมีการ ควบคุมกระบวนการทำงานเพื่อลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในการก่อสร้าง และร้อยละ 61.53 สิ่ง ปลูกสร้างที่สร้างขึ้นใหม่เข้ากับสภาพพื้นที่/มีความสวยงาม คำนึงถึงความคงทน ในระดับพื้นฐาน

1) การจัดการท่องเที่ยวชนบทที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมโดยชุมชน จากการศึกษาข้อมูลการจัดการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวที่จัดการโดยชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา จำนวน 11 ชุมชน ผลการศึกษาสามารถวิเคราะห์ได้ ดังนี้

(1) การจัดการแหล่งท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม

เกณฑ์การพิจารณา	มี	มีแต่ไม่	ไม่มี	รวม
	(ร้อยละ)	เป็นระบบ (ร้อยละ)	(ร้อยละ)	
1. การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของตัวแหล่งท่องเที่ยว				
1.1 การกำหนดเขตการใช้ประโยชน์พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว เช่น มีการแบ่งเขตพื้นที่สงวนพื้นที่นันทนาการและพื้นที่พักผ่อน	63.63	27.28	9.09	100
1.2 การกำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ที่เหมาะสมตามช่วงเวลาของวันและ/หรือฤดูกาล	63.63	27.28	9.09	100
1.3 การจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวให้พอดีกับศักยภาพของพื้นที่และการบริการ	54.54	18.18	27.28	100
2. การจัดการด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว				
2.1 แผนการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ (หากไม่มีไม่ต้องตอบข้อ 2.2)	18.18	27.28	54.54	100
2.2 การเก็บข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ตามแผนการดำเนินงาน มีการวิเคราะห์ประเมินผลกระทบ และมีการปรับปรุงและแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการท่องเที่ยว	40.00	60.00	0.00	100

ตาราง 4.16 การจัดการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม

ข้อมูลในตาราง 4.16 สรุปได้ว่า ร้อยละ 63.63 ชุมชนมีการกำหนดเขตการใช้ประโยชน์พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว เช่น การแบ่งเขตพื้นที่สงวน พื้นที่นันทนาการ และพื้นที่พักผ่อน และการกำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ที่เหมาะสมตามช่วงเวลาของวัน และ/หรือฤดูกาล แต่สิ่งที่จะต้องปรับปรุง แผนการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ ร้อยละ 54.54 ไม่มีแผนการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่

(2) กิจกรรมท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม ในแหล่งท่องเที่ยวชุมชน รายละเอียดดังแสดงในตาราง 4.17

เกณฑ์การพิจารณา	มาก (ร้อยละ)	ปานกลาง (ร้อยละ)	น้อย (รวม)	รวม
1. มีโปรแกรมที่นำเสนอของดีของชุมชน/ความคิด	36.36	45.45	18.19	100
2. กิจกรรมการท่องเที่ยวสร้างการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน	41.66	41.66	16.68	100
3. โปรแกรมได้ผ่านการประเมินความเสี่ยงและคำนึงถึงความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว	36.36	45.45	18.19	100
4. มีกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างน้อยสามกิจกรรมที่ชัดเจน	72.72	18.19	9.09	100
5. แยกที่มาเยือนมีโอกาสพูดคุยแลกเปลี่ยนกับสมาชิกในครอบครัวและร่วมทำกิจกรรมท้องถิ่น	40.00	30.00	30.00	100
6. แยกที่มาเยือนมีโอกาสทำกิจกรรมในการส่งเสริมสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติร่วมกับคนในท้องถิ่น	27.27	54.54	18.19	100
7. กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่มีผลกระทบต่อพื้นที่ที่มีความเปราะบางทางนิเวศวิทยาและสภาพทางกายภาพ เช่น พื้นที่สืบพันธุ์ของสัตว์	54.54	36.36	21.00	100
8. กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นที่ยอมรับของคนในท้องถิ่น ไม่รบกวนความสงบสุขของคนส่วนใหญ่ในพื้นที่ และไม่ขัดต่อกฎหมาย ศีลธรรมอันดี หรือวัฒนธรรมของชาติ	63.64	36.36	0.00	100

เกณฑ์การพิจารณา	มาก (ร้อยละ)	ปานกลาง (ร้อยละ)	น้อย (รวม)	รวม
9. มีการศึกษา วิจัยสถานภาพของทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ และนำข้อมูลที่ได้มาวางแผนทางที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศและสภาพกายภาพของพื้นที่	9.10	54.54	36.36	100
10. มีการศึกษา วิจัยเกี่ยวกับวัฒนธรรมในท้องถิ่น และนำข้อมูลมาวางแผนทางการดำเนินการท่องเที่ยวที่ไม่เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ประเพณีของคนในท้องถิ่น	27.27	63.63	9.10	100
11. กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่ทำให้แหล่งธรรมชาติเกิดความเสื่อมโทรม เช่น ไม่ทำให้เกิดปริมาณขยะและของเสียที่ขัดต่อทัศนียภาพ	63.63	36.37	0.00	100
12. จัดเครื่องมือสำหรับกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีมาตรฐาน ทั้งในด้านความปลอดภัยและการบำรุงรักษา	27.27	63.63	9.10	100

ตาราง 4.17 กิจกรรมการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม

ข้อมูลจากตาราง 4.17 สรุปได้ว่า ร้อยละ 72.72 ชุมชนมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ชัดเจน 3 โปรแกรม ร้อยละ 63.64 กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นที่ยอมรับของคนในท้องถิ่น และกิจกรรมการท่องเที่ยวไม่ทำให้แหล่งธรรมชาติเกิดความเสื่อม ทั้งหมดยู่ในระดับมาก ขณะที่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 63.63 มีการนำข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมในท้องถิ่นที่ได้จากการศึกษาวิจัยมาวางแผนทาง การดำเนินการท่องเที่ยวที่ไม่เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ประเพณีของคนในท้องถิ่น

(3) การบริการที่ได้มาตรฐานด้านการท่องเที่ยว ในแหล่งท่องเที่ยวชุมชน
 ดังแสดงในตาราง 4.18

เกณฑ์การพิจารณา	มาก (ร้อยละ)	ปานกลาง (ร้อยละ)	น้อย (ร้อยละ)	รวม
1. มีศูนย์บริการที่ให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวและ ความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว				
1.1 มีศูนย์บริการหรือมีการกำหนดพื้นที่เพื่อเป็น ศูนย์บริการอย่างชัดเจนและมีเจ้าหน้าที่ ประสานงาน	36.36	36.36	27.28	100
1.2 มีระบบการจองล่วงหน้า	54.54	36.36	9.10	100
1.3 มีอุปกรณ์ในการติดต่อสื่อสารกับภายนอก เช่น โทรศัพท์	72.72	18.18	9.10	100
1.4 ข้อมูลที่ชัดเจนเกี่ยวกับกับโปรแกรม ราคา บริการและกฎ กติกาของชุมชน	36.36	36.36	27.28	100
1.5 มีสื่อหลากหลายประเภทในการให้ข้อมูลแก่ นักท่องเที่ยว เช่น แผ่นพับ ไปสเตอร์ นิทรรศการ	27.27	45.46	27.27	100
1.6 มีวิทยากรหรือมัคคุเทศก์ท้องถิ่นให้คำแนะนำ หรือให้ความรู้ รวมทั้งกฎกติกาต่างๆ ในแหล่ง ท่องเที่ยว	36.36	45.45	18.19	100
1.7 ให้ความสำคัญกับความปลอดภัย และมี การเตรียมการล่วงหน้า	63.63	27.27	9.10	100
2. ด้านอาหาร โภชนาการ และของที่ระลึก				
2.1 อาหารนำเสนอความเป็นท้องถิ่น มีความหลากหลาย และปริมาณที่เพียงพอ	54.54	45.46	0.00	100
2.2 เป็นอาหารที่ใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น	72.72	27.28	0.00	100
2.3 อาหารสะอาด ภาชนะที่ใช้สะอาด และมี การเตรียมการอย่างดี	72.72	18.18	9.10	100
2.3 ห้องครัว และอุปกรณ์ที่ใช้ในครัวมีความสะอาด	54.54	27.27	18.19	100

เกณฑ์การพิจารณา	มาก (ร้อยละ)	ปานกลาง (ร้อยละ)	น้อย (ร้อยละ)	รวม
2.4 มีผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อเป็นของที่ระลึก ของฝาก หรือจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว	54.54	36.36	9.10	100
2.5 มีผลิตภัณฑ์สร้างคุณค่าและมูลค่าที่เป็น เอกลักษณ์ของชุมชน	36.36	36.36	27.28	100
3. ด้านที่พัก				
3.1 บริเวณบ้านพัก: สะอาด/มีการดูแลไม่ให้เกิด อันตรายแก่นักท่องเที่ยว	45.45	45.45	9.10	100
3.2 ที่พัก ที่นอน ห้องน้ำ สะดวกและเป็นสัดส่วน/ สะอาด/ปลอดภัย	36.36	54.54	9.10	100
3.3 เจ้าบ้านมีความยินดี มีอัธยาศัยดี มีความรับผิดชอบ	81.81	9.09	9.10	100
3.4 สมาชิกในบ้านมีความยินดี และสมัครใจให้ เปิดบ้านพักรับนักท่องเที่ยว	63.63	27.27	9.10	100
3.5 สมาชิกในบ้านมีเวลาพูดคุยแลกเปลี่ยนกับ นักท่องเที่ยว เดินเที่ยวได้ในช่วงที่นักท่องเที่ยว พักที่บ้านของตน	63.63	18.18	18.19	100
3.6 สมาชิกในบ้านสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน ประวัติความเป็นมา การพัฒนา เป้าหมาย และ ข้อมูลของกลุ่มท่องเที่ยว	27.27	54.54	18.19	100
3.7 สื่อมีความน่าสนใจ และข้อมูลเป็นปัจจุบัน	27.27	63.63	9.10	100
3.8 ภาษาที่ใช้ในสื่อมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ	0.00	45.46	54.54	100

ตาราง 4.18 การบริการด้านการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวชุมชน

ข้อมูลจากตาราง 4.18 สรุปได้ว่า ในด้านของศูนย์บริการที่ให้ข้อมูล แหล่งท่องเที่ยวและความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ร้อยละ 72.72 ชุมชนมีอุปกรณ์ในการติดต่อสื่อสาร กับภายนอก ในระดับมาก ร้อยละ 45.46 มีสื่อหลากหลายประเภทในการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ นิทรรศการ ในระดับปานกลาง ในด้านของอาหารโภชนาการและของที่ระลึก

พบว่า ร้อยละ 72.72 ใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นมาปรุงอาหารและความสะอาดของภาชนะที่ใช้ ในระดับมาก ในด้านที่พิก พบว่า ร้อยละ 81.81 เข้าบ้านมีความยินดี มีอัธยาศัยที่ดี ในระดับมาก ร้อยละ 63.63 สื่อมีความน่าสนใจและข้อมูลเป็นปัจจุบัน ในระดับปานกลาง ขณะที่ร้อยละ 54.54 ของชุมชนยังมีปัญหาในการใช้ภาษาทั้งภาษาไทยและอังกฤษในการติดต่อสื่อสาร

4) การมีส่วนร่วมของภาคีที่เกี่ยวข้องที่ได้มาตรฐานด้านการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวชุมชน ดังแสดงในตาราง 4.19

เกณฑ์การพิจารณา	มาก (ร้อยละ)	ปานกลาง (ร้อยละ)	น้อย (ร้อยละ)	รวม
1. มีการจัดการในรูปแบบของกลุ่ม/องค์กร	36.36	54.54	9.10	100
2. มีการประชุมสมาชิกประจำเดือน	36.36	54.54	9.10	100
3. โปรแกรมท่องเที่ยวเป็นที่ยอมรับของชุมชน	36.36	54.54	9.10	100
4. เปิดโอกาสให้คนในชุมชนเข้ามาเป็นสมาชิกได้	72.72	18.18	9.10	100
5. สมาชิกกลุ่มรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของ เข้ามามีบทบาทในการดำเนินงานของกลุ่ม	63.63	18.19	18.18	100
6. ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรในพื้นที่ท่องเที่ยว	72.72	9.10	18.18	100
7. ชุมชนมีรายได้หรือเงินเดือนจากการถูกจ้างงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว	45.45	27.28	27.27	100
8. ชุมชนมีการประชุม ปรึกษาหารือร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ	36.36	36.36	27.28	100

ตาราง 4. 19 การมีส่วนร่วมของภาคีที่เกี่ยวข้องที่ได้มาตรฐานด้านการท่องเที่ยว

จากข้อมูลในตาราง 4.19 สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของภาคีที่เกี่ยวข้องในชุมชนต่อการจัดการท่องเที่ยวชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา พบว่า ร้อยละ 72.72 ชุมชนเปิดโอกาสให้คนในชุมชนเข้ามาเป็นสมาชิกได้ และมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรในพื้นที่ท่องเที่ยวร่วมกัน ในระดับมาก

5) การจัดการสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวที่จัดการโดยชุมชน ดังแสดง
ในตาราง 4.20

เกณฑ์การพิจารณา	มี	มีแต่ไม่	ไม่มี	รวม
	(ร้อยละ)	เป็นระบบ (ร้อยละ)	(ร้อยละ)	
1. ชุมชนมีนโยบายในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	63.63	36.37	0.00	100
2. มีระบบการจัดการน้ำเสียที่มีประสิทธิภาพ	0.00	81.81	18.19	100
3. มีระบบการจัดการขยะที่มีประสิทธิภาพ	27.23	72.72	0.00	100
4. มีระบบการจัดการด้านคุณภาพอากาศและเสียง	18.18	36.37	45.45	100
5. มีการใช้วัสดุอุปกรณ์ที่ประหยัดพลังงาน	45.45	27.27	27.27	100
6. มีนโยบายลดปริมาณการใช้น้ำ	18.19	81.81	0.00	100
7. มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกัมมันตภาพรังสีของ นักท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น	54.54	36.36	9.10	100
8. ชุมชนมีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ที่สามารถอธิบาย	63.63	27.27	9.10	100
9. มีกิจกรรมหรือเส้นทางท่องเที่ยวที่แสดงให้เห็นถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	63.63	27.27	9.10	100
10. มีแนวทางปฏิบัติที่ลดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม เช่น การใช้ภาชนะที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ หรือใช้วัสดุจากธรรมชาติ การจัดการขยะ	36.36	45.45	9.10	100
11. ชุมชนได้รับการฝึกฝนเกี่ยวกับการควบคุม การใช้พลังงาน การใช้น้ำ และการจัดการขยะ และของเสีย	9.10	72.72	18.18	100
12. ชุมชนได้จัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ด้านสิ่งแวดล้อม ให้แขกหรือนักท่องเที่ยวได้รับทราบเกี่ยวกับ การอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ ภูมิทัศน์ และธรรมชาติในท้องถิ่น	9.10	45.45	45.45	100

ตาราง 4.20 การจัดการสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวที่จัดการโดยชุมชน

ข้อมูลจากตาราง 4.20 สรุปได้ว่า ร้อยละ 81.81 ระบบการจัดการน้ำเสียที่มีประสิทธิภาพและนโยบายลดปริมาณการใช้น้ำของชุมชนยังไม่เป็นระบบ แต่ชุมชนมีนโยบายในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีเส้นทางกิจกรรมที่แสดงให้เห็นถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สามารถอธิบายการอนุรักษ์ทรัพยากรได้ ร้อยละ 63.63 อย่างไรก็ตาม ชุมชนยังขาดสื่อประชาสัมพันธ์ด้านสิ่งแวดล้อมให้แก่แขกหรือนักท่องเที่ยวได้รับทราบเกี่ยวกับการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ ภูมิทัศน์และธรรมชาติในท้องถิ่น ถึงร้อยละ 45.45 ของชุมชนที่จัดการท่องเที่ยวทั้งหมด

3) การจัดการท่องเที่ยวชนบทที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมของผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว โดยสอบถามจากผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา จำนวน 20 บริษัท เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งประกอบด้วย (1) กิจกรรมการท่องเที่ยว (2) การให้บริการด้านการท่องเที่ยว (3) การมีส่วนร่วมกับภาคีที่เกี่ยวข้อง และ (4) การจัดการสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว โดยมีผลการศึกษาในแต่ละประเด็น ดังนี้

(1) กิจกรรมการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม โดยมีรายละเอียดดังแสดงในตาราง 4.21

รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับ
- การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวมีความสอดคล้องกับแหล่งท่องเที่ยว	3.1	0.39	ปานกลาง
- กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นที่ยอมรับของคนในท้องถิ่น	2.5	0.28	น้อย
- กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่รบกวนความสงบสุขของคนส่วนใหญ่ในพื้นที่ และไม่ขัดต่อกฎหมาย ศีลธรรมอันดี หรือวัฒนธรรมของชาติ	3.1	0.42	ปานกลาง
- มีการศึกษาสถานภาพของทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ และนำข้อมูลที่ได้มากำหนดโปรแกรมท่องเที่ยวที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศและสภาพกายภาพของพื้นที่	2.7	0.39	ปานกลาง

รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับ
- มีการศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมในท้องถิ่น และ นำข้อมูลมากำหนด โปรแกรมท่องเที่ยวที่ไม่ เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ประเพณีของคนในท้องถิ่น	2.7	0.36	ปานกลาง
- กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่ทำให้แหล่งท่องเที่ยว เกิดความเสื่อมโทรม เช่น ไม่ทำให้เกิดปริมาณ ขยะและของเสียที่ขัดต่อทัศนียภาพ	3.2	0.35	ปานกลาง
- จัดเครื่องมือสำหรับกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มี มาตรฐาน ทั้งในด้านความปลอดภัยและ การบำรุงรักษา	2.6	0.37	น้อย
- มีโปรแกรมท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาแหล่ง ธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ และประเพณี วัฒนธรรมเพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว	2.7	0.39	ปานกลาง
รวม	2.8	0.36	ปานกลาง

ตาราง 4.21 กิจกรรมการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมของผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว

ข้อมูลจากตาราง 4.21 พบว่า ใน 3 ลำดับแรก ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว ได้ให้ความสำคัญต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ไม่ทำให้แหล่งท่องเที่ยวเกิดความเสื่อมโทรม กิจกรรมการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับแหล่งท่องเที่ยว และกิจกรรมการท่องเที่ยวไม่รบกวนความสงบสุขของคนส่วนใหญ่ในพื้นที่และไม่ขัดต่อกฎหมาย ศีลธรรมอันดีหรือวัฒนธรรมของชาติ ที่ 3.2, 3.1, และ 3.1 ตามลำดับ โดยที่ภาพรวมของการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับปานกลาง

(2) การให้บริการด้านการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมของผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ด้านบุคลากร และสื่อประชาสัมพันธ์และรายการนำเที่ยว

- ด้านบุคลากรและสื่อประชาสัมพันธ์ ดังแสดงในตาราง 4.22

รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับ
- มีจำนวนบุคลากรด้านบริการเพียงพอต่อการให้บริการนักท่องเที่ยว	2.7	0.39	ปานกลาง
- มีเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ที่มีอัธยาศัยดี และสามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้	2.2	0.36	น้อย
- จัดให้พนักงานต้อนรับและบริการแต่งกายด้วยชุดที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น	2.4	0.35	น้อย
- มีวิทยากรหรือมัคคุเทศก์ท้องถิ่นให้คำแนะนำหรือให้ความรู้ รวมทั้งกฎกติกาต่างๆ ในแหล่งท่องเที่ยว	3.0	0.42	ปานกลาง
- มีการจัดอบรมพนักงานเกี่ยวกับคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์ เป็นระยะๆ ตามความเหมาะสม	2.5	0.32	น้อย
- มีสื่อหลากหลายประเภทในการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ นิทรรศการ ฯลฯ	2.5	0.28	น้อย
- จัดให้มีบอร์ดข่าวสารด้านการท่องเที่ยว เพื่อแสดงต่อพนักงานและแขกที่มารับบริการ	2.2	0.36	น้อย
รวม	2.5	0.35	น้อย

ตาราง 4.22 แสดงการบริการท่องเที่ยวด้านบุคลากรและสื่อประชาสัมพันธ์ที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมของผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว

ข้อมูลในตาราง 4.22 พบว่าการบริการด้านการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมในด้านของบุคลากรและสื่อประชาสัมพันธ์ของผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ใน 3 อันดับแรก ได้แก่ มีวิทยากรหรือมัคคุเทศก์ท้องถิ่นให้คำแนะนำหรือให้ความรู้ รวมทั้งกฎกติกาต่างๆ ในแหล่งท่องเที่ยวที่ 3.0 ตามด้วยมีจำนวนบุคลากรด้านบริการเพียงพอต่อการ

ให้บริการนักท่องเที่ยวที่ 2.7 มีการจัดอบรมพนักงานเกี่ยวกับคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและ การอนุรักษ์เป็นระยะๆ ตามความเหมาะสม และมีสื่อหลากหลายประเภทในการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ นิทรรศการ ฯลฯ ที่ 2.5 โดยที่ค่าเฉลี่ยด้านบุคลากรและสื่อประชาสัมพันธ์อยู่ในระดับน้อย

- ด้านรายการนำเที่ยว ดังแสดงในตาราง 4.23

รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับ
- มีการรวบรวมความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น พร้อมในการนำเสนอ เป็นกิจกรรม/ โปรแกรมการท่องเที่ยว	2.4	0.35	น้อย
- ให้การสนับสนุนกิจกรรมที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์และสืบสานศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น	2.2	0.33	น้อย
- จัดให้มีการแสดงศิลปวัฒนธรรมของไทย ในโปรแกรมท่องเที่ยว	2.3	0.36	น้อย
- กิจกรรมท่องเที่ยวได้ผ่านการประเมิน ความเสี่ยงและคำนึงถึงความปลอดภัย ของนักท่องเที่ยว	2.6	0.37	น้อย
- กิจกรรมการท่องเที่ยวสร้างการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน	2.3	0.33	น้อย
- จัดให้มีอาหารพื้นถิ่นไว้ใน โปรแกรมท่องเที่ยว	2.9	0.42	ปานกลาง
- มีกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพแก่ผู้ใช้ ผู้บริการ เช่น ห้องออกกำลังกาย การนวดเพื่อ สุขภาพ สปา รายการอาหารเพื่อสุขภาพและ กิจกรรมการออกกำลังกายและดูแลสุขภาพ	2.1	0.36	น้อย
รวม	2.4	0.36	น้อย

ตาราง 4.23 แสดงการบริการท่องเที่ยวด้านรายการนำเที่ยวที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมของ ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

ข้อมูลจากตาราง 4.23 พบว่า การบริการด้านการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมในด้านรายการนำเที่ยว ได้แก่ จัดให้มีอาหารท้องถิ่นไว้ในโปรแกรมท่องเที่ยวอยู่ในระดับปานกลาง ที่ 2.9 ส่วนกิจกรรมอื่นๆ ที่เหลือยังอยู่ในระดับน้อย และค่าเฉลี่ยด้านรายการนำเที่ยวโดยรวมอยู่ในระดับน้อย

(2) การมีส่วนร่วมกับภาคที่เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม ดังแสดงในตาราง 4.24

รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับ
- เป็นผู้ริเริ่มจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชนและหน่วยงานในท้องถิ่น	1.9	0.30	น้อย
- ให้การสนับสนุนและร่วมจัดกิจกรรมในท้องถิ่นกับชุมชนและหน่วยงานในท้องถิ่น	2.2	0.39	น้อย
- ได้เข้าร่วมให้การสนับสนุนและส่งเสริมกิจกรรมในท้องถิ่นเพื่อเสริมสร้างคุณค่าด้านศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ศาสนา วิถีชีวิต และเอกลักษณ์ท้องถิ่น	2.5	0.35	น้อย
- สนับสนุนการซื้อขายสินค้า / การจ้างงานจากท้องถิ่น	2.8	0.38	ปานกลาง
- สนับสนุนให้ชุมชนมีรายได้จากการทำธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เช่น การนำเที่ยว การให้บริการในกิจกรรมการท่องเที่ยว การให้บริการด้านที่พัก การขายอาหารและสินค้าพื้นเมือง เป็นต้น	2.9	0.42	ปานกลาง
รวม	2.4	0.36	น้อย

ตาราง 4.24 แสดงการมีส่วนร่วมกับภาคที่เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมของผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

ข้อมูลตาราง 4.24 พบว่า ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว มีการสนับสนุนให้ชุมชนมีรายได้ จากการทำธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว โดยมีค่าเฉลี่ยที่ 2.9 สนับสนุนการซื้อสินค้า การจ้างงานจากท้องถิ่นที่ 2.5 ขณะที่การเป็นผู้ริเริ่มจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชนและหน่วยงานในท้องถิ่นที่ 1.9 ซึ่งเป็นค่าเฉลี่ยที่ต่ำที่สุด โดยค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมกับภาคีที่เกี่ยวข้องของผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาอยู่ในระดับน้อย

(3) การจัดการสิ่งแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวของผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว
ดังแสดงในตาราง 4.25

รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับ
- มีนโยบายด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม	2.9	0.42	ปานกลาง
- มีนโยบายการจัดซื้อจัดจ้างที่เน้นผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ทั้งสินค้าทุนอาหาร และสินค้าอุปโภค – บริโภค	3.1	0.42	ปานกลาง
- มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิบัติตัวของนักท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น	3.0	0.41	ปานกลาง
- หลีกเลี่ยงการใช้สิ่งของหรือบรรจุภัณฑ์ที่จะสร้างปัญหาขยะ รวมทั้งเป็นมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม เช่น ถุงพลาสติก กล่องโฟม สินค้าที่มีบรรจุภัณฑ์หุ้มห่อหลายชั้น เป็นต้น	3.1	0.42	ปานกลาง
- มีการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการตลาดใช้พลังงานในการเดินทางของนักท่องเที่ยว	2.7	0.39	ปานกลาง
- ได้ควบคุมมิให้มีการติดเครื่องยนต์ขณะจอดรอ เพื่อลดการสูญเสียเชื้อเพลิงและภาวะโลกร้อน เช่น การปิดประกาศห้ามติดเครื่องยนต์	2.4	0.38	น้อย

รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับ
- หน่วยงานได้จัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ด้านสิ่งแวดล้อมให้แก่หรือนักท่องเที่ยวได้รับทราบเกี่ยวกับการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ ภูมิทัศน์และธรรมชาติในท้องถิ่น	2.4	0.35	น้อย
รวม	2.7	0.39	ปานกลาง

ตารางประกอบ 4.25 แสดงการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวของผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

ข้อมูลจากตาราง 4.25 พบว่าผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวมีนโยบายการจัดซื้อจัดจ้างที่เน้นผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และหลีกเลี่ยงการใช้สิ่งของและบรรจุภัณฑ์ที่จะสร้างปัญหาขยะรวมทั้งมลพิษด้านสิ่งแวดล้อม ที่ 3.1 มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิบัติตัวของนักท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นที่ 3.0 และมีนโยบายด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ 2.9 โดยค่าเฉลี่ยการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวของผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาอยู่ในระดับปานกลาง

1) ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

จากการสำรวจความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ซึ่งเป็นกลุ่มเดียวกับที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับวัตถุประสงค์การเดินทางท่องเที่ยวและกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวเลือกปฏิบัติระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา ซึ่งกล่าวแล้วในเบื้องต้น โดยสรุปผลการแสดงความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการท่องเที่ยวชนบทที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาในแต่ละหัวข้อดังนี้

(1) ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม ดังแสดงในตาราง 4.26

รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับ
- การเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสะดวก/ปลอดภัย/มีป้ายสัญลักษณ์บอกทางชัดเจน	3.79	0.79	มาก
- มีสถานที่จอดรถ/เรือ เหมาะสม สะดวก ปลอดภัย	3.67	0.76	มาก
- สาธารณูปโภคพื้นฐาน (ไฟฟ้า/น้ำดื่ม/น้ำใช้/โทรศัพท์สาธารณะ) ที่ใช้งานได้	3.56	0.81	มาก
- มีห้องน้ำ-ห้องสุขา ที่สะอาด/สะดวกต่อการใช้งาน/ กลมกลืนกับธรรมชาติ	3.49	0.87	มาก
- การจัดสถานที่เพื่อใช้พักผ่อนหย่อนใจ บริเวณแหล่งท่องเที่ยว (ความสะอาด / สวยงาม การตกแต่งด้านภูมิสถาปัตยกรรม ที่เหมาะสมกลมกลืนกับธรรมชาติ)	3.63	0.90	มาก
- ที่พักแรม (สิ่งอำนวยความสะดวก อุปกรณ์ เครื่องใช้ และความสะอาดของที่พัก)	3.40	0.88	ปานกลาง
- ร้านอาหารอาหารและเครื่องดื่ม ราคาเหมาะสม/ความสะอาด/คุณภาพอาหาร ร้านอาหารของที่ระลึก /สินค้าท้องถิ่น/ ราคาเหมาะสม	3.36	0.86	ปานกลาง
รวม	3.53	0.83	มาก

ตาราง 4.26 ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

ข้อมูลจากตาราง 4.26 พบว่า สิ่งอำนวยความสะดวกด้านป้ายชี้ทางและป้ายสื่อความหมาย สถานที่จอดยานพาหนะ ความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยว ความสะดวกของสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน ความสะอาดและความสะดวกของที่พักและร้านอาหารของที่ระลึก ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา อยู่ในระดับมาก ด้วยค่าเฉลี่ยที่ 3.79, 3.67, 3.63, 3.56 และ 3.40 ตามลำดับ ขณะที่ความสะดวกและความสะอาดของร้านอาหารของที่ระลึก สินค้าท้องถิ่น และความเหมาะสมของราคาอยู่ใน

ระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยที่ 3.36 โดยภาพรวมของสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา อยู่ในระดับมาก

(2) ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ดังแสดงในตาราง 4.27

รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับ
- กิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีความสอดคล้องกับแหล่งท่องเที่ยว	3.95	0.76	มาก
- กิจกรรมท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาแหล่งธรรมชาติและประวัติศาสตร์ และประเพณีวัฒนธรรมเพื่อให้ความรู้กับนักท่องเที่ยว	3.51	0.87	มาก
- กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่มีผลกระทบต่อพื้นที่ที่มีความเปราะบางทางนิเวศวิทยาและสภาพทางกายภาพ เช่นพื้นที่สืบพันธุ์ของสัตว์ วิถีชีวิตชุมชน	3.51	0.85	มาก
- กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่ทำให้แหล่งท่องเที่ยวเกิดความเสื่อมโทรม เช่น ไม่ทำให้เกิดปริมาณขยะและของเสียที่ขัดต่อทัศนียภาพ	3.56	0.81	มาก
- มีเครื่องมือสำหรับกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีมาตรฐาน ทั้งในด้านความปลอดภัยและการบำรุงรักษา	3.35	0.83	ปานกลาง
รวม	3.57	0.82	มาก

ตาราง 4.27 ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อกิจกรรมท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

ข้อมูลในตาราง 4.27 พบว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีความสอดคล้องกับแหล่งท่องเที่ยว ไม่ทำให้แหล่งท่องเที่ยวเกิดความเสื่อมโทรม กิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ และกิจกรรมไม่มีผลกระทบต่อพื้นที่ที่มีความเปราะบางทางนิเวศวิทยาและกายภาพ อยู่ในระดับมาก ด้วยค่าเฉลี่ยที่ 3.95, 3.56, 3.51 ในส่วนของมาตรฐานของเครื่องมือสำหรับกิจกรรม ทั้งในด้านความปลอดภัยและการบำรุงรักษา พบว่าอยู่ใน

ระดับปานกลาง ด้วยค่าเฉลี่ย 3.35 ซึ่งค่าเฉลี่ยของกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมโดยรวมอยู่ในระดับมาก

(3) ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการบริการด้านการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ดังแสดงในตาราง 4.28

รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับ
- การดูแลให้ความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว	3.59	0.86	มาก
- การตัดเตือนนักท่องเที่ยวให้ปฏิบัติตามกฎ	3.42	0.83	มาก
- การให้คำแนะนำ/ช่วยเหลือแก่นักท่องเที่ยว เมื่อจำเป็น	3.43	0.88	มาก
รวม	3.48	0.85	มาก

ตาราง 4.28 ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อการบริการด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

ข้อมูลจากตาราง 4.28 พบว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความสำคัญต่อความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว ให้คำแนะนำและช่วยเหลือแก่นักท่องเที่ยวเมื่อจำเป็นและมีการตัดเตือนนักท่องเที่ยวให้ปฏิบัติตามกฎ ด้วยค่าเฉลี่ยที่ 3.59, 3.43 และ 3.42 ซึ่งอยู่ในระดับมาก ซึ่งค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก

(1) ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ดังแสดงในตาราง 4.29

รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับ
- การจัดการด้านขยะมูลฝอย (มีถังขยะเพียงพอและกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม)	3.36	0.85	ปานกลาง
- ป้ายสื่อความหมายแสดงประวัติความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว และทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีความเหมาะสม ไม่ทำลายหรือบดบังภูมิทัศน์	3.36	0.85	ปานกลาง
- มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิบัติตัวของนักท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น	3.47	0.83	มาก
- เส้นทางท่องเที่ยวแสดงให้เห็นถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	3.52	0.82	มาก
- มีสื่อประชาสัมพันธ์ด้านสิ่งแวดล้อมให้นักท่องเที่ยวได้รับทราบเกี่ยวกับการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ ภูมิทัศน์และธรรมชาติในท้องถิ่น	3.45	0.89	มาก
รวม	3.42	0.84	มาก

ตาราง 4.29 ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

ข้อมูลจากตาราง 4.29 พบว่า เส้นทางท่องเที่ยวแสดงให้เห็นถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิบัติตัวของนักท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น มีสื่อประชาสัมพันธ์ด้านสิ่งแวดล้อมให้นักท่องเที่ยวได้รับทราบเกี่ยวกับการอนุรักษ์อยู่ในระดับมาก ด้วยค่าเฉลี่ย 3.52, 3.47, 3.45 ขณะที่การจัดการด้านขยะมูลฝอย ป้ายสื่อความหมายป้ายแสดงประวัติความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว และทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว มีความเหมาะสมกับพื้นที่ อยู่ในระดับปานกลาง ด้วยค่าเฉลี่ยที่ 3.36 ซึ่งค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก

การจัดการท่องเที่ยวชนบทในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งจากข้อมูลที่ได้ศึกษาจากหน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดการท่องเที่ยวโดยตรง (Supply side) ซึ่งประกอบด้วย หน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชนที่จัดการการท่องเที่ยว บริษัทนำเที่ยว และจากผู้บริโภคโดยตรง คือ นักท่องเที่ยว (Demand side) ได้แสดงให้เห็นถึงมาตรฐานการท่องเที่ยวชนบทด้านสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ทั้ง 5 มิติ ซึ่งประกอบด้วย (1) แหล่งท่องเที่ยว (2) กิจกรรมการท่องเที่ยว (3) การบริการท่องเที่ยว (4) กระบวนการมีส่วนร่วมของภาคที่เกี่ยวข้อง และ (5) การจัดการสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว สามารถสรุปได้ดังแสดงในตาราง 4.30

มิติ / หน่วยงาน	การจัดการแหล่งท่องเที่ยว	กิจกรรมท่องเที่ยว	การบริการท่องเที่ยว	กระบวนการมีส่วนร่วม	สิ่งแวดล้อม
องค์กรภาครัฐ	พื้นฐาน	พื้นฐาน	X	พื้นฐาน	พื้นฐาน
ชุมชน	พื้นฐาน	มาก	มาก	มาก	ไม่เป็นระบบ
ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว	X	ปานกลาง	น้อย	น้อย	ปานกลาง
นักท่องเที่ยว	มาก	มาก	มาก	X	มาก

ตาราง 4.30 แสดงมิติของการจัดการท่องเที่ยวชนบทที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ข้อมูลในตารางที่ 4.30 แสดงให้เห็นว่า การจัดการท่องเที่ยวชนบทที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ของหน่วยงานภาครัฐที่มีความพร้อมทั้งด้านงบประมาณ บุคลากร และองค์ความรู้ต่างๆ นั้น ยังอยู่ในระดับพื้นฐานของเกณฑ์มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม เช่นเดียวกับผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวซึ่งเป็นหน่วยงานที่ให้บริการด้านการท่องเที่ยวที่สำคัญ พบว่า ยังไม่ได้้นำเอาเกณฑ์การจัดการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมมาประยุกต์ใช้กับธุรกิจมากนัก ขณะที่ชุมชนมีการจัดการที่ดีในด้านของกิจกรรมท่องเที่ยว การบริการท่องเที่ยวและกระบวนการมีส่วนร่วม แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์ด้านกระบวนการที่เกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว อย่างไรก็ตาม ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวชนบทในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับดีทุกมิติ

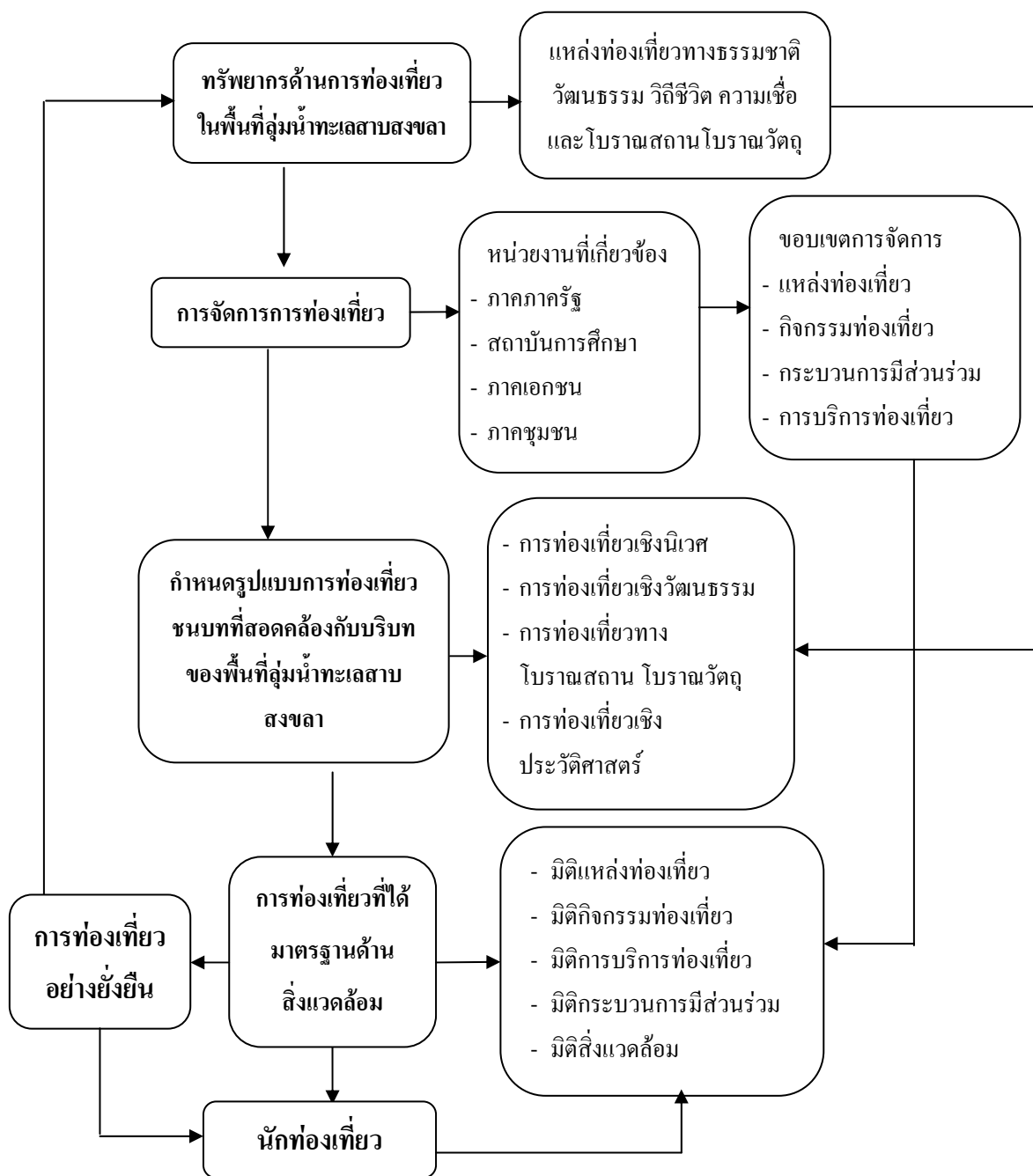

แม้ว่าความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาของภาคีที่เกี่ยวข้องอยู่ในเกณฑ์ที่ดี แต่ถึงกระนั้น หน่วยงานที่รับผิดชอบการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาควรให้ความสำคัญต่อการจัดการท่องเที่ยวที่อยู่ในความรับผิดชอบให้ได้มาตรฐานสิ่งแวดล้อมในทุกมิติ ทั้งนี้เพื่อช่วยยกระดับการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวชนบทในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

การจัดการท่องเที่ยวชนบทในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ได้อาศัยทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่ คือ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ วิถีชีวิต ความเชื่อ กิจกรรมและงานประเพณี โบราณสถาน โบราณวัตถุ และประวัติศาสตร์ของบุคคลสำคัญในยุคต่างๆ ซึ่งกล่าวได้ว่าขอบเขตการท่องเที่ยวชนบทในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา สอดคล้องกับแนวคิดด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวในแหล่งโบราณสถาน โบราณวัตถุ และการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ โดยนำเอาปัจจัยเหล่านี้ มาพัฒนาให้เกิดรูปแบบการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม ด้วยการจัดการอย่างมีส่วนร่วมจากภาคีที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ เอกชน ชุมชน และนักท่องเที่ยวในฐานะผู้บริโภค และนำไปสู่การจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ทั้งในด้านของเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ดังนี้ เมื่อวิเคราะห์รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวชนบทในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมที่สอดคล้องกับกรอบการวิจัย สามารถสรุปได้ตามภาพประกอบที่ 4.4

รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม

ภาพประกอบ 4.4 รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวชุมชนในพื้นที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการดำเนินการศึกษาเรื่องรูปแบบการท่องเที่ยวชนบท ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาได้ข้อสรุปและข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

5.1 บริบทของลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลากับการท่องเที่ยว

ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ซึ่งตั้งอยู่ในภาคใต้ของประเทศไทย มีพื้นที่ทางทิศใต้ติดกับประเทศมาเลเซีย โดยมีทะเลสาบที่ใหญ่ที่สุดของประเทศ ซึ่งเป็นทะเลสาบระบบเปิด (lagoon system) เชื่อมต่อกับทะเลฝั่งอ่าวไทย ขณะที่ภูมิประเทศของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ประกอบด้วย พื้นที่ภูเขา พื้นที่ราบ และพื้นที่ชายฝั่งและพื้นที่ในทะเลสาบ ทำให้พื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรด้านต่างๆ ในระบบนิเวศที่แตกต่างกันออกไป ด้วยความหลากหลายของระบบนิเวศ ทำให้การเกิดทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ ทั้งทรัพยากรด้านธรรมชาติ ประเพณีวัฒนธรรม วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ที่สืบทอดกันมานับพันปี ตลอดถึงโบราณสถาน โบราณวัตถุต่างๆ ด้วยความโดดเด่นและความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ ส่งผลให้ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาสอดคล้องกับรูปแบบการท่องเที่ยวชนบท โดยได้ศึกษาถึงปัจจัยและองค์ประกอบของการท่องเที่ยวชนบทในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ครอบคลุมประเด็นต่างๆ ดังนี้

5.1.1 ขอบเขตการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

องค์ประกอบที่สำคัญของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ได้แก่ ทรัพยากรการท่องเที่ยว กิจกรรมด้านการท่องเที่ยว และการบริการด้านการท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ และมีศักยภาพทางการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ประกอบด้วย แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่เชิงเขาและในบริเวณทะเลสาบสงขลา ขณะที่วิถีชีวิต ความเชื่อ โบราณสถาน โบราณวัตถุ และประวัติศาสตร์ต่างๆ ส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ในพื้นที่ราบ และพื้นที่ชายฝั่งทะเลสาบ ซึ่งเป็นที่ตั้งถิ่นฐานที่สำคัญของผู้คนในพื้นที่ลุ่มน้ำ ในส่วนของกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ประกอบด้วย กิจกรรมท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับอาชีพของผู้คน ซึ่งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา ทำสวน หัตถกรรม และอาชีพที่มีความโดดเด่นคืออาชีพตาลโตนด ซึ่งถือได้ว่าเป็นพื้นที่ที่มีการปลูกต้นตาลโตนดมากที่สุดของประเทศ ยิ่งกว่านั้นผู้คนส่วนใหญ่ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลานั้นถือศาสนาพุทธ และเคารพ

ศรัทธาในพระสงฆ์ ซึ่งกิจกรรมและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนาได้ถูกนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สำคัญและเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ นอกจากนี้ ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ ที่อยู่นอกเหนือความเชื่อทางศาสนา ทั้งที่สิ่งที่ยึดถือได้และยึดถือไม่ได้ ได้กลายเป็นกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวที่สำคัญของพื้นที่ สำหรับการบริการการท่องเที่ยว พบว่าในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลามีความพร้อมทั้งในด้านของโครงสร้างขั้นพื้นฐานและการบริการด้านการท่องเที่ยว ซึ่งโครงสร้างพื้นฐานในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ได้รับการพัฒนาเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาทำได้ง่าย เช่นเดียวกับการให้บริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ที่มีความพร้อมทั้งในด้านของที่พัก ร้านอาหาร ร้านจำหน่ายของที่ระลึก บริษัทนำเที่ยว มัคคุเทศก์ และยานพาหนะต่างๆ

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าลักษณะเด่นที่เป็นขอบเขตการท่องเที่ยวของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบ สงขลา ประกอบด้วย แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ และอาชีพของผู้คน เทศกาลประเพณี ศาสนา และการท่องเที่ยวชุมชน โดยมีความพร้อมทางโครงสร้างขั้นพื้นฐานด้านต่างๆ

5.1.2 การจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

การบริหารจัดการการท่องเที่ยว ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา พบว่าหน่วยงานที่มีบทบาทในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ประกอบด้วย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขตห้ามล่าสัตว์ป่า สำนักงานจังหวัด กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา สถาบันการศึกษา สมาพันธ์ธุรกิจการท่องเที่ยว สมาคมธุรกิจการท่องเที่ยว สมาคมมัคคุเทศก์ มูลนิธิ ชุมชน ซึ่งกระบวนการจัดการ ประกอบด้วย การสนับสนุนงบประมาณ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในแหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว การจัดงานกิจกรรมประเพณีเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว การจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ด้านต่างๆ และการส่งเสริมด้านการตลาด ในด้านของกระบวนการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยว ภาวการณ์เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ประกอบด้วย หน่วยงานภาครัฐทั้งรัฐบาลกลางและรัฐบาลท้องถิ่น หน่วยงานภาคเอกชน สมาคม ชมรมต่างๆ และชุมชนที่จัดการด้านการท่องเที่ยว ซึ่งกระบวนการมีส่วนร่วมมีในระดับต่างๆ ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมระหว่างหน่วยงานภาครัฐด้วยกัน การมีส่วนร่วมระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับเอกชน การมีส่วนร่วมระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับชุมชน การมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนกับชุมชน และการมีส่วนร่วมของทุกภาคี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา การมีส่วนร่วมรวมถึงการสนับสนุนงบประมาณ การจัดทำแผนท่องเที่ยว การให้คำแนะนำ รวมถึงการส่งต่อนักท่องเที่ยว เป็นต้น

การจัดการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมในมิติของการจัดการแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมท่องเที่ยว การบริการท่องเที่ยว กระบวนการมีส่วนร่วม และสิ่งแวดล้อม ปรากฏว่าหน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยว การจัดการยังอยู่ในระดับพื้นฐาน ขณะที่ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว ซึ่งเป็นหน่วยงานส่งเสริมด้านการท่องเที่ยว ยังให้ความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวในเกณฑ์ที่ต่ำกว่ามาตรฐาน ในส่วนของชุมชนที่จัดการด้านการท่องเที่ยวมีการจัดการที่ชัดเจนในด้านของการจัดการแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมท่องเที่ยว การบริการด้านการท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วม แต่ในด้านของสิ่งแวดล้อมยังต่ำกว่ามาตรฐาน อย่างไรก็ตาม นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลากลับมีความคิดเห็นว่า การจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาด้านสิ่งแวดล้อมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวอยู่ในเกณฑ์ที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม

5.2 รูปแบบการท่องเที่ยวชนบทในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

5.2.1 องค์ประกอบและปัจจัยต่างๆด้านการท่องเที่ยวชนบท

เมื่อพิจารณาจากองค์ประกอบและปัจจัยต่างๆด้านการท่องเที่ยว ที่มีอยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา กล่าวได้ว่า มีความสอดคล้องกับแนวคิดด้านการท่องเที่ยวชนบท โดยมีขอบเขตด้านการท่องเที่ยว อันประกอบด้วย 1) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สำคัญคือ เขื่อนกั้นบรรทัดและทะเลสาบสงขลา 2) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวได้แก่ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน โดยการนำวิถีอาชีพทำนา ประมง ทำสวน และอาชีพตาล โคนด ซึ่งเป็นอาชีพที่โดดเด่นของพื้นที่ มาประยุกต์ให้เกิดกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว ความเชื่อความศรัทธาในสิ่งต่างๆ ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม โดยเฉพาะพระภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นหัวใจสำคัญที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวทั้งในประเทศและต่างประเทศเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา และกิจกรรมและงานประเพณี ซึ่งในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีการจัดงานเทศกาลประเพณีต่างๆ ทุกเดือน โดยส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับศาสนา 3) การท่องเที่ยวทางโบราณสถาน โบราณวัตถุ ประกอบด้วย วัดเจดีย์ พระพุทธรูป อาคารบ้านเรือน และรูปปั้นต่างๆ และ 4) การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของบุคคลสำคัญในยุคต่างๆ ที่แตกต่างกันออกไป โดยอาศัยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ เอกชน และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการด้านการท่องเที่ยวร่วมกัน ในด้านของแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมท่องเที่ยว การบริการด้านการท่องเที่ยวและมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม

5.3 ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นเพียงช่องทางหนึ่งที่จะช่วยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านการพัฒนา และส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาไปเป็นแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับพื้นที่และทรัพยากรที่มีอยู่ เพื่อนำไปสู่การสร้างระบบและมาตรฐานด้านการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ซึ่งการท่องเที่ยวชนบทในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาที่มีความโดดเด่นทั้งในด้านของวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของผู้คนที่สืบทอดมาอย่างยาวนาน ดังนั้น การดำเนินการด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ที่จะเกิดขึ้นต่อไป หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรบูรณาการการทำงานร่วมกันลดการทำงานที่ซ้ำซ้อน โดยให้ชุมชนเป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการ และมีหน่วยงานภาครัฐและเอกชนเป็นองค์กรสนับสนุน เนื่องจากชุมชนเป็นเจ้าของทรัพยากรและเป็นแหล่งกำเนิดกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวชนบทที่สำคัญ ดังนั้น เพื่อให้สอดคล้องกับผลการศึกษาของงานวิจัยชิ้นนี้ จึงมีข้อเสนอแนะในการจัดทำกิจกรรมและโครงการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องจำนวน 6 ประเด็น โดยจำแนกเป็น 2 ลักษณะตามบทบาทความเป็นเจ้าของโครงการ กล่าวคือ 1) โครงการ/แผนงานที่ให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทหลักในการดำเนินการ และ 2) โครงการ/แผนงานที่เป็นภาระหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ เพื่อให้พื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาพัฒนาก้าวสู่มาตรฐานด้านต่างๆ ดังนี้

5.3.1 โครงการและแผนงานที่ควรได้รับการดำเนินการเร่งด่วนซึ่งให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทหลักในการดำเนินการ ประกอบด้วย

- การจัดตั้งเครือข่ายชุมชนด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยคัดเลือกผู้แทนจากพื้นที่ต่างๆ ที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยว โดยให้ชุมชนเป็นผู้รับผิดชอบทั้งในด้านของการพัฒนาและการส่งเสริมการท่องเที่ยว

- พัฒนาและส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ผู้การเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม โดยคัดเลือกแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในการดำเนินการ

5.3.2 โครงการ/แผนงาน ที่เป็นภาระหน้าที่ของหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง ประกอบด้วย

5.3.2.1 แหล่งท่องเที่ยว

- พัฒนาป้ายชี้ทางและป้ายสื่อความหมายในแหล่งท่องเที่ยวรอง
- ซ่อมแซมถนนรอบทะเลสาบสงขลาและถนนเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยว

5.3.2.2 กิจกรรมการท่องเที่ยว

- วิจัยศักยภาพด้านการท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่เพื่อประยุกต์เป็นโปรแกรมท่องเที่ยว

5.3.2.3 การบริการด้านการท่องเที่ยว

- จัดอบรมให้ความรู้ภาษาต่างประเทศเพื่อการท่องเที่ยวให้แก่ร้านอาหาร โรงแรม ที่พัก มัคคุเทศก์ชุมชน ผู้ให้บริการรถรับจ้าง ฯลฯ

- จัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว

อบรมหลักสูตรพัฒนาผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยว

- จัดอบรมให้ความรู้ด้านการจัดการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

5.3.2.4 การจัดการด้านการท่องเที่ยว

- จัดตั้งองค์กรเพื่อพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาแบบเบ็ดเสร็จ

- วิจัยพฤติกรรมนักท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

- จัดทำสื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ทั้งรูปแบบ แผ่นพับ เว็บไซต์ คู่มือท่องเที่ยว ชุมชนธรรมชาติ ฯลฯ

5.3.2.5 กระบวนการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยว

- ส่งเสริมตลาดด้านการท่องเที่ยว โดยการร่วมงานส่งเสริมการขาย ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

- จัดตั้งกองทุนเพื่อพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว

5.3.2.6 การจัดการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม

- จัดตั้งกองทุนรักษาสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยว

- โครงการนำร่องเรือนำเที่ยวทะเลน้อยปลอดเสียงรบกวน

ทั้งนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องให้ความสำคัญต่อการพัฒนา และส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาอย่างจริงจัง โดยสนับสนุนการท่องเที่ยวชนบทในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาให้เป็นพื้นที่ต้นแบบของการใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน สังคม และเศรษฐกิจให้กับผู้คนที่อยู่ในระดับรากหญ้า ซึ่งเป็นเจ้าของทรัพยากร โดยแท้จริงได้รับประโยชน์ ทั้งโดยตรงและโดยอ้อมอย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งจะก่อให้เกิดความยั่งยืนในการใช้ทรัพยากร การอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขของชุมชนลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

บรรณานุกรม

หนังสือ

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2543. โครงการศึกษาการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมประเภทงานประเพณีและกิจกรรมพิเศษเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2544. แผนปฏิบัติการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งชาติ. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2547. คู่มือการจำแนกเขตท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. กรุงเทพฯ: เท็กซ์ แอนด์ เจอร์นัล พับลิชชั่น.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2548. รายงานประจำปี 2548. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2551. สถิติการท่องเที่ยวภายในประเทศ ประจำปี 2550 ภาคใต้. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2550. รายงานฉบับสมบูรณ์ แผนปฏิบัติการเพื่อกำหนดสินค้าทางการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2552. คู่มือประเมินรางวัลอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

กรมการพัฒนาชุมชน. 2550. หมู่บ้านชนบทไทย จากข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กชช.2 ค) ปี 2550. กรุงเทพฯ: สุทัศน์ัญค์ พรินต์ติ้ง กรุ๊ป.

จริน ศิริ. 2550. การพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวในชุมชนกับการใช้วัฒนธรรมชุมชนพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยว. วิทยาลัยการจัดการเพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยทักษิณ. กรุงเทพฯ.

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. 2548. อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว (TOURISM INDUSTRY). กรุงเทพฯ.

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. กรุงเทพฯ: เพรส แอนด์ ดีไซน์ ปารีชาติ วิสุทธิสมาจาร และกำพล มีสวัสดิ์. 2548. การประสานข้อมูลและเครือข่ายการท่องเที่ยวในระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรอบลุ่มทะเลสาบสงขลา.

พจนา สวนศรี. 2546. คู่มือการจัดกาท่องเที่ยวโดยชุมชน. กรุงเทพฯ: โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. 2548. รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา.

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. 2542. รายงานผลดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. กรุงเทพฯ.

สินธุ์ สโรบล. 2546. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน แนวคิดและประสบการณ์พื้นที่ภาคเหนือ, เชียงใหม่: วนิดาเพรส.

สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. 2550. เกณฑ์มาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ.

Baird, I. G., and Shoemaker, B. 2008. People, Livelihoods, and development in the Xekong River Basin, Laos. Bangkok: White Lotus co., Ltd.

Cooper, C., et al., 1993. Tourism: Principle & practice. London: Pitman Publishing.

Edward, I. 1991. Tourism Planning: an integrated and sustainable development approach. New York: Van Nostrand Reinhold.

Godde, P.M., Price, M. F., and Zimmermann, F. M. 2000. Tourism and Development in Mountain Regions. New York: CABI Publishing.

Pfister, R. E. 2000. Culture as a Tourism Resource: Aboriginal Views on the Privileges of Storytelling. (Chapter 6) in Tourism and Development in Mountain Regions. New York: CABI Publishing.

SEAMEO-SPAFA. 2004. Tourism and Cultural Heritage in Southeast Asia. Bangkok: Amarin Printing and Publishing.

Wiendu, N. 1996. Tourism and Culture Global Civilization in Change, Indonesia: Gadjah Mada University press.

รายงานการประชุมทางวิชาการ

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2545. กองอนุรักษ์ เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายใต้โครงการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2547. เอกสารประกอบการสัมมนา อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวกับการส่งเสริมการตลาด. กรุงเทพฯ.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2548. เอกสารประกอบการอบรมหลักสูตรความรู้ด้านการตลาดสมัยใหม่เพื่อการท่องเที่ยว รุ่นที่ 14. กรุงเทพฯ.

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานหาดใหญ่. 2552. เอกสารจัดทำแผนตลาดการท่องเที่ยว ประจำปี 2552.
- จังหวัดสงขลา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ. เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการ รายงานผลการดำเนินงาน โครงการผู้ชุมชน การพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสงขลา ภายใต้โครงการ ภาคีส่งเสริมความเข้มแข็งของท้องถิ่นโดยการมีส่วนร่วมและธรรมาภิบาล 2538, สงขลา. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. 2549. เอกสารประกอบการสัมมนา การท่องเที่ยวโดยชุมชน แบบฉบับของคนบ่อเจ็ดลูก โครงการศึกษาศักยภาพของชุมชนเพื่อการจัดการท่องเที่ยว บ้านบ่อเจ็ดลูก ตำบลปากน้ำ อำเภอละงู จังหวัดสตูล.
- สำนักงานจังหวัดสงขลา. 2548. แผนการบริหารราชการส่วนแผ่นดิน พ.ศ. 2548-2551, เอกสารประกอบการประชุมการจัดทำแผนยุทธศาสตร์จังหวัดสงขลา 2548. สงขลา.
- สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคเหนือ. 2552. เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการ ริมระเบียงงานวิจัย. วันที่ 19-21 พฤศจิกายน 2552. เชียงใหม่.
- RECOFTC Report No.15. 1997. Ecotourism for Forest Conservation and Community Development.

E-Journal

- Aggarwal, A, et.al. 2008. Spiritual & Yoga Tourism: A case study on experience of Foreign Tourists visiting Rishikesh, India.
<http://dspace.iimk.ac.in/bitstream/2259/588/1/457-464.pdf>
- Akca, H. 2006. Assessment of rural tourism in Turkey using SWOT analysis. Journal of Applied Sciences 6 (13): 2837-2839, 2006.
<http://docsdrive.com/pdfs/ansinet/jas/2006/2837-2839.pdf>
- Arahi, Y. n.d. Rural Tourism in Japan: the regeneration of rural communities.
www.agnet.org/library/eb/457/eb457.pdf
- Baker, N. J, and Edroma, E. 2008. Integrating wildlife in natural resources management for tourism and community livelihoods in Lake Victoria basin: East Africa. African Journal of Environmental Science and Technology Vol. 2 (10), pp. 287-295, October, 2008. <http://www.academicjournals.org/ajest/PDF/pdf%202008/Oct/Nyakaana%20and%20Edroma.pdf>

- Bandyopadhyay, R. 2003. Indian students' perception of rural West Bengal as a tourist destination. Ph.D. Candidate, School of Hotel, Restaurant and Recreation Management, The Pennsylvania State University.
http://www.fs.fed.us/ne/newtown_square/publications/technical_reports/pdfs/2004/317_papers/bandyopadhyay317.pdf
- Brass, J. L., et. al. 1996. Community Tourism Assessment Handbook. A nine-step guide designed to facilitate the process of determining whether Tourism Development is right for your community. Western Rural Development Center 8335 Old Main Hill Utah State University Logan.
<http://fama2.us.es:8080/turismo/turismonet1/economia%20del%20turismo/turismo%20rural/community%20tourism%20assessment%20handbook.pdf>
- Catalino, A. H. and Lizardo, M. 2004. Agriculture, Environmental Services and, Agro-Tourism in the Dominican Republic. *e-JOURNAL OF AGRICULTURAL AND DEVELOPMENT ECONOMICS* Vol. 1, No. 1, 2004, pp. 87-116.
<ftp://193.43.36.44/docrep/fao/008/ae714e/ae714e00.pdf>
- Connors, T. 1997. Ago-tourism in Australia. A potential success story.
http://www.apaari.org/wp-content/uploads/2009/05/ss_1997_03.pdf
- Conservation Commission Western Australia. 2005. Lake Mclarty Nature Reserve, Draft Manage Plan. http://www.dec.wa.gov.au/component?option,com_docman/task,doc_download/gid,907/Itemid,2123/
- Cooper, C. 2004. Alternative Tourism as a Strategy for Sustainable Livelihood Diversification: The Case of Jalcomulco, Veracruz. http://www-scf.usc.edu/~ccooper/Alternative_Tourism.pdf
- Druva-Druvaskalne, I. and Livina, A. n.d. Assessment of environmental aspects of rural tourism in two areas of the North Vidzeme Biosphere Reserve. <http://www.va.lv/files/biodiversity-druvaskalne.pdf>

- Hargreaves, B. 2002. The Banks Peninsular Track-A Case Study in Rural Tourism. A Paper to be Presented to the Pacific Rim Real Estate Society Conference Christchurch, New Zealand, 21-23 January 2002.
http://www.prrs.net/Papers/Hargreaves_The_Banks_Peninsular_Track_Rural_Tourism.pdf
- Inter America Institute for Cooperation on Agriculture. 2009. Cultivating Agritourism, A Guide for Establishing Agritourism Resource Centres in the Caribbean.
<http://www.caribbeanagrotourism.com/Trinidad-Tobago/Publication/ResourceCentreGuide.pdf>
- Iwantoro, S. n.d. Rural tourism- the impact on rural communities I. Indonesia.
www.agnet.org/library/eb/458a/eb458a.pdf
- Knowd, I. 2001. Rural Tourism: Panacea and Paradox. Exploring the Phenomenon of Rural Tourism and Tourism's Interaction with Host Rural Communities.
<http://hsc.csu.edu.au/geography/activity/local/tourism/FRURALTO.pdf>
- Komppula, R., and Saraniemi, S. 2008. Export Success Determinants in Rural Tourism. University of Joensuu.
http://www.anzmac2008.org/_Proceedings/PDF/S17/Komppula%20&%20araniemi%20S1%20PN%20P3%20.pdf
- Kuehn, D, et. al. 1998. Considerations for agri-tourism development. NY Sea Grant, 62B Mackin Hall, SUNY Oswego, Oswego, NY 13126.
<http://nsgl.gso.uri.edu/nysgi/nysgig98001.pdf>
- Lindberg, K, Johnson, R, and Berrens, R. 1997. Contingent Valuation of Rural Tourism Development with Tests of Scope and Mode Stability. Journal of Agricultural and Resource Economics 22(1):44-60.
<http://ageconsearch.umn.edu/bitstream/31005/1/22010044.pdf>
- Liu, A. 2006. Tourism in rural areas: Kedah, Malaysia.
<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0261517705000567>

- Mangion, D., and McNabb, Y. 2005. Perceived Impacts Of A Rural Tourism Event. ANZMAC 2005 Conference: Tourism Marketing. Charles Sturt University, Australia.
<http://smib.vuw.ac.nz:8081/www/anzmac2005/cd-site/pdfs/19-Tourism/19-Mangion.pdf>
- Maria, R. 2002. Rural tourism in Spain. www.sciencedirect.com
- McDill, M., et. al. 1999. Promoting Ecotourism on Private Lands. Northeast Regional Center for Rural Development, The Pennsylvania State University, 7 Armsby Building, University Park, PA. http://nercrd.psu.edu/publications/reports/final_reports/mcdill.pdf
http://nercrd.psu.edu/publications/reports/final_reports/mcdill.pdf
- Mead, M. 2000. Watershed Management Plan. Volume One. Watershed Characteristics Report.
<http://www.scbwmi.org/PDFs/watershed-characteristic-d8.pdf>
- Moedjodo, H., et al., 2006. Lake Toba, Experience and lessons learnt brief.
http://www.ilec.or.jp/eg/lbmi/pdf/24_Lake_Toba_27February2006.pdf
- Nepomuceno, D. N., and Santos-Borja, A. 2006. Laguna de Bay, Experience and lessons learnt brief. http://www.ilec.or.jp/eg/lbmi/pdf/15_Laguna_de_Bay_27February2006.pdf
- Odada, E. O., et al., 2005. Lake Baringo, Experience and lessons learnt brief.
http://www.ilec.or.jp/eg/lbmi/pdf/03_Lake_Baringo_27February2006.pdf
- OECD. 2009. Trade and agriculture directorate. The role of agriculture and farm household diversification in the rural economy of New Zealand.
<http://www.oecd.org/dataoecd/35/50/43245582.pdf>
- O'Halloran M., et. al. (2000), BTR Occasional Paper Number 30, Rural Tourism in Australia: The visitor's perspective, Bureau of Tourism Research, Canberra.
<http://www.ret.gov.au/tourism/Documents/tra/Snapshots%20and%20Factsheets/OP%2030.pdf>
- Oppermann, M. 1996. Rural tourism in Southern Germany. www.sciencedirect.com
- Pavlovich, K. 2002. The evolution and transformation of a tourism destination network: the Waitomo Caves, New Zealand. *Tourism Management* 24 (2003) 203–216.
http://www.barlang.hu/pages/science/angol/TM2003_203.pdf

- PEI Department of Agriculture & Forestry. 2000. Agricultural Business Profile on Agri-Tourism. February 2000. Agdex 888/00 http://www.gov.pe.ca/photos/original/af_fact_tourism.pdf
- Power, J. 2005. Developing a Cohesive Position for Rural Tourism - The Role of Image Congruence. In: Recent Developments in Tourism Research Conference, 6th - 8th October 2005, University of Algarve, Faro, Portugal. [http://repository.wit.ie/470/1/DEVELOPING_A_COHESIVE_POSITION_FOR_RURAL_TOURISM_%2D_THE_ROLE_OF_IMAGE_CONGRUENCE_\(2005\).pdf](http://repository.wit.ie/470/1/DEVELOPING_A_COHESIVE_POSITION_FOR_RURAL_TOURISM_%2D_THE_ROLE_OF_IMAGE_CONGRUENCE_(2005).pdf)
- Ratanakomut, S. 2006. Community Awareness and Cultural Tourism Sustainability, APEC Study Center Consortium Conference, Ho Chi Minh City, Viet Nam , 23-24 May 2006. http://www.apec.org.au/docs/06ASCC_HCMC/06_11_Somchai.pdf
- Rátz, T, L. Puczko . 1998. Rural Tourism and Sustainable Development in Hungary; In: D. Hall - L. O'Hanlon eds.: "Rural Tourism Management: Sustainable Options" International Conference, Conference Proceedings; Scottish Agricultural College, Auchincruive, Ayr, Scotland, UK, pp.450-464. <http://www.linkbc.ca/torc/downs1/Rural%20Tourism%20and%20Development%20in%20Hungary.pdf>
- Reichel, A., Lowengart, O., and Milman, A. 1999. Rural tourism in Israel: service quality and orientation. <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0261517799000990>
- United Nation. 2001. Managing sustainable tourism development. ESCAP TOURISM REVIEW NO.22. Printed in Bangkok United Nations publication December 2001 – 185 Sales No. E.01.II.F.41 <http://www.equatorinitiative.org/images/stories/2004winners/MESCOT/managingsustainabletourism.pdf>

USAID/MOROCCO. 2006. PROMOTING RURAL TOURISM. Final Report of the Morocco Rural Tourism Program.

http://www.chemonics.com/pv_obj_cache/pv_obj_id_C0EFC8F435E186F25FDAF836A281B20B65584A00/filename/Morocco%20Rural%20Tourism.pdf

World Tourism Organization (UNWTO).2011. Religious Tourism in Asia and the Pacific.

<http://xa.yimg.com/kq/groups/4795803/371884828/name/UNWTO+Study+on+Religious+Tourism+in+Asia+and+the+Pacific.pdf>

Yoon, Y., Gursoy, D., and Chen, J,S. 1999. Validating a tourism development theory with structural equation modeling.

<http://fama2.us.es:8080/turismo/turisonet1/economia%20del%20turismo/turismo%20y%20medio%20ambiente/validaty%20of%20tourism%20development%20with%20a%20equil%20model.pdf>

เว็บไซต์

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. เข้าถึงในเว็บไซต์. www.mots.go.th. วันที่ 17 พฤศจิกายน 2552

กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. เข้าถึงในเว็บไซต์. www.thaigreenhotel.com

เข้าถึงเมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน 2552

<http://www.erenet.org/publications/profile7.pdf> เข้าถึงเมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2552

www.linkbc.ca เข้าถึงเมื่อวันที่ 22 มกราคม 2553

www.onecaribbean.org เข้าถึงเมื่อวันที่ 22 มกราคม 2553

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายละเอียดแบบสอบถาม

1. แบบสอบถามองค์กร/หน่วยงานที่รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยว
2. แบบสอบถามชุมชนที่จัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
3. แบบสอบถามผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว
4. แบบสอบถามความคิดเห็นนักท่องเที่ยว

**1. แบบสอบถามองค์กร/หน่วยงานที่รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยว
การวิจัย เรื่องรูปแบบการท่องเที่ยวชนบทในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา**

คำชี้แจง:

การสำรวจนี้เพื่อประกอบกรวิจัยในหัวข้อ รูปแบบการท่องเที่ยวชนบทในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยนายปรัชญากรณ์ ไชยคช นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการจัดการสิ่งแวดล้อม คณะการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ข้อมูลและความความคิดเห็นต่างๆ จากท่านจะมีคุณค่าอย่างยิ่งต่อการกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวชนบทในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา และการพัฒนาการส่งเสริมการท่องเที่ยวของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาต่อไป จึงขอความกรุณาให้ความร่วมมือตอบข้อมูลอย่างตรงไปตรงมาและขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

แบบสอบถามมีทั้งหมด 4 ตอน ประกอบด้วย

1. ข้อมูลทั่วไปของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว
2. ข้อมูลด้านแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมท่องเที่ยว และการบริการท่องเที่ยว
3. ข้อมูลด้านการจัดการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานสิ่งแวดล้อม
4. ข้อเสนอแนะอื่นๆ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

1. องค์กร/หน่วยงาน _____
2. ที่ตั้ง _____
โทรศัพท์ _____
ชื่อผู้ให้ข้อมูล _____ วันที่ _____

ตอนที่ 2 ข้อมูลด้านแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมท่องเที่ยว และการบริการท่องเที่ยว

1. ประเภทของแหล่งท่องเที่ยวในความรับผิดชอบ
  - 1.1 แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (โปรดระบุชื่อแหล่ง) _____
กิจกรรมท่องเที่ยว _____
  - 1.2 แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (โปรดระบุชื่อแหล่ง) _____
กิจกรรมท่องเที่ยว _____
  - 1.3 แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ (โปรดระบุชื่อแหล่ง) _____
กิจกรรมท่องเที่ยว _____
  - 1.4 แหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ (โปรดระบุ) _____
กิจกรรมท่องเที่ยว _____
2. เปิดให้บริการด้านการท่องเที่ยวมา _____ ปี
3. มีเจ้าหน้าที่ด้านการท่องเที่ยว จำนวน _____ คน
4. ผู้ใช้บริการ
  - 4.1 เฉพาะชาวไทย
  - 4.2 เฉพาะชาวต่างประเทศ
  - 4.3 ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศโดยส่วนใหญ่เป็น
    - ชาวไทย   ชาวต่างประเทศ
5. เดือนไหนที่มีผู้มาใช้บริการท่องเที่ยวสูงสุด 2 อันดับแรก
  1. เดือน _____
  2. เดือน _____

ตอนที่ 3 ข้อมูลด้านการจัดการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานสิ่งแวดล้อม

จัดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่าง หมายเลข 1 # ไม่มี 2# ระดับพื้นฐาน 3# ระดับสูงสุด

ที่	เกณฑ์/ตัวชี้วัด	ระดับ สูงสุด	ระดับ พื้นฐาน	ไม่มี
1	หน่วยงาน/องค์กรมีฐานข้อมูลด้านทรัพยากรและการให้การศึกษา			
1.1	หน่วยงาน/องค์กร มีฐานข้อมูลที่ชัดเจนในเรื่องเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และความผูกพันระหว่างคนกับทรัพยากรธรรมชาติ			
1.2	เจ้าหน้าที่/พนักงานด้านการท่องเที่ยวมีความรู้ความสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและ ความผูกพันระหว่างคนกับทรัพยากรได้			
1.3	ผู้นำองค์กร สามารถให้การศึกษาแก่คนในชุมชนและผู้สนใจทั่วไปเกี่ยวกับข้อมูลความรู้ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม			
1.4	มีการเผยแพร่ข้อควรปฏิบัติด้านสิ่งแวดล้อมให้กับคนในชุมชนและแขกผู้มาเยือนได้รับทราบ			
2.	หน่วยงาน/องค์กร มีการออกแบบกิจกรรมท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน			
2.1	มีข้อควรปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยวและพนักงาน/เจ้าหน้าที่ ในการทำกิจกรรมท่องเที่ยวที่ลดผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม			
2.2	กิจกรรมท่องเที่ยวให้โอกาสนักท่องเที่ยวได้เรียนรู้เรื่องสิ่งแวดล้อมและความผูกพันระหว่างคนกับทรัพยากรธรรมชาติ			
2.3	มัคคุเทศก์ท้องถิ่นสามารถแนะนำข้อควรปฏิบัติแนะนำเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพ			

ที่	เกณฑ์/ตัวชี้วัด	ระดับ สูงสุด	ระดับ พื้นฐาน	ไม่มี
2.4	มีกลยุทธ์ที่องค์กรมีความสามารถในการสื่อสารความหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและความผูกพันระหว่างคนกับทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างน่าสนใจ			
2.5	มีการออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม			
2.6	มีกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวได้ร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม			
3.	การจัดการทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน และการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ			
3.1	หน่วยงาน/องค์กร มีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างเป็นระบบตามสภาพพื้นที่และคำนึงถึงความยั่งยืน			
3.2	องค์กร/หน่วยงานมีแผนในการจัดการทรัพยากรมนุษย์สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพและมีการนำไปใช้จริง			
3.3	มีคณะทำงาน / ตัวแทนที่รับผิดชอบงานด้านการจัดการทรัพยากรอย่างชัดเจน			
3.4	มีเครือข่าย / องค์กรภาคี / ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย / พันธมิตรในการจัดการทรัพยากรร่วมกัน			
3.5	พนักงาน/เจ้าหน้าที่ มีส่วนร่วมกับงานด้านอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม			
3.6	มีกองทุนที่ช่วยชุมชนในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม และมีการนำกองทุนไปใช้อย่างเป็นรูปธรรม			
3.7	มีการสร้างจิตสำนึกให้ชุมชน และเยาวชนตระหนักถึงความสำคัญในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติ			
3.8	มีการสืบทอดภูมิปัญญาในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติสู่รุ่นหลัง			

ที่	เกณฑ์/ตัวชี้วัด	ระดับ สูงสุด	ระดับ พื้นฐาน	ไม่มี
4.	หน่วยงาน/องค์กร มีการจัดการขยะชุมชน / แหล่งท่องเที่ยว			
4.1	หน่วยงาน/องค์กรมีการแยกขยะก่อนนำไปกำจัด			
4.2	องค์กร/หน่วยงานส่งเสริมการทำน้ำหมักชีวภาพ			
4.3	องค์กร/หน่วยงานมีระบบจัดการขยะในระดับครัวเรือน			
4.4	องค์กร/หน่วยงานมีส่วนร่วมในการจัดการขยะในชุมชนและแหล่งท่องเที่ยว			
4.5	มีการจัดการขยะที่ดีในแหล่งท่องเที่ยว			
4.6	มีข้อควรปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการขยะในแต่ละกิจกรรมท่องเที่ยว			
4.7	มีมาตรการ / วิธีการในกิจกรรมท่องเที่ยวเพื่อลดมลพิษและปริมาณขยะ			
5.	มีการจัดการทรัพยากรน้ำและน้ำเสีย			
5.1	ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว บ้านพักนักท่องเที่ยวและกิจกรรมท่องเที่ยว (ถ้ามี) มีการใช้น้ำอย่างประหยัด			
5.2	มีข้อตกลงกับชุมชนในการใช้ทรัพยากรน้ำ			
5.3	องค์กร/หน่วยงานมีการวางแผนทางการปฏิบัติเพื่อป้องกันน้ำเสีย			
6.	มีการจัดการด้านเสียงรบกวน			
6.1	องค์กร/หน่วยงานมีการออกแบบ และการใช้เครื่องมือที่ลดมลพิษทางเสียง			
6.2	มีข้อปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยวด้านเสียงรบกวน			
6.3	กิจกรรมท่องเที่ยวไม่รบกวนต่อชุมชน สัตว์ป่าหรือสภาวะแวดล้อม			
7.	มีการจัดการด้านพลังงาน			
7.1	มีแนวทางในการประหยัดค่าไฟ/ประหยัดน้ำมัน/ประหยัดแก๊ส			

ที่	เกณฑ์/ตัวชี้วัด	ระดับ สูงสุด	ระดับ พื้นฐาน	ไม่มี
7.2	มีแนวทางในการใช้พลังงานอย่างประหยัด หรือ การใช้พลังงานทางเลือกหรือพลังงานทดแทน			
8.	ผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม			
8.1	ส่งเสริม สนับสนุน ผลิตภัณฑ์จากวัสดุที่มีในท้องถิ่น ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม			
8.2	มีผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมขายให้กับ นักท่องเที่ยว			
8.3	ไม่สนับสนุน ผลิตภัณฑ์ หรือเป็นวัสดุที่มาจากสัตว์ หายาก/ใกล้สูญพันธุ์			
8.4	มีการส่งเสริมการใช้วัสดุและศิลปะท้องถิ่นที่ไม่ทำลาย และส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ในการตกแต่งสถานที่ เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว			
9.	การออกแบบสิ่งปลูกสร้าง			
9.1	ในการก่อสร้างมีการควบคุมกระบวนการทำงานเพื่อลด ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม			
9.2	สิ่งปลูกสร้างที่สร้างขึ้นใหม่เข้ากับสภาพพื้นที่ / มีความสวยงาม คำนึงถึงความคงทน			

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. แบบสอบถามชุมชนที่จัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา การวิจัย เรื่องรูปแบบการท่องเที่ยวชนบทในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

คำชี้แจง:

การสำรวจนี้ เพื่อกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวชนบทที่สอดคล้องกับบริบทสิ่งแวดล้อมของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยนายปรัชญากรณ์ ไชยคช นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการจัดการสิ่งแวดล้อม คณะการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ข้อมูลและความความคิดเห็นต่างๆ จากท่านจะมีคุณค่าอย่างยิ่งต่อการกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวชนบทในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา และการพัฒนาการส่งเสริมการท่องเที่ยวของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบ สงขลาต่อไป จึงขอความกรุณาให้ความร่วมมือตอบข้อมูลอย่างตรงไปตรงมาและขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

แบบสอบถามมีทั้งหมด 3 ตอน ประกอบด้วย

1. ข้อมูลทั่วไปของชุมชน
2. การจัดการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม
3. ข้อเสนอแนะ

สถานที่สัมภาษณ์ _____

วันที่ _____ เวลา _____

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของชุมชน

1. องค์กร/หน่วยงาน _____
2. ที่ตั้ง _____
โทรศัพท์ _____
3. ประเภทของแหล่งท่องเที่ยวในความรับผิดชอบ
  - 3.1 แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (โปรดระบุชื่อแหล่ง) _____
  - 3.2 แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (โปรดระบุชื่อแหล่ง) _____
  - 3.3 แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ (โปรดระบุชื่อแหล่ง) _____
  - 3.4 แหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ (โปรดระบุ) _____
4. ประเภทของกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่รับผิดชอบ
  - 4.1 กิจกรรมท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (โปรดระบุ) _____

- 4.2 กิจกรรมท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (โปรดระบุ) _____
- 4.3 กิจกรรมท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ (โปรดระบุ) _____
- 4.4 กิจกรรมท่องเที่ยวอื่นๆ (โปรดระบุ) _____
5. เปิดให้บริการด้านการท่องเที่ยวมา _____ ปี
6. มีพนักงาน _____ คน
7. ผู้ใช้บริการ
- 7.1 เฉพาะชาวไทย
- 7.2 เฉพาะชาวต่างประเทศ
- 7.3 ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศโดยส่วนใหญ่เป็น
- ชาวไทย ชาวต่างประเทศ
8. เดือนไหนที่มีผู้มาใช้บริการท่องเที่ยวสูงสุด 2 อันดับแรก
1. เดือน _____ 2. เดือน _____

ตอนที่ 2 การจัดการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม

2.1 การจัดการแหล่งท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม

1. การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของตัวแหล่งท่องเที่ยว
- 1.1 การกำหนดเขตการใช้ประโยชน์พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว เช่น มีการแบ่งเขตพื้นที่สงวนพื้นที่
นันทนาการและพื้นที่พักอาศัย
- มี มีแต่ไม่เป็นระบบ ไม่มี
- 1.2 การกำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ที่เหมาะสมตามช่วงเวลาของวันและ/หรือฤดูกาล
- มี มีแต่ไม่เป็นระบบ ไม่มี
- 1.3 การจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยว ให้พอเหมาะกับศักยภาพของพื้นที่และการบริการ
- มี มีแต่ไม่เป็นระบบ ไม่มี
2. การจัดการด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว
- 2.1 แผนการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่
- มี มีแต่ไม่ชัดเจน ไม่มี (หากไม่มีไม่ต้องตอบข้อ 2.2)
- 2.2 การเก็บข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ตามแผนการดำเนินงาน มีการวิเคราะห์ประเมินผล
กระทบ และมีการปรับปรุงและแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการท่องเที่ยว
- มี มีแต่ไม่ชัดเจน ไม่มี

2.2 กิจกรรมการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม

เกณฑ์การพิจารณา	มาก	ปานกลาง	น้อย
1. มีโปรแกรมที่นำเสนอของดีของชุมชน/ความคิดรวบยอดของการท่องเที่ยวโดยชุมชน			
2. กิจกรรมการท่องเที่ยวสร้างการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน			
3. โปรแกรมได้ผ่านการประเมินความเสี่ยงและคำนึงถึงความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว			
4. มีกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างน้อยสามกิจกรรมที่ชัดเจน			
5. แยกที่มาเยือนมีโอกาสพูดคุยแลกเปลี่ยนกับสมาชิกในครอบครัวและร่วมทำกิจกรรมท้องถิ่น			
6. แยกที่มาเยือนมีโอกาสทำกิจกรรมในการส่งเสริมสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติร่วมกับคนในท้องถิ่น			
7. กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่มีผลกระทบต่อพื้นที่ที่มีความเปราะบางทางนิเวศวิทยาและสภาพทางกายภาพ เช่น พื้นที่สืบพันธุ์ของสัตว์			
8. กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นที่ยอมรับของคนในท้องถิ่นไม่รบกวนความสงบสุขของคนส่วนใหญ่ในพื้นที่ และไม่ขัดต่อกฎหมายศีลธรรมอันดี หรือวัฒนธรรมของชาติ			
9. มีการศึกษา วิจัยสถานภาพของทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่และนำข้อมูลที่ได้มาวางแผนทางที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศและสภาพกายภาพของพื้นที่			
10. มีการศึกษา วิจัยเกี่ยวกับวัฒนธรรมในท้องถิ่น และนำข้อมูลมาวางแผนทางการดำเนินการท่องเที่ยวที่ไม่เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตประเพณีของคนในท้องถิ่น			
11. กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่ทำให้แหล่งธรรมชาติเกิดความเสื่อมโทรม เช่น ไม่ทำให้เกิดปริมาณขยะและของเสียที่ขัดต่อทัศนียภาพ			
12. จัดเครื่องมือสำหรับกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีมาตรฐาน ทั้งในด้านความปลอดภัยและการบำรุงรักษา			

2.3 การให้บริการด้านการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม

เกณฑ์การพิจารณา	มาก	ปานกลาง	น้อย
1. มีศูนย์บริการที่ให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวและความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว			
1.1 มีศูนย์บริการหรือมีการกำหนดพื้นที่เพื่อเป็นศูนย์บริการอย่างชัดเจนและมีเจ้าหน้าที่ประสานงาน			
1.2 มีระบบการจองล่วงหน้า			
1.3 มีอุปกรณ์ในการติดต่อสื่อสารกับภายนอก เช่น โทรศัพท์			
1.4 มีข้อมูลที่ชัดเจนเกี่ยวกับโปรแกรม ราคา บริการ และกฎกติกาของชุมชน			
1.5 มีสื่อหลากหลายประเภทในการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว เช่น แผ่นพับ ไปสเตอร์ นิทรรศการ			
1.6 มีวิทยากรหรือมัคคุเทศก์ท้องถิ่นให้คำแนะนำหรือให้ความรู้รวมทั้งกฎกติกาต่างๆ ในแหล่งท่องเที่ยว			
1.7 ให้ความสำคัญกับความปลอดภัย และมีการเตรียมการล่วงหน้า			
2. ด้านอาหาร โภชนาการ และของที่ระลึก			
2.1 อาหารนำเสนอความเป็นท้องถิ่น มีความหลากหลายและปริมาณที่เพียงพอ			
2.2 เป็นอาหารที่ใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น			
2.3 อาหารสะอาด ภาชนะที่ใช้สะอาด และมีการเตรียมการอย่างดี			
2.3 ห้องครัว และอุปกรณ์ที่ใช้ในครัวมีความสะอาด			
2.4 มีผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อเป็นของที่ระลึก ของฝาก หรือจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว			
2.5 มีผลิตภัณฑ์สร้างคุณค่าและมูลค่าที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน			
3. ด้านที่พัก			
3.1 บริเวณบ้านพัก: สะอาด/มีการดูแลไม่ให้เกิดอันตรายแก่นักท่องเที่ยว			
3.2 ที่พัก ที่นอน ห้องน้ำ สะอาดและเป็นสัดส่วน/สะอาด/ปลอดภัย			

เกณฑ์การพิจารณา	มาก	ปานกลาง	น้อย
3.3 เข้าบ้านมีความยินดี มีอัธยาศัยดี มีความรับผิดชอบ			
3.4 สมาชิกในบ้านมีความยินดี และสมัครใจให้เปิดบ้านพัก รับนักท่องเที่ยว			
3.5 สมาชิกในบ้านมีเวลาพูดคุยแลกเปลี่ยนกับนักท่องเที่ยว เดินเที่ยวได้ในช่วงที่นักท่องเที่ยวพักที่บ้านของตน			
3.6 สมาชิกในบ้านสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน ประวัติ ความเป็นมา การพัฒนา เป้าหมาย และข้อมูลของกลุ่มท่องเที่ยว			
3.7 สื่อมีความน่าสนใจ และข้อมูลเป็นปัจจุบัน			
3.8 ภาษาที่ใช้ในสื่อมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ			

2.4 การมีส่วนร่วมของภาคีที่เกี่ยวข้องที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม

เกณฑ์การพิจารณา	มาก	ปานกลาง	น้อย
1. มีการจัดการในรูปแบบของกลุ่ม/องค์กร			
2. มีการประชุมสมาชิกประจำเดือน			
3. โปรแกรมท่องเที่ยวเป็นที่ยอมรับของชุมชน			
4. เปิดโอกาสให้คนในชุมชนเข้ามาเป็นสมาชิกได้			
5. สมาชิกกลุ่มรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของ เข้ามามีบทบาทใน การดำเนินงานของกลุ่ม			
6. ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรในพื้นที่ท่องเที่ยว			
7. ชุมชนมีรายได้หรือเงินเดือนจากการถูกจ้างงานที่เกี่ยวข้องกับ การท่องเที่ยว			
8. ชุมชนมีการประชุม ปรึกษาหารือร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ			

2.5 การจัดการสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว

เกณฑ์การพิจารณา	มาก	ปานกลาง	น้อย
1. ชุมชนมีนโยบายในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม			
2. มีระบบการจัดการน้ำเสียที่มีประสิทธิภาพ			
3. มีระบบการจัดการขยะที่มีประสิทธิภาพ			
4. มีระบบการจัดการด้านคุณภาพอากาศและเสียง			
5. มีการใช้วัสดุอุปกรณ์ที่ประหยัดพลังงาน			
6. มีนโยบายลดปริมาณการใช้น้ำ			
7. มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกับการปฏิบัติตัวของนักท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น			
8. ชุมชนมีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ที่สามารถอธิบาย			
9. มีกิจกรรมหรือเส้นทางท่องเที่ยวที่แสดงให้เห็นถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ			
10. มีแนวทางปฏิบัติที่ลดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม เช่น การใช้ภาชนะที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ หรือใช้วัสดุจากธรรมชาติในการจัดการขยะ			
11. ชุมชนได้รับการฝึกฝนเกี่ยวกับการควบคุมการใช้พลังงาน การใช้น้ำ และการจัดการขยะและของเสีย			
12. ชุมชนได้จัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ด้านสิ่งแวดล้อมให้แขกหรือนักท่องเที่ยวได้รับทราบเกี่ยวกับการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ ภูมิทัศน์และธรรมชาติในท้องถิ่น			

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. แบบสอบถามผู้ประกอบการธุรกิจน้ำดื่ม การวิจัย เรื่องรูปแบบการท่องเที่ยวชนบทในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

คำชี้แจง:

การสำรวจนี้ เพื่อกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวชนบทที่สอดคล้องกับบริบทสิ่งแวดล้อมของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยนายปรัชญากรณ์ ไชยคช นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการจัดการสิ่งแวดล้อม คณะการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ข้อมูลและความความคิดเห็นต่างๆ จากท่านจะมีคุณค่าอย่างยิ่งต่อการกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวชนบทในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา และการพัฒนาการส่งเสริมการท่องเที่ยวของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาต่อไป จึงขอความกรุณาให้ความร่วมมือตอบข้อมูลอย่างตรงไปตรงมาและขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

แบบสอบถามมีทั้งหมด 4 ตอน ประกอบด้วย

1. ข้อมูลทั่วไปของหน่วยงานให้บริการด้านการท่องเที่ยว
2. แหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมท่องเที่ยวที่เสนอขาย
3. การจัดการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม
4. ข้อเสนอแนะ

สถานที่สัมภาษณ์ _____

วันที่ _____ เวลา _____

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ประกอบการธุรกิจน้ำดื่ม

1. องค์กร/หน่วยงาน _____
2. ที่ตั้ง _____
โทรศัพท์ _____
3. ประเภทใบอนุญาต (โปรดระบุ) _____
4. เปิดให้บริการด้านการท่องเที่ยวมา _____ ปี
5. มีพนักงาน _____ คน
6. ผู้ใช้บริการ
  - 6.1 เฉพาะชาวไทย
  - 6.2 เฉพาะชาวต่างประเทศ

6.3 ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศโดยส่วนใหญ่เป็น

ชาวไทย

ชาวต่างประเทศ

7. เดือนไหนที่มีผู้มาใช้บริการท่องเที่ยวสูงสุด 2 อันดับแรก

1. เดือน _____ 2. เดือน _____

ตอนที่ 2 แหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมท่องเที่ยวที่เสนอขาย

1. ธรรมชาติ (โปรดระบุแหล่งท่องเที่ยว) _____

กิจกรรม _____

2. วัฒนธรรม (โปรดระบุแหล่งท่องเที่ยว) _____

กิจกรรม _____

3. ประวัติศาสตร์ (โปรดระบุแหล่งท่องเที่ยว) _____

กิจกรรม _____

4. แหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ (โปรดระบุแหล่งท่องเที่ยว) _____

กิจกรรม _____

ตอนที่ 3 การจัดการการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม

3.1 กิจกรรมการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม

เกณฑ์การพิจารณา	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวมีความสอดคล้องกับแหล่งท่องเที่ยว					
2. กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นที่ยอมรับของคนในท้องถิ่น					
3. กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่รบกวนความสงบสุขของคนส่วนใหญ่ในพื้นที่ และไม่ขัดต่อกฎหมายศีลธรรมอันดี หรือวัฒนธรรมของชาติ					
4. มีการศึกษาสถานภาพของทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ และนำข้อมูลที่ได้มากำหนดโปรแกรมท่องเที่ยวที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศและสภาพกายภาพของพื้นที่					

เกณฑ์การพิจารณา	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
5. มีการศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมในท้องถิ่น และนำข้อมูลมากำหนดโปรแกรมท่องเที่ยวที่ไม่เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ประเพณีของคนในท้องถิ่น					
6. กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่ทำให้แหล่งท่องเที่ยวเกิดความเสื่อมโทรม เช่น ไม่ทำให้เกิดปริมาณขยะและของเสียที่ขัดต่อทัศนียภาพ					
7. จัดเครื่องมือสำหรับกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีมาตรฐาน ทั้งในด้านความปลอดภัยและการบำรุงรักษา					
8. โปรแกรมท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาแหล่งธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ และ ประเพณีวัฒนธรรมเพื่อให้ความรู้กับนักท่องเที่ยว					

3.2 การให้บริการด้านการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม

เกณฑ์การพิจารณา	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ด้านบุคลากรและสื่อประชาสัมพันธ์					
1.1 มีจำนวนบุคลากรด้านบริการเพียงพอต่อการให้บริการนักท่องเที่ยว					
1.2 มีเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ที่มีธรรมาภิบาลและสามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้พอสมควร					
1.3 จัดให้พนักงานต้อนรับและบริการแต่งกายด้วยชุดที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น					
1.4 มีวิทยากรหรือมัคคุเทศก์ท้องถิ่นให้คำแนะนำหรือให้ความรู้ รวมทั้งกฎ กติกาต่างๆ ในแหล่งท่องเที่ยว					
1.5 มีการจัดอบรมพนักงานเกี่ยวกับคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและ การอนุรักษ์เป็นระยะๆ ตามความเหมาะสม					

เกณฑ์การพิจารณา	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1.6 มีสื่อหลากหลายประเภทในการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ นิทรรศการ ฯลฯ					
1.7 จัดให้มีบอร์ดข่าวสารด้านการท่องเที่ยว เพื่อแสดงต่อพนักงานและแขกที่มาใช้บริการ					
2. การบริการด้านรายการนำเที่ยว					
2.1 มีการรวบรวมความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น พร้อมในการนำเสนอ เป็นกิจกรรม/โปรแกรมการท่องเที่ยว					
2.2 ให้การสนับสนุนกิจกรรมที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์และสืบสานศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น					
2.3 จัดให้มีการแสดงศิลปวัฒนธรรมของไทยในโปรแกรมท่องเที่ยว					
2.4 กิจกรรมท่องเที่ยวได้ผ่านการประเมินความเสี่ยงและคำนึงถึงความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว					
2.5 กิจกรรมการท่องเที่ยวสร้างการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน					
2.6 จัดให้มีอาหารพื้นถิ่นไว้ในโปรแกรมท่องเที่ยว					
2.7 มีกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพแก่ผู้ใช้บริการ เช่น ห้องออกกำลังกาย การนวดเพื่อสุขภาพ สปา รายการอาหารเพื่อสุขภาพและกิจกรรมการออกกำลังกายและดูแลสุขภาพ					

3.3 การมีส่วนร่วมกับภาคีที่เกี่ยวข้องที่ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม

เกณฑ์การพิจารณา	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. เป็นผู้ริเริ่มจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชนและหน่วยงานในท้องถิ่น					
2. ให้การสนับสนุนและร่วมจัดกิจกรรมในท้องถิ่นกับชุมชนและหน่วยงานในท้องถิ่น					
3. ได้เข้าร่วมให้การสนับสนุนและส่งเสริมกิจกรรมในท้องถิ่นเพื่อเสริมสร้างคุณค่าด้านศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ศาสนา วิถีชีวิต และเอกลักษณ์ท้องถิ่น					
4. สนับสนุนการซื้อสินค้า / การจ้างงานจากท้องถิ่น					
5. สนับสนุนให้ชุมชนมีรายได้จากการทำธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เช่น การนำเที่ยว การให้บริการในกิจกรรมการท่องเที่ยว การให้บริการด้านที่พัก การขายอาหารและสินค้าพื้นเมือง เป็นต้น					

3.4 การจัดการด้านสิ่งแวดล้อมขององค์กร

เกณฑ์การพิจารณา	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. มีนโยบายด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม					
2. มีนโยบายการจัดซื้อจัดจ้างที่เน้นผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ทั้งสินค้าทุน อาหาร และสินค้าอุปโภค - บริโภค					
3. มีข้อแนะนำเกี่ยวกับกับการปฏิบัติตัวของนักท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น					

เกณฑ์การพิจารณา	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
4. หลีกเลี่ยงการใช้สิ่งของหรือบรรจุภัณฑ์ที่จะสร้างปัญหาขยะ รวมทั้งเป็นมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม เช่น ถุงพลาสติก กล่อง โฟม สินค้าที่มีบรรจุภัณฑ์หุ้มห่อหลายชั้น เป็นต้น					
5. มีการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการลดการใช้พลังงานในการเดินทางของนักท่องเที่ยว					
6. ได้ควบคุมมิให้มีการติดเครื่องยนต์ขณะจอดรอเพื่อลดการสูญเสียเชื้อเพลิงและภาวะโลกร้อน เช่น การปิดประกาศห้ามติดเครื่องยนต์					
7. เจ้าหน้าที่ได้รับการฝึกฝนเกี่ยวกับการควบคุมการใช้พลังงาน การใช้น้ำ และการจัดการขยะและของเสีย					
8. หน่วยงานได้จัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ด้านสิ่งแวดล้อมให้แก่หรือนักท่องเที่ยวได้รับทราบเกี่ยวกับการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ ภูมิทัศน์และธรรมชาติในท้องถิ่น					

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. แบบสอบถามความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
การวิจัย เรื่องรูปแบบการท่องเที่ยวชนบทในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

คำชี้แจง:

การสำรวจนี้ เพื่อกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวชนบท ที่สอดคล้องกับบริบท
สิ่งแวดล้อม ของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยนายปรัชญากรณ์ ไชยคช นักศึกษาหลักสูตร
ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการจัดการสิ่งแวดล้อม คณะการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัย
สงขลานครินทร์ ข้อมูลและความความคิดเห็นต่างๆ จากท่านจะมีคุณค่าอย่างยิ่งต่อการกำหนด
รูปแบบการท่องเที่ยวชนบทในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา และการพัฒนาการส่งเสริมการท่องเที่ยว
ของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาต่อไป จึงขอความกรุณาให้ความร่วมมือตอบข้อมูลอย่างตรงไป
ตรงมาและขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

คำชี้แจง แบบสอบถามมีทั้งหมด 4 ตอน

- 1) ข้อมูลส่วนบุคคล
- 2) พฤติกรรมการท่องเที่ยวของผู้ตอบแบบสอบถาม
- 3) ข้อมูลความคิดเห็นต่อการจัดการการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำ
ทะเลสาบสงขลา
- 4) ข้อเสนอแนะ

สำหรับผู้สัมภาษณ์

วันที่/เดือน/ปี _____

สถานที่ _____

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

1.1 ชื่อ - สกุล _____

1.2 ที่อยู่ _____

โทรศัพท์ _____ Email: _____

1.3 เพศ ชาย หญิง

- 1.4 อายุ ต่ำกว่า 20 ปี 41 – 50 ปี
 20 – 30 ปี 51 ปีขึ้นไป
 31 – 40 ปี

1.5 ระดับการศึกษา

1. ประถมศึกษา 4. ปริญญาตรี
 2. มัธยมศึกษา 5. สูงกว่าปริญญาตรี
 3. อนุปริญญา/ปวส. 6. อื่นๆ .....
- 1.6 ศาสนา 1. พุทธ 3. อิสลาม
 2. คริสต์ 4. อื่นๆ _____

1.7 อาชีพ

1. นักเรียน/นักศึกษา 5. พนักงานบริษัท/ลูกจ้าง
 2. ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ 6. เกษตรกร
 3. นักรูทกิจ/อาชีพอิสระ 7. อื่นๆ _____
 4. แม่บ้าน

1.8 รายได้เฉลี่ยต่อเดือน

1. ต่ำกว่า 15,000 บาท 4. 25,001-30,000 บาท
 2. 15,001-20,000 บาท 5. 30,000 ขึ้นไป
 3. 20,001-25,000 บาท

ตอนที่ 2 พฤติกรรมการท่องเที่ยวของผู้ตอบแบบสอบถาม

2.1 ท่านเคยเดินทางมาท่องเที่ยวที่ไหนบ้าง ในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา (เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ)

1. แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำจังหวัดนครศรีธรรมราช
 2. แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำจังหวัดพัทลุง
 3. แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดสงขลา

2.2 ลักษณะการเดินทางมาท่องเที่ยวในครั้งนี้

1. คนเดียว 2. ครอบครัว
 3. กลุ่มเพื่อน 4. มากับบริษัทนำเที่ยว
 5. อื่น ๆ (โปรดระบุ) _____

2.3 ค่าใช้จ่ายในการเดินทางท่องเที่ยวในครั้งนี้จำนวนเท่าไร

☐ 1. ต่ำกว่า 1,000 บาท	☐ 4. 3,001-4,000
☐ 2. 1,001- 2,000 บาท	☐ 5. 4,001- 5,000 บาท
☐ 3. 2,001-3,000 บาท	☐ 6. 5,000 บาท ขึ้นไป

2.4 ท่านเดินทางท่องเที่ยวโดยวิธีใด

☐ 1. รถยนต์ส่วนตัว	☐ 4. รถโดยสารสาธารณะ
☐ 2. รถเช่าเหมา	☐ 5. อื่นๆ _____
☐ 3. รถบัส	

2.5 วัตถุประสงค์ส่วนใหญ่ของการเดินทางท่องเที่ยว (กรุณาตอบเพียงข้อเดียว)

☐ 1. พักผ่อนหย่อนใจ	☐ 7. เกี่ยวกับศาสนา
☐ 2. ทักษะศึกษา/ศึกษาดูงาน	☐ 8. แข่งขันกีฬา
☐ 3. ประชุม/สัมมนา/ฝึกอบรม	☐ 9. หลีกหนีความจำเจ
☐ 4. ปฏิบัติงานต่างจังหวัด	☐ 10. ต้องการพบสิ่งใหม่ๆ
☐ 5. เยี่ยมญาติ/เพื่อนสนิท	☐ 11. เพื่อสุขภาพ
☐ 6. ได้รับรางวัลให้ท่องเที่ยว	☐ 12. อื่นๆ

2.6 การเดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาในครั้งนี้ ท่านได้ร่วมทำกิจกรรมการท่องเที่ยวอะไรบ้าง (เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

1. กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (ล่องเรือดูนก ล่องแก่ง เดินป่า ปั่นจักรยาน ฯลฯ)
2. กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (เที่ยวชมสวนผลไม้ การเลี้ยงปลา การทำประมง การขึ้นตาล การทำนา การปลูกพืช การขึ้นตาล เป็นต้น)
3. กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (หมู่บ้านหัตถกรรม การทอผ้า สานกระจูด แคะสลักรูปหนังตะลุง ทำโพน การสานใยตาล การแกะสลักกะลามะพร้าว เรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน ตลาดน้ำคลองแดน เป็นต้น)
4. กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (อาบน้ำแร่ แช่น้ำร้อน รับประทานอาหารสมุนไพร)
5. กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ (ดูดวงเสริมโชคชะตา อาบน้ำมนต์ เซวัดอุ้มงคล ไบ้หวย เป็นต้น)
6. กิจกรรมการท่องเที่ยวทางโบราณสถานโบราณวัตถุ (สักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ พระพุทธรูป เจ้าแม่กวนอิม เจดีย์ เกจิอาจารย์ เที่ยวชมสถาปัตยกรรม หอประวัติศาสตร์ ห้องสมุด เป็นต้น)

- 7 กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวิปัสณากรรม (นั่งสมาธิ เดินจงกรม ฟังเทศน์ สนทนาธรรม เป็นต้น)
8. กิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อน (เล่นกอล์ฟ เล่นน้ำทะเล ตกปลา เป็นต้น)
9. กิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวชุมชน (เรียนรู้การบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน โฮมสเตย์ แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้คนในท้องถิ่น เป็นต้น)
10. กิจกรรมการท่องเที่ยวทางชาติพันธุ์ (เรียนรู้วิถีชีวิตชาวไทยเชื้อสายจีน มุสลิมชาวป่า (ชาไก) เป็นต้น)
- 11 เลือกซื้อสินค้าของที่ระลึก (โปสเตอร์รูปสินค้า) _____
- 12 อื่นๆ _____

2.7 การมาเที่ยวในครั้งนี้เป็นลักษณะใด

1. ครึ่งวัน 2. ไปเช้า-เย็นกลับ
3. แบบ 3 วัน 2 คืน 4. แบบ 2 วัน 1 คืน
5. อื่นๆ (โปรดระบุ) _____

2.8 ท่านมาเที่ยวในครั้งนี้หากพักค้างคืน ท่านพักที่ใด

1. พักโรงแรม/รีสอร์ท นอกเมือง 5. พักบ้านญาติ/คนรู้จัก
2. พักโรงแรม/รีสอร์ท ในเมือง 6. กางเต็นท์
3. พักร่วมกับชาวบ้าน/โฮมสเตย์ 7. อื่นๆ(โปรดระบุ) _____
4. บ้านพักรับรองของหน่วยงาน

2.9 การเดินทางมาเยือนพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาครั้งนี้ท่านจัดตัวท่านเองว่าเป็นนักท่องเที่ยวตามข้อใด

1. เพื่อต้องการเรียนรู้ธรรมชาติ
2. เพื่อต้องการเรียนรู้วัฒนธรรม วิถีชีวิตชุมชน
3. เพื่อต้องการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ความเชื่อต่างๆ
4. เพื่อต้องการเรียนรู้การทำเกษตร
5. อื่น ๆ (โปรดระบุ) _____

**ตอนที่ 3 ข้อมูลความคิดเห็นต่อการจัดการการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำ
ทะเลสาบสงขลา**

ความคิดเห็น	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
3.1 สิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน					
1. การเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวมีความสะดวก/ปลอดภัย/มีป้ายสัญลักษณ์บอกทางชัดเจน					
2. มีสถานที่จอดรถ/เรือ เหมาะสม สะดวก ปลอดภัย					
3. สาธารณูปโภคพื้นฐาน (ไฟฟ้า / น้ำดื่ม/น้ำใช้/โทรศัพท์สาธารณะ) ที่ใช้งานได้					
4. มีห้องน้ำ-ห้องสุขา ที่สะอาด/สะดวกต่อการใช้งาน/ กลมกลืนกับธรรมชาติ					
5. การจัดสถานที่เพื่อใช้พักผ่อนหย่อนใจ บริเวณแหล่งท่องเที่ยว (ความสะอาด/สวยงาม การตกแต่งด้าน ภูมิสถาปัตยกรรมที่เหมาะสมกลมกลืนกับธรรมชาติ)					
6. ที่พักแรม (สิ่งอำนวยความสะดวก อุปกรณ์เครื่องใช้ และความสะอาดของที่พัก)					
7. ร้านอาหารและเครื่องดื่ม ราคาเหมาะสม / ความสะอาด / คุณภาพอาหาร					
8. ร้านจำหน่ายของที่ระลึก /สินค้าท้องถิ่น/ ราคาเหมาะสม					
3.2 ด้านการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว					
1. กิจกรรมการท่องเที่ยวมีความสอดคล้องกับแหล่งท่องเที่ยว					
2. กิจกรรมท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาแหล่งธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ และประเพณี วัฒนธรรมเพื่อให้ความรู้กับนักท่องเที่ยว					

ความคิดเห็น	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
3. กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่มีผลกระทบต่อพื้นที่ที่มีความเปราะบางทางนิเวศวิทยาและสภาพทางกายภาพ เช่นพื้นที่สืบพันธุ์ของสัตว์ วิถีชีวิตชุมชน					
4. มีเครื่องมือสำหรับกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีมาตรฐาน ทั้งในด้านความปลอดภัยและการบำรุงรักษา					
3.3 ด้านการบริการท่องเที่ยว					
1. การดูแลให้ความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว					
2. การคัดเตือนนักท่องเที่ยวให้ปฏิบัติตามกฎ					
3. การให้คำแนะนำ/ช่วยเหลือนักท่องเที่ยวเมื่อจำเป็น					
3.4 การจัดการด้านสิ่งแวดล้อม					
1. การจัดการด้านขยะมูลฝอย (มีถังขยะเพียงพอและกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม)					
2. ป้ายสื่อความหมายแสดงประวัติความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว และทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีความเหมาะสม ไม่ทำลายหรือบดบังภูมิทัศน์					
3. มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิบัติตัวของนักท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น					
เส้นทางการท่องเที่ยวแสดงให้เห็นถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ					
4. มีสื่อประชาสัมพันธ์ด้านสิ่งแวดล้อมให้นักท่องเที่ยวได้รับทราบเกี่ยวกับการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพภูมิทัศน์และธรรมชาติในท้องถิ่น					

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ข

รายชื่อบุคคลและหน่วยงานที่ให้ข้อมูลการวิจัย

1. รายชื่อบุคคลที่ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์แบบลูกโซ่
2. รายชื่อหน่วยงานร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ
3. รายชื่อหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยวที่ตอบแบบสอบถาม
4. รายชื่อผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวที่ตอบแบบสอบถาม
5. รายชื่อชุมชนจัดการท่องเที่ยวที่ตอบแบบสอบถาม

1. รายชื่อบุคคลที่ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์แบบลูกโซ่ (Snowball Sampling Technique)

ที่	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
1.	นายภราเดช พัทม์วิเชียร	- ที่ปรึกษาองค์การการค้า ทองเทียวเทียวโลก (UN-WTO) - อดีตผู้ว่าการการค้าทองเทียว แห่งประเทศไทย	องค์การการค้าทองเทียว เทียวโลก (UN-WTO)
2.	นายวิวัฒน์ชัย บุญยภักดี	- ผู้อำนวยการฝ่ายกิจกรรม	การทองเทียวแห่ง ประเทศไทย
3.	นางสาวรำไพพรรณ แก้วสุริยะ	- นักวิชาการอิสระ	-
4.	นางสาวยุวดี นิรัตน์ตระกูล	- ผู้อำนวยการ	กองวิจัยการตลาด การทองเทียวแห่ง ประเทศไทย
5.	นายประภาส อินทนปสาธน์	- ผู้อำนวยการ	การทองเทียวแห่ง ประเทศไทย สำนักงานหาดใหญ่
6.	นายสุเทพ เกื้อสังข์	- ผู้อำนวยการ	การทองเทียวแห่ง ประเทศไทย สำนักงาน นครศรีธรรมราช
7.	นางสาวจินตนา สุวรรณรัตน์	- ผู้ช่วยผู้อำนวยการ	การทองเทียวแห่ง ประเทศไทย สำนักงานหาดใหญ่
8.	นายนันทิพัฒน์ รักวานิช	- พนักงานการตลาด 6	การทองเทียวแห่ง ประเทศไทย
9.	นายสุรศักดิ์ จันทร์แดง	- รักษาการทองเทียวและกีฬา จังหวัดพัทลุง	สำนักงานการทองเทียว และกีฬา จังหวัดพัทลุง
10.	นายกุล สุนทรวิจิตร	- นายกสมาคมมัคคุเทศก์ อาชีพ จังหวัดสงขลา	สมาคมมัคคุเทศก์อาชีพ จังหวัดสงขลา

ที่	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
11.	นายบัญญัติ พิทธธรรม	- ประธานสภาอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวจังหวัดพัทลุง	ประธานสภาอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวจังหวัดพัทลุง
12.	นายอภิย์ คงมานนท์	- นายกสมาคมธุรกิจการ ท่องเที่ยว จังหวัดพัทลุง - มัคคุเทศก์	สมาคมธุรกิจการท่องเที่ยว จังหวัดพัทลุง
13.	นายเอกสิทธิ์ สุหลง	- มัคคุเทศก์	ห้างหุ้นส่วนจำกัด Brother Management
14.	นายณรงค์ เกตุแก้ว	- ผู้จัดการ/มัคคุเทศก์	สยามฮอติเคย์ แอนด์ทัวร์
15.	นายโตทอง แซ่หลี	- ผู้จัดการ/มัคคุเทศก์	นิวเฟรนด์ ทัวร์
16.	นายกิตตินา สุบรรพวงส์	- ผู้จัดการ/มัคคุเทศก์	แอดวานส์ กรีน ทัวร์
17.	นายศุภเศรษฐ โอธิภากร	- ผู้จัดการ	พัทลุง คายักกิ้ง แอนด์ แอด แวนเจอร์
18.	นางฐาปณีย์ วนะถาวรชัย	- ผู้จัดการ	อะเมซิ่ง กรีน ทัวร์
19.	นายวรรณะ เพชรแก้ว	- ผู้จัดการ/มัคคุเทศก์	ฮอติเคย์ ทัวร์ หาดใหญ่
20.	นายไพฑูรย์ ศิริรักษ์	- เจ้าหน้าที่บริหารทั่วไป	วิทยาลัยภูมิปัญญาท้องถิ่น
21.	นายจรูญ หยูทอง		สถาบันทักษิณคดีศึกษา
22.	นายเป็รื่อง ประชาชาติ	- ประธานคลังสมอง จังหวัด พัทลุง	ชมรมคลังสมอง จังหวัด พัทลุง
23.	นายนาคิน แก้วบุญส่ง	- หัวหน้าพิทักษ์ป่าคลองยวน	เขตห้ามล่าสัตว์ป่า ทะเลน้อย
24.	นางดวงกมล จันสุริยวงศ์	- นายกสมาคม	สมาคมธุรกิจท่องเที่ยว เชิงอนุรักษ์และผจญภัย
25.	นางพจนา สวนศรี	- ผู้อำนวยการ	สถาบันการท่องเที่ยว โดยชุมชน
26.	นางสาวนราวดี บัวขวัญ	- นักวิจัย	ศูนย์ส่งเสริมและบริหาร จัดการแหล่งท่องเที่ยวเพื่อ การพัฒนาการท่องเที่ยว อย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำ ทะเลสาบสงขลา

ที่	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
27.	นายชูสินธุ์ ชนะสิทธิ์	- นายกเทศมนตรี	เทศบาลตำบลเขาหัวช้าง
28.	นายกิตติ บุษปวนิช	- ผู้สื่อข่าว/นักเขียนอิสระ	
29.	นายนิพนธ์ เรียบเรียง	- ผู้สื่อข่าว/นักเขียนอิสระ	นิตยสารผู้หญิง
30.	นายสุทนต์ รุ่งธนารัตน์	- ผู้สื่อข่าว	วิทยุรัฐสภา

2. รายชื่อหน่วยงานร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ระหว่างวันที่ 2-4 ธันวาคม 2553 ณ โรงแรมสยามเซ็นเตอร์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

*****

ชุมชนจัดการท่องเที่ยว

1. ประธานกลุ่มวิสาหกิจท่องเที่ยวเชิงเกษตร อ.ศรีนครินทร์
2. กลุ่มท่องเที่ยวเกษตรอนุรักษ์ป่าบอน
3. สถานีวิจัยวัดตะโหมด
4. การท่องเที่ยวเชิงเกษตรทะเลหมอกฯ อำเภอกงหรา
5. ชมรมท่องเที่ยวเชิงเกษตรเกาะยอ
6. ชมรมท่องเที่ยวเชิงเกษตรอำเภอศรีนครินทร์
7. กลุ่มท่องเที่ยววิถีโหนด นา เล ต.ท่าหิน
8. กลุ่มท่องเที่ยววิถีโหนด นา เล ต.คูขุด
9. ชมรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ต.ท่าเสม็ด
10. ชมรมวิถีพุทธคลองแดน
11. วิสาหกิจชุมชนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและโฮมสเตย์ ตำบลบ้านขาว

หน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบการท่องเที่ยว

1. องค์การบริหารส่วนตำบลชุมพล
2. องค์การบริหารส่วนตำบลกระดังงา
3. องค์การบริหารส่วนตำบลคูขุด
4. องค์การบริหารส่วนตำบลเขาปู่
5. องค์การบริหารส่วนตำบลเขาหัวช้าง
6. องค์การบริหารส่วนตำบลลำปำ
7. เทศบาลตำบลพนางตุง
8. องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครศรีธรรมราช
9. องค์การบริหารส่วนตำบลหัวไทร
10. องค์การบริหารส่วนตำบลเคร็ง
11. อุทยานแห่งชาติเขาปู่ เขาย่า
12. เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัด

13. เขตห้ามล่าพันธุ์สัตว์ป่าโตนงาช้าง
14. เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย
15. เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบสงขลา
16. สถาบันทักษิณคดีศึกษา
17. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานหาดใหญ่
18. สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดสงขลา

สถาบันการศึกษา

1. คณะการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
2. มหาวิทยาลัยหาดใหญ่

ภาคเอกชน

1. มูลนิธิสวนประวัติศาสตร์ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์
2. สมาคมมัคคุเทศก์อาชีพ จังหวัดสงขลา
3. ไอ แทรเวล ทัวร์
4. โรงแรม เจ บี หาดใหญ่
5. นิว เอเชีย บริการท่องเที่ยว
6. เรือนไทยทักษิณา
7. ร้อยวันพันป่า

3. รายชื่อหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยวที่ตอบแบบสอบถาม

1. มูลนิธิสวนประวัติศาสตร์ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์
2. สถาบันทักษิณคดีศึกษา
3. อุทยานแห่งชาติเขาปู่เขาเย่า
4. เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย
5. เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบสงขลา
6. เทศบาลตำบลเขาหัวช้าง
7. เทศบาลตำบลชะแล้
8. เทศบาลตำบลพนางตุง
9. องค์การบริหารส่วนตำบลลำปำ
10. องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอ
11. เทศบาลตำบลลำปำ
12. องค์การบริหารส่วนตำบลหัวไทร
13. องค์การบริหารส่วนตำบลเขาปู่

4. รายชื่อผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวที่ตอบแบบสอบถาม

1. นิวเอเชีย บริการท่องเที่ยว
2. วรากรทัวร์
3. หาดใหญ่ ไล้เฟ็งทัวร์
4. สอติเคย์ แทรเวล แอนด์ เซอร์วิส
5. ไอแทรเวล แอนด์เซอร์วิส
6. กิมทัวร์
7. กนกพรทัวร์
8. นิวเฟรนด์ทัวร์
9. ลวินส์ ทัวร์ หาดใหญ่
10. สยามสอติเคย์ แอนด์ ทัวร์
11. พี บี ทัวร์
12. อุดมทัวร์
13. หาดใหญ่ เรนโบว์ แทรเวล แอนด์ ทัวร์
14. หาดใหญ่ เอส แอนด์ เอ็ม ทัวร์
15. ว่อง แทรเวล สอติเคย์ ทัวร์
16. หาดใหญ่ มาส แทรเวล
17. ท่องไทยทั่วทิศ
18. อะเมซิ่ง กรีน ทัวร์
19. แอดวานซ์ กรีน ทัวร์
20. พัทลุง คายักกิ้ง แอนด์ แอดเวนเจอร์

5. รายชื่อชุมชนจัดการท่องเที่ยวที่ตอบแบบสอบถาม

1. ชมรมล่องแก่งชมถ้ำศรีเกษร
2. วิทยาลัยชุมชนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและโฮมสเตย์ ตำบลบ้านขาว
3. สภาก่อตั้งชุมชนตำบลเชิงแส
4. ชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ วิถีไหนค นา เล ตำบลท่าหิน
5. ชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ วิถีไหนค นา เล ตำบลคูขุด
6. ชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ วิถีไหนค นา เล ตำบลคลองรี
7. ชมรมวิถีพุทธคลองแดน
8. กลุ่มท่องเที่ยวเชิงเกษตรเชิงอนุรักษ์ป่าบอน
9. ชมรมท่องเที่ยวเชิงเกษตรเกาะขย
10. สถานีวิจัยวัดตะโหมด
11. วิทยาลัยชุมชนกฤษศิวดีโฮมสเตย์

ภาคผนวก ค

รายชื่อการท่องเที่ยวและรูปแบบต่างๆ ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

1. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism)
2. การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro-tourism)
3. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (cultural Tourism)
4. การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health Tourism)
5. การท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ (Spiritual Tourism)
6. การท่องเที่ยวทางโบราณสถานและโบราณวัตถุ (Archaeological and Historic Tourism)
7. การท่องเที่ยวเพื่อการทำสมาธิ (Meditation Tourism)
8. การท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อน (Recreation Tourism)
9. การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based tourism)
10. การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historic tourism)

1. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ Eco-tourism			
แหล่งท่องเที่ยว	กิจกรรมท่องเที่ยว	การบริการ	หน่วยงาน รับผิดชอบ
ผาดำ อ.คลองหอยโข่ง จ.สงขลา	เดินป่าศึกษาธรรมชาติ เล่นน้ำตก	ที่พัก มัคคุเทศก์ท้องถิ่น	ชมรมการท่องเที่ยว
อุทยานแห่งชาติ เขาน้ำค้าง อ.สะเดา จ.สงขลา	เดินป่าศึกษาพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ เล่นน้ำตก	ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว มัคคุเทศก์ ที่พัก ร้านอาหาร ร้านจำหน่ายของที่ระลึก	อุทยานแห่งชาติ
เขตรักษาพันธุ์สัตว์ ป่าโตนงาช้าง อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา	เดินป่าศึกษาพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ เล่นน้ำตก	ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ที่พัก ร้านอาหาร ร้าน จำหน่ายของที่ระลึก	เขตรักษาพันธุ์ สัตว์ป่า
เขตรักษาพันธุ์สัตว์ ป่าเขาบรรทัด จ.พัทลุง	เดินป่าศึกษาพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ เล่นน้ำตก ศึกษาวิถีชีวิตชนเผ่า	ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ที่พัก	เขตรักษาพันธุ์ สัตว์ป่า
อุทยานแห่งชาติ เขาปู่เขาย่า อ.ศรีบรรพต จ.พัทลุง	เดินป่าศึกษาพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ เทียวถ้ำ	มัคคุเทศก์ ที่พัก ร้านอาหาร ของที่ระลึก ห้องประชุม	อุทยานแห่งชาติ
เขตห้ามล่าสัตว์ป่า ทะเลน้อย อ.ควนขนุน จ.พัทลุง	นั่งเรือศึกษาพันธุ์ พันธุ์สัตว์ คุนุก ทะเลบัว วิถีชีวิตชาวประมง พื้นบ้าน	ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ที่พัก ร้านอาหาร ร้านจำหน่ายของที่ระลึก เรือนำเที่ยว	เขตห้ามล่าพันธุ์ สัตว์ป่า
สถานีพัฒนาและ ส่งเสริมการอนุรักษ์ สัตว์ป่าทะเลน้อย อ.ควนขนุน จ.พัทลุง	เส้นทางศึกษา ระบบนิเวศทะเลสาบ	ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ห้องประชุม/สัมมนา ที่พัก ร้านอาหาร	องค์กรของรัฐ

แหล่งท่องเที่ยว	กิจกรรมท่องเที่ยว	การบริการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
เขตห้ามล่าสัตว์ป่า สงขลา อ.สทิงพระ จ.สงขลา	นั่งเรือศึกษาพันธุ์ พันธุ์สัตว์ คุณก วิถีชีวิต ชาวประมงพื้นบ้าน	ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ที่พัก ร้านอาหาร ร้านจำหน่ายของที่ระลึก เรือนำเที่ยว	เขตห้ามล่าพันธุ์ สัตว์ป่า
สวนพฤกษศาสตร์ อ.ควนขนุน จ.พัทลุง	ล่องเรือคะยัคศึกษา พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ เส้นทางเดินป่าศึกษา ระบบนิเวศป่าพรุ คุณกนาาชนิด	ร้านอาหาร เรือนำเที่ยว	สวนพฤกษศาสตร์
สวนพฤกษศาสตร์ วรรณคดีภาคใต้ รัต ภูมิ อ.รัตภูมิ จ.สงขลา	เดินป่า ศึกษาพันธุ์ไม้ ในสารคดี พืชสมุนไพร คุณกและสัตว์ป่า ปั่นจักรยาน ห้อง นิทรรศการให้ความรู้	ลานกางเต็นท์ ร้านอาหาร ห้องประชุม ห้องสัมมนา	สวนพฤกษศาสตร์
สวนประวัติศาสตร์ พลเอกเปรม ดิณสุถานนท์ อ.เมือง จ.สงขลา	เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ นิเวศป่าชายเลน ล่องเรือคะยัค	ที่พัก ค่ายลูกเสือ ลานกิจกรรม รกรางชมสวน	มูลนิธิ
2. การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro-tourism)			
แหล่งท่องเที่ยว	กิจกรรมท่องเที่ยว	การบริการ	การจัดการ (องค์กร/หน่วยงาน)
เกาะยอ อ.เมือง จ.สงขลา	เที่ยวชมสวนผลไม้ กระชังเลี้ยงปลากะพง การทอผ้า รับประทาน อาหารทะเล	เรือนำเที่ยว ที่พัก มัคคุเทศก์ท้องถิ่น	ชมรมการท่องเที่ยว เกษตรเกาะยอ

แหล่งท่องเที่ยว	กิจกรรมท่องเที่ยว	การบริการ	การจัดการ(องค์กร/ หน่วยงาน)
วิถีโหนด นา เล อ.สทิงพระ จ.สงขลา	การขึ้นตาลโตนด การแปรรูปผลิตภัณฑ์ จากตาลโตนด การทำนา การจับปลาโดยอุปกรณ์ หาปลาของชาวบ้าน	มัคคุเทศก์ท้องถิ่น เรือนำเที่ยว โฮมสเตย์ อาหารและเครื่องดื่ม	ชมรมการท่องเที่ยว เชิงอนุรักษ์ บ้านท่าหิน
สวนสะละ อ.ป่าบอน จ.พัทลุง	การผสมเกสรสะละ ชมสวน	มัคคุเทศก์ท้องถิ่น อาหารและเครื่องดื่ม	เอกชน
หมู่บ้านเศรษฐกิจ พอเพียงป่าบอน อ.ป่าบอน จ.พัทลุง	การนำเกษตรผสมผสาน การทำไร่นาสวนผสม	อาหาร ที่พักโฮมสเตย์	กลุ่มชุมชน
สวนเกษตรวิถีพุทธ อ.ตะโหมด จ.พัทลุง	เรียนรู้การทำสวนยางและ สวนผลไม้ผสมผสาน ตามแนวทางศาสนาพุทธ	มัคคุเทศก์ อาหาร	เอกชน
สวนสมุนไพร บ้านวังไฉ อ.ศรีนครินทร์ จ.พัทลุง	เรียนรู้การทำสวนผัก ปลอดสารพิษ	มัคคุเทศก์ท้องถิ่น อาหาร	กลุ่มชุมชน
ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจ พอเพียงบ้านโกลน้ำ อ.ศรีบรรพต จ. พัทลุง	เรียนรู้การทำสวนเกษตร ตามแนวพระราชดำริ	อาหาร ที่พัก มัคคุเทศก์ ร้าน จำหน่ายของที่ระลึก	กลุ่มชุมชน
โครงการตามพระ ราชดำริบางแก้ว อ.บางแก้ว จ.พัทลุง	เรียนรู้พันธุ์ไม้ การทำสวน การปลูกผักปลอดสารพิษ การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ	มัคคุเทศก์ท้องถิ่น ห้องประชุม	โครงการ
โครงการตามพระ ราชดำริสมเด็จพระราชินี อ.คลองหอยโข่ง จ.สงขลา	พันธุ์ไม้ การทำสวน ปลูกผักปลอดสารพิษ การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ	มัคคุเทศก์ท้องถิ่น ห้องประชุม	โครงการ

3. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (cultural Tourism)			
แหล่งท่องเที่ยว	กิจกรรมท่องเที่ยว	การบริการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
ผ้าทอเกาะขอม อ.เมือง จ.สงขลา	เรียนรู้การทอผ้า ลวดลายต่างๆ	จำหน่ายผลิตภัณฑ์ รูปแบบต่างๆ	กลุ่ม
ผ้าทอกระแสดินธุ์ อ.กระแสดินธุ์ จ.สงขลา	เรียนรู้การทอผ้า ลวดลายต่างๆ	จำหน่ายผลิตภัณฑ์ รูปแบบต่างๆ	กลุ่ม
ผ้าทอควนขนุน อ.ควนขนุน จ.พัทลุง	เรียนรู้การทอผ้า ลวดลายต่างๆ	จำหน่ายผลิตภัณฑ์ รูปแบบต่างๆ	กลุ่ม
ผ้าทอนาปะขอ อ.บางแก้ว จ.พัทลุง	เรียนรู้การทอผ้า ลวดลายต่างๆ	จำหน่ายผลิตภัณฑ์ รูปแบบต่างๆ	กลุ่ม
หัตถกรรมใยตาล อ.สทิงพระ จ.สงขลา	เรียนรู้การแปรรูป ใยตาล การสานใยตาล เป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ สาธิตการสานใยตาล	จำหน่ายผลิตภัณฑ์ รูปแบบต่างๆ เช่น หมวก กระเป๋า กล่องทิชชู เป็นต้น	กลุ่ม
การแกะสลัก รูปหนังตะลุง อ.บางแก้ว จ.พัทลุง	เรียนการรู้การแกะสลัก รูปหนังตะลุง ประวัติ ความเป็นมาของ หนังตะลุงรูปต่างๆ	จำหน่ายผลิตภัณฑ์ รูปแบบต่างๆ	ศูนย์ศิลปหัตถกรรม บางแก้ว
การแกะสลัก รูปหนังตะลุง อ.ควนเนียง จ.สงขลา	เรียนการรู้การแกะสลัก รูปหนังตะลุง ประวัติ ความเป็นมาของ หนังตะลุงรูปต่างๆ	จำหน่ายผลิตภัณฑ์ รูปแบบต่างๆ เช่น รูปหนังตะลุง พวง กุญแจ กระปุกออม สิน	ประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์รูป หนังตะลุง ควนเนียง
การแปรรูปผลิตภัณฑ์ กระจูด อ.ควนขนุน จ.พัทลุง	เรียนรู้การแปรรูป กระจูด การสานกระจูด เป็นรูปแบบต่างๆ สาธิตการสารกระจูด	จำหน่ายผลิตภัณฑ์ กระจูดรูปแบบต่างๆ เช่น กระเป๋า เสื้อ หมวก เป็นต้น	กลุ่มกระจูด ทะเลน้อย

แหล่งท่องเที่ยว	กิจกรรมท่องเที่ยว	การบริการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
หัตถกรรม กะลามะพร้าว อ.เมือง จ. พัทลุง	การแปรรูป กะลามะพร้าว สาธิตการแปรรูป กะลามะพร้าว	จำหน่ายผลิตภัณฑ์จาก กะลามะพร้าว เช่น โคม ไฟ พวงกุญแจ แก้วไวน์ จานรองแก้ว เป็นต้น	ศูนย์หัตถกรรม กะลามะพร้าว (กะลาลุงปลื้ม)
หัตถกรรม กะลามะพร้าว อ. ควนขนุน จ. พัทลุง	การแปรรูป กะลามะพร้าว สาธิตการแปรรูป กะลามะพร้าว	จำหน่ายผลิตภัณฑ์จาก กะลามะพร้าว เช่น โคม ไฟ พวงกุญแจ แก้วไวน์ จานรองแก้ว เป็นต้น	ศูนย์หัตถกรรม กะลามะพร้าว (ป่าเรณู)
หัตถกรรม กะลามะพร้าว อ. สะเดา จ. สงขลา	การแปรรูป กะลามะพร้าว สาธิตการแปรรูป กะลามะพร้าว	จำหน่ายผลิตภัณฑ์จาก กะลามะพร้าว เช่น กรอบรูป สร้อยคอ กระเป๋ากำไล เป็นต้น	กลุ่มอาชีพ กะลามะพร้าว ป่าดงเบงชาร์ท
หมู่บ้านทำโพน อ.เมือง จ. พัทลุง	เรียนรู้การชิงหนัง การทำโพน	จำหน่ายผลิตภัณฑ์โพน	ชุมชนปรางหมู่
4. การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health Tourism)			
แหล่งท่องเที่ยว	กิจกรรมท่องเที่ยว	การบริการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
บ่อน้ำร้อนธารน้ำเย็น เขาชัยสน อ.เขาชัยสน จ.พัทลุง	อาบน้ำแร่	ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ห้องอาบน้ำแร่ ที่พัก ร้านจำหน่ายของที่ระลึก	เทศบาลตำบล เขาชัยสน
บ่อน้ำร้อน โล๊ะจังกระ อ.งหรา จ.พัทลุง	อาบน้ำแร่	-	เทศบาลตำบล เขาหัวช้าง

5. การท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ (Spiritual Tourism)			
แหล่งท่องเที่ยว	กิจกรรมท่องเที่ยว	การบริการ	การจัดการ (องค์กร/หน่วยงาน)
วัดชุนวาล อ.คลองหอยโข่ง จ.สงขลา	คูดวง เสริมโชคชะตา เช่าวัดถุมงคล	ให้เช่าวัดถุมงคล	วัด
วัดป่าชิง อ.นาหม่อม จ.สงขลา	อาบนํ้ามนต์ เสริมโชคชะตา เช่าวัดถุมงคล	ให้เช่าวัดถุมงคล	วัด
วัดวิหารสูง อ.เมือง จ.พัทลุง	เช่าวัดถุมงคล รับนํ้ามนต์	ให้เช่าวัดถุมงคล	วัด
วัดเขาอ้อ อ.ควนขนุน จ.พัทลุง	เช่าวัดถุมงคล สักการะเกจิอาจารย์ รับนํ้ามนต์	ให้เช่าวัดถุมงคล	วัด
วัดโพรง อ.ศรีบรรพต จ.พัทลุง	คูดวง เสริมโชคชะตา	ให้เช่าวัดถุมงคล	วัด
วัดด่านปรัง อ.ป่าพะยอม จ.พัทลุง	คูดวง เสริมโชคชะตา เช่าวัดถุมงคล	ให้เช่าวัดถุมงคล	วัด
6. การท่องเที่ยวทางโบราณสถานและโบราณวัตถุ (Archaeological and Historic Tourism)			
แหล่งท่องเที่ยว	กิจกรรมท่องเที่ยว	การบริการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
วัดเขารูปช้าง อ.สะเดา จ.สงขลา	สักการะเจดีย์ เจ้าแม่กวนอิม	ให้เช่าวัดถุมงคล	วัด
วัดปลักกล้า อ.คลองหอยโข่ง	สักการะพระพุทธรูป	ให้เช่าวัดถุมงคล ที่พัก	วัด
วัดท้ายขย อ.เมือง จ.สงขลา	เที่ยวชมสถาปัตยกรรม กรรมภูมิโบราณ สักการะ องค์เจดีย์	-	วัด

แหล่งท่องเที่ยว	กิจกรรมท่องเที่ยว	การบริการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
วัดเขากฤฎี เกาะขอม อ.เมือง จ.สงขลา	ชมวิวทะเลสาบ สักการะพระเจดีย์	ให้เช่าวัดถุมงคล	วัด
วัดชะแล้ อ.สิงหนคร จ.สงขลา	สักการะพระธาตุเจดีย์		วัด
วัดท่าคุระ อ.สทิงพระ จ.สงขลา	สักการะพุทธรูป เจ้าแม่อยู่หัว	ให้เช่าวัดถุมงคล	วัด
วัดจะทิ้งพระ อ.สทิงพระ จ.สงขลา	สักการะพระมหาธาตุ เจดีย์		วัด
วัดพะโคะ อ.สทิงพระ จ.สงขลา	สักการะพระมหาธาตุ เจดีย์ รูปเหมือนหลวง พ่อทวด เช่าวัดถุมงคล เลือกซื้อของที่ระลึก ผลิตภัณฑ์ชุมชน	ให้เช่าวัดถุมงคล ที่พัก	วัด
วัดดีหลวง อ.สทิงพระ จ.สงขลา	สักการะรูปเหมือน หลวงพ่อทวด	ให้เช่าวัดถุมงคล	วัด
สำนักสงฆ์ต้นเลียบ อ.สทิงพระ จ.สงขลา	สักการะรูปเหมือน หลวงพ่อทวด	ให้เช่าวัดถุมงคล	วัด
วัดนางเหล้า อ.สทิงพระ จ.สงขลา	สักการะพระพุทธรูป	ให้เช่าวัดถุมงคล	วัด
วัดสี่หยัง อ.ระโนด จ.สงขลา	เที่ยวชม สถาปัตยกรรมวิหาร	-	วัด
วัดเจดีย์งาม อ.ระโนด จ.สงขลา	สักการะพระธาตุเจดีย์	-	วัด
วิหารสมเด็จพระเจ้า เกาะใหญ่ อ.กระแสสินธุ์ จ.สงขลา	สักการะรูปเหมือน สมเด็จพระเจ้าเกาะใหญ่	-	วัด
วัดวารีป่าโมกข์ อ.ระโนด จ.สงขลา	เที่ยวชมสถาปัตย กรรมอุโบสถ ชมวิว ทะเลสาบสงขลา	-	วัด

แหล่งท่องเที่ยว	กิจกรรมท่องเที่ยว	การบริการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
วัดหัวป่า อ.ระโนด จ.สงขลา	เที่ยวชมสถาปัตยกรรมหอไตร เข้าวัดถุมงคล	ให้เข้าวัดถุมงคล	วัด
วัดคูเต่า อ.บางกล่ำ จ.สงขลา	ศาลาร้อยปี ชุ่มประตู่ สถาปัตยกรรม	-	วัด
วัดนารังนก อ.บางกล่ำ จ. สงขลา	ชมพระอุโบสถ สักการะ หลวงพ่อลิ้นดำ	ให้เข้าวัดถุมงคล	วัด
วัดคลองแดน อ.หัวไทร จ.นครศรีธรรมราช	สักการะพระพุทธรูป เที่ยวชมสถาปัตยกรรม โบราณ		วัด
วัดบ้านสวน อ.ควนขนุน จ.พัทลุง	สักการะพระเจดีย์ เรียนรู้ตำรายาพื้นบ้าน เข้าวัดถุมงคล	ให้เข้าวัดถุมงคล	วัด
วัดเขียนบางแก้ว อ.เขาชัยสน จ.พัทลุง	สักการะพระมหาธาตุ เจดีย์ เที่ยวชม พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน	ให้เข้าวัดถุมงคล	วัด
วัดตะโหมด อ.ตะโหมด จ.สงขลา	สักการะรูปเหมือนพ่อ ท่านช่วย เที่ยวชม ห้องสมุดสมเด็จพระเจ้า	ให้เข้าวัดถุมงคล ห้องสมุด	วัด
สถาบันทักษิณ คดีศึกษา อ.เมือง จ.สงขลา	เที่ยวชมพิพิธภัณฑ์ คดีชน ชมวิว ทะเลสาบสงขลา	มัคคุเทศก์ ที่พัก ร้านอาหาร	สถาบัน
สวนประวัติศาสตร์ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ อ.เมือง จ.สงขลา	ชมหอประวัติศาสตร์ บ้านพะข้ามะรงค์	พัก ถ่ายลูกเสือ ลาน กิจกรรม รถรางชม สวน	มูลนิธิ

7. การท่องเที่ยวเพื่อการทำสมาธิ (Meditation Tourism)			
แหล่งท่องเที่ยว	กิจกรรมท่องเที่ยว	การบริการ	หน่วยงาน รับผิดชอบ
วัดเอกเชิงแส อ.กระแสดินธุ์ จ.สงขลา	นั่งสมาธิ เติมน้ำมัน สนทนาธรรม ฟังเทศ สักการะรูปเหมือน หลวงปู่เดิม	ที่พัก อาหาร	วัด
วัดป่ากัณฑ์พงษ์ อ.รัตภูมิ จ.สงขลา	นั่งสมาธิ เติมน้ำมัน สนทนาธรรม	ที่พัก อาหาร	วัด
สำนักสงฆ์แม่ชีสุจี อ.ป่าดงเบขาร์ จ.สงขลา	นั่งสมาธิ เติมน้ำมัน สนทนาธรรม	ที่พัก อาหาร	สำนักสงฆ์
วัดป่าลิไลย์ อ.เมือง จ.พัทลุง	นั่งสมาธิ เติมน้ำมัน สนทนาธรรม	ที่พัก อาหาร	วัด
วัดถ้ำสุมะโน อ.ศรีนครินทร์ จ.พัทลุง	นั่งสมาธิ เติมน้ำมัน สนทนาธรรม ฟังเทศ	ที่พัก อาหาร	วัด
ถ้ำพุทธโคดม อ.ศรีนครินทร์ จ.พัทลุง	นั่งสมาธิ เติมน้ำมัน สนทนาธรรม ฟังเทศ	ที่พัก	สำนักสงฆ์
8. การท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อน (Recreation Tourism)			
แหล่งท่องเที่ยว	กิจกรรมท่องเที่ยว	การบริการ	หน่วยงาน รับผิดชอบ
สนามกอล์ฟ เซาเทิร์นฮิลล์ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา	เล่นกอล์ฟ	อาหาร เครื่องดื่ม	เอกชน
สนามกอล์ฟ Hatyai Country Club อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา	เล่นกอล์ฟ	อาหาร เครื่องดื่ม	เอกชน

9. การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based tourism)			
ชื่อชุมชน	กิจกรรมท่องเที่ยว	การบริการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
ป่าบอน อ.ป่าบอน จ.พัทลุง	ล่องเรือชมทิวทัศน์รอบ อ่างเก็บน้ำ เคนป่าชมวิถี ชีวิตชาวกอ สวนสละ	ที่พัก เต้นท์	กลุ่มบริหารจัดการ การท่องเที่ยวเกษตร เชิงอนุรักษ์
บ้านนา อ.ศรีนครินทร์ จ.พัทลุง	ชมหมู่บ้านเศรษฐกิจ พอเพียง -ชมถ้ำพุทธ โคดม ถ้ำลำเลียง ถ้ำ สุมน้ำตกละคราม น้ำตกโดนแพรทอง เรียนรู้พืชสมุนไพร	มีบ้านพักเป็นโฮมสเตย์ ศูนย์ 4 หลัง ชาวบ้าน 5 หลัง	วิสาหกิจชุมชน ท่องเที่ยวเกษตร เชิงอนุรักษ์ กฤษฎิลาโฮมสเตย์
ตะโหมด อ.ตะโหมด	ท่องเที่ยวศึกษาดูงาน ท่องเที่ยวพักผ่อน ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ประวัติศาสตร์	โฮมสเตย์ 10 หลัง ห้องพักรักษา ลานวัดตะโหมด 200 คน	คณะกรรมการ สถานาวัดตะโหมด
การท่องเที่ยว เชิงเกษตรเกาะขอม อ.เมือง จ.สงขลา	นำชม การทอผ้า เกาะขอม สวนไม้ผล การเลี้ยงปลาในกะพง ในกระชัง กุฎีเรือนไทย วัดท้ายขอม สถาบันทักษิณคดีศึกษา	เรือนำเที่ยว โฮมสเตย์ อาหาร	วิสาหกิจชุมชน ท่องเที่ยวเชิงเกษตร เกาะขอม
ต.คลองรี อ.สทิงพระ จ.สงขลา	วิธีการขึ้นตาลโดนด ครบวงจร มีน้ำตาล โดนด วิธีประมง พื้นบ้านในทะเลสาบ แก๊สชีวภาพ วิธีทำนา ล่องเรือเกาะคำเหยง	ที่พัก เรือนำเที่ยว	ชมรมการท่องเที่ยว คลองรี

ชื่อชุมชน	กิจกรรมท่องเที่ยว	การบริการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
คูบุด อ.สทิงพระ จ.สงขลา	แปรรูปขนมจาก ผลตาล, การขึ้นตาล ทำน้ำตาล, การคั๊กไซกั๊ก, การบดปลา – แปรรูป ผลิตภัณฑ์ตาล, การทำนา ไถนา ด้วยวัว	โฮมสเตย์	การท่องเที่ยววิถี โหนด – นา – เล ต.คูบุด อ.สทิงพระ จ.สงขลา
ล่องแก่งชมถ้ำสี่เกสร อ.รัตภูมิ จ.สงขลา	ป่าต้นน้ำคลองลำแขง น้ำตกบริพัตร ศูนย์การเรียนรู้ ผักปลอดสารพิษ เป็นพืชรับประทาน ใบและยอด	มีที่พัก 2 หลัง รับนักท่องเที่ยวได้ ครั้งละ 50-80 คน	ชมรมล่องแก่ง ชมถ้ำสี่เกสร
ทำหิน อ.สทิงพระ จ.สงขลา	คูการป็นตาล เดี่ยว ตาล เจาะตาล การทำ ขนมพื้นบ้าน คูวิถี การทำนา คูวิถีประมง ในทะเลสาบ	อาหาร ที่พัก มัคคุเทศก์ ท้องถิ่น โฮมสเตย์ 15 หลัง	กลุ่มท่องเที่ยว เชิงอนุรักษ์ บ้านทำหิน
คลองแดน อ.ระโนด จ.สงขลา	ไหว้พระ สนทนา ธรรม ที่ยวตลาคน้ำ ชมวิถีชีวิตชุมชน	ที่พัก อาหาร มัคคุเทศก์	ชมรมท่องเที่ยว วิถีพุทธ
บ้านขาว อ.ระโนด จ.สงขลา	นั่งเรือชมทะเลบัว ชมวิถีชีวิตชุมชน	ที่พัก อาหาร มัคคุเทศก์ท้องถิ่น	วิสาหกิจชุมชน การท่องเที่ยวเชิง นิเวศและโฮมสเตย์

10. การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historic tourism)			
แหล่งท่องเที่ยว	กิจกรรมท่องเที่ยว	การบริการ	หน่วยงาน รับผิดชอบ
เส้นทางตามรอยเสด็จ สมเด็จพระพุทธเจ้า หลวงรัชกาลที่ ๕ ในพื้นที่จังหวัดสงขลา และพัทลุง	ศึกษาร่องรอย การเสด็จตามพื้นที่ ต่างๆ	-	-
ประวัติศาสตร์ หลวงพ่อทวด อ.สทิงพระ จ.สงขลา	เรียนรู้สถานที่ที่สำคัญ ต่างๆ เช่นวัดถุมนงคล	-	-
ประวัติศาสตร์ สามสมเด็จเจ้า : เจ้าพะโคะ เจ้าเกาะใหญ่ เจ้าเกาะยอ ในพื้นที่จังหวัดสงขลา	สักการะรูปเหมือน เจดีย์ เช่นวัดถุมนงคล	-	-
เกจิอาจารย์สายวัด เขาอ้อในพื้นที่ จังหวัดพัทลุง	เรียนรู้ประวัติ ความเป็นมา เช่นวัดถุมนงคล	-	-

ภาคผนวก ง

ตัวอย่างเส้นทางท่องเที่ยวชนบทในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

1. เส้นทางท่องเที่ยวสัมผัสธรรมชาติพัทลุง
2. เส้นทางท่องเที่ยวสัมผัสหัตถกรรมลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
3. เส้นทางท่องเที่ยวสัมผัสวิถีชีวิตชุมชนลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
4. เส้นทางท่องเที่ยวชมความงามโบราณสถานลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
5. เส้นทางท่องเที่ยวไหว้พระ 9 วัด ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

1. เส้นทางท่องเที่ยวสัมผัสวัฒนธรรมชาติพัทลุง

วันที่ 1 หาดใหญ่-ป่าบอน-ตะโหมด-กงหรา-ศรีนครินทร์

- เช้า เดินทางออกจากหาดใหญ่ เที่ยวชมสวนสะละลุงถัน อ่างเก็บน้ำป่าบอน น้ำตกลานหม่อมจู่ตะโหมด สวนเกษตรวิถีพุทธคุณลุงวิฑูรย์
- เที่ยง รับประทานอาหารเที่ยงอาหารพื้นเมือง
- บ่าย ล่องแก่งโตนหินลาด เล่นน้ำตกไพรวัลย์ และเที่ยวชมสวนผลไม้และสวนสมุนไพรบ้านคลองหรั่ง
- เย็น เดินทางเข้าที่พักที่กฤษศิลา โฮมสเตย์

วันที่ 2 ศรีนครินทร์-อุทยานแห่งชาติเขาปู่ เขาย่า – ล่องแก่งหอนามแดง-ทะเลน้อย

- เช้า ถ้ำพุทธโคดม ถ้ำสุมะโน สวนสมุนไพรลุงจาย ช่วยนุ้ย
- เที่ยง รับประทานอาหารเพื่อสุขภาพ ข้าวยาสมุนไพร
- บ่าย เที่ยวต่ออุทยานแห่งชาติเขาปู่ เขาย่า และล่องแก่งหอนามแดงที่ป่าพะยอม
- เย็น เดินทางเข้าที่พักทะเลน้อย

วันที่ 3 ทะเลน้อย – หาดใหญ่

- เช้า ชมทะเลบัวและวิถีชีวิตของชาวทะเลน้อย สวนพฤกษศาสตร์พัทลุง เลือกซื้อของฝากทะเลน้อย
- เที่ยง รับประทานอาหารเที่ยง
- บ่าย เดินทางกลับ

2. เส้นทางท่องเที่ยวสัมผัสวิถีชีวิตวัฒนธรรมลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

วันที่ 1 หาดใหญ่-เกาะยอ-สทิงพระ-กระแสดินธุ์

- เช้า เดินทางออกจากหาดใหญ่ไปเกาะยอ ชมวิธีการทอผ้าเกาะยอ และเที่ยวชมสถาบันทักษิณคดีศึกษา เดินทางต่อไป อ. สทิงพระ ชมการสานใยตาลและใบตาล
- เที่ยง รับประทานอาหารเที่ยงอาหารพื้นเมือง
- บ่าย เที่ยวชมการทอผ้ากระแสดินธุ์ การทำเครื่องมือจับปลา
- เย็น เดินทางเข้าที่พักที่คลองแดน

วันที่ 2 คลองแดน-ทะเลน้อย-ควนขนุน - ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมบางแก้ว

- เช้า สักการะพระพุทธรูปงามวัดคลองแดน เที่ยวชมหมู่บ้านกระจัดทะเลน้อย ทัศนกรรมกะลามะพร้าวป่าเรณู และลุงปลื้ม ควนขนุน
- เที่ยง รับประทานอาหารพื้นเมือง
- บ่าย ฝึกแกะสลักหนังตะลุงที่ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมบางแก้ว
- เย็น เดินทางกลับ

3. เส้นทางท่องเที่ยวสัมผัสวิถีชีวิตชุมชนลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

วันที่ 1 หาดใหญ่-เกาะยอ- สทิงพระ-กระแสดินธุ์-ระโนด

เช้า เดินทางออกจากหาดใหญ่ไปเกาะยอ เรียนรู้วิถีชีวิตชาวประมง การทำสวนสมรม และการทอผ้าเกาะยอ

- ชุมชนชะแล้ เรียนรู้สัมผัสสุขภาพ และการอนุรักษ์ป่าชายเลน

เที่ยง รับประทานอาหารเที่ยงอาหารพื้นเมือง

- เดินทางต่อไปอำเภอสทิงพระ เรียนรู้วิถีโหนด นา เล ที่ชุมชนท่าหิน กุซุด และ คลองรี

เย็น เดินทางเข้าที่พักที่คลองแดน

วันที่ 2 คลองแดน – บ้านขาว – ทะเลน้อย – ศรีนครินทร์

เช้า ร่วมตักบาตรพระตามวิถีพุทธคลองแดน

- ล่องเรือชมวิถีชีวิตชุมชนคนบ้านขาว และชมความหลากหลายทางชีวภาพของ ทะเลน้อย

เที่ยง รับประทานอาหารเที่ยง

บ่าย เที่ยวชมหมู่บ้านหัตถกรรมกระจูดทะเลน้อย

- หมู่บ้านทำโพนบ้านปรางหมู่
- ชุมชนแนวคิเคษตรพอเพียงบ้านโงกน้ำ

เย็น เดินทางเข้าที่พักกฤษศิลา โฮมสเตย์

วันที่ 3 ศรีนครินทร์ – ตะโหมด – รัตภูมิ

เช้า เที่ยวชมหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงบ้านลำใน

- การทำเกษตรวิถีพุทธลุงวิฑูรย์

เที่ยง รับประทานอาหารเที่ยง

บ่าย เที่ยวถ้ำสี่กษรล่องแก่งคลองภูมิ บ้านเขาพระ รัตภูมิ

เย็น เดินทางกลับ

4. เส้นทางท่องเที่ยวชมความงามโบราณสถานลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

วันที่ 1 หาดใหญ่-เกาะยอ- สทิงพระ-กระแสนิรุ้-ระโนด

- เช้า เดินทางออกจากหาดใหญ่ไปวัดคูเต่า ชมศาลาร้อยปี รางวัดยูเนสโก
- วัดท้ายยอ ภูฏิงรเือนไทยปั้นหย่าปักษ์ใต้ องค์เจดีย์วัดเขาภูฏิง (สมเด็จพระเจ้าเกาะยอ) องค์เจดีย์วัดชะแล้
- เที่ยง รับประทานอาหารเที่ยง
- บ่าย - เดินทางต่อไปอำเภอสทิงพระ สักการะเจดีย์พันปี และพ่อเฒ่าอนนวัดจะทิงพระ พระมัลลิกาเจดีย์ และหลวงพ่อดวดวัดพะโคะ สักการะพระมหาธาตุเจดีย์ วัดเจดีย์งาม และขอพรหลวงพ่อดิมวันเอกเชิงแส
- เย็น เดินทางเข้าที่พักทะเลน้อย

วันที่ 2 เมืองเก่าชัยบุรี – วัดเขียนบางแก้ว

- เช้า สักการะเจดีย์โบราณวัดเก่าเมืองชัยบุรี
- สักการะพระมหาธาตุเจดีย์วัดเขียนบางแก้ว
- เที่ยง รับประทานอาหารเที่ยงบริเวณแหลมจงเก
- บ่าย เดินทางกลับ

5. เส้นทางท่องเที่ยวไหว้พระ 9 วัด ถูมน้ำทะเลสาบสงขลา

- เช้า เดินทางออกจากที่พักไปวัดแหลมพ้อ (1) สักการะพระพุทธรูปปางไสยาสน์องค์ใหญ่ เดินทางต่อไปสักการะพระธาตุเจดีย์สมเด็จพระเจ้าเอกทัศที่สำนักสงฆ์วัดเขาภู (2) และชมวิวรอบๆ ทะเลสาบสงขลา จากนั้นเดินทางต่อไปวัด ชะแล้ (3) สักการะพระเจดีย์คู่บ้านคูเมืองอายุมากกว่า 500 ปี สักการะพระมหาธาตุเจดีย์ที่วัดจะทิ้งพระ (4) ซึ่งสร้างในสมัยเดียวกับพระมหาธาตุเมืองนคร
- เที่ยง รับประทานอาหารเที่ยง
- บ่าย เดินทางต่อไปทำบุญสักการะรูปองค์สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งเปิดให้พุทธศาสนิกชนสักการะองค์จริงเพียงปีละ 1 ครั้ง ที่ วัดท่าคุระ (5) สักการะรูปเหมือนหลวงพ่อดาวที่วัดดีหลวง (6) เดินทางต่อไปสักการะรูปเหมือนหลวงพ่อดาวและสักการะมัลลิกะเจดีย์ที่วัดพะโคะ (7) หลังจากนั้นไปขอพรนมัสการรูปเหมือนหลวงพ่อดาวเดิมที่วัดเอกเชิงแส (8) และก่อนเดินทางกลับสักการะพระธาตุเจดีย์ที่ทำจากอิฐปะการังที่วัดเจดีย์งาม (9)
- เย็น เดินทางกลับ

ภาคผนวก จ

แสดงภาพแหล่งท่องเที่ยวชนบทในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

1. ประมวลภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
2. ประมวลภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
3. แหล่งท่องเที่ยวทางโบราณสถานและโบราณวัตถุในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

1. ประมวลภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

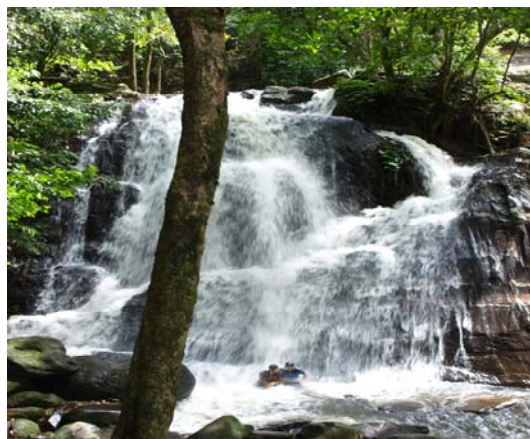
○ น้ำตกหนานทรุด

○ ล่องแก่งหนานมดแดง

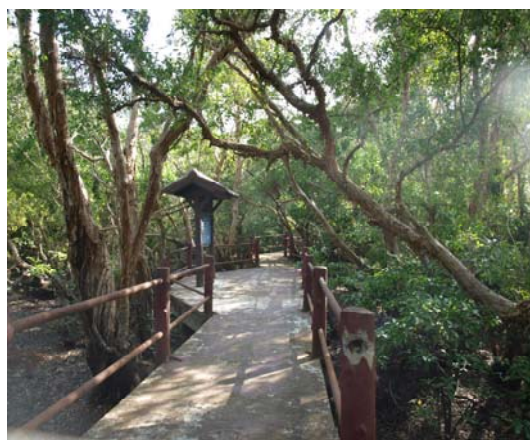
○ น้ำตกหนานสวรรค์

○ น้ำตกโตนงาช้าง

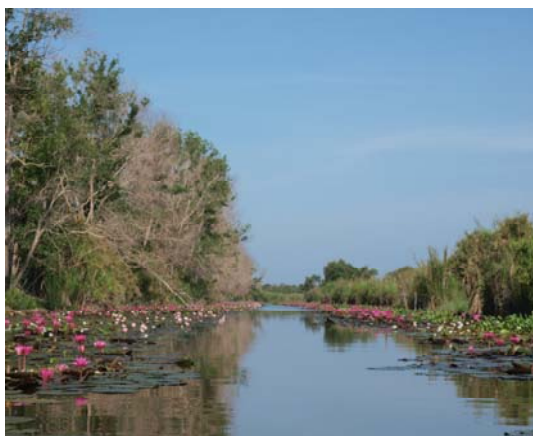

○ เส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติ
อุทยานแห่งชาติเขาปู่เขาย่า

○ เส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติ
สวนพฤกษศาสตร์พัทลุง

๐ เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย

๐ เส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติ
ป่าชายเลน ตำบลชะแล้

๐ เส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติป่าชายเลน
สวนประวัติศาสตร์พลเอกเปรม ตีณสุลานนท์

๐ เขาเจ็ดยอด เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า
เขาบรทัด

2. ประมวลภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

๐ การทอผ้าเกาะยอ

๐ วิธีโหนด นา เถ

๐ การสานกระจูด หมูบ้านทะเลน้อย

๐ การหยอดน้ำตาลโดนด

๐ การทำโพนบ้านปรางหมู่

๐ การแกะสลักหนังตะลุง

o วิธีชีวิตชาวประมง

o การทำสวนสมุนไพร

o การทำสวนผลไม้ (สะละ)

o การแปรรูปกะลามะพร้าว

o การเลี้ยงควาย

งานประเพณีวัฒนธรรมในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

○ ประเพณีชิงเปรตสารทเดือนสิบ

○ ประเพณีลากพระออกพรรษา

○ ประเพณีทำบุญสองศาสนา
อำเภอตะโหมด

○ พิธีบวงสรวงสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงฯ
บริเวณหมู่เกาะสี่ เกาะห้า อำเภอปากพะยูน

○ ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ วันมาฆบูชา

○ ประเพณีทอดกฐิน

ประมวลภาพกิจกรรมท่องเที่ยวด้านความเชื่อ

○ นักท่องเที่ยวรับวัดอุ้มงคลจากหลวงพ่อดุทัย
วัดวิหารสูง

○ นักท่องเที่ยวนั่งบนลูกมะพร้าว
เพื่อเสี่ยงโชค วัดโพรง

○ การลงคาถาอาคมให้นักท่องเที่ยวของ
หลวงพ่อกำธรวัดด่านปรัง

○ การดูดวงทำนายโชคชะตาแก่นักท่องเที่ยว
ที่วัดขุนพล

การเล่นในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

○ การแสดงหนังตะลุง

○ การแสดงโนราห์

2. แหล่งท่องเที่ยวทางโบราณสถานและโบราณวัตถุในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

○ พระพุทธรูปวัดคลองแดน

○ พระนอนวัดแหลมพ้อเกาะยอ

○ พระนอนวัดเขาลำปะ

○ พ่อเต่านอนวัดจะทิ้งพระ

○ จิตรกรรมฝาผนังวัดจะทิ้งพระ

○ พระพุทธรูปวัดชะแล้

○ พระพุทธรูปวัดปลักกล้า

○ สำนักสงฆ์แม่ชีสุชี

○ พระมหาธาตุเจดีย์วัดตะเขียน

○ พระธาตุเจดีย์วัดจะทิ้งพระ

○ พระมัลลิกะเจดีย์วัดพะโคะ

○ พระอุโบสถวัดดีหลวง

๐ เจดีย์วัดเขารูปช้าง

๐ เจดีย์วัดบ้านสวน

๐ เจดีย์เมืองเก่าชัยบุรี

๐ เจดีย์สำนักสงฆ์เขากุฎี

๐ พระมหาธาตุเจดีย์วัดเจดีย์งาม

๐ พระวิหารสมเด็จพระเจ้าเกะใหญ่

๐ พระบรมอนุสาวรีย์สมเด็จพระพุทธเจ้า
หลวง รัชกาลที่ ๕ หมู่เกาะสี่ เกาะห้า

๐ รอยจารึก จปร. หน้าผาเทวดา
หมู่เกาะสี่ เกาะห้า

๐ บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ แหลมบ่อท่อ

๐ บ่อน้ำวัดชะแล้

๐ กุฏิทรงไทย วัดท้ายยอ

๐ บ้านทรงไทยปักซี่ใต้ เกาะยอ

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ สกุล นายปรัชญากรณ์ ไชยคช

รหัสประจำตัวนักศึกษา 5210930005

วุฒิการศึกษา

วุฒิ	ชื่อสถาบัน	ปีที่สำเร็จการศึกษา
ศิลปศาสตรบัณฑิต (ภาษาอังกฤษ)	มหาวิทยาลัยรามคำแหง	2535
รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์	2549

การตีพิมพ์เผยแพร่ผลงาน

การตีพิมพ์ในเอกสารประกอบการประชุม Proceeding of Regional Conference Tourism Research,
The state of the Art and its Sustainability, Universiti Sains Malaysia, Penang, 13-14
December 2010.

Chaiyakot, P., Visuthismajarn, P. "Ecotourism Situation in Songkhla Lake Basin:
The Opportunity and Challenge"